

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
BIBLIOTECA DE DIALECTOLOGIA I SOCIOLINGÜÍSTICA, XVI

MAR MASSANELL I MESSALLES

**Permeabilitat del català
nord-occidental a l'estàndard mediàtic
i educatiu: el cas de l'Alt Urgell**

BARCELONA
2011

**Permeabilitat del català
nord-occidental a l'estàndard mediàtic
i educatiu: el cas de l'Alt Urgell**

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
BIBLIOTECA DE DIALECTOLOGIA I SOCIOLINGÜÍSTICA, XVI

MAR MASSANELL I MESSALLES

**Permeabilitat del català
nord-occidental a l'estàndard mediàtic
i educatiu: el cas de l'Alt Urgell**

BARCELONA
2011

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Massanell i Messalles, Mar

Permeabilitat del català nord-occidental a l'estàndard mediàtic i educatiu : el cas de l'Alt Urgell. —
(Biblioteca de dialectologia i sociolingüística ; 16)

Bibliografia

ISBN 9788499650876

I. Veny, Joan, 1932- ed. II. Institut d'Estudis Catalans III. Títol

IV. Col·lecció: Biblioteca de dialectologia i sociolingüística ; 16

1. Català nord-occidental — Catalunya — Alt Urgell 2. Català — Dialectes — Catalunya —
Alt Urgell 3. Llengua estàndard — Catalunya 4. Català — Variació 5. Català — Morfologia
804.99-087(467.1 UrA)

L'edició d'aquesta obra
ha estat a cura de Joan Veny i Clar,
membre de l'Institut d'Estudis Catalans

© Mar Massanell i Messalles

© 2011, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: desembre de 2011

Tiratge: 300 exemplars

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-087-6

Dipòsit Legal: B-40779-2011

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Camins

És per vosaltres,
camins!, que em ve la joia
quan, recurrent-vos,
em porteu a conèixer
un nou bocí de pàtria!

Antoni Massanell i Esclassans
Del meu terror
(Vilafranca del Penedès:
Publicacions Penedès, 1985)

Taula

AGRAÏMENTS	9
ABREVIACIONS	11
PÒRTIC	13
1. INTRODUCCIÓ: CAP A L'ESTUDI DEL NORD-OCCIDENTAL	15
1.1. Presentació	15
1.2. Fenòmens estudiats i elaboració del qüestionari	22
1.3. Disseny del treball de camp	53
1.4. Metodologia	55
2. PRIMERA FASE: LA SEU D'URGELL I COLL DE NARGÓ	77
2.1. Recollida del material	77
2.2. Notícia de la comarca	79
2.3. Fitxes dels informants	89
3. FLEXIÓ NOMINAL	99
3.1. Punt de partida	99
3.2. Delimitació de l'àmbit d'estudi	110
3.3. Anàlisi per al català central	111
3.4. Descripció de les nostres dades	115
3.5. Síntesi de les anàlisis proposades	127
3.6. Comparació amb el català central	130
3.7. Conclusió	135
3.8. Estudi comparatiu de la flexió de gènere en els enquestats	139
4. CLITICITZACIÓ	147
4.1. Delimitació de l'àmbit d'estudi	147
4.2. Punt de partida	150

4.3. Anàlisi de les dades: l'article	154
4.4. Anàlisi de les dades: els pronoms febles	172
4.5. Sistematització de les anàlisis proposades	193
4.6. Estudi comparatiu de la cliticització en els enquestats	204
5. FLEXIÓ VERBAL	223
5.1. Punt de partida	223
5.2. Delimitació de l'àmbit d'estudi	240
5.3. Anàlisi de les dades	243
5.4. Síntesi de les anàlisis proposades	312
5.5. Estudi comparatiu de la flexió verbal en els enquestats	318
6. CLOENDA	367
6.1. Resultats	367
6.2. Conclusions	371
6.3. Perspectives	374
7. BIBLIOGRAFIA	375
8. APÈNDIX: TRANSCRIPCIÓ DE LES DADES	385
ÍNDEX GENERAL	419
ÍNDEX DE TAULES	425

Agraïments

Els meus primers mots d'agraïment han de ser, indubtablement, per a Joan Veny, en reconeixement al seu mestratge acadèmic i personal. El seu exemple ha estat, de fa anys, el millor estímul per a la meva dedicació a la recerca. Mai no m'ha faltat el seu encoratjament en cap de les empreses acadèmiques que m'he proposat de dur a terme: en particular, el llibre que teniu a les mans se n'ha beneficiat.

No cal dir que agraeixo profundament a l'Institut d'Estudis Catalans que hagi convertit en realitat la il·lusió de veure publicada aquesta obra, a l'origen de la qual hi ha el treball de recerca titulat *Aproximació a la morfologia flexiva actual de la Seu d'Urgell i de Coll de Nargó*, que vaig presentar l'any 1995 a la Universitat de Barcelona en el marc del programa de doctorat «La variació en el llenguatge: el català actual» i que va rebre la màxima qualificació del tribunal format per Maria Rosa Lloret, Joan Veny i Joaquim Viaplana, que n'havia estat el director. A tots tres els dono les gràcies per les observacions assenyades i amables que m'hi van fer, les quals m'han permès d'incorporar millores a l'original.

També em cal donar les gràcies al Comissionat per a Universitats i Recerca per la concessió d'una beca de formació de personal investigador (FI94-1015) i per les seves successives renovacions, que em van possibilitar l'execució del projecte. Agraeixo al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona que m'acollís durant aquesta etapa de la meva formació acadèmica. Al Corpus de la Universitat de Barcelona (CUB), projecte gestat en el si d'aquest departament, li dec que es fes càrrec de les despeses del treball de camp. I a Lluís de Yzaguirre li vull agrair el suport informàtic que en vaig rebre, gràcies al qual la gestió i consulta de les dades aplegades va esdevenir més àgil.

Finalment, vull fer explícit el meu reconeixement al Consell Comarcal de l'Alt Urgell i als ajuntaments de la Seu d'Urgell i de Coll de Nargó per les dades que em van facilitar sobre la comarca i per l'ajuda en la localització dels informants. A ells,

que són els veritables protagonistes d'aquest llibre, els reservo el darrer mot d'agraïment, absolutament sincer: gràcies per haver-me obert generosament les portes de casa vostra, per haver-me cedit sense dubtar-ho una part del vostre temps i per haver respost amb paciència, amabilitat i, fins i tot, entusiasme, tota aquella allau de preguntes; sempre us duré al cor.

Abreviacions

//	forma fonològica	J	joves
[]	forma fonètica	M	masculí
/	en el context	masc.	masculí
#	límit de mot	MP	masculí plural
+	límit de morfema	MS	masculí singular
·	límit de síl·laba	N	nom
→	esdevé	N-occ.	nord-occidental
A	adults	nom.	nombre
acc.	accentuat -ada	núm.	número
adj.	adjectiu	p.	pàgina
anàf.	anàfora	p. e.	per exemple
art.	article	pers.	persona
art. anaf.	article anafòric	pl.	plural
C	consonant	pobl.	població
cf.	confronteu-ho amb	pres. d'ind.	present d'indicatiu
cons.	consonàntic	pres. de subj.	present de subjuntiu
E	epèntesi	RAD	radical
epèn.	epèntesi	RF	regla fonològica
ext	extensió	RFm	regla fonològica
F	femení		morfològicament
fem.	femení		condicionada
FP	femení plural	s. a.	sense any
FS	femení singular	sing.	singular
G	gènere	subj.	subjuntiu
Gr.	grans	trad.	tradicional
hab.	habitants	V	vocal
imper.	imperatiu	v.	vegeu
imperf. d'ind.	imperfet d'indicatiu	v.	volum
imperf. de subj.	imperfet de subjuntiu	vol.	volum
infor.	informant		

Pòrtic

El punt de partida d'aquesta obra es relaciona amb una circumstància personal: el fet de ser una parlant nord-occidental en terres centrals, amb l'agreujant de tenir la consciència lingüística ben desvetllada per raó dels estudis que havia triat.

En el meu cas, el contacte dialectal —entre la meva parla i la del meu entorn— es manifestava en forma de tensió entre, d'una banda, la voluntat de mantenir la pròpia manera de parlar i, de l'altra, la voluntat d'assolir un estàndard que no em desmereixés com a filòloga. Així, em negava a apartar-me de la llengua tal com l'havia après dels llavis materns, però, en canvi, percebia la necessitat de disposar d'un model al qual pogués recórrer, en un futur proper, en la lectura de la tesi, en el contacte amb els estudiants o en la participació en congressos.

Observant el meu propi comportament lingüístic, aviat em vaig adonar que, mentre que la fonètica, el lèxic o la sintaxi no sofrien alteracions gaire importants, el meu sistema morfològic espontani era el gran perjudicat en els intents d'estandardització. Així, «Si mos afanyéssim encara agafaríem lo tren de les tres» es convertia, ja gairebé sense ni adonar-me'n, en: «Si ens afanyéssim encara agafaríem el tren de les tres».

Per això, quan el programa de doctorat «La variació en el llenguatge: el català actual» em va permetre introduir-me en l'estudi de l'evolució recent del català nord-occidental, amb la sospita de fons que el seu sistema morfològic s'enfrontava a transformacions del tot rellevants, el tema em va captivar de seguida i hi vaig trobar una línia de recerca que podia seguir amb entusiasme. Al cap i a la fi, la problemàtica dels nord-occidentals que viuen a la Terra Ferma no és gaire diferent de la meva. Només que, en el seu cas, no són ells els que s'han desplaçat, sinó que és l'estàndard orientaltzant el que ha anat penetrant, a través dels mitjans de comunicació i del sistema educatiu, a les Terres de Ponent.

Partint, doncs, de la hipòtesi que els parlars nord-occidentals s'aproximen, pel que fa als seus trets morfològics, a la varietat estàndard en modalitat central, vam concebre un estudi que tingués per objecte la descripció de les característiques generals de la cliticització i de la flexió nominal i verbal en un nombre representatiu de varietats del català nord-occidental actual. Per a fer-ho, ens va semblar convenient d'adoptar el mètode de la dialectologia generativa, aplicat des d'un punt de vista interdialectal i sincrònic.

Atesa l'amplitud del projecte, vam decidir de verificar-ne la planificació en un nombre reduït de varietats, per tal que —introduïdes les modificacions que l'experiència aconsellés— poguéssim emprendre l'estudi global amb més garanties. El llibre que teniu a les mans és el resultat d'aquesta temptativa.

1. Introducció: cap a l'estudi del nord-occidental

1.1. PRESENTACIÓ

1.1.1. *Problemàtica: la situació actual del català nord-occidental*

La divisió dialectal comunament acceptada avui considera que el català consta de sis dialectes, agrupats en dos blocs dialectals. El rossellonès, el central, el balear i l'alguerès formarien el català oriental, mentre que el nord-occidental i el valencià s'agruparien sota el nom comú de català occidental.

Tradicionalment, el bloc occidental ha estat considerat immobilitista. Veny (1993, p. 120) parla de la «tendència predominant del català occidental cap a l'estatisme i la lentitud evolutiva». Actualment, però, el dialecte nord-occidental es veu sotmès a unes circumstàncies que hi poden originar tendències de canvi i ocasionar la regressió dels trets tradicionals, alhora que alterar la fisonomia de la divisió dialectal catalana. D'aquests factors, en destacarem tres.

Primer factor. La divisió del català nord-occidental en diversos territoris administratius i la situació legal divergent a cadascun d'ells, que pot afavorir-ne la segregació lingüística.

El nord-occidental és l'únic dialecte en què es dona aquesta circumstància. El rossellonès està inclòs en l'àrea administrativa francesa, on no té la qualificació de llengua oficial. L'alguerès es troba sota l'administració italiana i també en situació de desprotecció. Tant en un cas com en l'altre la pervivència de la llengua es veu amenaçada.

Pel que fa als dialectes més forts, el balear està inclòs íntegrament a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, on és cooficial amb el castellà i on disposa d'unes autoritats politicolingüístiques que afavoreixen el prestigi d'aquest dialecte dins de la seva àrea i l'acceptació dels seus trets més característics com a integra-

dors de l'estàndard oral i fins i tot escrit (per exemple en el cas de la flexió verbal). La mateixa circumstància es dona entre el valencià i la Comunitat Autònoma Valenciana, amb un factor afegit aquest cop: la voluntat per part de certs sectors de qüestionar la unitat de la llengua catalana i donar al dialecte valencià l'estatus de llengua. Les característiques pròpies, en aquest cas, no només són freqüentment admeses en l'estàndard, sinó que hi són potenciades.

El català central, per la seva banda, es troba totalment inclòs dins de l'autonomia catalana, on també té estatus de cooficialitat amb el castellà. A diferència del balear i el valencià, però, no és l'únic dialecte que es parla en l'autonomia.

Sigui quina sigui l'evolució interna dels dialectes en cadascun d'aquests territoris, és evident que tendirà a ser unitària, perquè les circumstàncies que hi actuen són homogènies. En tot cas, el que se'n pot ressentir és la unitat de la llengua, perquè aquesta coincidència entre dialecte i situació administrativa diferenciada afavoreix una evolució divergent segons les circumstàncies de cada zona. El reforçament de la cohesió interior de cada dialecte i, alhora, de la diferenciació respecte dels altres sembla el resultat lògic d'aquesta situació.

Què passa, però, amb el català nord-occidental? Segons la delimitació de Veny (1993), el nord-occidental comprèn els territoris següents: la Ribagorça, el Pallars, Andorra, l'Alt Urgell, la Llitera, la Noguera, la meitat occidental del Solsonès, la Segarra, l'Urgell, el Segrià, el Baix Cinca, les Garrigues i el Priorat.¹ Com a territoris de transició cap al valencià cal assenyalar: la Terra Alta, el Matarranya, el Baix Ebre, el Montsià, els Ports de Morella, l'Alcalatén i el Maestrat.

Actualment, aquests territoris estan inclosos en àrees administratives amb situacions legals força diferenciades. Així, la major part de l'àmbit territorial del català nord-occidental es troba a la Comunitat Autònoma de Catalunya, on conflueix amb el català central. L'Estatut d'Autonomia de 1979, vigent durant l'elaboració d'aquesta recerca, reconeix el català com a única llengua pròpia, cooficial juntament amb el castellà. Dins d'aquest àmbit, els territoris de parla nord-occidental —de la mateixa manera que els de parla central— estan administrats per la Generalitat de Catalunya pel que fa a aquelles competències que li han estat traspassades per l'Estat, entre les quals es troben les d'ensenyament i de mitjans de comunicació.

D'altra banda, hi ha el cas del Principat d'Andorra, on el català té l'estatus d'única llengua oficial, però pateix una problemàtica molt específica a causa del baix nombre de població originàriament andorrana i de l'augment dels immi-

1. Des de l'aprovació per part del Parlament de Catalunya de la Llei 6/87 sobre la divisió comarcal, cal incloure-hi una nova comarca, el Pla d'Urgell, que comprèn el que abans era la part oest de l'Urgell, el municipi de Torregrossa, abans inclòs a les Garrigues, l'antic sector sud-oriental de la Noguera i el que era el sector més oriental de la comarca del Segrià.

grants, d'origen força divers. Tot i que el territori andorrà cau a l'esquerra del feix d'isoglosses que separa els blocs occidental i oriental, val la pena de fer notar que una part dels immigrants traslladats a Andorra són catalans, entre els quals hi ha nord-occidentals procedents d'altres àrees i catalans centrals, circumstància que fa d'aquest territori una àrea de contactes interdialectals.

A l'extrem oposat trobem el català nord-occidental parlat a l'anomenada *Franja de Ponent*, dins de la Comunitat Autònoma d'Aragó. Allà el català ara com ara no és oficial, tot i que des de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia d'aquesta comunitat, el 1982, s'ha observat una progressió en el reconeixement de la seva existència, d'una banda, i del seu dret a la cooficialitat, de l'altra. Dins d'aquest territori, les àrees de parla catalana —nord-occidental— estan administrades per la Diputació General d'Aragó pel que fa a aquelles competències que li han estat traspasades per l'Estat, entre les quals es troben les d'ensenyament i de mitjans de comunicació. Cal dir que la valoració que fan els parlants de la seva varietat autòctona és ben pobra, i diferencien «l'autèntic» català del seu «xampurriat».

Una altra situació que cal tenir en compte és la repartició dels terrenys de transició del nord-occidental cap al valencià. El Matarranya i una part de la Terra Alta queden dins d'Aragó; la resta de la Terra Alta, el Baix Ebre i el Montsià s'inclouen en l'autonomia catalana, mentre que els Ports de Morella, l'Alcalatén i el Maestrat pertanyen a l'administració valenciana. És evident que la frontera administrativa que separa avui aquests territoris —sobretot si valorem la situació del País Valencià— pot contribuir a crear un tall dialectal on el temps havia generat un *continuum* lingüístic.

De tots els territoris nord-occidentals que hem esmentat, els que s'inclouen dins de l'autonomia de Catalunya, que són la major part, estan cridats a ser, per la seva particular situació, els que se separin més de les característiques dialectals que tradicionalment els eren pròpies. D'una banda, per la relació de forces desigual respecte al català central. De l'altra, per l'impacte de la normalització lingüística, feta a partir d'un estàndard que es basa fortament en el dialecte central.

Segon factor. Les relacions del nord-occidental amb el català central.

Dins de l'autonomia catalana, central i nord-occidental comparteixen la mateixa administració i la mateixa situació legal. Hi ha diversos factors, però, que deixen el català nord-occidental en una situació d'inferioritat respecte al català central:

1. Malgrat l'abast territorial ampli del nord-occidental, el seu pes demogràfic és reduït —7,38 % de la població catalana— si el comparem amb el 64,21 % de parlants que s'inscriuen en el català central.²

2. Dades extretes del suplement 6 de la revista COM. Els percentatges corresponents als altres dialectes són: 20,69 per al valencià i 7,45 per al balear. Cal tenir en compte, però, que per manca de

2. El català central és una varietat més prestigiada que el català nord-occidental. Aquesta situació es deu, en gran manera, al fet que el català central abraça la capital catalana, on es concentren majoritàriament el poder polític, cultural i econòmic de Catalunya. El català nord-occidental, en canvi, es parla en una zona tradicionalment rural, i ja se sap que la pagesia no ha estat mai objecte de gaire consideració.

Cal tenir en compte que els factors de percepció de la pròpia varietat dialectal en relació amb les altres són determinants a l'hora d'afavorir-ne o de limitar-ne la vitalitat. Cada cop més la llengua és una eina de presentació personal, que pot tenir repercussions en el prestigi de l'individu o fins i tot en l'assoliment de certes fites laborals.

Tercer factor. L'impacte de la normalització lingüística.

D'ençà de l'establiment de la democràcia, a Catalunya s'ha engegat un procés de normalització lingüística que ha afectat la relació dels catalans amb la seva llengua. D'aquest procés, en podem assenyalar com a fites destacades: l'expansió de l'escolarització en català, el naixement d'una premsa, d'una ràdio i d'una televisió catalanes (*Avui*, Catalunya Ràdio, TV3, Canal 33, etc.) i la progressiva presència del català en diferents àmbits —administratius, culturals— on abans era minoritari o inexistent.

El model de català que ha anat penetrant en la societat a través d'aquests canals ha estat el de la llengua estàndard. Així, el model de llengua estudiat al col·legi es correspon amb l'estàndard escrit. El model de llengua de la televisió, al seu torn, es correspon amb un intent d'estàndard oral. En aquest sentit cal destacar el desequilibri dialectal a TV3 i al Canal 33, perquè l'estàndard sol presentar-s'hi en la modalitat central (locutors, doblatge de pel·lícules, telenovel·les, concursos, etc.). També la majoria dels polítics i dels personatges populars en l'àmbit del Principat utilitzen la modalitat central, més o menys estandarditzada.

És obligat en aquest punt d'esmentar la formació de l'estàndard per a la llengua catalana. Tot i que es va fer amb voluntat de tenir en compte la diversitat dialectal, el grau de consideració dels dialectes va ser força desigual. Finalment, la varietat més considerada en la constitució de l'estàndard va ser, pel seu pes demogràfic i el seu prestigi, el català central.

On es veu més l'estreta relació entre estàndard i central és en els aspectes morfològics. Així, per exemple, en el manual de Veny *Els parlars catalans* (1993), gràcies al qual hem après dialectologia les successives promocions de filòlegs —la primera edició és de 1978 i ja va per la que fa tretze—, el català central és l'únic dialecte que no està caracteritzat pel que fa a la morfologia. Aquest fet és un reflex de fins a quin punt català central i norma estàndard s'identifiquen.

dades s'ha ignorat el pes demogràfic del rossellonès, de l'alguerès i del nord-occidental de la Franja de Ponent i d'Andorra.

1.1.2. Possibilitats d'estudi lingüístic

Hem plantejat fins aquí l'existència de tres factors que poden alterar les característiques tradicionals del català nord-occidental:

1. La seva actual disgregació en territoris administratius diferents.
2. La relació d'inferioritat —demogràfica i de prestigi— respecte del català central.
3. El procés de normalització lingüística, basat en un estàndard que recull principalment les característiques de la varietat central.

Cal tenir en compte, a més, que la relació desigual entre nord-occidental i central —que és el dialecte històric en què més es fonamenta l'estàndard— i la pressió que sobre el nord-occidental exerceix l'estàndard —que oralment sol materialitzar-se en la modalitat central— són dos factors que es reforcen mútuament. El prestigi del central atreu el nord-occidental, alhora que la necessitat d'un registre formal de parla atreu cap a l'estàndard, de manera que les característiques lingüístiques que l'un i l'altre comparteixen veuen multiplicada la seva capacitat d'expansió. Cal que ens preguntem, ara, quines són aquestes característiques.

És ben sabut que les diferències dialectals en sintaxi són mínimes. La seva modificació, doncs, no alteraria gaire la fesomia dialectal del català.

Les diferències fonètiques ja són més importants, sobretot les que afecten el vocalisme àton, que han estat preses com a principals isoglosses delimitadores dels dos blocs dialectals catalans. En aquest cas, però, l'estàndard escrit es basa en la pronúncia del nord-occidental per a assignar les grafies *o/u* i *a/e* en posició àtona. Els casos de divergència entre pronúncia nord-occidental i grafia són comptats, i sovint es relacionen amb factors morfològics (esmentem, per exemple, els masculins del tipus *excursionist[e]* i les formes verbals de tercera persona com *cant[e]*, *cantav[e]* o *cantari[e]*).

Justament és en el terreny de la morfologia, en concret de la morfologia clítica i de la flexió nominal i, sobretot, verbal, on es donen el nombre més significatiu de diferències dialectals. I és també en aquest aspecte on l'estàndard s'ha basat més en les característiques del català central. El nord-occidental, a diferència del valencià i el balear, no té uns paradigmes estàndard específics.

Finalment, les diferències lèxiques poden veure's també sacrificades en aquest procés d'estandardització. El lèxic, però, no deixa d'ésser un element secundari en comparació amb la incidència que pot tenir, en la fesomia del dialecte, una modificació de les característiques flexives.

Sembla, doncs, que la cliticització i la flexió nominal i verbal són els factors que no es poden deixar de banda si es vol estudiar com incideix la situació descrita en l'evolució del català nord-occidental. Aquesta situació es pot resumir dient

que els parlants del nord-occidental disposen, cada vegada més, d'una alternativa en la constitució de la seva parla, perquè coneixen dues varietats diferents: la que els han transmès els seus pares i la que penetra amb força en el seu àmbit a través del sistema educatiu i dels mitjans de comunicació.

Davant d'aquesta circumstància, el parlant disposa de dues opcions. D'una banda, pot mantenir militantment les característiques tradicionals del seu dialecte, amb la càrrega afectiva que comporten i la solidaritat que generen entre el grup d'origen, però a costa de renunciar al prestigi de certes formes alienes en expansió. D'una altra, pot adoptar com a propis uns trets estandarditzats, prestigiosos, que cada dia gaudeixen de més expansió, però que són percebuts com a aliens a la seva zona. La tria, doncs, no és òbvia, i tant es pot decantar cap al manteniment reivindicatiu de les formes pròpies com cap a l'adopció de les formes prestigioses.

Evidentment, influeixen en aquesta tria molts factors de tipus individual, lligats a la història de vida i a la personalitat de cadascú. Però també es poden endevinar dos factors que, independentment de les característiques personals, han de condicionar-la:

1. L'edat, que comporta un grau d'exposició a la norma estàndard molt diferent, per les circumstàncies de la història catalana recent.

2. Les característiques de la població d'origen, estretament vinculades al nombre d'habitants que aquesta tingui, que comporten un grau de tancament o d'obertura a l'exterior considerablement diferent.

Davant d'aquesta situació ens ha semblat interessant de fer un estudi sobre la flexió nominal, la flexió verbal i la cliticització en català nord-occidental, amb l'objectiu de reflectir-ne la situació actual i tenint en compte tres aspectes:

- la localització geogràfica del nord-occidental en tres àmbits administratius, que tenen tres situacions legals ben diferenciades, com ja hem vist;

- les variacions que es poden donar entre la generació jove, l'adulta i la més gran;

- les diferències entre poblacions amb un nombre reduït d'habitants i poblacions amb un nombre d'habitants relativament important i un grau més gran d'obertura cap a l'exterior.

1.1.3. *Hipòtesis de treball*³

Com a resultat de la situació que hem descrit sumàriament, la nostra hipòtesi és que el català nord-occidental tendeix a substituir progressivament les seves característiques flexives tradicionals a favor de les que són comunes a l'estàndard i al central.

3. Vegeu també més endavant: «2.2.4. Reformulació de les hipòtesis de treball».

Aquest procés de substitució, però, no és uniforme i depèn, entre d'altres, de tres factors:

1. La localització de la població d'origen del parlant. D'una banda, influeix la situació administrativa i legal del català en aquell territori. La Franja de Ponent sembla que ha de mantenir les formes més tradicionals, mentre que les terres interiors del Principat seran les més afectades per l'evolució. Dintre d'aquestes, caldrà tenir en compte també la seva proximitat geogràfica respecte del català central, perquè possiblement la zona de transició cap a aquest s'haurà ampliat.

2. El nombre d'habitants de la població d'origen del parlant. La separació respecte de les característiques tradicionals del nord-occidental serà directament proporcional a la importància demogràfica de la població d'origen del parlant. Així, la transformació de la parla serà més evident en nuclis grans de població, justament els que tenen més poder d'irradiació. En canvi, les formes tradicionals del nord-occidental trobaran un recer en els parlants de pobles petits.

3. L'edat del parlant. L'acostament a les formes de l'estàndard serà inversament proporcional a l'edat. Així, l'evolució de la parla serà més gran en parlants joves, que són els que tenen més pes en el futur. En canvi, el manteniment de les formes tradicionals del nord-occidental serà més destacat en les generacions adulta i gran.

1.1.4. *Objectius*⁴

El nostre objectiu a llarg termini és oferir una descripció actualitzada de les característiques generals de la flexió nominal, la flexió verbal i la cliticització d'un conjunt representatiu de varietats del català nord-occidental, tenint en compte la distribució dels trets per zones geogràfiques i per grups de població determinats per l'edat i pel nombre d'habitants de la localitat d'origen.

Hem de precisar, però, que ens inscrivim en una perspectiva estrictament lingüística, perquè en el nostre punt de mira hi ha la llengua i la seva descripció, i no la comunitat de parla. Tanmateix, aquest estudi pretén obrir camí per a una investigació posterior de caire sociolingüístic, que es plantegi el per què de la distribució no unitària de certs trets i que permeti d'afinar-ne la descripció gràcies a la recollida selectiva de dades sobre aquelles característiques que s'hagin revelat com a més importants en la diferenciació.

Tornant al terreny estrictament lingüístic, els resultats d'aquesta investigació serien també una font de dades per prendre en consideració en l'estudi de la dis-

4. Vegeu també més endavant: «1.4.7. Reformulació dels objectius».

tància que separa actualment la flexió de les diferents varietats del nord-occidental entre si i respecte al català central i a l'estàndard. Mitjançant una comparació amb les descripcions tradicionals del nord-occidental, permetria també de mesurar el grau d'evolució del dialecte. Hem deixat, però, aquestes tasques per a més endavant, perquè la metodologia que cal emprar en la quantificació de distàncies dialectals no està, encara, ben establerta.

1.1.5. *Planificació*

És evident que l'elaboració d'una recerca d'aquestes característiques demana una inversió de temps, de diners i d'esforç considerables. Per això vam decidir, abans d'emprendre-la, de fer un assaig en un àmbit territorial reduït, però tenint en compte en la seva planificació que el nostre objectiu darrer era l'estudi del nord-occidental. En cas que els resultats de l'aplicació del projecte en aquest espai reduït semblessin prometedors, i després de les modificacions que l'experiència mostrés com a oportunes, emprendríem l'anàlisi global.

En la planificació, doncs, havíem de resoldre quatre aspectes: un d'efecte immediat —quin àmbit triaríem per a fer l'assaig— i tres de globals:

1. En quins aspectes lingüístics es concretaria aquest interès per la cliticització, la flexió nominal i la flexió verbal, i de quina manera recolliríem les informacions lingüístiques necessàries.

2. Com dissenyaríem el treball de camp, és a dir, com seleccionariem la xarxa geogràfica de recollida de materials i quin tipus d'informants ens interessaven.

3. Quina metodologia seguiríem per a l'estudi de les dades recollides.

La resposta a aquestes qüestions és el que exposem en els apartats següents d'aquesta introducció.

1.2. FENÒMENS ESTUDIATS I ELABORACIÓ DEL QÜESTIONARI

1.2.1. *Objecte d'estudi de la morfologia*

Sabem que les paraules tenen una determinada estructura interna perquè, comparant-les entre si, descobrim la presència de segments fonològics que es repeteixen en alguns grups de mots. Aquests grups de mots participen sempre d'alguna característica comuna i això permet que associem el segment fonològic repetit amb l'expressió del tret en comú.

Aquests segments fonològics repetits els podem agrupar intuïtivament en dues classes. N'hi ha uns que es relacionen amb una determinada noció semàntica i que trobem, sols o acompanyats, en un grup relativament limitat de paraules que

participen d'un cert significat en comú. Seria el cas del segment inicial de *cant*, *cants*, *cantaire*, *cantaires*, *cançó*, *cançons*, *cançoneta*, *cançonota*, *canto*, *cantàvem*, *cantaria*... D'altres, en canvi, els trobem només combinats amb segments del primer tipus i la seva aparició és molt més freqüent. No es relacionen amb una determinada noció semàntica, sinó que la informació que duen és de caràcter gramatical. Posem per cas el segment final de *cants*, *flors*, *llops*, *ordinadors*, *cases*, *papers*, *portes*, *paraigües*, *ovelles*, *mans*, *perfums*... O el de *cantaré*, *diré*, *faré*, *miraré*, *portaré*, *pensaré*, *guanyaré*, *trobaré*, *callaré*...

Aquests segments constitutius del mot han rebut el nom de *morfs*. Els primers són morfs de tipus lèxic i es coneixen com a *radicals* o *arrels*. Els segons són morfs de tipus gramatical i reben el nom de *afixos*. Les nocions gramaticals que representen es coneixen com a *morfemes*: de gènere, de nombre, de persona... De la disciplina que estudia com es relacionen els morfemes amb els morfs, i com s'ordenen uns morfs en relació amb els altres a l'interior de les paraules, se'n diu *morfologia*. La morfologia, doncs, estudia l'estructura interna dels mots. Per a una llengua com el català, això suposa moure's en tres àmbits diferents.

Primer àmbit. L'estudi de la formació de mots.

La formació de mots a partir de morfs ja existents es pot realitzar per dos procediments, el de *composició* i el de *derivació*. En el procediment de composició, mitjançant la unió ordenada de radicals es forma un radical nou. En la derivació, en canvi, un afix s'adjunta a un radical per a modificar-ne el significat i donar lloc a un mot nou.

Quan en un radical han actuat els processos de derivació, l'hagin modificat o no, el resultat diem que és un *lexema*. Aquest podrà coincidir, doncs, amb un radical *simple* o amb un de *compost*, o bé tractar-se d'un radical *derivat*. Cada lexema és un conjunt idiosincràtic de propietats de tipus diversos, i és aquest conjunt el que el fa diferent de tots els altres. El canvi d'una sola de les seves propietats pot donar origen a un lexema nou. Aquests lexemes estan inventariats en una llista anomenada *lexicó*. En l'entrada de cadascun, s'hi recullen totes les idiosincràsies i peculiaritats que el defineixen.

Segon àmbit. L'estudi de la flexió.

Els lexemes no són encara mots efectius de la llengua. Perquè ho siguin cal que hi actuïn —modificant-los o no— una sèrie de processos d'afixació anomenats *flexius*. A diferència dels processos d'afixació derivatius, el resultat no és un radical nou, sinó una forma inflectiva del mateix mot. El conjunt de formes inflectives d'un mot l'anomenem *paradigma* i, en el cas dels radicals verbals, es parla també de *conjugació*. En els paradigmes es poden produir determinades anomalies, com són la *defectivitat* o la *invariabilitat*. Diem que un paradigma és defectiu en cas que

hi manqui alguna forma. Diem que és invariable si el que falta és la distinció fonològica entre diferents formes.

Del que hem dit fins ara es desprèn que els processos morfològics són ordenats. En primer lloc actua sempre la derivació i, després, la flexió. Representant-ho esquemàticament:

$$\begin{aligned} [[\text{RAD}]_{\text{derivació}}] &= \text{lexema} \\ [[\text{LEXEMA}]_{\text{flexió}}] &= \text{mot real de la llengua} \end{aligned}$$

Això fa que puguem descobrir en el mot una estructura interna sotmesa a regularitats. Les regles que regulen aquesta estructura interna es recullen en el component morfològic de la gramàtica, entesa des d'un punt de vista generatiu.

Parlar de l'estudi de la flexió és el mateix que dir l'estudi de la manifestació en el mot, mitjançant morfs o segments morfològics, de determinats morfemes o unitats gramaticals, com són:

- el gènere i el nombre: afecten els substantius, els adjectius, els participis verbals i els pronoms febles;
- la conjugació o classe verbal: afecta tant les formes personals com les impersonals dels verbs;
- el temps i la persona: afecten les formes personals del verb;
- el cas: afecta els pronoms febles.

Tercer àmbit. L'estudi de la cliticització.

Finalment, hem d'esmentar els *clítics*, que tenen la peculiaritat d'estar a mig camí entre els morfs i els mots. En el cas del català, són clítics els pronoms febles, els articles, les preposicions i les conjuncions febles. En els estudis morfològics sovint caldrà precisar si un determinat fenomen actua en el nivell del mot lèxic —és a dir, tractant el clític com un mot independent— o bé si actua en el nivell del mot sintàctic —és a dir, considerant que el clític forma una unitat amb el mot que el rep i tractant-lo, doncs, com un morf.

1.2.2. *Delimitació del camp d'estudi*

Pel que hem dit fins ara, doncs, el camp que abraça la morfologia és força ampli i es concreta en quatre àmbits: l'estudi dels processos de composició, de derivació, de flexió i de cliticització. Tenint en compte que el nostre és un treball de caràcter dialectal, ens cenyirem a aquells àmbits en què els geolectes s'han mostrat més diversos. Així, deixem de banda l'estudi de la formació de mots, tant de la derivació com de la composició, força unitària a tot el territori, i centrem el nostre interès en els fenòmens de tipus flexiu i en la cliticització.

Aquest terreny d'estudi té com a inconvenient la impossibilitat de recollir sistemàticament els materials si no és a través d'un qüestionari, amb la manca d'espontaneïtat que això suposa. L'enquesta lingüística és una situació amb un grau elevat de control per part de l'informant. Les dades recollides poden reflectir més aviat com creu l'informant que parla —o com vol que creguem que parla— que no pas com parla realment. Aquest inconvenient, però, era salvable en un estudi com el nostre. Com hem vist en la presentació, actualment els parlants del nord-occidental coneixen, almenys passivament, dues varietats:

1. La que han après a casa, que és la tradicional del nord-occidental.
2. La que els arriba a través dels llibres i periòdics, on llegeixen *el pa* i no *lo pa*, *cantés* i no *cantessa*, *artista* i no *artiste*; a través de la televisió, que vehicula especialment el català estàndard en modalitat central, i, en el cas dels més joves, a través de l'escolarització en català.

Com que ens interessa la tria que fan els parlants entre els elements de l'una i de l'altra, el fet d'obtenir les dades en una situació controlada no és un inconvenient, perquè ajuda a revelar posicionaments i actituds pel que fa a la llengua, que són determinants a l'hora de decidir-ne la selecció. Com a material complementari, però, hem decidit de recollir també un text lliure, en què el control sobre la parla és, per força, menys accentuat.

Decidit ja l'àmbit general de l'estudi i la recollida dels materials mitjançant un qüestionari, faltava fer un esforç de concreció que, sense trair els nostres objectius, donés unes dimensions factibles a la recerca. En l'elaboració del qüestionari vam tenir en compte dos aspectes: que satisfés els nostres interessos i que fos compatible al màxim amb els que ja s'havien utilitzat en la recollida de dades per al CUB (Corpus de la Universitat de Barcelona), per facilitar-hi la incorporació dels materials. Per aquest motiu vam adaptar un qüestionari, obra de Joaquim Viaplana i d'Esteve Clua, en el qual vam incloure aspectes nous alhora que vam esporgar-ne d'altres.

1.2.3. *El qüestionari*⁵

Els mots s'agrupen en categories gramaticals. En el cas del català, aquestes són nou: substantius, adjectius, articles, pronoms, verbs, adverbis, preposicions, conjuncions i interjeccions. Morfològicament, aquestes categories gramaticals es divideixen en *variables* i *invariables*. Són invariables aquelles en les quals els mots coneixen una sola forma fonològica. S'anomenen variables, en canvi, aquelles categories gramaticals per a les quals un mateix mot té tot un paradigma flexiu,

5. A l'interior de l'obra es justifiquen els motius que han dut a fer unes o altres reduccions en l'àmbit d'estudi. Aquí el nostre interès és només mostrar els aspectes que considerem i com els hem incorporat al qüestionari.

gràcies a l'adjunció d'afixos que reflecteixen alguns accidents com el gènere, el nombre, la conjugació, el temps, la persona o el cas.

Pertanyen al grup de les categories variables:

— el substantiu, l'adjectiu i l'article, que es veuen afectades per les categories inflectives gènere i nombre;

— els pronoms —i en particular els pronoms febles—, que a més de la flexió de gènere i nombre presenten flexió de cas;

— el verb, que es relaciona amb classe verbal i que s'inflexiona pel que fa a temps i persona en les seves formes personals i pel que fa a gènere i nombre en el cas del participi verbal.

Aquestes categories defineixen l'àmbit d'estudi en el qual ens mourem, amb l'objectiu d'identificar les marques de flexió per a les varietats nord-occidentals considerades. Les preguntes del qüestionari consisteixen a obtenir el paradigma flexiu dels lexemes seleccionats com a model.

1.2.3.1. Flexió nominal

L'única diferència entre substantius i adjectius en el nivell morfològic rau en el fet que, mentre que els primers tenen gènere inherent, els segons l'adquireixen en termes sintàctics per raons de concordança. Aquesta diferència, que en el marc de la gramàtica generativa es recull en la constitució de les entrades lèxiques de substantius i adjectius, no afecta en absolut la descripció dels segments morfològics de les seves formes. L'estudi dels uns i dels altres, des del punt de vista dels nostres objectius, es pot equiparar.

Hem seleccionat un grup d'adjectius que acaben en [ə] en fonètica central, per veure com es resolen en un dialecte que tradicionalment ha desconegut aquest so. Incloem també en el qüestionari dos substantius típics.

TAULA 1
Cas paradigmàtic de flexió nominal

	<i>Masculí</i>	<i>Femení</i>
Singular	gat	gata
Plural	gats	gates

TAULA 2
*Flexió nominal amb epèntesi velar
en la realització del masculí plural*

	<i>Masculí</i>	<i>Femení</i>
Singular	gos	gossa
Plural	gossos	gosses

TAULA 3

*Noms en què el masculí gràficament té la terminació -e
i el femení gràficament té la terminació -a*

	<i>Masculí</i>	<i>Femení</i>
Singular	pobre	pobra
Plural	pobres	pobres

Exemples: pobre, digne, sogre, mestre, pediatre, psiquiatre...

TAULA 4

Noms gràficament invariables en -a

	<i>Masculí</i>	<i>Femení</i>
Singular	belga	belga
Plural	belgues	belgues

Exemples: belga, entusiasta, escolta, agrícola, hipòcrita, idiota, idòlatra, indígena, nòmada, persa, manefla...

TAULA 5

Noms gràficament invariables en -ista

	<i>Masculí</i>	<i>Femení</i>
Singular	excursionista	excursionista
Plural	excursionistes	excursionistes

Exemples: florista, excursionista, ciclista, separatista, altruista, dentista, lampista...

TAULA 6

Noms gràficament invariables en -cida

	<i>Masculí</i>	<i>Femení</i>
Singular	homicida	homicida
Plural	homicides	homicides

Exemples: homicida, insecticida, suïcida, fratricida...

TAULA 7
Noms gràficament invariables en -e

	<i>Masculí</i>	<i>Femení</i>
Singular	alegre	alegre
Plural	alegres	alegres

Exemples: jove, alegre, golafre, rude, ferotge, enorme, simple, ximple, terrestre, mediocre, acre, cèlebre, fúnebre, lúgubre, salubre, salvatge...

TAULA 8
Noms gràficament invariables en -ble

	<i>Masculí</i>	<i>Femení</i>
Singular	amable	amable
Plural	amables	amables

Exemples: amable, noble, feble, soluble, possible...

TAULA 9
Noms gràficament invariables en -aire

	<i>Masculí</i>	<i>Femení</i>
Singular	xerraire	xerraire
Plural	xerraires	xerraires

Exemples: xerraire, captaire, puntaire, drapaire, boletaire, figuetaire...

TAULA 10
Resum dels casos de flexió nominal considerats

<i>Grafia</i>	<i>Masculí singular</i>	<i>Femení singular</i>	<i>Masculí plural</i>	<i>Femení plural</i>
	gat	gata	gats	gates
	gos	gossa	gossos	gosses
-e/a	pobre	pobra	pobres	pobres
-a	belga	belga	belgues	belgues
-ista	excursionista	excursionista	excursionistes	excursionistes
-cida	homicida	homicida	homicides	homicides
-e	alegre	alegre	alegres	alegres
-ble	amable	amable	amables	amables
-aire	xerraire	xerraire	xerraires	xerraires

Obtenció de les respostes

Pel mètode de traducció, ja sigui de sintagmes o de frases castellans:

- | | | |
|------|----------------------------------|-----------------------------------|
| 230a | tu gato | |
| | <i>el teu gat</i> | |
| 230b | tu gata | |
| | <i>la teva gata</i> | |
| 230c | tus gatos | |
| | <i>els teus gats</i> | |
| 230d | tus gatas | |
| | <i>les teves gates</i> | |
| | | |
| 239a | mi perro | |
| | <i>el meu gos</i> | |
| 239b | mi perra | |
| | <i>la meva gossa</i> | |
| 239c | mis perros | |
| | <i>els meus gossos</i> | |
| 239d | mis perras | |
| | <i>les meves gosses</i> | |
| | | |
| 238a | un joven alegre | |
| | <i>un jove alegre</i> | |
| 238b | una joven alegre | |
| | <i>una jove alegre</i> | |
| 238c | unos jóvenes alegres | |
| | <i>uns joves alegres</i> | |
| 238d | unas jóvenes alegres | |
| | <i>unes joves alegres</i> | |
| | | |
| 231a | 237a | un pobre amable |
| | | <i>un pobre amable</i> |
| 231b | 237b | una pobre amable |
| | | <i>una pobra amable</i> |
| 231c | 237c | unos pobres amables |
| | | <i>uns pobres amables</i> |
| 231d | 237d | unas pobres amables |
| | | <i>unes pobres amables</i> |

233a	235a	un excursionista hablador <i>un excursionista xerraire</i>
233b	235b	una excursionista habladora <i>una excursionista xerraire</i>
233c	235c	unos excursionistas habladores <i>uns excursionistes xerraires</i>
233d	235d	unas excursionistas habladoras <i>unes excursionistes xerraires</i>
234a		¿Es belga, este joven? Sí que lo es. <i>És belga, aquest jove? Sí que ho és.</i>
234b		¿Es belga, esta joven? Sí que lo es. <i>És belga, aquesta jove? Sí que ho és.</i>
234c		¿Son belgas, estos jóvenes? Sí que lo son. <i>Són belgues, aquests joves? Sí que ho són.</i>
234d		¿Son belgas, estas jóvenes? Sí que lo son. <i>Són belgues, aquestes joves? Sí que ho són.</i>
236a		¿Este es el homicida? Sí que lo es. <i>Aquest és l'homicida? Sí que l'és.</i>
236b		¿Esta es la homicida? Sí que lo es. <i>Aquesta és l'homicida? Sí que l'és.</i>
236c		¿Éstos son los homicidas? Sí que lo son. <i>Aquests són els homicides? Sí que els són.</i>
236d		¿Éstas son las homicidas? Sí que lo son. <i>Aquestes són les homicides? Sí que les són.</i>

1.2.3.2. Cliticització: articles i articles anafòrics

En català tenim tres tipus d'articles: l'article definit, l'indefinit i el personal. En aquest estudi hem decidit de tractar només l'article definit, que tradicionalment ha estat considerat un dels elements diferenciadors del català nord-occidental. Deixem de banda, en canvi, l'article personal, perquè en el territori que estudiem coincideix amb l'article definit. Tampoc no considerarem l'article indefinit, perquè fonològicament és homogeni a tot el domini i no aportaria res de nou a les dades que haurem recollit sobre flexió nominal.

En aquest apartat analitzarem alhora els articles i els pronoms febles de tercera persona, d'acord amb la idea, expressada per Viaplana (1980), que els anomenats *pronoms de tercera persona* són, de fet, *articles anafòrics* o *anàfores*.⁶ Per a

6. En el cos de l'obra donem les raons que justifiquen aquesta posició.

l'estudi de l'article determinat (anafòric o no), farem atenció a les variacions contextuals que en poden afectar les diferents formes inflectives. Els contextos que hem considerat per a l'article que acompanya el nom són tres:

- (pausa) + article + consonant: $_ + C$
- vocal + article + consonant: $V + _ + C$
- (pausa) + article + vocal: $_ + V$

Per al femení no tenim en compte les variacions que es poden donar segons la naturalesa de la vocal, tot i que la normativa marca un comportament diferent davant de *i* i *u* àtones en una dicció acurada.

En el cas de l'article anafòric, els contextos en posició proclítica són paral·lels als que hem vist adés. A més, cal afegir-hi els següents en posició enclítica:

- vocal + article anafòric: $V + _$
- semivocal [w] + article anafòric: $w + _$

Pel que fa a la reducció dels possibles contextos en posició enclítica a aquests dos, vegeu l'apartat següent sobre els clítics.

Segons aquest plantejament, les dades obtingudes d'aquesta part es poden organitzar en un quadre com el que presentem a la taula 11 (omplert, en aquest cas, amb la forma estàndard).

TAULA 11
Variants contextuals de la forma estàndard dels articles i dels articles anafòrics

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Art. MS	el	el	l'	—	—
Art. anaf. MS	el	el	l'	'l	-lo
Art. MP	els	els	els	—	—
Art. anaf. MP	els	els	els	'ls	-los
Art. FS	la	la	l'/la	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l'/la	-la	-la
Art. FP	les	les	les	—	—
Art. anaf. FP	les	les	les	-les	-les

Obtenció de les respostes

Pel mètode de traducció del castellà:

- 111a el perro
el gos
- 111c coge al perro
agafa el gos
- 111d el dueño
l'amo
- 112a los perros
els gossos
- 112c coge a los perros
agafa els gossos
- 112d los dueños
els amos
- 113a la mujer
la dona
- 113d la espalda
l'esquena
- 114a las mujeres
les dones
- 114d las espaldas
les esquenes
- 305a La cama, la harán ellos.
*El llit, **el faran** ells.*
- 305b El coche, no lo lavan bien.
*El cotxe, **no el renten** bé.*
- 305c El coche, lo arreglaré yo.
*El cotxe, **l'arreglaré** jo.*
- 305d El perro, alimentadlo vosotros.
*El gos, **alimenteu-lo** vosaltres.*
- 305f El suelo, límpialo tú.
*El terra, **neteja'l** tu.*
- 306a Los comprarán ellas.
Els compraran elles.
- 306b No los reciben cada día.
No els reben cada dia.

- 306c Los acompaña cada día.
***Els acompanya** cada dia.*
- 306d Vosotros lavadlos hoy.
*Vosaltres **renteu-los** avui.*
- 306f Tú arréglos con cuidado.
*Tu **arregla'ls** amb compte.*
- 307a La fotografía, la tiene escondida.
*La fotografia, **la té** amagada.*
- 307b Quiero que la llames.
*Vull **que la cridis**.*
- 307c La fotografía, la enseña a todas las visitas.
*La fotografia, **p'ensenya** a totes les visites.*
- 307d Vosotros tiradla.
*Vosaltres **llanceu-la**.*
- 307f Tú tírala.
*Tu **llança-la**.*
- 308a Las comprará mañana.
***Les comprarà** demà.*
- 308b Dile que no las compre.
*Digues-li **que no les compri**.*
- 308c Las abre ahora.
***Les obre** ara.*
- 308d Cogedlas vosotros.
***Agafeu-les** vosaltres.*
- 308f Lávalas tú.
***Renta-les** tu.*

1.2.3.3. Cliticització: pronoms febles

Tenint en compte la complexitat d'aquest terreny i que el nostre interès és només el d'oferir una visió general dels clítics, establim les següents reduccions:

1. No entrarem en l'estudi de la combinació de pronoms, que s'introdueix en el terreny sintàctic. Només ens preocuparem, doncs, de la forma que adquireix el pronom quan s'adjunta al verb en solitari.

2. Deixem de banda els pronoms que no presenten un polimorfisme evident (*ho, hi, li*) i ens centrem només en l'estudi d'aquells en què la posició contextual produeix canvis formals en la llengua estàndard i que tradicionalment han estat recollits com a elements diferenciadors entre nord-occidental i central. Per tant,

considerem els pronoms de primera i de segona persona, tant del singular com del plural, a més del pronom reflexiu i el partitiu.

TAULA 12
Tipus de formes dels pronoms febles

<i>Formes</i>	<i>Plena</i>	<i>Elidida</i>	<i>Reforçada</i>	<i>Reduïda</i>
1a sing.	me	m'	em	'm
2a sing.	te	t'	et	't
Reflexiu	se	s'	es	's
Partitiu	ne	n'	en	'n
1a pl.	nos	—	ens	'ns
2a pl.	vos	—	us	—

3. Considerem només les combinacions amb formes verbals personals, perquè les combinacions amb formes verbals no personals —especialment amb els diferents tipus d'infinitius— requereixen un estudi aprofundit de l'estructura sil·làbica del dialecte, estudi que va més enllà dels nostres objectius.

4. Dins de les combinacions amb formes verbals personals considerarem cinc posicions contextuais:

- proclítica davant de verb començat en consonant: $_ + C$
- proclítica entre vocal i consonant: $V + _ + C$
- proclítica davant de verb començat en vocal: $_ + V$
- enclítica darrere de verb acabat en vocal: $V + _$
- enclítica darrere de verb acabat en semivocal: $w + _$

Això vol dir que no tindrem en compte la posició enclítica darrere de consonant ($C + _$) que es dona en les formes imperatives del tipus *cull*, *serveix*, *comprem*, etc., perquè la seva complexitat recomana de deixar-les per a un estudi menys general.

Hem de tenir en compte que per restriccions sintacticosemàntiques no és possible d'obtenir les formes corresponents a *et* i *es* darrere de *vau* ni la de *vos* darrere de *vocal*.⁷

Segons això, les dades que obtindrem es poden organitzar en quadres com els de les taules 13 a 17, omplerts ara amb la forma estàndard.

7. En el cas de *et* i *es* hem pogut suplir aquesta mancança considerant la forma darrere de gerundi, equivalent a la forma darrere de *[w]*, per poder comparar els resultats amb *em* i *en*, perquè aquests quatre pronoms es comporten, normalment, de manera paral·lela. Serà l'únic cas, doncs, en què considerarem la combinació amb una forma impersonal.

TAULA 13

Variants contextuais de la forma estàndard del pronom personal de 1a persona

<i>Pronom</i>	<i>Posició proclítica</i>			<i>Posició enclítica</i>	
	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
1a sing.	em	em	m'	'm	-me
1a pl.	ens	ens	ens	'ns	-nos

TAULA 14

Variants contextuais de la forma estàndard del pronom personal de 2a persona

<i>Pronom</i>	<i>Posició proclítica</i>			<i>Posició enclítica</i>	
	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$nt/w + _$
2a sing.	et	et	t'	't	-te
2a pl.	us	us	us	—	-vos

TAULA 15

Variants contextuais de la forma estàndard del pronom reflexiu

<i>Pronom</i>	<i>Posició proclítica</i>			<i>Posició enclítica</i>	
	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$nt + _$
Reflexiu	es	es	s'	's	-se

TAULA 16

Variants contextuais de la forma estàndard del pronom partitiu

<i>Pronom</i>	<i>Posició proclítica</i>			<i>Posició enclítica</i>	
	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Partitiu	en	en	n'	'n	-ne

TAULA 17
*Variants contextuals de la forma estàndard dels pronoms personals
de 1a i 2a persona, del reflexiu i del partitiu*

Pronom	Posició proclítica			Posició enclítica	
	_ + C	V + _ + C	_ + V	V + _	nt/w + _
1a sing.	em	em	m'	'm	-me
1a pl.	ens	ens	ens	'ns	-nos
2a sing.	et	et	t'	't	-te
2a pl.	us	us	us	—	-vos
Reflexiu	es	es	s'	's	-se
Partitiu	en	en	n'	'n	-ne

Obtenció de les respostes

Traducció d'oracions castellanes:

- 301a Me lavo la cara.
Em rento la cara.
- 301b Quiere que me lave.
Vol que em renti.
- 301c Me arreglo para salir.
M'arreglo per sortir.
- 301d Vosotros traedme un libro.
Vosaltres porteu-me un llibre.
- 301f Tú lávame el coche.
Tu renta'm el cotxe.
- 302a Nos veremos mañana.
Ens veurem demà.
- 302b Dice que nos tranquilizemos.
Diu que ens tranquilitzem.
- 302c Nos esperan.
Ens esperen.
- 302d Vosotros esperadnos aquí.
Vosaltres espereu-nos aquí.
- 302f Tú tráenos el embudo.
Tu porta'ns l'embut.
- 303a Todos te buscan.
Tots et busquen.

- 303b No te dirá nada.
No et dirà res.
- 303c Te acompañarán a casa.
T'acompanyaran a casa.
- 303d Habiéndote invitado, debes ir.
Havent-te convidat, hi has d'anar.
- 303f Tú prepárate para el examen.
Tu prepara't per a l'examen.
- 304a Os veis mucho.
Us veieu molt.
- 304b Que os peleéis no tiene sentido.
Que us baralleu no té sentit.
- 304c Os enfadáis demasiado.
Us enfadeu massa.
- 304d Vosotros compraos un libro.
Vosaltres compreu-vos un llibre.
- 310a Se lava los dientes.
Es rentà les dents.
- 310b Quiere que se lave los dientes.
Vol que es renti les dents.
- 310c Se arregla para salir.
S'arregla per sortir.
- 310d Asustándose no hará nada.
Espantant-se no farà res.
- 310f Usted lávese las manos.
Vostè renti's les mans.
- 312a De los tres jarrones, lavará uno.
Dels tres gerros, en rentarà un.
- 312b No rompas ninguno.
No en trenquis cap.
- 312c De los cuatro, llenará uno.
Dels quatre, n'omplirà un.
- 312d Vosotros comprad uno.
Vosaltres compreu-ne un.
- 312f De las tres, tú arregla una.
De les tres, tu arregla'n una.

1.2.3.4. Flexió verbal

Ens centrarem en l'estudi dels verbs regulars. Considerarem que en català hi ha cinc classes de verbs regulars, seguint la proposta de Viaplana (1986) i, per raons d'homogeneïtat, triarem els mateixos verbs model:

- classe I. Model: cantar.
- classe II [-ext]. Model: perdre.
- classe II [+ext]. Model: beure.
- classe III [-ext]. Model: sentir.
- classe III [+ext]. Model: servir.

Per a cadascun d'aquests models, estudiarem la conjugació dels temps simples, perquè els compostos entren en l'àmbit de la sintaxi, en el qual no ens introduïrem. Les dades recollides, doncs, correspondran a: present d'indicatiu, imperfet d'indicatiu, futur simple, condicional simple, present de subjuntiu, imperfet de subjuntiu, imperatiu, infinitiu present, gerundi present i participi passat. No considerem el passat simple, perquè no és viu en el dialecte nord-occidental.

Les dades recollides, doncs, es poden organitzar en una taula com la 18, omplerta ara amb formes estàndard.

TAULA 18
Temps verbals simples

<i>Temps verbal</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II</i> [-ext]	<i>Classe II</i> [+ext]	<i>Classe III</i> [-ext]	<i>Classe III</i> [+ext]
Present d'indicatiu	canto	perdo	bec	sento	serveixo
	cantes	perds	beus	sents	serveixes
	canta	perd	beu	sent	serveix
	cantem	perdem	bevem	sentim	servim
	canteu	perdeu	beveu	sentiu	serviu
	canten	perden	beuen	senten	serveixen
Imperfet d'indicatiu	cantava	perdia	bevia	sentia	servia
	cantaves	perdies	bevia	senties	servies
	cantava	perdia	bevia	sentia	servia
	cantàvem	perdiem	beviem	sentíem	servíem
	cantàveu	perdieu	beviu	sentíeu	servíeu
	cantaven	perdien	bevien	sentien	servien
Futur	cantaré	perdré	beuré	sentiré	serviré
	cantaràs	perdràs	beuràs	sentiràs	serviràs
	cantarà	perdrà	beurà	sentirà	servirà
	cantarem	perdrem	beurem	sentirem	servirem
	cantareu	perdreu	beureu	sentireu	servireu
	cantaran	perdran	beuran	sentiran	serviran

TAULA 18 (*Continuació*)
Temps verbals simples

<i>Temps verbal</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II</i> [–ext]	<i>Classe II</i> [+ext]	<i>Classe III</i> [–ext]	<i>Classe III</i> [+ext]
Condicional	cantaria	perdria	beuria	sentiria	serviria
	cantaries	perdrigies	beuries	sentiries	serviries
	cantaria	perdria	beuria	sentiria	serviria
	cantaríem	perdríem	beuríem	sentiríem	serviríem
	cantaríeu	perdríeu	beuríeu	sentiríeu	serviríeu
	cantarien	perdrrien	beurien	sentirien	servirien
Present de subjuntiu	canti	perdi	begui	senti	serveixi
	cantis	perdis	beguis	sentis	serveixis
	canti	perdi	begui	senti	serveixi
	cantem	perdem	beguem	sentim	servim
	canteu	perdeu	begueu	sentiu	serviu
	cantin	perdin	beguin	sentin	serveixin
Imperfet de subjuntiu	cantés	perdés	begués	sentís	servís
	cantessis	perdessis	beguessis	sentíssis	servíssis
	cantés	perdés	begués	sentís	servís
	cantéssim	perdéssim	beguéssim	sentíssim	servíssim
	cantéssiu	perdéssiu	beguéssiu	sentíssiu	servíssiu
	cantessin	perdessin	beguessin	sentíssin	servíssin
Imperatiu	canta	perd	beu	sent	serveix
	canti	perdi	begui	senti	serveixi
	cantem	perdem	beguem	sentim	servim
	canteu	perdeu	beveu	sentiu	serviu
	cantin	perdin	beguin	sentin	serveixin
Formes no personals	cantar	perdre	beure	sentir	servir
	cantant	perdent	bevent	sentint	servint
	cantat	perdut	begut	sentit	servit

Obtenció de les respostes

Compleció d'oracions en què falta el verb, o bé, en el cas de l'imperatiu, traducció del castellà:

- 411a Ara jo [...] (*cantar*) una cançó.
canto
- 411b Ara tu [...] (*cantar*) una cançó.
cantes
- 411c Ara ell [...] (*cantar*) una cançó.
canta

- 411d Ara nosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
cantem
- 411e Ara vosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
canteu
- 411f Ara ells [...] (*cantar*) una cançó.
canten
- 412a Mentre ens esperàvem, jo [...] (*cantar*) una cançó.
cantava
- 412b Mentre ens esperàvem, tu [...] (*cantar*) una cançó.
cantaves
- 412c Mentre ens esperàvem, ell [...] (*cantar*) una cançó.
cantava
- 412d Mentre ens esperàvem, nosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
cantàvem
- 412e Mentre ens esperàvem, vosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
cantàveu
- 412f Mentre ens esperàvem, ells [...] (*cantar*) una cançó.
cantaven
- 414a Demà jo [...] (*cantar*) una cançó.
cantaré
- 414b Demà tu [...] (*cantar*) una cançó.
cantaràs
- 414c Demà ell [...] (*cantar*) una cançó.
cantarà
- 414d Demà nosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
cantarem
- 414e Demà vosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
cantareu
- 414f Demà ells [...] (*cantar*) una cançó.
cantaran
- 415a Si hi hagués temps, jo [...] (*cantar*) una cançó.
cantaria
- 415b Si hi hagués temps, tu [...] (*cantar*) una cançó.
cantaries
- 415c Si hi hagués temps, ell [...] (*cantar*) una cançó.
cantaria
- 415d Si hi hagués temps, nosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
cantàriem

- 415e Si hi hagués temps, vosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
cantaríeu
- 415f Si hi hagués temps, ells [...] (*cantar*) una cançó.
cantarien
- 416a El Joan vol que jo [...] (*cantar*) una cançó.
canti
- 416b El Joan vol que tu [...] (*cantar*) una cançó.
cantis
- 416c El Joan vol que ell [...] (*cantar*) una cançó.
canti
- 416d El Joan vol que nosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
cantem
- 416e El Joan vol que vosaltres [...] (*cantar*) una cançó.
canteu
- 416f El Joan vol que ells [...] (*cantar*) una cançó.
cantin
- 417a Si jo [...] (*cantar*) una cançó, tothom se n'alegraria.
cantés
- 417b Si tu [...] (*cantar*) una cançó, tothom se n'alegraria.
cantessis
- 417c Si ell [...] (*cantar*) una cançó, tothom se n'alegraria.
cantés
- 417d Si nosaltres [...] (*cantar*) una cançó, tothom se n'alegraria.
cantéssim
- 417e Si vosaltres [...] (*cantar*) una cançó, tothom se n'alegraria.
cantéssiu
- 417f Si ells [...] (*cantar*) una cançó, tothom se n'alegraria.
cantessin
- 418b T'ho mano: [...] (*cantar*) una cançó, tu!
canta
- 418c Li ho mano: [...] (*cantar*) una cançó, vostè!
canti
- 418d Com que ens ho manen, [...] (*cantar*) una cançó, nosaltres!
cantem
- 418e Us ho mano: [...] (*cantar*) una cançó, vosaltres!
canteu
- 418f Els ho mano: [...] (*cantar*) una cançó, vostès!
cantin

O bé:

418*b* ¡Canta, tú!

418*c* ¡Cante, usted!

418*d* ¡Cantemos, nosotros!

418*e* ¡Cantad, vosotros!

418*f* ¡Canten, ustedes!

419*g* Tothom hauria de [...] (*cantar*) una cançó cada dia.
cantar

419*h* La coral està [...] (*cantar*) una cançó.
cantant

419*i* Avui al matí ell ha [...] (*cantar*) una cançó.
cantat

421*a* Sovint jo [...] (*perdre*) les claus.
perdo

421*b* Sovint tu [...] (*perdre*) les claus.
perds

421*c* Sovint ell [...] (*perdre*) les claus.
perd

421*d* Sovint nosaltres [...] (*perdre*) les claus.
perdem

421*e* Sovint vosaltres [...] (*perdre*) les claus.
perdeu

421*f* Sovint ells [...] (*perdre*) les claus.
perden

422*a* El Joan no callava i jo [...] (*perdre*) la paciència.
perdia

422*b* El Joan no callava i tu [...] (*perdre*) la paciència.
perdies

422*c* El Joan no callava i ell [...] (*perdre*) la paciència.
perdia

422*d* El Joan no callava i nosaltres [...] (*perdre*) la paciència.
perdiem

422*e* El Joan no callava i vosaltres [...] (*perdre*) la paciència.
perdíeu

422*f* El Joan no callava i ells [...] (*perdre*) la paciència.
perdien

- 424a Demà, amb els nens, jo [...] (*perdre*) la paciència.
perdré
- 424b Demà, amb els nens, tu [...] (*perdre*) la paciència.
perdràs
- 424c Demà, amb els nens, ell [...] (*perdre*) la paciència.
perdrà
- 424d Demà, amb els nens, nosaltres [...] (*perdre*) la paciència.
perdrem
- 424e Demà, amb els nens, vosaltres [...] (*perdre*) la paciència.
perdreu
- 424f Demà, amb els nens, ells [...] (*perdre*) la paciència.
perdran
- 425a Si hi hagués més calma, jo no [...] (*perdre*) la paciència.
perdria
- 425b Si hi hagués més calma, tu no [...] (*perdre*) la paciència.
perdries
- 425c Si hi hagués més calma, ell no [...] (*perdre*) la paciència.
perdria
- 425d Si hi hagués més calma, nosaltres no [...] (*perdre*) la paciència.
perdríem
- 425e Si hi hagués més calma, vosaltres no [...] (*perdre*) la paciència.
perdríeu
- 425f Si hi hagués més calma, ells no [...] (*perdre*) la paciència.
perdrrien
- 426a La Maria vol que jo [...] (*perdre*) la paciència.
perdi
- 426b La Maria vol que tu [...] (*perdre*) la paciència.
perdis
- 426c La Maria vol que ell [...] (*perdre*) la paciència.
perdi
- 426d La Maria vol que nosaltres [...] (*perdre*) la paciència.
perdem
- 426e La Maria vol que vosaltres [...] (*perdre*) la paciència.
perdeu
- 426f La Maria vol que ells [...] (*perdre*) la paciència.
perdin
- 427a Si jo no [...] (*perdre*) les claus tan sovint, tindríem menys disgustos.
perdés

- 427b Si tu no [...] (*perdre*) les claus tan sovint, tindríem menys disgustos.
perdessis
- 427c Si ell no [...] (*perdre*) les claus tan sovint, tindríem menys disgustos.
perdés
- 427d Si nosaltres no [...] (*perdre*) les claus tan sovint, tindríem menys
disgustos.
perdéssim
- 427e Si vosaltres no [...] (*perdre*) les claus tan sovint, tindríem menys
disgustos.
perdéssiu
- 427f Si ells no [...] (*perdre*) les claus tan sovint, tindríem menys disgustos.
perdessin
- 428b T'ho mano: [...] (*perdre*) la por, tu!
perd
- 428c Li ho mano: [...] (*perdre*) la por, vostè!
perdi
- 428d Com que ens ho manen, [...] (*perdre*) la por, nosaltres!
perdem
- 428e Us ho mano: [...] (*perdre*) la por, vosaltres!
perdeu
- 428f Els ho mano: [...] (*perdre*) la por, vostès!
perdin
- O bé:
- 428b ¡Pierde el miedo, tú
- 428c ¡Pierda el miedo, usted!
- 428d ¡Perdamos el miedo, nosotros!
- 428e ¡Perded el miedo, vosotros!
- 428f ¡Pierdan el miedo, ustedes!
- 429g No hauries de [...] (*perdre*) tan sovint la paciència.
perdre
- 429h És evident que està [...] (*perdre*) la paciència.
perdent
- 429i Em sap greu haver [...] (*perdre*) les claus.
perdut
- 431a Ara jo [...] (*beure*) un got d'aigua.
bec

- 431b Ara tu [...] (*beure*) un got d'aigua.
beus
- 431c Ara ell [...] (*beure*) un got d'aigua.
beu
- 431d Ara nosaltres [...] (*beure*) un got d'aigua.
bevem
- 431e Ara vosaltres [...] (*beure*) un got d'aigua.
beveu
- 431f Ara ells [...] (*beure*) un got d'aigua.
beuen
- 432a En el moment d'entrar la mare, jo [...] (*beure*) un got de vi.
bevia
- 432b En el moment d'entrar la mare, tu [...] (*beure*) un got de vi.
bevia
- 432c En el moment d'entrar la mare, ell [...] (*beure*) un got de vi.
bevia
- 432d En el moment d'entrar la mare, nosaltres [...] (*beure*) un got de vi.
beviem
- 432e En el moment d'entrar la mare, vosaltres [...] (*beure*) un got de vi.
beviu
- 432f En el moment d'entrar la mare, ells [...] (*beure*) un got de vi.
bevien
- 434a Des de demà jo només [...] (*beure*) aigua.
beuré
- 434b Des de demà tu només [...] (*beure*) aigua.
beuràs
- 434c Des de demà ell només [...] (*beure*) aigua.
beurà
- 434d Des de demà nosaltres només [...] (*beure*) aigua.
beurem
- 434e Des de demà vosaltres només [...] (*beure*) aigua.
beureu
- 434f Des de demà ells només [...] (*beure*) aigua.
beuran
- 435a Si fes més calor, jo [...] (*beure*) l'aigua fresca.
beuria
- 435b Si fes més calor, tu [...] (*beure*) l'aigua fresca.
beuries

- 435c Si fes més calor, ell [...] (*beure*) l'aigua fresca.
beuria
- 435d Si fes més calor, nosaltres [...] (*beure*) l'aigua fresca.
beuriem
- 435e Si fes més calor, vosaltres [...] (*beure*) l'aigua fresca.
beuriéu
- 435f Si fes més calor, ells [...] (*beure*) l'aigua fresca.
beurien
- 436a El metge recomana que jo [...] (*beure*) més aigua.
begui
- 436b El metge recomana que tu [...] (*beure*) més aigua.
beguis
- 436c El metge recomana que ell [...] (*beure*) més aigua.
begui
- 436d El metge recomana que nosaltres [...] (*beure*) més aigua.
beguem
- 436e El metge recomana que vosaltres [...] (*beure*) més aigua.
begueu
- 436f El metge recomana que ells [...] (*beure*) més aigua.
beguin
- 437a El metge volia que jo [...] (*beure*) més aigua.
begués
- 437b El metge volia que tu [...] (*beure*) més aigua.
beguessis
- 437c El metge volia que ell [...] (*beure*) més aigua.
begués
- 437d El metge volia que nosaltres [...] (*beure*) més aigua.
beguéssim
- 437e El metge volia que vosaltres [...] (*beure*) més aigua.
beguéssiu
- 437f El metge volia que ells [...] (*beure*) més aigua.
beguessin
- 438b T'ho mano: [...] (*beure*) aigua, tu!
beu
- 438c Li ho mano: [...] (*beure*) aigua, vostè!
begui
- 438d Com que ens ho manen, [...] (*beure*) aigua, nosaltres!
beguem

- 438e Us ho mano: [...] (*beure*) aigua, vosaltres!
beveu
- 438f Els ho mano: [...] (*beure*) aigua, vostès!
beguin
- O bé:
- 438b ¡Bebe agua, tú!
- 438c ¡Beba agua, usted!
- 438d ¡Bebamos agua, nosotros!
- 438e ¡Bebed agua, vosotros!
- 438f ¡Beban agua, ustedes!
- 439g El metge diu que convé [...] (*beure*) molta aigua.
beure
- 439h El Joan està [...] (*beure*) un got de vi.
bevent
- 439i La Maria s'ha [...] (*beure*) tres copes de cava.
begut
- 441a Ara jo [...] (*sentir*) les campanes.
sento
- 441b Ara tu [...] (*sentir*) les campanes.
sents
- 441c Ara ell [...] (*sentir*) les campanes.
sent
- 441d Ara nosaltres [...] (*sentir*) les campanes.
sentim
- 441e Ara vosaltres [...] (*sentir*) les campanes.
sentiu
- 441f Ara ells [...] (*sentir*) les campanes.
senten
- 442a El Jordi parlava però jo no el [...] (*sentir*).
sentia
- 442b El Jordi parlava però tu no el [...] (*sentir*).
senties
- 442c El Jordi parlava però ell no el [...] (*sentir*).
sentia
- 442d El Jordi parlava però nosaltres no el [...] (*sentir*).
sentíem

- 442e El Jordi parlava però vosaltres no el [...] (*sentir*).
sentíeu
- 442f El Jordi parlava però ells no el [...] (*sentir*).
sentien
- 444a Demà jo [...] (*sentir*) les campanes.
sentiré
- 444b Demà tu [...] (*sentir*) les campanes.
sentiràs
- 444c Demà ell [...] (*sentir*) les campanes.
sentirà
- 444d Demà nosaltres [...] (*sentir*) les campanes.
sentirem
- 444e Demà vosaltres [...] (*sentir*) les campanes.
sentireu
- 444f Demà ells [...] (*sentir*) les campanes.
sentiran
- 445a Si apugessin el volum, jo [...] (*sentir*) la ràdio.
sentiria
- 445b Si apugessin el volum, tu [...] (*sentir*) la ràdio.
sentiries
- 445c Si apugessin el volum, ell [...] (*sentir*) la ràdio.
sentiria
- 445d Si apugessin el volum, nosaltres [...] (*sentir*) la ràdio.
sentiríem
- 445e Si apugessin el volum, vosaltres [...] (*sentir*) la ràdio.
sentiríeu
- 445f Si apugessin el volum, ells [...] (*sentir*) la ràdio.
sentirien
- 446a La Lluïsa vol que jo [...] (*sentir*) la ràdio.
senti
- 446b La Lluïsa vol que tu [...] (*sentir*) la ràdio.
sentis
- 446c La Lluïsa vol que ell [...] (*sentir*) la ràdio.
senti
- 446d La Lluïsa vol que nosaltres [...] (*sentir*) la ràdio.
sentim
- 446e La Lluïsa vol que vosaltres [...] (*sentir*) la ràdio.
sentiu

- 446f La Lluïsa vol que ells [...] (*sentir*) la ràdio.
sentin
- 447a Si jo [...] (*sentir*) el concert, tothom se n'alegraria.
sentís
- 447b Si tu [...] (*sentir*) el concert, tothom se n'alegraria.
sentíssis
- 447c Si ell [...] (*sentir*) el concert, tothom se n'alegraria.
sentís
- 447d Si nosaltres [...] (*sentir*) el concert, tothom se n'alegraria.
sentíssim
- 447e Si vosaltres [...] (*sentir*) el concert, tothom se n'alegraria.
sentíssi
- 447f Si ells [...] (*sentir*) el concert, tothom se n'alegraria.
sentíssin
- 448b T'ho demano: [...] (*sentir*) compassió, tu!
sent
- 448c Li ho demano: [...] (*sentir*) compassió, vostè!
senti
- 448d Com que ens ho demanen, [...] (*sentir*) compassió, nosaltres!
sentim
- 448e Us ho demano: [...] (*sentir*) compassió, vosaltres!
sentiu
- 448f Els ho demano: [...] (*sentir*) compassió, vostès!
sentin
- O bé:
- 448b ¡Siente compasión, tú!
- 448c ¡Sienta compasión, usted!
- 448d ¡Sintamos compasión, nosotros!
- 448e ¡Sentid compasión, vosotros!
- 448f ¡Sientan compasión, ustedes!
- 449g Aquell vell, com que era sord, no ha pogut [...] (*sentir*) res.
sentir
- 449h El Ramon està [...] (*sentir*) la conferència.
sentint
- 449i El Jordi diu que no ha [...] (*sentir*) les campanes.
sentit

- 451a Ara jo [...] (*servir*) l'esmorzar.
serveixo
- 451b Ara tu [...] (*servir*) l'esmorzar.
serveixes
- 451c Ara ell [...] (*servir*) l'esmorzar.
serveix
- 451d Ara nosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar.
servim
- 451e Ara vosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviu
- 451f Ara ells [...] (*servir*) l'esmorzar.
serveixen
- 452a El Joan cuinava i jo [...] (*servir*) el dinar.
servia
- 452b El Joan cuinava i tu [...] (*servir*) el dinar.
servies
- 452c El Joan cuinava i ell [...] (*servir*) el dinar.
servia
- 452d El Joan cuinava i nosaltres [...] (*servir*) el dinar.
servíem
- 452e El Joan cuinava i vosaltres [...] (*servir*) el dinar.
servíeu
- 452f El Joan cuinava i ells [...] (*servir*) el dinar.
servien
- 454a Demà jo [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviré
- 454b Demà tu [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviràs
- 454c Demà ell [...] (*servir*) l'esmorzar.
servirà
- 454d Demà nosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar.
servirem
- 454e Demà vosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar.
servireu
- 454f Demà ells [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviran
- 455a Si volguéssiu, jo [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviria

- 455b Si volguéssiu, tu [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviries
- 455c Si volguéssiu, ell [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviria
- 455d Si volguéssiu, nosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviríem
- 455e Si volguéssiu, vosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviríeu
- 455f Si volguéssiu, ells [...] (*servir*) l'esmorzar.
servirien
- 456a El director vol que jo [...] (*servir*) l'esmorzar.
serveixi
- 456b El director vol que tu [...] (*servir*) l'esmorzar.
serveixis
- 456c El director vol que ell [...] (*servir*) l'esmorzar.
serveixi
- 456d El director vol que nosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar.
servim
- 456e El director vol que vosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar.
serviu
- 456f El director vol que ells [...] (*servir*) l'esmorzar.
serveixin
- 457a Si jo [...] (*servir*) l'esmorzar, tothom ho trobaria bé.
servís
- 457b Si tu [...] (*servir*) l'esmorzar, tothom ho trobaria bé.
servíssis
- 457c Si ell [...] (*servir*) l'esmorzar, tothom ho trobaria bé.
servís
- 457d Si nosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar, tothom ho trobaria bé.
servíssim
- 457e Si vosaltres [...] (*servir*) l'esmorzar, tothom ho trobaria bé.
servíssiu
- 457f Si ells [...] (*servir*) l'esmorzar, tothom ho trobaria bé.
servissin
- 458b T'ho mano: [...] (*servir*) l'esmorzar, tu!
serveix
- 458c Li ho mano: [...] (*servir*) l'esmorzar, vostè!
serveixi

- 458d Com que ens ho manen, [...] (*servir*) l'esmorzar, nosaltres!
servim
- 458e Us ho mano: [...] (*servir*) l'esmorzar, vosaltres!
serviu
- 458f Els ho mano: [...] (*servir*) l'esmorzar, vostès!
serveixin
- O bé:
- 458b ¡Sirve el desayuno, tú!
- 458c ¡Sirva el desayuno, usted!
- 458d ¡Sirvamos el desayuno, nosotros!
- 458e ¡Servid el desayuno, vosotros!
- 458f ¡Sirvan el desayuno, ustedes!
- 459g El director m'ha dit que has de [...] (*servir*) l'esmorzar.
servir
- 459h Els cambrers estan [...] (*servir*) l'esmorzar.
servint
- 459i Els cambrers ja han [...] (*servir*) l'esmorzar.
servit

1.2.3.5. Aspectes fonètics complementaris

Per a l'estudi d'aquests aspectes morfològics, necessitàvem la inclusió de dos aspectes de caràcter fonètic que no quedaven recollits fins ara:

— el tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura, especialment: *e-* (*eriçó, elàstics, elegant*), *em-* (*emboirar, embut, embolic*), *en-* (*encendre, enciam, entendre*), *es-* (*estret, esternut, escala*), *eix-* (*eixugar, eixam, eixerit*), *ex-* (*examen, exercici, exèrcit*). N'haurem de fer esment en l'estudi dels clítics;

— la segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica, que esmentarem en l'anàlisi de l'increment dels verbs de la classe III [+ext].

Obtenció de les respostes

Compleció d'oracions:

- 013c Un animal petit tot cobert de punxes és un [...].
eriçó
- 013d Un camp cobert per la boira és un camp [...].
emboirat
- 013e El principal ingredient d'una amanida és [...].
enciam

- 013f Ha caigut quan pujava els graons de les [...].
escales
- 013g Hem posat la roba molla al sol per [...].
eixugar-la
- 013h Aquest juny el Joan ha suspès un [...].
examen

Traducció:

- 021c Cierra el cajón.
*Tanca el **calaix**.*
Su amigo és cojo.
*El seu amic és **coix**.*

1.3. DISSENY DEL TREBALL DE CAMP

El disseny del treball de camp es concretava, bàsicament, en la selecció de la xarxa de localitats on calia passar l'enquesta i en el tipus i nombre d'informants que havíem de seleccionar.

Recordem que el nostre objectiu final és oferir una descripció actualitzada de les característiques generals de la flexió nominal, la flexió verbal i la cliticització d'un conjunt representatiu de varietats del català nord-occidental, tenint en compte la seva distribució per zones geogràfiques i per grups de població determinats per l'edat i pel nombre d'habitants de la localitat d'origen.

Això condicionava de diverses maneres el disseny del treball de camp:

1. El conjunt de varietats nord-occidentals considerades havia d'estar repartit adequadament per tota la geografia del català nord-occidental, si volíem que fos un estudi representatiu de tot el dialecte.

2. L'objectiu de la nostra recerca, lluny d'anar als orígens de la llengua, és descobrir indicis de canvi en un dialecte considerat tradicionalment com a immobilitat. L'informant dialectal per antonomàsia —vell, quasi analfabet, d'un poblet mal comunicat, amb poca mobilitat— era, per la seva mateixa marginalitat, inadequat per al nostre estudi, perquè no reflecteix la parla generalitzada de la població, sinó els elements més conservadors del dialecte.

3. Havíem de considerar diferents estrats generacionals.

4. Calia que establíssim una tipologia de localitats per visitar, en funció del seu nombre d'habitants.

5. Els aspectes lingüístics estudiats eren prou nombrosos com per no permetre una mostra de població molt àmplia.

Tenint en compte aquests condicionants, vam concebre el treball de camp de la manera que recollim en els apartats següents.

1.3.1. *Disseny de la xarxa geogràfica*

A l'hora de triar les varietats del nord-occidental, vam voler que hi fossin representades totes les comarques que inclou i el Principat d'Andorra. Per poder estudiar les diferències entre els informants segons el nombre d'habitants de la població d'origen, vam decidir de considerar dos tipus de poblacions: el cap de comarca o població principal de cadascun d'aquests territoris i una altra població que tingués entre 300 i 600 habitants, de manera que es pogués considerar petita però suficientment estable de cara al futur —no amenaçada de desaparició. La comarca del Solsonès, parcialment inclosa en el nord-occidental, quedaria al marge de la selecció, perquè Solsona, que és el cap de comarca, pertany al dialecte central.

Això suposava, segons la divisió comarcal actual, un total de quaranta poblacions per visitar, repartides entre Andorra i les dinou comarques del nord-occidental: l'Alta Ribagorça, la Baixa Ribagorça, el Pallars Sobirà, el Pallars Jussà, l'Alt Urgell, la Noguera, la Llitera, el Pla d'Urgell, l'Urgell, la Segarra, el Segrià, les Garrigues, el Baix Cinca, el Priorat, la Ribera d'Ebre, la Terra Alta, el Baix Ebre, el Matarranya i el Montsià.

1.3.2. *Caracterització dels informants*

Com que l'edat pot ser un factor determinant d'un grau més o menys gran d'aproximació a l'estàndard, vam decidir de considerar tres franges d'edat, tenint en compte les vicissituds històriques i les circumstàncies canviants que en pocs anys han fet variar la relació dels parlants amb la llengua catalana:⁸

— De 15 a 19 anys. Han nascut en la democràcia. Han estudiat sempre en català i la televisió catalana és un fet habitual per a ells. El seu coneixement del català inclou la llengua escrita.

— De 30 a 45 anys. Escolaritzats en castellà. Es veuen influïts alhora per la llengua popular que els han transmès els pares i per la llengua escolar que entra a casa a través dels fills.

— De 55 a 70 anys. Escolaritzats en castellà. El seu coneixement de la llengua es deu generalment a la transmissió familiar oral.

Arribats aquí, faltava decidir quants informants havíem de prendre per a cadascuna de les poblacions i franges d'edat. Tenint en compte que la xarxa geogràfica seleccionada comprèn un total de quaranta poblacions, i que a cadascuna havíem de treballar amb tres franges d'edat diferents, això dibuixava una taula de treball amb cent vint caselles. Limitacions pràctiques, i la mateixa manejabilitat

8. Aquestes són les franges en què havia d'estar compresa l'edat dels informants en el moment de dur a terme les enquestes, que, per a la present obra, es van enregistrar el 1994.

de les dades, aconsellaven que el nombre de parlants escollits a cadascuna no fos gaire elevat. Vam decidir de treballar amb dos informats per casella, fet que suposava manejar un volum de dues-centes quaranta enquestes.

1.3.3. *Primera fase de l'estudi*

Finalment, calia delimitar la part d'aquest treball que duríem a terme en un primer moment, com a assaig per assegurar-nos de l'interès del projecte tal com l'haviem plantejat. Ens va semblar que una bona opció era limitar-nos a una sola comarca, considerant-hi les dues poblacions i les tres franges d'edat que preveu el disseny del treball de camp. Calia decidir només quina comarca seleccionàvem.

Vam decidir-nos per l'Alt Urgell, perquè ens va semblar que, per la seva situació en una cruïlla dialectal, podia proporcionar força elements de variació. Així, l'Alt Urgell entra en contacte amb el català nord-occidental, en el qual s'inscriu, i a més:

- amb el subdialecte pallarès, que és un dels més conservadors dins del català nord-occidental;
- amb el català central;
- amb el català septentrional de transició, fet que no es dona en cap altra comarca nord-occidental. No hem d'oblidar que, dins del català central, aquest subdialecte és el que està considerat popularment com a més «correcte», «pur» i «dolç»;
- amb un important nucli del parlar xipella, concentrat a l'àrea de Tuixén.

1.4. METODOLOGIA

Un cop projectat el treball i recollits els materials d'estudi sobre el terreny (v. «1.2. Fenòmens estudiats i elaboració del qüestionari» i «1.3. Disseny del treball de camp»), el tractament que els hem donat ha seguit sis fases:

Primera. Transcripció fonètica dels materials recollits.

Segona. Introducció de les transcripcions en una base de dades que les fes més manejables.

Tercera. Anàlisi lingüística de les formes fonètiques basant-nos en la metodologia de la gramàtica generativa, amb l'objectiu de destriar-ne els elements estructurals que les justificaven a nivell profund —formes fonològiques i regles fonològiques de generació de formes fonètiques.

Quarta. Elaboració d'una llista d'elements estructurals variables, que prenen part, per tant, en la diferenciació lingüística dels informants, i enumeració de les variants que podia presentar cadascun.

Cinquena. Estudi de la distribució entre els enquestats de les variants de cada variable lingüística o dependent, en funció de dues variables independents: 1) l'edat de l'enquestat i 2) la mida de la població d'origen, i tenint en compte tres tipus d'informació suplementària: *a)* la variant o variants estàndard, *b)* les variants dels dialectes que envolten l'Alt Urgell i *c)* la variant o variants tradicionals del lloc.

Sisena. Elaboració d'unes conclusions orientatives sobre l'estat del dialecte en les poblacions estudiades.

1.4.1. *Transcripció*

El primer pas en el tractament dels enregistraments ha estat la seva transcripció.⁹

1.4.1.1. *Signes fonètics utilitzats*

Hem utilitzat els signes de l'alfabet fonètic internacional representats en la taula 19.

TAULA 19
Signes de l'alfabet fonètic internacional utilitzats

<i>So</i>	<i>Característiques</i>	<i>Exemples</i>
i	so vocàlic alt, anterior, no labial	v[i]
e	so vocàlic mitjà alt, anterior, no labial	m[é]u
ɛ	so vocàlic mitjà baix, anterior, no labial	p[é]u
a	so vocàlic baix, posterior, no labial	c[á]sa
ɔ	so vocàlic mitjà baix, posterior, labial	h[ó]me
o	so vocàlic mitjà alt, posterior, labial	g[ó]s
u	so vocàlic alt, posterior, labial	f[ú]s
ə	so vocàlic mitjà, central, no labial	cas[ə] (català central)
j	so consonàntic aproximant, dorsopalatal, sonor, oral	no[j]a
w	so consonàntic aproximant, bilabiodorsovelar, sonor, oral	di[w]en
p	so consonàntic oclusiu, bilabial, sord, oral	[p]a
b	so consonàntic oclusiu, bilabial, sonor, oral	[b]o
β	so consonàntic aproximant, bilabial, sonor, oral	ca[β]ell
t	so consonàntic oclusiu, apicodental, sord, oral	[t]ot
d	so consonàntic oclusiu, apicodental, sonor, oral	[d]au
ð	so consonàntic aproximant, apicodental, sonor, oral	di[ð]a

9. La transcripció ha estat parcial, perquè en l'enquesta recollíem més preguntes que les que finalment considerem. Així mateix, els enregistraments inclouen estones de parla espontània, l'estudi de les quals queda fora dels nostres objectius més immediats.

TAULA 19 (Continuació)
Signes de l'alfabet fonètic internacional utilitzats

So	Característiques	Exemples
k	so consonàntic oclusiu, dorsovelar, sord, oral	[k]ap
g	so consonàntic oclusiu, dorsovelar, sonor, oral	[g]os
ɣ	so consonàntic aproximant, dorsovelar, sonor, oral	pi[ɣ]a
m	so consonàntic oclusiu, bilabial, sonor, nasal	[m]à
n	so consonàntic oclusiu, apicoalveolar, sonor, nasal	[n]as
ɲ	so consonàntic oclusiu, laminopredorsoalveoloprepalatal, sonor, nasal	[ɲ]ap
ŋ	so consonàntic oclusiu, dorsovelar, sonor, nasal	fa[ŋ]
ɱ	so consonàntic oclusiu, labiodental, sonor, nasal	i[ɱ]flar
f	so consonàntic fricatiu, labiodental, sord, oral	[f]osc
v	so consonàntic fricatiu, labiodental, sonor, oral	a[v]ganès
s	so consonàntic fricatiu, apico- o laminoalveolar, sord, oral	[s]avi
z	so consonàntic fricatiu, apico- o laminoalveolar, sonor, oral	[z]ebra
ʃ	so consonàntic fricatiu, laminopostalveolar o laminopredorsoalveoloprepalatal, sord, oral	[ʃ]arop, cai[ʃ]a
ʒ	so consonàntic fricatiu, laminopostalveolar o laminopredorsoalveoloprepalatal, sonor, oral	[ʒ]erro, plu[ʒ]a
ts	so consonàntic africàtic, apico- o laminoalveolar, sord, oral	po[ts]er
dz	so consonàntic africàtic, apico- o laminoalveolar, sonor, oral	do[dz]e
tʃ	so consonàntic africàtic, laminopostalveolar o laminopredorsoalveoloprepalatal, sord, oral	co[tʃ]e
dʒ	so consonàntic africàtic, laminopostalveolar o laminopredorsoalveoloprepalatal, sonor, oral	fe[dʒ]e
ɾ	so consonàntic bategant, apicoalveolar, sonor, oral	ca[ɾ]a
r	so consonàntic vibrant, apicoalveolar, sonor, oral	ca[r]o
l	so consonàntic lateral, apicoalveolar velaritzat, sonor, oral	pa[l]
ɭ	so consonàntic lateral, laminopredorsoalveoloprepalatal, sonor, oral	co[ɭ]

A més, hem utilitzat els símbols següents:

// transcripció fonològica

[] transcripció fonètica

´ accent

límit de mot

+ límit de morfema

· límit de síl·laba

1.4.1.2. Nivell de transcripció

El nivell de transcripció que hem fet servir ha estat lax, perquè el nostre objectiu és l'estudi d'aspectes flexius i no pas fonètics. En concret, hi ha tres aspectes vocàlics el tractament aprofundit dels quals hauria demanat un estudi instrumental en un laboratori de fonètica:

1. La realització fonètica d'una /a/ fonològica en síl·laba final àtona oberta.
2. La realització fonètica d'una /e, ε/ fonològica com a primer element d'una síl·laba inicial inaccentuada.

3. El timbre obert o tancat ([é]-[É]) del so vocàlic anterior mitjà no labial.

L'Alt Urgell és una àrea travessada de nord a sud pel feix d'isoglosses fonètiques que es considera que divideixen els dos blocs dialectals catalans. Això la converteix, especialment en la seva zona oriental, en un terreny d'aiguabarreig de característiques vocàliques centrals i nord-occidentals.

Les isoglosses que se solen prendre com a divisores de les àrees oriental i occidental són:

- el resultat com a *e* tancada, [é], o com a *e* oberta, [É], de la *E* tancada del llatí vulgar, procedent de *E* llarga i *I* breu del llatí clàssic;
- la segregació o no de iod per part de la sibilant prepalatal sorda: [jʃ] / [ʃ];
- la reducció o no de /ɔ, o/ en posició àtona cap a [u];
- la reducció o no de la /a/ final àtona cap a [ə];
- la realització fonètica dels femenins plurals com a -[e]s o com a -[ə]s.

D'aquestes cinc característiques, tres no han presentat dificultats:

1. La segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda, característica que presenten tots els enquestats: *co*[jʃ], *cala*[jʃ], *ca*[jʃ]ó.

2. La reducció o no de /ɔ, o/ àtones cap a [u]. Tot i que és irregular segons els parlants, no ofereix problemes de percepció. A grans trets podem dir que els informants de Coll de Nargó pronuncien [o] àtona, excepte si en el context posterior es troba una [í] tònica. A la Seu, en canvi, trobem reducció cap a [u] en posició pretònica i manteniment en posició posttònica, excepte per a un informant —6S— que redueix també en aquesta posició. Cal destacar el comportament particular dels joves, que solen donar la pronúncia que més s'aproxima a la grafia, és a dir [o], fins i tot en casos com *conill* o *olives*.

3. La realització fonètica dels femenins plurals, que en tots els casos és -[e]s.

En canvi, hem tingut dificultat en la transcripció de les següents característiques:

1. La realització fonètica d'una /a/ fonològica en síl·laba final àtona oberta.

En el cas de la Seu d'Urgell, sembla que la tendència en els parlants adults és la realització com a [ə], tot i que la percebem com un so menys central —més proper a la [a], doncs— que no pas la vocal neutra del català oriental. En els dos enques-

tats grans, en canvi, diríem que és un so que tendeix a anterioritzar-se i que recorda a voltes la [ɛ] àtona final que presenta una part del nord-occidental.¹⁰

Pel que fa als informants adults i grans de Coll de Nargó, en percebem el so final com una vocal neutra força endarrerida, velaritzada, potser a mig camí entre [a], [ə] i [ɔ]. Els joves d'aquesta població, en canvi, pronuncien un so força més anterioritzat, que a voltes s'aproxima a [ɛ].

Només els informants joves de la Seu sembla que articulen una [a] final clara, amb algun cas esporàdic de neutralització.

Vistes les dificultats de precisar d'oïda la naturalesa d'aquest so, i atès que es tractava d'un estudi sobre la flexió i no sobre la fonètica, vam decidir que en les transcripcions reflectiríem només si es produïa l'alteració del timbre o no. Per tant, hem transcrit aquest so final com a [a] en els informants joves de la Seu, i com a [ə] a tota la resta.

2. La realització fonètica d'una /e, ɛ/ fonològica com a primer element d'una síl·laba inicial inaccentuada.

El problema amb què ens hem trobat és similar al cas anterior. Quan la /e, ɛ/ inicial no canviava de timbre, no hi havia problemes d'identificació. Això passava en la majoria de respostes corresponents als informants joves, tant de la Seu com de Coll de Nargó.

En canvi, quan aquest so inicial es mudava, costava de precisar si la realització era més propera a [a] o a [ə]. Per als informants de la Seu, sembla que era un so central, mentre que a Coll de Nargó semblava més baix, sense arribar a ser una [a] clara. Com en el cas anterior, hem decidit de distingir només si es produeix la reducció —i en aquest cas hem transcrit el so inicial com a [ə]— o si no es produeix.

3. El timbre obert o tancat de la *e* provinent de E llarga o I breu del llatí clàssic a través de la E tancada del llatí vulgar.

Sembla que aquesta isoglossa deixa la Seu d'Urgell en el costat occidental i Coll de Nargó en el costat oriental. Així, mentre que els informants de la Seu pronuncien clarament *s[é]da*, *prom[é]ses* i *llibr[é]t*, els de Coll de Nargó donen, també sense dubtes, *s[é]da*, *prom[é]ses* i *llibr[é]t*.

10. No sabem si aquest fenomen pot tenir relació amb el comentari següent que ens va fer una senyora gran de la Seu, que posteriorment vam descartar com a informant: «Aquí a la Seu, tot i sent en la meua infància, una una una ciutat, perquè és ciutat la Seu, eh?, doncs, eh... petita, amb uns quatre mil habitants, hi havia una manera de parlar dif(e)rent en els barris. Per exemple, hi ha el barri antic, [...] doncs, en deïem el "barri xipell". Perquè parlaven completament dif(e)rent de nosaltres. Nosaltres teníem, ja t'ho dic, una, és una mena de... de de de límit que tenim entre la Cerdanya i el i el Baix Urgell [...] Xipell, sí. I això xipell és perquè parlen molt amb la *e*. P(e)rò, com a Lleida, casibé. Sa(p)s que diuen Lleid[ɛ] i així. I, per exemple, a en el barri de les eres, [...], doncs, és un parlar més barroer, eh? i allavors utilitzen una terminologia també una miqueta rústega. I en canvi el que és la Seu, que és el carrer Major, el carrer de Sant Josep de Calassanç i el passeig més tard, [...], doncs, tenim una altra manera potser de fer, deixa'm dir, una miqueta més elegant. Amb la parla, amb els fets i amb la manera de ser».

El problema ve, però, a l'hora de transcriure la vocal temàtica dels verbs de la classe I i II i l'increment de la classe III [+ext].

El llatí clàssic tenia quatre conjugacions, amb les vocals temàtiques següents: A llarga (Ā), E llarga (Ē), E breu (Ĕ) i I llarga (Ī). Quan es va perdre l'oposició fonològica de quantitat vocàlica, la E llarga i la I llarga (Ī) del llatí clàssic van confluir en una E tancada en llatí vulgar. Això va provocar la confluència de les desinències de la segona conjugació (ĒS, ĒT, ĒMUS, ĒTIS) i les de la tercera (ĪS, ĪT, ĪMUS, ĪTIS). Verbs en -ĒRE van passar a conjuguar-se com si fossin en -ĔRE i a la inversa i, a més, un grup de verbs en -ĔRE (model -IO) va confluir cap a la quarta. Després d'una època de vacil·lacions, el resultat va ser la reducció a només tres conjugacions.

En el cas del català, d'aquestes tres classes verbals, la primera i la segona tenen, com una de les seves vocals temàtiques, la que ha resultat de l'evolució confluent de E llarga i I breu llatines:

CANTĀMUS	>	cantam		(present d'indicatiu)
CANTĀTIS	>	cantats	>	cantau
CANTĒMUS	>	cantem		(present de subjuntiu)
CANTĒTIS	>	cantets	>	canteu
BATTĪMUS	>	batem		
BATTĪTIS	>	batets	>	bateu
PARTĪMUS	>	partim		
PARTĪTIS	>	partits	>	partiu

Recordem que en català la E tancada del llatí vulgar presenta actualment tres resultats diferents:

1. El manteniment com a [é]. És l'estadi del català occidental. Exemples: PĪRA > p[é]ra, CATĒNA > cad[é]na.
2. L'evolució cap a [ó], estadi anterior a l'obertura en [é]. Es manté en la major part del balear. Exemples: PĪRA > p[ó]ra, CATĒNA > cad[ó]na.
3. L'obertura en [é]. Que és l'estadi que trobem en català central —excepte en contacte amb una palatal, que té tendència a tancar. Exemples: PĪRA > p[é]ra, CATĒNA > cad[é]na.

Segons això, esperàriem trobar una vocal temàtica [é] a la Seu d'Urgell i [é] a Coll de Nargó. En canvi, a tots dos llocs la vocal temàtica es realitza majoritàriament com a [é], amb un nombre no menyspreable de casos, sobretot a Coll de Nargó i entre els informants joves de les dues poblacions, de pas cap a [é]. L'alternança sembla completament lliure i pot donar-se fins i tot dins d'un mateix para-

digma (*perd[é]m*, però *perd[é]u*, o a la inversa). Atesa la preeminència numèrica de realitzacions amb [é], hem decidit de sistematitzar els paradigmes i transcriure en tots els casos aquesta vocal com a tancada.

Un cas semblant el tenim en l'increment dels verbs de la classe III [+ext]. Recordem que hem dit que el llatí clàssic tenia quatre conjugacions, amb les següents vocals temàtiques: A llarga (Ā), E llarga (Ē), E breu (Ĕ) i I llarga (Ī). Dins de la segona conjugació hi havia un grup de verbs que s'havien format gràcies a l'adjunció de l'afix SC, els quals presentaven terminacions del tipus ĒSCO, ĒSCES, ĒSCET, ESCĒMUS, ESCĒTIS, ĒSCENT, amb presència de la vocal temàtica i de les desinències pròpies d'aquesta conjugació. Recordem també que quan la Ē i la Ī del llatí clàssic van confondre's en E tancada en llatí vulgar i es va produir la confluència de les desinències de la segona conjugació i les de la tercera, verbs en -ĒRE van passar a conjuguar-se com si fossin en -ĔRE i a la inversa, i un grup de verbs en -ĔRE (model -IO) van confluir cap a la quarta conjugació.

A les zones més conservadores de la Romània, l'antiga segona conjugació, amb E llarga, va triomfar sobre la tercera, amb E breu, i els verbs en -ESCO es van mantenir dins del seu grup. A les zones més innovadores, en canvi, va imposar-se la tercera conjugació, que presentava E breu, i els verbs en -ESCO van adaptar-se, primer, al model d'aquests i finalment es van afegir al verbs en Ĕ que havien passat a l'antiga quarta conjugació en Ī. En aquest grup s'inscriu la llengua catalana.

Aquesta penetració cap al model de la quarta conjugació va provocar que les formes en què ja hi havia una [í] temàtica eliminessin el marcador SC. En les altres formes, les llengües romàniques van adoptar dues solucions diferents. L'una consistia a mantenir la vocal tònica provinent de la Ē llatina, és a dir, de la E tancada del llatí vulgar, que era la marca d'una conjugació a la qual el verb ja no pertanyia. L'altra era la substitució analògica d'aquesta per la vocal temàtica de la classe d'adopció, és a dir, per la vocal provinent de I llarga llatina, que dona I en llatí vulgar.

En català es troben actualment totes dues solucions, distribuïdes en dos àmbits dialectals diferents. La solució provinent de E llarga és l'única que es dona en el català oriental. Fonèticament es realitza, doncs, com a [ó] o com a [é], depenent del dialecte. La solució provinent de I llarga és la dominant en l'occidental, tot i que va conviure llargament amb una forma paral·lela a l'oriental, amb manteniment de la [é] tancada, com és propi d'aquest bloc dialectal.

Segons el traçat que hem suposat per a la isoglossa, esperaríem un increment amb una vocal [é] a Coll de Nargó i [é] a la Seu.¹¹ A grans trets, això coincideix

11. La forma nord-occidental [if], segons les dades recollides per Alcover i publicades per Moll en *La flexió verbal en català*, era coneguda a la Seu a principis del segle xx, on convivia amb l'increment amb [é]. Si tenim en compte que cap dels dotze informants, ni de la Seu ni de Coll de Nargó, no ha donat cap increment del tipus [if], haurem de creure que han desaparegut de la parla habitual d'aquesta àrea, possiblement per la pressió del català central, bastant proper, que realitza l'extensió com a [é].

amb la realitat. Hem de destacar, però, que els joves de la Seu tendeixen a pronunciar oberta aquesta vocal, tot i que produeixen ocurrences aïllades amb [é]. A Coll de Nargó, només l'informant 3c sembla que s'aparta de la norma general i produeix més respostes amb [é] que amb [ê], mentre que els altres es decanten majoritàriament per [ê]. Per unificar les transcripcions hem optat per representar oberta la *e* dels informants de Coll de Nargó —excepte 3c— i dels joves de la Seu, i tancada la dels altres enquestats.

Les alternances del timbre de la *e*, doncs, són força freqüents.¹² Aquest aspecte sol ja demanaria un estudi detallat, que establís en aquesta zona el traçat de la isoglossa que separa el manteniment i l'obertura de la *E* tancada del llatí vulgar, i els casos d'oscil·lació. Caldria considerar un nombre important d'ocurrences, perquè ja hem vist com l'evolució no ha de ser sempre confluent: a Coll de Nargó la vocal temàtica *e* i l'increment *-eix-*, provinents ambdós d'una *Ē* llatina, acaben donant *ee* amb un grau d'obertura diferent.¹³

1.4.1.3. Presentació de les transcripcions

En les transcripcions fonètiques, regularitzem només els tres aspectes que acabem d'esmentar:

- la realització d'una /a/ subjacent en síl·laba final àtona,
- la realització d'una /e/ subjacent en síl·laba inicial àtona sense obertura,
- les vacil·lacions en el timbre de la *e*.

Per a la resta, la transcripció s'adequa a la resposta que, per a cada ítem, ha donat l'informant, respectant totes les asistematicitats que hagi comès. Si per a un ítem ha donat més d'una possibilitat, les considerem totes.

Si hem d'extreure una tira fònica del context en què s'ha produït, regularitzem aquells fenòmens deguts a motius contextuals clarament definits i sense transcen-

12. Recasens (1993, p. 82-86) estudia, per al cas del barceloní, l'alternança entre les pronúncies tancada i oberta de *e* i *o* accentuades, fent menció especial als «mots d'ús freqüent amb vocal *e* procedent de *Ē* i *Ī* del llatí». N'extraïem aquesta citació: «A les zones del dialecte oriental que coneixen les oposicions /e/ - /ɛ/ i /o/ - /ɔ/, un bon nombre de formes lèxiques presenten alternança entre les pronúncies tancada i oberta de *e* i *o* accentuades segons el parlant, l'àrea geogràfica... [...] Podem parlar, en conseqüència, d'inestabilitat de pronúncies i, possiblement, d'inestabilitat de l'oposició fonològica entre els membres mitjà alt i mitjà baix de les sèries anterior i posterior de vocals. La representació fonològica subjacent corresponent a aquestes vocals dependrà del timbre de llur realització fonètica i, en qualsevol cas, no serà la mateixa per a tots els parlants del dialecte. [...] La manca d'un estudi detallat fa difícil precisar els factors que condicionen l'alternança vocàlica que ens ocupa i l'existència de possibles tendències evolutives».

13. Un exemple d'aquesta discordança de resultats, el tinc en el meu parlar local d'Arbeca, també en una àrea propera al traçat de la isoglossa: PĪRA > p[é]ra, CĒPA > c[é]ba, PARTĒSCO > part[é]ixo, però CATĒNA > cad[é]na, DEBĪTU > d[é]ute, BATĪTĪMUS > bat[é]m.

dència per al nostre estudi. Així, ensordim la sibilant sonora final d'un mot que, en la frase d'on l'hem obtingut, anava seguida de vocal, o bé representem com a oclusiva la bilabial inicial d'una seqüència que en la tira fònica completa anava precedida de líquida.

Hem organitzat les respostes de cada informant en taules. Hi apareix la transcripció fonètica només dels morfemes que hem d'estudiar, per tal d'evitar que l'atenció es dispersi cap a possibles diferències que no queden dins del nostre àmbit d'estudi. Les taules amb les transcripcions de cada entrevistat, les recollim al final del llibre en forma d'apèndix.

1.4.2. *Constitució de les bases de dades*

Un cop transcrites les respostes als qüestionaris, ens interessava disposar d'un sistema que en facilités alhora l'emmagatzematge i la consulta. Per aquest motiu, vam recórrer al programa FoxBase Plus, i vam constituir tres bases de dades, connectades entre si.¹⁴

1. Una base de dades de les localitats on s'ha recollit l'enquesta.
2. Una altra on es guarden totes les informacions que tenim sobre els enquestats.
3. I una de darrera on introduïm les respostes que hem obtingut de cadascun dels informants, per a la qual vam dissenyar també una interfície que en permetés una visualització agradable.

Totes tres bases de dades estan interconnectades, de manera que treballant sobre la base de dades principal, que és la de respostes, podem accedir a la fitxa de l'informant que les ha proporcionat —base de dades d'informants— i a la de la seva població d'origen —base de dades de localitats.

Posteriorment, vam elaborar un programa de gestió d'aquestes bases de dades, que permet d'extreure'n informació de manera selectiva. Les possibilitats que ofereixen, però, van més enllà, i les anirem explotant així que es diversifiqui la tipologia de les poblacions visitades, dels informants entrevistats o de les respostes introduïdes.

1.4.2.1. La base de dades de localitats

Cada població que visitem constitueix un registre o entrada d'aquesta base de dades. Per a cada registre, hem de completar onze camps, cadascun destinat a guardar una unitat d'informació. Aquests camps són:

14. Hem d'agrair novament el suport informàtic prestat per Lluís de Yzaguirre, que es va encarregar de transformar el nostre organigrama sobre paper en un programa informàtic a la mida de les nostres necessitats.

1. Codi postal de la població visitada.
2. Nom de la població.
3. Nombre d'habitants de la població l'any en què s'hi ha fet l'enquesta.
4. Codi de la comarca a la qual pertany.
5. Nom de la comarca.
6. Distància des del cap de comarca fins al cap de comarca oriental més proper.
7. Codi de la província.
8. Nom de la província.
9. Autonomia.
10. Codi de l'estat al qual pertany.
11. Nom de l'estat.

Aquesta distribució de la informació està pensada per poder fer recerques selectives d'informació quan hàgim recollit totes les enquestes sobre el català nord-occidental —i d'altres si en el futur el projecte ampliés el seu abast. Aquestes recerques, per exemple, haurien de permetre de comparar les respostes obtingudes en poblacions catalanes localitzades a Andorra i les procedents de localitats de l'Estat espanyol; i dins d'aquestes, de comparar les respostes recollides a la Franja de Ponent i les recollides dins de l'autonomia de Catalunya. O bé de comparar les respostes establint diferents àrees en funció de la distància geogràfica respecte de les terres del català oriental. En fi, les possibilitats d'explotació són múltiples, i tot dependrà dels interessos d'estudi que en el futur vagin sorgint.

1.4.2.2. La base de dades d'informants

En la base de dades d'informants, cada entrevistat constitueix un registre o entrada, en el qual detallem tota la informació que en tenim en unitats mínimes, que s'especifiquen en vint-i-dos camps.

1. Codi assignat a l'informant.
2. Nom.
3. Primer cognom.
4. Segon cognom.
5. Població de naixement (identificada amb el codi postal).
6. Lloc de naixement del pare.
7. Lloc de naixement de la mare.
8. Lloc de naixement del cònjuge.
9. Edat.
10. Nivell d'estudis.
11. Professió.
12. Carrer.

13. Número.
14. Pis.
15. Porta.
16. Codi postal.
17. Població de residència.
18. Prefix telefònic.
19. Telèfon.
20. Data de l'entrevista.
21. Lloc de l'entrevista.
22. Observacions diverses.

Amb aquesta informació tan detallada es podrà —a més d'imprimir sobres automàticament— fer recerques selectives segons l'edat dels informants, el seu nivell d'estudis o el grup professional al qual pertanyen.

1.4.2.3. La base de dades de respostes

Cadascuna de les respostes que els informants han donat a les diferents preguntes del qüestionari constitueix un registre o entrada de la base de dades. També ho són aquelles ocurrències que han aparegut en el text lliure i que coincideixen amb els aspectes lingüístics que estudiem. Cada registre consta dels següents camps:

1. Codi que identifica l'aspecte lingüístic estudiat. En el buidatge del qüestionari, es correspon també amb el número de pregunta.
2. Codi de l'informant que ha proporcionat aquella ocurrència.
3. Transcripció fonètica de l'ítem.
4. Un camp binari per a indicar si aquella ocurrència s'ha obtingut del qüestionari o del text lliure, que hem anomenat *formalitat*.
5. Un camp numèric per a indicar l'ordre de la resposta en cas que l'informant n'hagi proporcionat més d'una per a una mateixa qüestió, que hem anomenat *ordre*.
6. Un camp numèric per a indicar si aquella resposta es correspon al primer cop que hem formulat una pregunta o bé al segon, perquè en cas que dubtéssim d'una resposta reformulàvem la qüestió més endavant. L'hem anomenat *sèrie*.

De moment, com que només treballem sobre l'enquesta, hem introduït en aquesta base de dades la paraula o paraules que constitueixen la resposta estricta a cadascuna de les preguntes. Totes aquestes ocurrències van marcades amb el tret *formal*, que identifica els ítems obtinguts del qüestionari i els diferenciarà dels que extraurem del text lliure, que aniran marcats com a *informals*.

Quan correspon, duen també una marca de sèrie i ordre. Recordem que apliquem un número d'ordre quan el parlant ha respost dos o més cops seguits, sigui

per reafirmar-se en la resposta donada, sigui per rectificar-la. Considerem interessant de recollir aquesta informació perquè tant les ratificacions com les rectificacions poden ser significatives a l'hora de donar una interpretació dels resultats que vagi més enllà del terreny estrictament lingüístic.

Pel que fa a la sèrie, recordem que indica que una pregunta ha estat formulada en diferents moments de l'enquesta, com a mesura de control, generalment per l'estranyesa que ens havia produït la primera resposta.

En cap cas no hem introduït aquelles respostes defectuoses, sigui per una mala articulació o per un error en la interpretació de la forma demanada, que ha portat l'informant a realitzar un canvi de gènere, de nombre, de persona o de temps verbal.

1.4.2.4. Maneig de les bases de dades

Amb les eines que ofereix el programa FoxBase Plus, vam dissenyar dues interfícies de relació amb les bases de dades: una destinada a la introducció de nous materials i una altra pensada per a la consulta selectiva, que permet d'accedir a les dades classificant-les segons diferents criteris.

Per a introduir nous registres a la base de dades *Respostes.dbf*, disposem del programa *Mira_MAR.prg*, que dona accés a una pantalla d'aquest tipus:

1/6155

Codi **Informant** **Formal**

Resposta **Sèrie** **Ordre**

A més del contingut dels camps que formen cada registre (codi, informant, formal/informal, resposta, sèrie, ordre), hi ha diverses opcions de treball:

- *Crear registre*, que permet d'introduir noves respostes.
- *Triar registre*, que permet de traslladar-se fins a un registre ja introduït per a fer-hi modificacions.
- *Posterior*, que avança un registre.

- *Anterior*, que retrocedeix un registre.
- *Plegar*, que tanca la interfície de treball.

Per consultar filtradament la base de dades *Respostes.dbf* vam elaborar el programa de filtratge *Multifiltre.prg*, que ens dóna la possibilitat de seleccionar les respostes que volem veure segons tres criteris:

1. El tipus d'informació lingüística que volem obtenir, mitjançant la introducció del codi corresponent. L'organització jeràrquica d'aquests codis fa que la selecció pugui abraçar, per exemple, totes les formes verbals, o bé concretar-se en una persona d'un temps determinat de la classe verbal que seleccionem.

2. El nombre d'habitants de la població d'origen. Les tenim classificades en dos grups: poblacions grans, que inclou tots els caps de comarca, i poblacions xiques, que tenen menys de 600 habitants. Si volem, podem passar per alt aquest filtre seleccionant l'opció *Totes les localitats*.

3. L'edat de l'informant. Els tenim classificats en tres grups: joves, que tenen entre 15 i 19 anys; adults, que oscil·len entre els 30 i els 45, i grans, que van de 55 a 70 anys. També en aquest cas tenim l'opció de seleccionar *Tots els informants*.

La pantalla que permet de fer aquest filtratge és la següent:

The screenshot shows a dialog box titled "Multifiltre.prg" with two main sections for filtering data. The first section, "Localitat (mida)", has three radio button options: "Totes", "Llocs grans" (which is selected), and "Llocs xics". The second section, "Edat", has four radio button options: "Tots", "Joves", "Adults", and "Grans" (which is selected). Below these sections is a label "Filtre lingüístic" followed by a text input field containing "411a". To the right of the input field is an "OK" button.

Un cop acabat el filtratge, els registres seleccionats apareixen en una pantalla similar a la d'introducció de dades, en la qual l'opció *Crear registre* ha estat substituïda per l'opció *Importar*. Aquesta crea un arxiu amb el nom *llistatIPA.txt*, que dóna un llistat de totes les respostes filtrades, amb el qual podem treballar mitjançant el nostre processador de textos habitual.

1763/6155				
Codi	411a	Informant	59	Formal
Resposta		Sèrie Ordre		
kánto				
Plegar Anterior Posterior Triar reg. Importar				

1.4.3. Anàlisi lingüística de les dades

Un cop obtingudes les formes fonètiques sobre les quals havíem de treballar, el primer pas ha estat fer-ne una anàlisi lingüística dins el marc de la dialectologia generativa, amb l'objectiu d'identificar els elements estructurals que les expliquen: d'una banda, formes fonològiques subjacents i, d'altra, regles fonològiques generadores de formes fonètiques. Oferim a continuació una síntesi dels principis, els objectius i la metodologia de la dialectologia generativa.

1.4.3.1. Principis de la dialectologia generativa

En els seus orígens, la gramàtica generativa pretenia oferir un model formal de la competència del parlant ideal. Treballava sobre sistemes aïllats amb l'objectiu de mostrar l'organització mental del llenguatge. Per a això, partia del supòsit que la gramàtica d'una llengua s'organitza, en la ment del parlant, mitjançant:

1. Un lexicó, on es recullen les impredictibilitats de la llengua, és a dir, tot allò que el parlant sap i que no és reduïble a regles.
2. Una gramàtica en sentit estricte, on es recullen les predictibilitats de la llengua, és a dir, totes aquelles informacions que el parlant coneix i que són reduïbles a regles en diferents nivells. Aquests nivells configuren els components de la gramàtica: el component fonològic, el morfològic i el sintàctic.

Partint d'aquí, l'interès de la dialectologia generativa no és l'organització mental del llenguatge, sinó les possibilitats que el mecanisme ideat per a la seva anàlisi aporta als estudis variacionistes. El pioner en l'aplicació del mètode generatiu en el terreny de la dialectologia va ésser Newton. Aquest autor va obrir els estudis de comparació interdialectal feta amb mètodes generatius amb una obra sobre els

dialectes grecs (*The generative interpretation of dialect*, Cambridge, Cambridge University Press, 1972). Posteriorment, aquesta mena d'estudi ha estat introduïda en el terreny de la filologia catalana per Viaplana (1990-1991), que en revisa la metodologia traslladant-la al terreny estrictament sincrònic. És en aquesta línia on ens inscrivim nosaltres. És a dir, utilitzem el mecanisme generatiu des d'un punt de vista interdialectal i sincrònic:

1. Interdialectal, perquè no analitzem els diferents parlars com un cos independent, sinó com a membres d'una mateixa llengua. Partim del supòsit, doncs, de l'homogeneïtat bàsica de totes les varietats que formen el català. Per a explicar el funcionament intern de cadascun dels sistemes recollits en les enquestes, tenim en compte el funcionament dels altres, sempre que això no violi la lògica interna del sistema estudiat.

2. Sincrònic, perquè ens situem en l'estadi evolutiu actual dels diferents parlars que conformen la llengua catalana. Partim del supòsit de la coherència de les varietats actuals del català com a integradores d'un tot, sense necessitat de recórrer a l'evolució històrica des d'un tronc comú. Patir d'aquest punt de vista implica que només podem considerar sistemàtics aquells aspectes que es poden formular mitjançant regles disposant exclusivament de dades sincròniques.¹⁵

Del que hem dit fins ara, es pot deduir que ens inscrivim en la teoria que considera les llengües com a realitats abstractes derivades, abastables només a través dels dialectes corresponents. Aquests tindran en comú unes certes propietats, que seran diferents segons el punt de vista en què ens situem. Des de la perspectiva lingüística, que és la que ens interessa ara, tots els dialectes d'una mateixa llengua han de presentar algunes coincidències en l'estructura interna, que seran més o menys segons el seu grau de proximitat. Això es concreta en l'existència d'elements estructurals de tres tipus que, segons la terminologia de Viaplana (1990-1991), són:

1. Elements estructurals comuns a tots els dialectes, dits *coincidències estructurals totals*. Són els que possibiliten la intercomunicació i justifiquen la consideració d'aquells dialectes com a pertanyents a la mateixa llengua.

2. Elements estructurals comuns a uns dialectes i no comuns a d'altres dialectes, anomenats *coincidències estructurals parcials*. Expliquen els diversos graus d'intercomunicació que es poden donar entre un dialecte i els restants: com més alt sigui el grau de coincidències estructurals, més fàcil resultarà la intercomunicació.

15. Malgrat aquesta perspectiva, els estudis diacrònics donen informació molt valuosa per als treballs de dialectologia generativa. D'una banda, conèixer la forma llatina primitiva ajuda a intuir quina forma fonològica comuna es pot proposar en sincronia i quins processos es pot considerar que hi han actuat. D'altra, pot ser un argument complementari al moment d'optar entre dues explicacions que des d'un punt de vista sincrònic siguin igualment vàlides.

3. Elements estructurals idiosincràtics de cada dialecte o *elements estructurals no coincidents*. Són els que donen caràcter a cada dialecte i els que justifiquen les dificultats de comunicació que poden sorgir entre els parlants d'aquest dialecte i els dels altres.

Si en un dialecte hi ha un element estructural parcialment coincident o un element estructural no coincident, aquest es podrà relacionar, en els altres dialectes, amb:

- un element estructural parcialment coincident,
- un element estructural no coincident,
- cap element estructural (o bé, en forma positiva, Ø).

Tenint en compte les correspondències entre els elements estructurals dels dialectes d'una llengua, doncs, podem estudiar les coincidències i les divergències lingüístiques dialectals.

Arribats aquí, convé precisar què s'entén per *elements estructurals* en el marc del generativisme. Es tracta del conjunt d'elements bàsics que donen compte de l'organització interna de cada dialecte i que són:

1. Elements impredecibles, és a dir, aquells que no poden ser reduïts a regularitats. Són elements impredecibles:

1.1. L'inventari fonològic

1.2. Les entrades lèxiques, cadascuna integrada per un nombre determinat de característiques que poden ser:

1.2.1. Fonològiques: les representacions bàsiques dels lexemes.

1.2.2. Morfològiques: la indicació de les classes i subclasses lèxiques.

1.2.3. Sintàctiques: l'especificació de les categories i subcategories gramaticals.

2. Els processos de predicció, és a dir, la sistematització de les regularitats dels dialectes. Són processos de predicció:

2.1. Les regles fonològiques.

2.2. Les regles morfològiques.

2.2.1. D'estructura morfològica.

2.2.2. D'assignació de morfs bàsics.

2.3. Les regles lèxiques de formació de mots.

2.4. Les regles sintàctiques de reescriptura i transformatives.

Per tant, les coincidències i les divergències dialectals que caldrà tenir en compte seran les que afecten els elements estructurals bàsics, i no pas les que es manifesten en el nivell fonètic.

Si considerem que els dialectes són sistemes formats per elements estructurals impredecibles i per elements estructurals de predicció, a cada llengua li correspondran tots els elements estructurals impredecibles i de predicció propis dels seus dialectes. La distinció establerta anteriorment entre elements estructurals to-

talment coincidents, elements estructurals parcialment coincidents i elements estructurals no coincidents permet de classificar els elements estructurals de la llengua en dos grups:

1. *Elements nuclears*. Són els elements estructurals totalment coincidents, és a dir, aquells elements estructurals amb què es constitueixen necessàriament tots els dialectes de la llengua.

2. *Elements perifèrics*. Són els elements estructurals parcialment coincidents i els elements estructurals no coincidents. És a dir, aquells elements estructurals amb què es constitueixen alternativament tots els dialectes de la llengua. Per aquest motiu, han d'estar organitzats en forma d'alternatives, vàlides per al conjunt de dialectes —per a la llengua, doncs— però no per a un dialecte en concret. Una bona caracterització de la llengua implica que per a cada element de cada alternativa s'indiqui quin o quins dialectes l'han de seleccionar necessàriament.

1.4.3.2. Objectius de la dialectologia generativa

Aquest marc teòric que acabem d'establir per a la comparació interdialectal i la caracterització de la llengua té per objectius:

1. Detectar els elements estructurals bàsics que configuren a nivell profund els diferents dialectes d'una llengua i establir-ne les correspondències.

2. Caracteritzar la llengua mitjançant l'organització sistemàtica dels elements estructurals propis dels diferents dialectes. Aquesta es presentarà com un sistema de sistemes configurat per elements alternatius que estan organitzats dinàmicament en forma d'elements bàsics impredecibles i de regles de predicció.

Si aquesta concepció de la llengua funciona, ha de permetre'n una anàlisi que sigui:

1. Formal. Que no compari els elements tal com apareixen físicament sinó que en relacioni els constituents bàsics: les formes de base i les regles fonològiques que intervenen en la seva transformació, per tal d'indicar els constituents profunds de les semblances i les diferències.

2. Simple. Que permeti una identificació fàcil dels elements comuns i dels diferencials.

3. Econòmica. Que amb pocs recursos aconseguixi donar compte d'un nombre considerable de casos.

1.4.3.3. Metodologia de la dialectologia generativa

El material de partida per a fer el tipus d'anàlisi que proposa la dialectologia generativa són formes fonètiques produïdes pels parlants. Partint d'aquestes, el mètode d'anàlisi segueix sis passos:

Primer pas. El primer pas en el tractament de les formes fonètiques és proposar-ne una segmentació en morfs per comparació amb altres formes de la llengua. Aquesta comparació i la segmentació morfològica que se'n deriva es basa en dos criteris ordenats: el de recurrència i el de congruència lingüística.

Pel criteri de recurrència, s'aïllen aquells segments que es repeteixen en circumstàncies equiparables dins de paradigmes equivalents. Si aquest criteri permet una sola segmentació, ja no cal tenir en compte el següent. Altrament, s'emprarà el criteri de congruència lingüística, i es triarà aquella segmentació que resulti més generalitzadora.

Segon pas. Un cop aïllats els morfs o segments morfològics, cal relacionar-los amb unitats gramaticals, segons els accidents de la forma en qüestió: gènere, nombre, persona, temps, mode... En aquells casos en què sigui possible, ens trobarem davant d'autèntics segments morfològics. En cas contrari, es tractarà de falsos segments morfològics, que caldrà justificar per altres vies, per exemple, com a epèntesis o com a elements flotants del radical.

En català, com en totes les llengües flexives, resulta problemàtic d'establir relacions entre els segments morfològics inclosos en la representació fonètica dels mots i els morfemes que aquests segments representen. Així es pot donar el cas:

1. Que un morf estigui relacionat amb un sol morfema i a l'inrevés. Aquesta relació biunívoca, que es dona sempre en les llengües aglutinants, no presenta més problemes descriptius que la identificació del morf i del morfema implicats.

2. Que un morf estigui relacionat simultàniament i de la mateixa manera amb més d'un morfema, cas que sí que resulta problemàtic.

3. Que dos morfs representin el mateix morfema o morfemes, i que se'n produeixi una distribució complementària.

4. Que un morf no estigui relacionat amb cap morfema, cas igualment problemàtic.

Per salvar aquestes dificultats, en aquest punt de l'anàlisi cal tenir en compte una doble distinció entre:

1. Relació directa, que és la que manté un segment morfològic amb una unitat gramatical pel fet de representar-la.

2. Relació indirecta o contextual. Un morf que es troba en distribució complementària direm que manté una relació indirecta amb un morfema quan aquest en determini l'aparició en detriment de l'altre o els altres allomorfs.

Igualment, cal distingir entre:

1. Unitats gramaticals substantives. Expressen un contingut semàntic que es reflecteix en l'oració en què ocorre el verb: la seva presència suposa una diferència respecte de la seva absència. És el cas dels morfemes.

2. Unitats gramaticals formals. Expressen una informació de tipus exclusivament gramatical, que no afecta el significat de l'oració en què el verb ocorre, perquè indica només el comportament global d'un lexema.

Tercer pas. S'hi distingeix entre autèntics i falsos segments morfològics gràcies al doble nivell de representació fònica: el fonològic i el fonètic. Per a dos o més segments fonètics que es relacionen amb la mateixa unitat gramatical, es proposa —sempre que sigui possible— una forma fonològica comuna. Aquesta distinció entre representacions fonètiques i representacions fonològiques permet de reduir notablement els possibles segments morfològics del català.

Per poder relacionar dos segments fonètics amb un sol segment fonològic, cal respectar dos criteris: el de distribució complementària i el de sistematicitat. El primer assegura que un i altre so no apareixen mai en les mateixes posicions, sinó que cadascun té un context específic d'aparició. El segon garanteix que l'alternança entre tots dos sons és general en la llengua. L'un criteri i l'altre possibiliten que el fenomen es pugui considerar regular, és a dir, formulable mitjançant una regla fonològica. Les regles fonològiques, doncs, donen compte de les relacions que s'estableixen entre els fons o sons reals i els fonemes o sons ideals.

Quart pas. Els morfs o segments morfològics trobats s'agrupen en classes, segons les unitats gramaticals amb què estan directament relacionats.

Cinquè pas. Es determina l'ordre de cada classe de segments en relació amb les altres a l'interior del mot.

Sisè pas. La informació obtinguda s'integra en la gramàtica de la llengua formulant les regles necessàries i indicant-ne l'ordre d'actuació. D'aquesta manera s'obté el mecanisme necessari per donar compte dels sistemes flexius en un marc generatiu.

Aquest mecanisme, descrit per Viaplana (1986), consisteix en l'actuació ordenada de cinc tipus de regles: el primer pertany al component sintàctic, el segon i el tercer al component morfològic i el quart i el cinquè al component fonològic:

Primer. Regles sintàctiques productores de representacions gramaticals, que assignen als lexemes els morfemes flexius que demana la concordança.

Segon. Regles generadores d'estructura morfològica, que ordenen seqüencialment aquests morfemes presents en les representacions gramaticals.

Tercer. Un nombre reduït de regles d'assignació de segments morfològics, que interpreten fonològicament les diferents unitats gramaticals o morfemes.

Quart. Una regla de desaccentuació, que converteix les formes fonològiques pluriaccentuals en formes fonològiques monoaccentuals, a base d'esborrar tots els accents llevat del darrer.

Cinquè. Regles fonològiques generadores de formes fonètiques, que converteixen en representacions reals les formes bàsiques dels segments morfològics organitzats en mots.

És previsible que les regles sintàctiques productores de representacions gramaticals, les regles generadores d'estructura morfològica i la regla de desaccentuació siguin generals de tota la llengua, perquè constitueixen els pilars de l'estructura lingüística. Les diferències dialectals, doncs, caldrà buscar-les en les regles

d'assignació de segments morfològics i en les regles fonològiques generadores de formes fonètiques.

1.4.4. *Establiment de les variables*

Un cop acabada l'anàlisi lingüística de les respostes dels enquestats segons el mètode que acabem de descriure, haurem identificat dos tipus d'elements estructurals:

1. Regles d'assignació de segments morfològics, que podem tractar també com una llista de formes fonològiques que representen diferents morfemes. En el nostre cas, es tractarà de les formes de base dels clítics i dels diferents morfs implicats en la flexió nominal i verbal.

2. Regles fonològiques generadores de formes fonètiques, que actuen sobre aquests morfs i els transformen en les manifestacions reals de la llengua.

D'aquestes regles, cal esperar que algunes siguin coincidents per a tots els informants, mentre que d'altres n'afectaran només uns quants, o un de sol.

L'objectiu d'aquesta fase de l'estudi és elaborar una llista dels elements estructurals variables, és a dir, d'aquells que intervenen en la diferenciació lingüística dels parlants. Un cop determinades les variables lingüístiques, caldrà indicar les variants que pot presentar cadascuna. És important de remarcar que aquesta llista no es podria fer sense l'anàlisi lingüística prèvia, perquè les variables que comparem no són formes fonètiques, sinó elements estructurals.

Considerem la 1a persona del pl. de l'imperfet de subjuntiu dels parlants de Coll de Nargó. Una comparació en el nivell fonètic només permet de dir que 2c respon [serβísim], 1c [serβiyésim], 5c i 6c [serβiyésəm] i 3c i 4c [serβiyésom]. Una comparació en un nivell més profund, en canvi, permet de dir que:¹⁶

- 1c, 3c, 4c, 5c i 6c tenen en comú que el verb *servir* va idiosincràticament marcat per la regla d'inserció del segment /ig/.

- 1c i 2c presenten un mateix morf de mode-temps /si/, enfront de 3c, 4c, 5c i 6c que presenten un morf de mode-temps /se/.

- 3c i 4c tenen en comú l'aplicació d'una regla que redueix la /e/ fonològica a [o], mentre que 5c i 6c coneixen una altra regla que redueix la /e/ fonològica a [ə] fonètica.

Això ens permet de:

- obviar la diferència que suposa la inserció del segment /ig/, perquè no pertany a l'àmbit de la flexió regular;

- observar que 1c i 2c, les dues joves, tenen en comú la utilització d'un morf de mode-temps /si/, coincidint amb el que és propi del català central;

16. La justificació d'aquestes segmentacions es troba en el cos de l'obra.

— observar que 3c, 4c, 5c i 6c, és a dir, les franges d'edat grans de Coll de Nargó, presenten una forma de base comuna /se/, coincident amb la que és pròpia del català nord-occidental;

— remarcar que la diferència entre 3c i 4c, d'una banda, i 5c i 6c, de l'altra, és purament fonètica, i depèn de l'aplicació d'una o altra regla de reducció de /e/.

Aquest model d'anàlisi basat en la comparació d'elements estructurals, doncs, es revela més explicatiu que la simple confrontació de formes fonètiques, i per això l'hem adoptat.

1.4.5. Distribució de variants entre els enquestats

Un cop determinades en la fase anterior les variables lingüístiques que havien de constituir el nostre objecte d'estudi, i identificades les variants que pot presentar cadascuna, n'estudiem la distribució entre els enquestats, en funció de dues variables independents:

1. L'edat de l'enquestat. Hem classificat els informants en tres grups d'edat, com ja hem explicat anteriorment:

- joves, de 15 a 19 anys;
- adults, de 30 a 45 anys;
- grans, de 55 a 70 anys.

Recordem també que a cada població enquestem sis informants, dos de cada franja.

2. El nombre d'habitants de la població d'origen. Considerem dos grups. En un s'hi aplegaran tots els caps de comarca del català nord-occidental. En l'altre, un poble de cadascuna de les comarques, amb un nombre d'habitants inferior a sis-cents. En aquesta primera fase, ja hem dit que treballaríem sobre l'Alt Urgell, concretament sobre les localitats de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó.

Per a fer aquest estudi de la distribució de les variants lingüístiques en funció de les variables independents, hem tingut en compte, sempre que ha estat possible, tres tipus d'informació lingüística suplementària:

- la variant o les variants considerades estàndard per a cadascuna de les variables lingüístiques estudiades,
- les variants dels dialectes geogràficament propers,
- la variant o variants tradicionals de la localitat estudiada.

1.4.6. Resultats, conclusions i perspectives

Els resultats d'aquesta obra es concretaran en:

1. Una llista de regles morfològiques i fonològiques que justifiquin la variació des d'un punt de vista lingüístic.

2. La distribució d'aquestes regles entre els parlants segons les característiques de la població d'origen i els grups d'edat.

Segons aquests resultats podrem elaborar unes conclusions orientatives sobre l'estat del dialecte en les poblacions estudiades, que confirmaran, desmentiran o matisaran les hipòtesis de partida. Naturalment, aquestes conclusions s'hauran de prendre amb la precaució que cal. Una anàlisi d'aquest tipus serveix per a intuir tendències, l'estudi aprofundit de les quals demanaria l'elaboració d'un o més treballs de tipus quantitatiu. Aquests es podrien planejar tenint en compte els aspectes diferenciadors que s'hagin revelat productius. El fet de triar un nombre més reduït de variables lingüístiques permetria d'estudiar una mostra àmplia de població. D'aquesta manera, es podria comprovar si les tendències que posi al descobert aquest estudi són sociolingüísticament representatives.

1.4.7. Reformulació dels objectius

Segons el que hem dit fins ara, doncs, els objectius que ens havíem marcat es reformulen, en termes generatius, tal com es recull en aquests tres punts:

Objectiu 1. Identificar els elements estructurals relacionats amb la cliticització i amb la morfologia flexiva que són variables en els informants seleccionats.

Objectiu 2. Determinar les variants possibles que cadascuna d'aquestes variables lingüístiques pot presentar.

Objectiu 3. Donar la distribució de variants —segons el comportament dels nostres enquestats— tenint en compte dues variables independents: l'edat i el nombre d'habitants de la població d'origen.

2. Primera fase: la Seu d'Urgell i Coll de Nargó

2.1. RECOLLIDA DEL MATERIAL

2.1.1. *Desplaçaments*

En aquesta primera fase, hem visitat dues poblacions de l'Alt Urgell: la Seu d'Urgell, que és el cap de comarca, i Coll de Nargó, un nucli que no arriba als 450 habitants. A cadascuna hem enquestat sis informants, dos de cada franja d'edat. Les enquestes han estat fetes en el transcurs de dues estades a la comarca. La primera va tenir lloc l'octubre de 1994, i entre els dies 20 i 23 es van enregistrar les dotze entrevistes.

Un cop transcrites, i tenint en compte la informació aportada pels informants en la conversa posterior a l'entrevista, vam decidir de desestimar dues de les informants, una de la franja d'edat mitjana i una de la gran. En el primer cas perquè, malgrat que la parla de la informant no traslluïa cap influència castellana, tenia ascendents murcians, fet que la convertien en atípica respecte dels altres enquestats. En el segon cas perquè, malgrat que tant la informant com els seus pares eren de la Seu, els resultats de l'enquesta semblaven més propis del català septentrional de transició que del nord-occidental. La raó ens la va donar la informant mateixa: «Potser jo parlo d'una manera m... que no és exactament com parlen aquí a la Seu i és perquè el meu avi era del límit de la Cerdanya i tots els de casa parlàvem una miqueta així».

Vist això, vam fer un segon desplaçament a la Seu, per a obtenir dues entrevistes més, que van ser enregistrades el 20 de juliol de 1995.

2.1.2. *Localització dels informants*

La localització dels informants s'ha fet mitjançant xarxes socials. A través de l'ajuntament, del consell comarcal, de la parròquia o d'alguna agrupació cultural,

aconseguíem referències de persones que, per les seves característiques, o bé podien servir com a informants o bé ens en podien proporcionar algun.

En tots els casos demanàvem que els informants fossin nascuts al poble i que pertanyessin a alguna de les franges d'edat que havíem establert. Les altres característiques que demanàvem és que els pares fossin preferentment de la població d'origen, tot i que també acceptàvem que en algun cas provinguessin d'algun poble proper, i que l'informant no fos professor de català.

Així, doncs, malgrat que majoritàriament els informants tenen tots dos pares nascuts a la mateixa població que ells, també tenim informants amb un dels dos progenitors nascut en algun poble proper. Hem de tenir en compte que el col·lectiu de gent amb tots dos pares nascuts a la mateixa localitat és cada cop més reduït, perquè la mobilitat de la població ha facilitat els matrimonis no endogàmics. En els caps de comarca principalment hi ha contingents de població importants les famílies dels quals provenen de localitats de les rodalies. Sens dubte, aquest és un factor que tindrà el seu pes en l'evolució del dialecte. Ens ha semblat, doncs, que un estudi sobre el nord-occidental actual no podia marginar sistemàticament aquest col·lectiu.

D'altra banda, l'únic requisit que hem posat pel que fa a la seva relació amb la llengua és que no siguin professors de català. No hem rebutjat, però, els mestres ni els professors que imparteixen altres matèries, perquè els ensenyants constitueixen un col·lectiu cada cop més important de la població. Som conscients que tradicionalment es demanava que els informants per a estudis de caràcter dialectal no tinguessin coneixements de la normativa. Ens ha semblat, però, que hi havia tres raons per deixar de banda aquest requisit en la nostra recerca:

1. Cada cop és més nombrosa la població de mitjana edat que té coneixements de normativa, adquirits a través dels estudis, de la realització de cursos de català o per mitjans autodidàctics.

2. Tots els integrants de la franja jove —de quinze a dinou anys— es troben en ple contacte amb la normativa, perquè tots ells fan estudis de batxillerat o de formació professional o, en cas de no fer ni una cosa ni l'altra, és recent encara el contacte que hi han tingut durant l'època escolar. Aquesta circumstància reflecteix, doncs, una realitat social.

En canvi, si en la franja adulta rebutjàvem tothom que hagués tingut contacte amb la normativa, estàvem falsejant les característiques reals d'aquest grup d'edat. En aquest cas no hauríem comparat els joves i els adults, sinó els joves i aquells adults sense coneixements de normativa —grup cada vegada menys nombrós entre la població de trenta a quaranta-cinc anys. Hauríem introduït, doncs, un factor de biaix en les dades.

3. Finalment, cal recordar una altra vegada que l'objectiu de l'obra no és recollir aquells elements més genuïns, siguin o no els més generals, sinó tot el con-

trari: recollir els elements més generals i comprovar si aquests són o no els més genuïns.

Els nostres informants, doncs, pertanyeran en tots els casos a una de les franques d'edat seleccionades i seran sempre nascuts a la població que estudiem. Majoritàriament, els seus pares també seran nascuts en aquesta població, tot i que en alguns casos un dels dos progenitors pot ser originari d'una localitat propera. Els informants adults podran tenir o no alguns coneixements de la normativa.

2.1.3. *Realització de les enquestes*

Hi ha hagut un sol enquestador, que he estat jo mateixa. En el contacte amb els informants utilitzava la meua varietat espontània, corresponent al català nord-occidental d'Arbeca —amb les alteracions que hi pugui haver produït la residència continuada a Vilafranca del Penedès i els estudis de Filologia Catalana. Procurava d'emprar el registre més col·loquial possible, per reduir la formalitat de la situació i evitar que l'informant pogués estar temptat de recórrer sistemàticament a l'estàndard.¹⁷

Pel que fa a la presentació del qüestionari, vam dir-los que parlessin amb naturalitat, que ens interessava de recollir la seva parla habitual. Que prescindissin, doncs, tant del que apareixia als diccionaris i a les gramàtiques com del que deien altres veïns del poble —de més o menys edat— si ells no ho feien servir.

La durada de les entrevistes oscil·la entre un mínim de tres quarts d'hora i un màxim d'una hora i mitja, que és la capacitat de les cintes emprades. L'aparell utilitzat per als enregistraments és un DAT, és a dir, un enregistrador digital, de la marca Sony.

2.2. NOTÍCIA DE LA COMARCA¹⁸

2.2.1. *L'Alt Urgell*

2.2.1.1. Localització

L'Alt Urgell està situat al nord del Principat de Catalunya, fent frontera amb Andorra. Limita amb les comarques del Pallars Sobirà, el Pallars Jussà, la Noguera,

17. S'ha de reconèixer que la situació és, fins a cert punt, paradoxal. Es tracta d'un estudi sobre la tria de variants tradicionals o estàndard en parlants nord-occidentals, fet per una parlant nord-occidental que, abans de realitzar les entrevistes, es va haver de plantejar quina havia de ser la seva pròpia tria. Ens va semblar que era impossible d'evitar els condicionaments que això podia provocar sobre els enquestats. Vam considerar, però, que la influència seria menor si emprava les variants tradicionals. En tot cas el que compta és que a totes les entrevistes la tria va ser la mateixa.

18. Agraïm les informacions que ens ha facilitat el Consell Comarcal de l'Alt Urgell per poder elaborar aquesta introducció a les característiques de la comarca.

el Solsonès, el Berguedà i la Baixa Cerdanya.¹⁹ Ocupa un territori extens: 1.447 km², que el converteixen en la segona comarca més gran de Catalunya.

El riu Segre travessa la comarca de nord-est a sud-oest, i pels voltants de la Seu rep les aigües del Valira, provinent d'Andorra. L'Alt Urgell s'estructura a l'entorn de les valls d'aquests dos rius, seguint el curs dels quals trobem les carreteres principals i les poblacions més afavorides. Formen la resta de la comarca tot un conjunt de petites valls confluents creuades per rius cabalosos, circumstància que li proporciona molts atractius naturals.

L'Alt Urgell participa de les grans unitats estructurals que componen el Pirineu: el Pirineu axial, al vessant nord de la comarca, on aquesta contacta amb Andorra i el Pallars Sobirà; les serralades del Prepirineu, que travessen la comarca d'oest a est —cal destacar-ne la Serra del Cadí, que ha esdevingut un símbol comarcal; finalment, l'extrem meridional de la comarca s'inscriu en la Depressió Central Catalana, i constitueix una llenca de terreny que es diferencia de la resta, molt muntanyosa i amb un clima més rigorós.

Es pot considerar que l'Alt Urgell es divideix en tres subcomarques: l'Urgellet, que abraça tota la meitat nord de la comarca —on es troba la Seu d'Urgell, capital comarcal—; la ribera d'Oliana, que comprèn l'extrem meridional i que té en aquesta població la seva subcapital comarcal, i finalment, entre l'una i l'altra, la ribera d'Organyà, població que constitueix l'altra subcapital comarcal.

Cal destacar que la subcomarca de la ribera d'Oliana, que a més d'aquest municipi inclou Peramola i Bassella, presenta unes característiques diferenciades respecte de la resta de l'Alt Urgell i, de fet, s'orienta cap a les terres del Segre mitjà i cap a Solsona.

2.2.1.2. Població

La població de la comarca era, el 1991, de 19.010 habitants, només el 0,3 % del total de Catalunya, tot i que el seu espai representa el 4,5 % del territori del Principat. Això suposa una densitat de població de 13 hab./km², ben minsa si la comparem amb la densitat mitjana de Catalunya: 187 hab./km². Aquesta població està distribuïda en 139 nuclis, concentrats en 19 municipis. La Seu d'Urgell, amb 10.374 habitants, agrupa el 55 % de la població comarcal. La segueixen les dues subcapitals comarcals: Oliana, amb 2.017 habitants, i Organyà, amb 1.049. Cap altre municipi no supera el miler d'habitants.

19. Recordem que vam decidir de començar l'estudi per l'Alt Urgell justament per la seva situació en una cruïlla dialectal, on es troben el pallarès del Pallars Sobirà i el Pallars Jussà, el nord-occidental de la Noguera i la vessant ponentina del Solsonès, el central del nord d'aquesta darrera comarca i del Berguedà, el septentrional de transició de la Baixa Cerdanya i, encara, el parlar xipella de l'àrea de Tuixén.

Aquestes dades contrasten fortament amb les de 1857, en què l'Alt Urgell tenia 27.348 habitants —8.338 més que ara— i la Seu, amb 3.792 habitants, representava només el 14 % del total comarcal. L'Alt Urgell, doncs, s'ha vist afectat per un fenomen de pèrdua global d'habitants, la causa del qual es troba en l'emigració. La despoblació de la muntanya i la concentració de persones al centre comarcal i, en menys quantitat a Ollana i Organyà, són el resultat més evident d'aquest procés.

Podem dir que, actualment, la població de l'Alt Urgell s'articula en quatre nivells:

Nivell 1: El cap de comarca i les dues subcapitals comarcals

En aquest primer nivell, només s'hi inclouen tres municipis, que són els més poblats —els únics que superen els 1.000 habitants— i capitalitzen els serveis i les activitats productives no agràries de la comarca.

El municipi més important és la Seu d'Urgell, capital indiscutible de la comarca. En els darrers anys ha esdevingut un gran pol d'activitats, especialment centrades en el sector terciari. Té un importantíssim paper com a centre administratiu i de serveis d'abast comarcal —i més ampli, perquè la seva àrea d'influència s'estén cap a la Cerdanya—, a causa de la concentració de bisbat, jutjat, centres escolars, comerços i establiments financers. Els nuclis més propers —Castellciutat, el Poble-sec, Sant Antoni, Sant Pere i les Torres— van integrant-s'hi formant un contínuum urbà que, alhora que adquireix característiques de la capital, també se suburbialitza.

Els altres dos municipis que s'inclouen en aquest primer nivell són les dues capitals subcomarcals: Ollana i Organyà, amb una àrea d'influència que no es pot comparar amb la de la Seu.

Nivell 2: Els nuclis de ribera

El nivell 2 comprèn els nuclis situats a la ribera del Segre. Es caracteritzen per l'existència d'una activitat agropecuària moderna, mecanitzada i altament productiva, dedicada principalment a la producció de llet, fet que impulsa decidivament la indústria agroalimentària de la comarca.

Un altre element caracteritzador d'aquests nuclis és la forta influència que reben del cap de comarca i de les dues capitals subcomarcals. Aquesta influència es concreta en l'extensió de les activitats secundària i terciària de les capitals cap als nuclis de ribera, extensió que es fa en dos sentits. D'una banda, en moviments pendulars diaris de treballadors que es desplacen cap a la Seu, Andorra, Ollana o Organyà. D'una altra, en la implantació d'algunes petites indústries i tallers i d'alguns equipaments turístics —restaurants i fondes— especialment situats al peu de carretera, que es nodreixen del turisme de pas a Andorra i la Cerdanya.

Quasi tots els municipis que integren aquest nivell superen els dos-cents habitants, i només Coll de Nargó duplica aquesta xifra amb escreix. En tots els casos tenen atesos els serveis bàsics —accessos, telèfon, escola. Malgrat aquestes condi-

cions, el nombre d'habitants d'aquests pobles disminueix i la població de més de cinquanta anys és gairebé tan nombrosa com la de vint a cinquanta.

Nivell 3: Pobles enlairats sobre la plana

S'inclouen en aquest nivell un conjunt de pobles que conformen una categoria de transició entre els nuclis de ribera i els d'alta muntanya. Tenen una dimensió mitjana d'uns 100 habitants i disposen d'alguns dels serveis bàsics. Hi predominen les explotacions agràries familiars i una certa activitat complementària relacionada amb un turisme de residències secundàries i de càmpings. La població vella és superior a la jove i el desequilibri a favor de la població masculina és notable, perquè la taxa d'emigració de les dones és superior. La solteria masculina hi constitueix un problema social.

Nivell 4: Pobles d'alta muntanya

S'hi inclouen els nuclis de les valls laterals del Segre, per damunt dels 1.000 metres d'altitud. Són prop d'un centenar, però apleguen menys del 10 % de la població comarcal. Aquesta s'hi troba molt dispersa, perquè es tracta de nuclis escassament poblats —23 tenen menys de 10 habitants i 5 en tenen un de sol. La seva economia és totalment agrícola. Els serveis i les infraestructures hi són mínims: les comunicacions resulten deficientes i sovint hi ha problemes de xarxa d'aigua, de sanejament i de llum. La població, fortament envellida, disminueix any rere any, circumstància que fa pensar en la desaparició futura d'aquestes comunitats.

Podríem parlar encara d'un cinquè nivell, el dels pobles fantasma, que han estat totalment abandonats. A l'Alt Urgell, n'hi ha una trentena llarga, a la qual és de preveure que s'hi vagin afegint pobles del nivell anterior.

2.2.1.3. Economia

L'any 1975, el sector primari, que inclou l'agricultura, la ramaderia i l'explotació del bosc, va deixar de ser el sector majoritari a la comarca. Des de llavors, la importància de l'agricultura en el conjunt de l'activitat econòmica de la comarca no ha parat de disminuir. Paralelament, han augmentat els sectors secundari i terciari. Dins del sector secundari, trobem actualment indústries manufactureres i un potent sector de la construcció, molt revitalitzat arran de la declaració de la Seu com a subseu olímpica. Dintre del terciari, destaquen el comerç i l'hoteleria, relacionats amb l'increment del turisme. Actualment, més de la meitat de la població ocupada treballa en el sector terciari, un 33 % en el secundari i un 15 % en el primari.

Aquesta transformació, però, afecta molt desigualment els diferents nuclis de la comarca. Així, el sector primari continua essent l'activitat predominant a la major part de municipis —que apleguen, però, el percentatge més petit de població— i de manera directa, o bé a través de la indústria transformadora i del co-

merç, el sector primari es manté com el motor de l'economia comarcal. Els sectors secundari i terciari, per la seva banda, són gairebé exclusius de la ribera del Segre, on es concentra la major part de la població comarcal.

La indústria de l'Alt Urgell s'ha basat tradicionalment en la transformació de les produccions agràries locals: el bosc, la ramaderia i l'agricultura. Així, les indústries tradicionals de la comarca eren molins fariners, molins d'oli, serradores i indústries de la llana. El 1915 s'hi va afegir la primera indústria de productes làctics, a la Seu, i el 1923 se n'hi va crear la segona.

Actualment, la transformació de les produccions agràries encara hi té molta importància, però la comarca ha començat l'aprofitament d'altres recursos, com l'aigua per a la fabricació d'energia hidroelèctrica, que és el cas de la central d'Oliana. A principis dels anys seixanta, es van implantar dues indústries noves no relacionades amb els recursos de la comarca: la indústria del petit electrodomèstic a Oliana i la d'anodització d'alumini. Actualment, la indústria passa per un procés de diversificació, però segueix concentrada fonamentalment a la Seu —on hi ha un polígon industrial de creació recent—, Oliana i Organyà i, més escassament, a la resta de la ribera del Segre.

L'activitat comercial té una forta tradició a l'Alt Urgell. Algunes de les seves fires i mercats tenien un gran renom i encara avui gaudeixen d'una forta vitalitat. És el cas de la fira de Sant Ermengol i dels mercats de dimarts i de divendres a la Seu i, en menor mesura, dels mercats d'Organyà i d'Oliana. D'uns anys cap aquí, a més, ha aparegut un nou tipus de mercat, consistent en la venda de productes del camp i del bosc a peu de carretera. Inicialment, la venda era només de rovellons, després s'hi va afegir la fruita i, més tard, tota una gran diversitat de productes locals, principalment a Coll de Nargó, on s'ha fet popular la venda de mel local i també de tota mena de confitures de bolets, olives o fruites diverses. La venda més important, però, ha estat sempre la del rovelló.

Pel que fa a les empreses de comerç a l'engròs, es concentren en un 81 % a la Seu. Les més freqüents són les de venda de productes per al camp —adobs, llavors, pinsos—, seguides pel comerç de fusta, pel de maquinària i pel de fruites i verdures. La naturalesa agrícola de la comarca, doncs, hi pesa fortament.

Del comerç detallista, el primer que cal dir és que molts tipus d'establiments només són presents a la Seu, d'altres s'hi concentren en un 75 % i gairebé tots en més del 50 %. Més del 90 % dels nuclis de la comarca no tenen cap comerç i fan les compres al centre comarcal o subcomarcal.

Els comerços més freqüents a la comarca són els que venen queviures i també una mica de tot, sense especialitat. De comerços de roba i calçat, que segueixen en nombre els de queviures, només n'hi ha als tres centres principals. Així, es pot considerar que dins de la comarca hi ha tres àrees comercials. La més important és la de la Seu, que en alguns aspectes abraça també Andorra i la Cerdanya. Les

altres dues són les d'Organyà i Oliana. Fins i tot la Seu, però, té branques comercials poc desenvolupades, perquè no pot competir amb l'oferta andorrana.

La proximitat d'Andorra és un fenomen específic d'aquesta comarca, que cal destacar per la gran influència que hi exerceix. L'absorció de mà d'obra, ja sigui com a residents o com a treballadors fronterers —n'hi ha uns set-cents a tota la comarca, un 10 % de la població activa—, i la complementarietat establerta entre les grans superfícies comercials andorranes i el comerç familiar de la Seu, ajuden a explicar el manteniment de la població i de les rendes de la subcomarca de l'Urgell. I el veïnatge amb Andorra justifica també el gran nombre d'entitats financeres que tenen oficina a la Seu.

La proximitat d'Andorra ha condicionat també l'activitat turística de la comarca. D'una banda, ha proporcionat un contingent important de turisme de pas. D'una altra, ha impedit un desenvolupament més gran del potencial turístic intrínsec de l'Alt Urgell, que avui es concreta en l'existència de segones residències.

La majoria de turistes que visiten la comarca ho fan només de pas cap a Andorra i també, en temporada alta, cap a les comarques veïnes. Per això la infraestructura d'allotjament i de serveis turístics es localitza al llarg de la principal via de comunicació, la carretera C-1313, i la prolongació més recent de la N-160, i al llarg de la N-145, que enllaça la Seu i Andorra. La majoria d'aquests turistes de pas tenen nacionalitat espanyola i la meitat de la clientela és catalana, principalment de Barcelona.

Pel que fa al turisme residencial, aquest ha adquirit un volum important: actualment, el 50 % de les cases de l'Alt Urgell tenen un ús exclusiu d'estiueig o de cap de setmana. Les segones residències tenen l'origen en la restauració de cases velles desocupades o bé en la transformació d'habitatges que eren d'ús permanent i ara han passat a ser d'ús turístic residencial.

Un 55 % dels residents secundaris procedeixen de l'àrea metropolitana de Barcelona. En segon lloc, hi ha els residents procedents de la comarca mateixa. Es tracta de gent que se'n va anar del poble d'origen cap a la Seu o cap als nuclis de la ribera, però que mantenen la seva antiga residència habitual com a lloc d'esbarjo o estiueig. Només un 12 % dels residents secundaris vénen de la resta de Catalunya.

Per l'evolució dels darrers anys, el desenvolupament del turisme sembla la gran esperança de la comarca. En trenta anys, les places hoteleres s'hi han multiplicat per quatre i els establiments per set. De fet, són nombrosos els elements que afavoreixen el turisme. En primer lloc, la situació geogràfica, que ha convertit l'Alt Urgell en una zona de pas i un nus de comunicacions important. El contingut propi de la comarca exerceix un paper secundari com a factor d'atracció del turisme, tot i que té un potencial molt elevat, que es concreta en:

— El marc natural, de gran bellesa paisatgística, amb un clima estival agradable i la presència de neu a l'hivern. Al voltant de la Seu d'Urgell hi ha la major

oferta d'estacions d'esquí nòrdic de la vessant sud dels Pirineus: Sant Joan de l'Erm i Lles, que són les més antigues de l'Estat, Tuixén-La Vansa i Aransa. Els rius i els boscos constitueixen també un atractiu per als boletaires —moixernons, rovellons, mocoses, múrgoles—, els caçadors —perdius, guatlles, llebres, conills de bosc, porcs fers— i els pescadors —truites de riu. Cal destacar la constitució del Parc Natural del Cadí-Moixeró.

— La possibilitat de desenvolupar-hi nombroses activitats esportives i de lleure: excursionisme a peu, a cavall, en bicicleta o amb cotxe quatre per quatre, tir amb arc, escalada, espeleologia, ala de pendent, vol lliure, aviació esportiva, passeig en globus, piragüisme, ràfting, hidrotrineu, esquí de rodes... En aquest sentit, un gran impuls l'ha donat la construcció del Parc del Segre, al peu mateix del nucli antic de la Seu. És un conjunt de jardins i de canals d'aigües braves i tranquil·les. Va acollir les proves d'eslàlom i piragüisme dels Jocs Olímpics de Barcelona 92. Actualment, proporciona una oferta ludicoesportiva destacada.

— El patrimoni arquitectònic, molt important a la Seu, que compta amb un conjunt monumental de l'edat mitjana. En destaca la catedral de Santa Maria, al costat de la qual es troben els dos carrers porticats de la ciutat. Adossada a la catedral hi ha l'església romànica de Sant Miquel. El Museu Diocesà, a més, acull una valuosa col·lecció d'art religiós procedent de tot el bisbat. La resta de la comarca disposa també d'importants monuments romànics, amb ruïnes que recorden l'emplaçament de castells i amb vuitanta megàlits escampats pel seu territori.

Un element estretament relacionat amb el creixement del turisme ha estat la millora de la infraestructura viària, a la qual s'ha dedicat molts esforços. L'accés a la comarca, que tradicionalment es feia per la vall del Segre, ja fos per Ponts-Oliana-la Seu o per Solsona-Bassella-la Seu, actualment es fa també des de la Cerdanya. Des del 1984, amb la inauguració del túnel del Cadí, el trànsit s'ha dividit pels dos itineraris: la vall del Segre i la vall del Llobregat-Cerdanya. El túnel del Cadí ha obert l'accés més ràpid a la principal àrea urbana del país.

Un exemple d'aquesta relació entre turisme i comunicacions el tenim en l'estació d'esquí de fons de Tuixén. L'accés des de Barcelona, via Solsona, és asfaltat fins al peu de les pistes. Aquest fet ha provocat que Tuixén s'orientés cap a l'exterior de la comarca, cap a l'àrea metropolitana de Barcelona i ciutats intermèdies com Manresa, que és d'on li arriba la majoria dels visitants i, per tant, dels ingressos.

Les carreteres que concentren el trànsit comarcal són les que segueixen les valls del Segre i la Valira: la C-1313, de Lleida a Adràll, que ara continua com a N-260 fins a Puigcerdà, i la N-45, que va de la Seu a la frontera andorrana. Aquesta xarxa viària bàsica es completa amb comunicacions transversals: la L-3010 de Bassella a Solsona, la L-5110 de Coll de Nargó a Tremp i la L-4010 de Coll de Nargó a Sant Llorenç de Morunys.

La comarca té tres empreses d'autobusos que proporcionen un servei regular diari de viatgers entre la Seu i Barcelona, Lleida, Puigcerdà, Andorra i Reus-Taragona. Cal esmentar també l'aeroport de la Seu. Va ser construït per iniciativa privada, amb una important participació de capital andorrà, amb l'objectiu de crear una línia regular diària Barcelona-la Seu. Inaugurat el 1982, va fer fallida dos anys més tard. Molts estudis, però, indiquen que podria ser rendible millorant-ne el funcionament i la infraestructura.

2.2.2. *La Seu d'Urgell*

Atès el pes que té aquesta població dins de la comarca, ja n'hem facilitat les informacions més destacades en l'apartat anterior. Hi afegim només quatre pinzellades.

La Seu d'Urgell és el cap de comarca de l'Alt Urgell. Es troba situada a uns 700 metres d'altitud, a l'encreuament dels rius Segre i Valira, al cor dels Pirineus. Passa dels 10.000 habitants i té una població flotant d'entre 2.000 i 3.000 habitants més.

La Seu d'Urgell és una de les ciutats més antigues de Catalunya. Es va fundar a l'època romana i va tenir un important paper a l'inici de la Reconquesta, com a integrant de la comarca carolíngia de Tolosa i, després, com a comtat independent d'Urgell (820). L'assentament primitiu es trobava al turó veí, on avui hi ha Castellciutat. Després de la destrucció del nucli per part dels musulmans, aquest es va traslladar a la plana, on fou construïda una nova catedral, consagrada el segle IX. Sota el domini directe del bisbe d'Urgell, la Seu va esdevenir un centre important, afavorit pel mercat setmanal (des de 1029) i per una fira (coneguda ja el 1048). Va afegir el seu territori al Principat de Catalunya el 1413. Testimoniatge d'aquest passat és el seu important conjunt arquitectònic medieval. El caràcter de ciutat fronterera i la seu episcopal han marcat històricament l'evolució de la Seu.

Entrat el segle XX, la ciutat ha estat objecte d'un fort creixement, a causa sobretot de la recepció d'emigrants de la mateixa comarca. Actualment, la Seu d'Urgell es configura com un dels principals centres comercials i de serveis del conjunt del Pirineu. Així, la seva activitat econòmica es basa en el turisme, el comerç i els serveis.

A la Seu d'Urgell hi ha coberts tots els nivells de l'ensenyament bàsic, el batxillerat i la formació professional. Des del 1984 s'hi ha instal·lat, a més, un centre de la Universidad Nacional a Distància. Disposa també de diverses acadèmies privades d'idiomes, secretariat, música i informàtica, a més d'una escola-llar per als estudiants de pobles que no tenen mitjans per a desplaçar-se quotidianament de casa seva a la Seu. Fora de la Seu, en canvi, només hi ha un centre de FP i de batxillerat a Oliana i són pocs els pobles que encara tenen escola oberta. Això suposa el desplaçament habitual de la majoria dels joves de la comarca cap a la capital per dur a terme els seus estudis.

2.2.3. *Coll de Nargó*

Hi hem fet, també, diverses referències en la presentació de la comarca. Afegim-ne algunes dades més d'interès.

Coll de Nargó és un nucli de l'Alt Urgell que, juntament amb cinc nuclis més, forma el terme municipal del mateix nom, que és el tercer en grandària de la comarca: 154 km². Aquests altres nuclis són Gavarra, les Masies de Nargó, Montanissell, Sallent i Valldarques, i el més gran de tots té 46 habitants.

Al nucli de Coll de Nargó hi viuen 439 habitants, 216 dels quals són homes i 223, dones. Hi ha un total de 319 habitatges, 142 dels quals són residències principals i 177, residències secundàries.²⁰

El 52,8 % de la gent de Coll de Nargó té en l'agricultura l'ocupació principal. A vegades aquesta es complementa amb la venda, a peu de carretera, de productes del camp i del bosc: rovellons, mel i tota mena de confitures, de bolets, d'olives o de fruites diverses.

A principis del segle xx, Coll de Nargó comptava amb un important col·lectiu de raiers, que transportava per les aigües del Segre la fusta que s'obtenia de la comarca. Actualment, aquesta activitat ha desaparegut. Una part de la població s'ocupa fora del poble, a la indústria propera d'Organyà o d'Oliana i, en menor mesura, de la Seu i d'Andorra.

Coll de Nargó queda enmig de l'àrea d'influència comercial d'Organyà i d'Oliana. Té un nivell de serveis comercial inferior al d'aquestes poblacions, però superior al de la resta de nuclis de la comarca. Tanmateix no té una àrea comercial d'influència, perquè els nuclis del seu municipi són captats pels mercats esmentats adés. El seu comerç, doncs, és només d'autoabastament. Hi ha venda de comestibles variats, forn de pa i carnisseria. A més, té un quiosc, una farmàcia i un punt de venda de carburants. També cal esmentar-hi un parell de bars i dos hotels a peu de carretera.

Coll de Nargó compta amb una escola unitària i disposa de transport escolar per als joves que van a l'institut de la Seu.

2.2.4. *Reformulació de les hipòtesis de treball*

L'Alt Urgell presenta un entorn geogràfic i una situació socioeconòmica característics de l'alta muntanya, que es concreten en: la baixa densitat de població, l'existència de nuclis de concentració de serveis —la Seu i, secundàriament, Oliana i Organyà—, l'existència d'una activitat agrària important tot al llarg de la ribera del Segre —que afecta, doncs, Coll de Nargó—, el despoblament dràstic de

20. Dades facilitades pel Consell Comarcal de l'Alt Urgell.

l'alta muntanya, i un patrimoni natural abundós en aigua, neu i bosc, susceptible d'ésser explotat turísticament.

D'uns anys ençà, aquesta comarca ha estat sotmesa a notables canvis econòmics, motivats principalment per tres factors. D'una banda, la modernització de la seva agricultura i ramaderia, que segueix sent la principal activitat de la comarca. D'altra banda, la influència creixent del sector turístic, especialment a la Seu, que ha aprofitat la localització i les característiques naturals de la comarca. Finalment, també el sector industrial ha començat el seu desenvolupament amb la implantació en certs municipis de noves indústries transformadores i l'enfortiment del sector de la construcció. Oliana i Organyà, les dues subcapitals comarcals, tenen avui una activitat industrial relativament important.

Aquesta transformació de l'activitat econòmica de la comarca ha avançat paral·lela a la millora notable de les comunicacions i els accessos des de comarques veïnes. La construcció del túnel del Cadí ha facilitat notablement l'obertura de la comarca, i en especial de la seva capital, cap a les terres més orientals de Catalunya.

Potser el factor que més ha transformat la fesomia de la comarca, però, ha estat el despoblament de la muntanya, la desaparició de pobles sencers i la concentració demogràfica al centre comarcal. La Seu ha fet, dins de l'Alt Urgell, el paper de centre comarcal modern i acollidor, capaç de contenir l'emigració i d'evitar que una part dels pagesos que abandonaven els seus pobles d'origen travessessin les fronteres de la comarca. Per als altres, la Seu constitueix el centre administratiu, comercial i de serveis al qual es desplacen per cobrir les necessitats que no poden satisfer al poble. I fins i tot, per als agricultors de les zones més properes, pot esdevenir el lloc de residència principal.

La Seu d'Urgell era una ciutat petita que tradicionalment havia viscut de l'agricultura i la ramaderia, i del comerç i la petita indústria que s'hi relacionaven. El seu centre d'atracció natural eren, doncs, les Terres de Ponent, en què aquesta activitat és prioritària, i amb les quals estava, a més, millor comunicada. Actualment, però, la Seu està aprofitant el seu potencial turístic i ha esdevingut un important centre comercial i de serveis. La millora de les comunicacions amb la Cerdanya i amb les comarques orientals de Catalunya, la presència majoritària de turistes de l'àrea metropolitana i l'esforç —de moment fracassat— d'unir diàriament per via aèria la Seu i Barcelona, són indicis prou clars de l'orientació actual de la ciutat cap a les terres de l'est i cap a la capital catalana. Podem suposar, doncs, que aquesta reorientació d'occident cap a orient es traslluirà d'alguna manera en la parla dels seus habitants.

La resta de la comarca, per la seva part, presenta una situació ben diferent. Si deixem de banda Oliana i Organyà, l'activitat majoritària hi segueix essent l'agricultura. El canvi més notable que han sofert aquests pobles és la disminució del nombre d'habitants i la pèrdua de determinats serveis així que en minvava la població, en especial de l'escola. Això ha suposat una dependència cada vegada més

gran respecte del cap de comarca i el desplaçament de gairebé tota la població jove cap a la Seu per a fer-hi o completar-hi els estudis. Aquest element sembla que ha de contribuir a allunyar la parla dels joves de la tradicional del seu poble, que suposem que ha de ser mantinguda amb força més fidelitat per una població encara eminentment rural.

Segons això, les hipòtesis que plantejàvem pel que fa al nord-occidental es concreten, en l'estudi de l'Alt Urgell, en tres punts:

Hipòtesi 1. La població de la Seu mostrarà un distanciament respecte de la parla de les comarques nord-occidentals veïnes i s'atansarà cap a formes més properes al català central, paral·lelament a la reorientació que mostra la comarca de ponent cap a orient.

Hipòtesi 2. Els joves de Coll de Nargó es diferenciaran dels usos lingüístics de la resta del poble, de la mateixa manera que els diferencia l'assistència diària durant l'època escolar a l'institut de la Seu.

Hipòtesi 3. La població adulta i gran de Coll de Nargó, que es manté dins de la ruralitat, serà possiblement la que mostrarà un conservadorisme lingüístic més gran.

2.3. FITXES DELS INFORMANTS

2.3.1. *Els informants de la Seu d'Urgell*

Donem tot seguit les informacions més destacades sobre els enquestats de la Seu d'Urgell. Els hem identificat amb un codi compost per un nombre i una lletra. Els nombres 1 i 2 es corresponen a la franja d'edat dels joves; 3 i 4, a la dels adults; 5 i 6, a la dels grans. La lletra es correspon amb la inicial de la població. Si és majúscula indica que l'informant és del cap de comarca. Si és minúscula, és habitant d'un poble petit. Els informants de la Seu, doncs, duren els codis 1S, 2S, 3S, 4S, 5S i 6S.

Informant 1S

Inicials: E. B. E. (noia)

Lloc de naixement: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement del pare: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement de la mare: Prullans (la Baixa Cerdanya), però ha viscut a la Seu des de petita.

Edat: 18 anys.

Estudis: Fa 3r de BUP.

Data i lloc de l'entrevista: El 20 d'octubre de 1994, en una aula buida de l'Institut Joan Brudieu de la Seu.

Informant 2S

Inicials: M. V. N. (noi)

Lloc de naixement: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement del pare: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement de la mare: La Seu d'Urgell.

Edat: 16 anys.

Estudis: Fa 3r de BUP.

Data i lloc de l'entrevista: El 21 d'octubre de 1994, en una aula buida de l'Institut Joan Brudieu de la Seu.

Informant 3S

Inicials: L. P. C. (dona)

Lloc de naixement: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement del pare: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement de la mare: Anserall (l'Alt Urgell), però va traslladar-se de petita a la Seu.

Lloc de naixement del cònjuge: La Farga de Moles (l'Alt Urgell).

Edat: 33 anys.

Estudis: Magisteri.

Professió: Mestra de parvulari.

Data i lloc de l'entrevista: El 21 d'octubre de 1994, en una aula buida de l'escola on treballa.

Observacions: Diu que de joveneta li van fer també una enquesta lingüística. Creu que eren de la Universitat de Barcelona, però no n'està segura.

Informant 4S

Inicials: J. A. P. (home)

Lloc de naixement: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement del pare: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement de la mare: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement del cònjuge: La Seu d'Urgell.

Edat: 32 anys.

Estudis: Fins a 2n de BUP i Formació Professional Agrícola.

Professió: Pagès i ramader.

Data i lloc de l'entrevista: El 20 de juliol de 1995, al despatx de casa seva.

Informant 5S

Inicials: J. R. B. (home)

Lloc de naixement: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement del pare: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement de la mare: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement del cònjuge: Alàs (l'Alt Urgell).

Edat: 63 anys.

Estudis: Comerç.

Professió: Botiguer.

Data i lloc de l'entrevista: El 20 de juliol de 1995, a la rebotiga del seu establiment de queviures.

Informant 6S

Inicials: E. C. P. (home)

Lloc de naixement: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement del pare: La Seu d'Urgell.

Lloc de naixement de la mare: La Parròquia d'Hortó (l'Alt Urgell).

Lloc de naixement del cònjuge: Adrall (l'Alt Urgell).

Edat: 66 anys.

Estudis: Comerç.

Professió: Pagès i botiguer.

Data i lloc de l'entrevista: El 21 d'octubre de 1994, a la sala d'estar de casa seva, que es troba al damunt de la seva formatgeria.

2.3.2. Els informants de Coll de Nargó

Donem tot seguit les informacions més destacades sobre els enquestats de Coll de Nargó. Com en el cas de la Seu, els hem identificat amb un codi compost per un nombre i una lletra. Els nombres 1 i 2 es corresponen a la franja d'edat dels joves; 3 i 4, a la dels adults; 5 i 6, a la dels grans. La lletra es correspon amb la inicial de la població. Si és majúscula indica que l'informant és del cap de comarca. Si és minúscula, que és habitant d'un poble petit. Els informants de Coll de Nargó, doncs, duren els codis 1c, 2c, 3c, 4c, 5c i 6c.

Informant 1c

Inicials: E. P. P. (noia)

Lloc de naixement: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del pare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement de la mare: Organyà (l'Alt Urgell), però viu a Coll de Nargó des de petita.

Edat: 15 anys.

Estudis: Fa 1r de BUP. És el primer any que es desplaça a estudiar a la Seu.

Data i lloc de l'entrevista: El 22 d'octubre de 1994, a la sala d'estar de casa seva.

Informant 2c

Inicials: M. C. S. (noia)

Lloc de naixement: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del pare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement de la mare: Coll de Nargó.

Edat: 18 anys.

Estudis: Fa COU. És el quart any que es desplaça a estudiar a la Seu.

Data i lloc de l'entrevista: El 23 d'octubre de 1994, en una planta deshabitada de l'edifici familiar.

Observacions: En el transcurs de l'entrevista, la informant 2c deixa anar algunes frases en què es trasllueix un rebuig del parlar rural i, fins tot, de la gent rural (la cursiva és nostra):²¹

— «A la Seu d'Urgell fins i tot hi ha, tinc professores que parlen així, vull dir... *de poble, poble, però és que jo mai*, no ho sé, no, no m'he acostumat ara a això.»

— «I els d'Oliana parlen però molt... buf! Totes les paraules molt obertes, molt molt p- [s'atura i riu; finalment es decideix a dir-ho] no ho sé, *molt pagès jo ho trobo*, molt... no ho sé, molt, molt accentuat tot.»

— «Jo més que res, vull dir, tots els amics que tinc són de Barcelona. [...] Vull dir, també hi ha alguna noia que... bueno, havia estudiat aquí amb mi però, vull dir, *són més diferent estil*... Però, vull dir, no ho sé, tots són amics que m'he fet de Barcelona i... [...] Els caps de setmana sempre ve la gent de Barcelona i sempre vaig amb ells.»

Informant 3c

Inicials: C. P. B. (home)

Lloc de naixement: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del pare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement de la mare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del cònjuge: Tàrrega (l'Urgell).

Edat: 39 anys.

Estudis: Llicenciat en Farmàcia.

Professió: Farmacèutic.

Data i lloc de l'entrevista: El 22 d'octubre de 1994, a la rebotiga de la farmàcia.

Observacions: Informant molt conscient que representa Coll de Nargó. Remarca amb la pronúncia tot allò que li sembla propi, especial del lloc, peculiar. Sovint reflexiona sobre com ha de dir les coses i la majoria de vegades rebutja

21. Quan reproduïm citacions dels informants empren la notació ortogràfica, però no normativa, perquè mirem de reflectir aquells trets fonètics més destacats, seguint el sistema que emprà Veny (1993) en la col·lecció de textos dialectals.

respostes dient que no són les pròpies del lloc: «No, se mos ha apegat!» La seva valoració de la llengua tradicional és alta (la cursiva és nostra):

— «La manera de parlar de la gent gran sempre és més, *més pura*, més... més tal... Lo jovent sempre se mos ha apegat coses. Mira, jo mateix, pos eh... lo temps que vaig estar a Barcelona, pos sempre agafes algo. La gent gran, sí, normalment *sempre parle més bé*. Bueno me-... Sí, sí. Més... més com es parle a la comarca i al poble.»

— «S'agafe bastant de la tele, jo crec, eh? Jo m'ho noto, jo mateix, que al sentir les notícies en català, o des de que tenim TV3, abans podé parlàvom un català més arrelat aquí a... a la comarca. A vegades se mos apegue paraules que que les sints a les notícies i... i que moltes vegades tampoc no se pas si són tan... *tan catalanes o tan bé com... com les quines dívom abans aquí*. No sé, que a vegades em penso que hasta... es fa una mica rebuscat o... o artifici- vull dir, podé es vol fer tan català que a vegades, moltes vegades penso que podé... se'n fa una mica massa i tot, eh?»

Informant 4c

Inicials: J. U. P. (home)

Lloc de naixement: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del pare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement de la mare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del cònjuge: Coll de Nargó.

Estat: 39 anys.

Estudis: COU i algunes assignatures de 1r de Físiques.

Professió: Pagès i ramader.

Data i lloc de l'entrevista: El 23 d'octubre de 1994, a la sala d'estar de casa seva.

Observacions: Com 3c, mostra molt d'interès a donar les formes realment representatives de la parla de Coll de Nargó. Diríem que presenta un alt grau de militància a favor del manteniment de la llengua dialectal, com es desprèn d'un gran nombre de comentaris fets durant l'entrevista (la cursiva és nostra):

— «“Que ells pèrdon la paciència”. I “que perdin la paciència” suposo que també ja se mos ha enganxat. Perquè *no és lo correcte de per aquí*. Aquí s'utilitze molt la *o*. [...] Jo crec que diríom sempre “perdo”, lo mateix d'abans, que mos ho fan canviar. A base de tant sentir-ho i... tant sentir los barcelonins que pugen los caps de setmana i... pues llavors se te'n va. [...] Vull dir, però lo correcte serie amb la *o*, eh?, aquí dalt a aquest país. Lo que passa que... això de que vénen aquí los barcelonins de cap de setmana, vénen les televisions, ve de tot i comencen amb lo... lo “vulguí” i lo... i sempre la *i* amb tot, i llavors suposo que és quan passe això de que et quedés amb lo “perdi” i coses d'aquestes, però... *lo correcte, aquí dalt, fóra dir “que ells perdon la paciència”*».

— «La nena, per exemple, tenive una amiga que és de Manresa, que sempre ha parlat... Està aquí dalt ja des de.. des de que va néixer, ja va néixer aquí a Nargó, com aquell qui diu, i viu aquí Nargó, però parle barceloní perquè la seu mare parle barceloní, i parle de la manera, vull dir, “Maria que et descuides er borsu” i coses d’aquetes. I resulte pues de que... que la meua mossa també ho va enganxar. Ho va enganxar durant unes vacances de l’estiu, però... amb una facilitat tremenda ho va agafar, eh? Ho va parlar, semblave una barcelonina quan parlae. I *li vam llamar l’atenció*, bueno li vam, li vam dir de que no podive ser, que aquí i que allà, i al final sembla que ho ha perdut. Però ho va agafar amb una facilitat! Amb tres mesos. Increïble, eh? Parlave igual que una barcelonina autèntica. Per això suposo que és fàcil d’agafar-ho. D’agafa-ho lo... *de contaminar-te, vamos.*» «T’impresione, no?, de que parlés d’aquella manera, total pel fet de tindre una amiga que ere de Barcelona, i *li vam mirar de fer canviar, la v(e)ritat sigo dit.*»

— «La meua germana [és una de les mestres de Coll de Nargó] *parle perfecte, bueno, parle com d’aquí però de... cent per cent*, vull dir. I... i lo Carles aquest, també, vull dir lo professor també. I la Lídia pues igual. Si saben algun català és lo català d’aquí. Ara, la diferència que hi ha pues és que han fet cursets de català, que els hi han dit coses que eren incorrectes, i clar al ser incorrectes pues es canvien, no? Vull dir, si a tu et diuen que aqueta paraula no es pot dir, pues, si tu estàs acostumat a dir “tomata” i et... bueno, “tomata” és correcte, no? O, i hasta podé inclús “patata” potser és correcte. Aquí dalt diguem “trumfos”, però “trumfos” ja et diuen, et diuen que és incorrecte, que com a màxim “trumfes”. M’entens? Pues vull dir llavorens suposo que els hi ensenyen “trumfes”, però... *aquí lo que s’haguere de dir és trumfos, vull dir, perquè és lo que sempre s’(ha)vie utilitzat i lo que diuen la gent gran.*»

— «Per mi lo, lo que fore, lo que s’haguere de parlar aquí dalt, lo que la gent m’agradarie que parlés aquí dalt, fore que diguessen lo, lo “perdiva” i lo, lo “escriuva” i... tot amb “iva”. Tal com si diu aquí, la gent gran i *com diuen los nostres pares i padrins*. I segurament que lo més bonic fore de que en ves d’anar tant a estudi, pues *que els hi fessen classes los nostres los padrins, vull dir de català.*»

— «Potser hi ha paraules de que, que les tenim mal dites, vull dir, que que los diccionaris no recullen però que són lo que es diu, i si és la paraula que es... no veig perquè l’han de canviar-la, vull dir. I jo los verbs, ac(c)eptant de què, acceptant, vull dir, de que sigo correcte lo “deia” i tot lo que tu vulguis, i “l’escrivia”, jo m’estimo més que digon “diva” i que digon “escriviva”. Ara, que ho sàpigon, m’està bé que ho sàpigon. Vull dir, que sàpigon de que es conjuga lo verb “deia”, “deies” i tot lo que tu vulguis, pues bueno, correcte, molt bé, però *parla com parlen la gent d’aquí*. Quan vaigos a Barcelona si vols parlar de barceloní m’està bé. Perquè, clar, tampoc no es tracta de que allà baix se te’n rigon perquè parles com un pagès d’allà dalt de Coll de Nargó per diguer-ho d’alguna manera, no?»

— «Però bueno, vull dir que... jo crec que *cada poble ha de continuar parlant la seua llengua i... amb la seua manera de parlar i les seues frases* i si diuen “natris” pues continuar diguent “natris” i... si diuen “vattris”, “vattris”, i si diuen lo que digon pues, vull dir, està molt bé, al seu... cada cada... a casa seua cadascú ha de fer lo que li doni la gana.»

— «Jo quan, quan et parlava per exemple del correcte o no correcte, el correcte considerava que és lo que havia de dir parlant com los d'aquí de Nargó. Vull dir, considero que és correcte pues per exemple dir “trumfo”, quan a la majoria dels llocs dieu, direu que és incorrecte, pues pues per mi lo correcte és “trumfos”, perquè és lo que es diu aquí a Nargó, *i si la meua filla em diu trumfes, o em diu patates, pues diré que no és correcte. Diré has de dir “trumfo”, li diré, ben clar.* Dic, con vaigos a Barcelona, si vols dir “trumfes”, perquè t'entèngon més clar, pues digues “trumfes”, però aquí dalt, oros són trumfos i trumfos són trumfes, per dir-ho d'alguna manera, m'entens què vull dir? I jo considero que lo correcte és això aquí dalt. Ara, no vull dir que sigo correcte de cara al diccionari, vull dir, al diccionari lo correcte és l'altra paraula. Però de cara a nosaltres, a la manera de parlar entre nosatres, entre natris, pues, vull dir, lo correcte és dir això, és dir “trumfos”, és dir “natris”, és dir “vattris”, és dir “diva”, és dir...»

— «Només s'ha de dir de que als pobles continuon parlant com, com han de parlar i que es d(e)ixin de punyetes, vull dir que... Los pobles s'ha de continuar parlant com s'hi parle, i a la ciutat, pues si volen parlar diferent pues que parlin diferent, tampoc no hi ha cap mena de problema. Con los nostres fills baixon a estudiar allà baix també ja n'aprendran poc o molt del parlar de la ciutat, però aquí dalt que parlon com nosatres. *Que no és maco de que haigos de parlar d'una manera diferent amb un fill, vull dir, o que et parli un fill d'una manera diferent, lo més maco és que si sempre has parlat igual pues que continuis parlant igual.*»

Informant 5c

Inicials: E. S. G. (home)

Lloc de naixement: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del pare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement de la mare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del cònjuge: Coll de Nargó.

Eat: 68 anys.

Estudis: Primaris.

Professió: Administratiu (jubilat).

Lloc i data de l'entrevista: El 22 d'octubre de 1994, al garatge de casa seva, habilitat com a despatx.

Observacions: Malgrat que aquest informant no té estudis —només va anar al col·legi fins a la guerra—, al llarg de l'entrevista es va descobrint que està molt

interessat per la llengua catalana i que ha intentat d'adquirir-ne coneixements de manera autodidacta. Persona afeccionada a recollir tradicions relacionades amb el poble, ens sembla que ha esdevingut el personatge local —aquell que ho sap tot sobre Coll de Nargó. Les seves dues afeccions han confluït a voltes en l'elaboració de textos per a la revista comarcal *Pirineu Actual*, creada el 1989.

Un cop analitzades les seves respostes, comprovarem que es desfasa dels resultats de la població adulta i gran de Coll de Nargó. L'hem mantingut com a informant, però, perquè ens ha semblat interessant que el contacte amb la llengua escrita el duigués a la mateixa solució que els joves: l'abandonament de les formes tradicionals. Tant els uns com l'altre comparteixen l'afany de la correcció —que identifiquen amb el màxim acostament a la llengua escrita—, sigui per la seva condició d'estudiants que seran examinats o bé sigui com una eina per a l'obtenció de prestigi.²²

Notem que, a diferència del que succeïa amb 3c i 4c, que identificaven la parla tradicional amb la puresa i la correcció lingüística, 5c la relaciona amb la desviació d'un model primigeni, que seria la llengua normativa, que ell sol anomenar «català català» en contraposició amb la seva parla (la cursiva és nostra):

— «Aquí més que “ulives” diguem les “aulives”. I ara hi ha molta gent ja s- amb això diguéssim de... clar, *s'ha estat molt temps amb el català en blanc. Hi ha hagut unes deformacions...* Però, aquí, en comptes de, diguéssim, la “oliva”, diguem “l'oli s'extreu de les aulives”; “porta les aulives al molí!” *I són: “porta les olives!”*»

— Parlant de la néta, que deu tenir uns quatre anys, exclama: «Ara aquesta petita ens ensenyarà català a tots!» (Noteu l'oposició amb 4c, que diu que les classes de català les haurien de fer els vells del poble).

— La identificació entre llengua correcta i llengua escrita —que ja veurem que és una constant en els joves— queda reflectida en aquesta frase: «*De català nemés n'hi ha que un*. Eh... de fonètiques i de formes de pronúncia e n'hi han moltes, però jo crec que ens hauríem de limitar amb el català i aquestes vocals neutres que hi ha es tindria que intentar eh... de... apartar-les, apartar, apartar». Anteriorment, havia esmentat el cas de *vermell*, segons ell pronunciat incorrectament per molta gent perquè no es nota que la primera vocal és una *e*.

— Parla dels llibres *Som-hi* i *Ruaix*, els que ha utilitzat per adquirir coneixements de català, i diu que els primers van més bé, perquè els segons «tiren cap al tarragonès».

Les respostes obtingudes de 5c haurem de valorar-les, doncs, tenint en compte aquests factors.

22. Som conscients que aquest tipus d'informant no és representatiu d'un sector ampli de la població i que, per no esbiaixar els resultats, caldrà donar-li una consideració especial. No podem evitar, en aquest punt, l'autocrítica. Pensem que la selecció dels informants és un dels aspectes que caldrà millorar de cara a l'elaboració de l'estudi global sobre el nord-occidental.

Informant 6c

Inicials: A. M. A. P. (dona)

Lloc de naixement: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del pare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement de la mare: Coll de Nargó.

Lloc de naixement del cònjuge: Coll de Nargó.

Edat: 70 anys.

Estudis: Primaris.

Professió: Perruquera (jubilada). Mestressa de casa.

Data i lloc de l'entrevista: El 23 d'octubre de 1994, al menjador de casa seva.

3. Flexió nominal

3.1. PUNT DE PARTIDA

3.1.1. *Introducció*

La formació d'un mot real de la llengua comença a partir d'un radical o arrel, en el qual actuen els processos derivatius, que el fan esdevenir un lexema. Sobre aquest lexema actuen els processos flectius, que el converteixen en un mot real.

$$[[\text{RAD}]_{\text{derivació}}]_{\text{flexió}}$$

Per als noms, actuen dos processos flectius, primer el de gènere i després el de nombre, sempre en aquest ordre. Les formes nominals, doncs, es desenvolupen segons aquest esquema:

$$\text{Forma nominal } \left\{ \begin{array}{l} +N \\ +\text{adj.} \end{array} \right\} \rightarrow \text{Morfema lèxic} + \text{Gènere} + \text{Nombre}$$

Cal tenir present les diferències que, en relació al gènere, es donen entre substantius i adjectius: els radicals substantius tenen gènere inherent, mentre que els radicals adjectius adquireixen el gènere sintàcticament mitjançant el procés de concordança. Diem que un element lèxic té una categoria gramatical inherent quan la presenta forçosament amb un valor determinat. Així, els substantius són forçosament masculins o femenins i aquest fet es recull en la seva entrada al lèxic. Els adjectius, en canvi, es realitzen com a masculins o com a femenins segons sigui el gènere del substantiu amb el qual han de concordar.

3.1.2. *El caràcter morfològic dels morfemes de gènere i nombre: propostes*

A partir d'aquest moment, deixa d'haver-hi acord entre els estudiosos, que han plantejat dues hipòtesis pel que fa al caràcter morfològic del gènere i del nombre: la binària i la primitiva.

1. *Hipòtesi binària*. Considera que la categoria morfològica del gènere és doble i que existeix un morfema de masculí i un morfema de femení. Paralelament, suposa l'existència d'un morfema de singular i d'un de plural.

2. *Hipòtesi primitiva*. Els defensors d'aquesta hipòtesi consideren que existeix un sol morfema de gènere, el femení, i un sol morfema de nombre, el plural. Els termes *masculí* i *singular* es prenen amb el sentit de «no marcat pel que fa a gènere» o «no marcat pel que fa a nombre».

Per contrastar les anàlisis d'una i altra línia d'estudi, ens basarem en les propostes de Mascaró (1985), que s'inscriu en la hipòtesi binària, i les de Viaplana (1991), que corresponen a la hipòtesi primitiva. Les anàlisis de Mascaró i de Viaplana es diferencien pels supòsits de partida, per la metodologia emprada i pel tractament dels casos problemàtics, i això els porta, inevitablement, a unes conclusions finals diferents.

Supòsits de partida

Tradicionalment, la gramàtica catalana ha tractat el nombre i el gènere en termes binaris. Ha suposat que el català s'organitza, per al nombre, en singular i plural, i per al gènere, en masculí i femení, i que tots quatre són termes positius. Aquesta suposició es concreta en dues hipòtesis:

1) Que existeixen els morfemes de masculí i de femení, de singular i de plural, tinguin o no realització física.

2) Que una arrel no és un mot efectiu fins que no adopta les marques formals inflectives. La presència d'un morfema gramatical de gènere i d'un de nombre es considera, doncs, indispensable perquè un morfema lèxic de tipus nominal pugui esdevenir una paraula real de la llengua.

Viaplana (1991) parteix de dos pressupòsits que li permeten de qüestionar aquesta anàlisi tradicional dels fenòmens de flexió nominal:

Pressupòsit 1. La base de la descripció han de ser els casos regulars i no els irregulars, per als quals cal buscar explicacions en els nivells que sembli més raonable de fer-ho. Així doncs, és acceptable de basar-se, com fa la gramàtica tradicional, en els pocs casos de masculins amb el segment final [us] per defensar l'existència d'un morfema de masculí positiu?

Pressupòsit 2. En lingüística només és defensable teòricament allò que és constatable empíricament. Per tant, quina raó hi ha per defensar l'existència dels

morfemes de singular i de masculí si no ocorren físicament? I si masculí i singular no tenen realització física, per què no podem suposar que determinats lexemes nominals poden aparèixer com a paraules reals sense la concurrència de morfemes gramaticals?

Vist això, Viaplana formula com a hipòtesis de partida:

- 1) La inexistència del morfema de masculí.
- 2) La inexistència del morfema de singular.
- 3) Com a conseqüència directa de les hipòtesis anteriors, la possibilitat que els lexemes nominals apareguin com a mots reals de la llengua sense la concurrència de morfemes gramaticals.
- 4) La unicitat del morf de femení, que seria [ə]²³ en tots els casos.
- 5) La unicitat del morf de plural, que seria sempre /s/.²⁴

Metodologia

Pel que fa a la metodologia, Mascaró (1985) busca totes les «seqüències fonològiques que desapareixen de l'arrel quan aquesta va seguida per un sufix, i que no es poden identificar com a morfemes derivacionals», perquè considera que això en justifica el caràcter d'allomorf de gènere.

Viaplana (1991), en canvi, recorre al mètode falsacionista i, suposant la unicitat dels morfs de femení i de plural i la inexistència dels morfemes de masculí i de singular, justifica per altres vies aquells casos que aparentment falsen aquesta hipòtesi de partida. Aquests aparents falsadors són:

a) Els noms femenins que no presenten cap marca exterior de femení (tipus *llum*, *civil*) i els noms plurals que no presenten cap marca exterior de plural (tipus *fons*).

b) Els lexemes nominals que s'aparten de l'esquema proposat per al tractament del nombre en català i que aparentment el posen en qüestió, perquè sembla que indiquen l'existència de dos morfs més de plural: [ns] (en lexemes tipus *mà*, *camí*) i [us] (en lexemes tipus *gos*, *feix*, *cartutx*, *bosc*, *test*). La reflexió sobre el segon d'aquests grups el porta també a considerar una explicació vàlida per als noms anomenats tradicionalment invariables quant a nombre, tipus *falç*, *pols* i novament del tipus *fons*.

c) Una sèrie de lexemes nominals esparsos que aparentment posen en qüestió l'esquema proposat per al tractament del gènere en català, perquè se n'aparten per motius diversos: adjectius acabats en el segment [ə] tant en masculí com en femení (tipus *magre*), substantius masculins que acaben en [ə] (tipus *poeta*) i noms

23. Viaplana (1991) basa la seva anàlisi en el català central. En el nivell pancatalà, aquest allomorf seria /a/ subjacentment.

24. Viaplana (1991), a diferència de Mascaró (1985), suposa que la marca de plural és sorda subjacentment. En analitzar els clítics tractarem aquest aspecte, que de moment no afecta l'exposició.

masculins acabats en els segments [i] (tipus *municipi*) i [u] (tipus: 1. *carro, morro*, 2. *monjo, ganxo*, 3. *borratxo, sonso* i 4. *moro, mono*), que sembla que contradiuen la no existència de la unitat gramatical masculí.

Tractament dels casos problemàtics

Mascaró (1985) proposa, deixant-ne de banda uns quants d'espòradics —[i], [is], [us], [s]—, que els principals morfs de gènere són:

1) Per al masculí: Ø, en general; [u], en uns cent mots d'ús corrent; i [ə], en alguns altres casos.

2) Per al femení: [ə], en general; i Ø, en casos relativament nombrosos.

La seva anàlisi, doncs, es caracteritza per:

1) La multiplicitat de morfs aïllats: set entre els dos morfemes de gènere.

2) La no unitat de la correspondència entre morf i morfema, perquè tant el morf buit, Ø, com el morf [ə] poden correspondre's alhora amb el morfema de masculí o amb el de femení.

Resumim tot seguit el tractament que dóna Viaplana (1991) als aparents falsadors de les seves hipòtesis.

a) Lexemes femenins i plurals que no presenten cap marca.

a.1) Lexemes femenins que no presenten cap marca, tipus *llum* o *civil*. La gramàtica ha de donar compte de l'existència de dos tipus de lexemes nominals femenins, els que presenten marca de femení i els que no. Com que els lexemes sense marca són minoria, es poden considerar peculiars i una solució per al seu tractament és incloure en la seva entrada al lèxicó una marca que els reconegui com a inafectats per la regla d'assignació del morf de gènere.

a.2) Lexemes femenins o masculins plurals que no presenten cap marca de nombre, tipus *falç* o tipus *fons*. Igualment, la gramàtica ha de donar compte de l'existència de dos tipus de lexemes nominals plurals: els que presenten marca de plural i els que no. Com que es dóna el cas que aquests darrers acaben sempre en /s/, es pot considerar que la gramàtica conté una regla que elideix l'últim element de tota seqüència de dos segments /s/ finals acumulats morfològicament.

b) Aparents contraexemples a la hipòtesi que l'únic morf de plural és /s/.

Es tracta de noms que en plural presenten els segments finals [ns] i [us],²⁵ que tradicionalment s'havien considerat marques del morfema de plural especialitzades en determinats contextos. Aquests contraexemples es demostren falsos així que es té en compte la formació del plural amb relació al conjunt de la llengua.

b.1) Lexemes del tipus *mà, camí*. El segment /n/ pertany a la representació del lexema, com ho demostra la seva presència en els derivats. La manca de /n/ final

25. Recordem que Viaplana (1991) es basa en el català central.

en la representació nua d'aquests lexemes es pot justificar mitjançant una regla que fa desaparèixer tota /n/ final precedida de vocal tònica en les representacions dels lexemes nominals.

b.2) Lexemes del tipus *gos*, *feix*, *cartutx*, *bosc* i *test*. El grup [us] ocorre en contextos fònicament ben definits —consonant estrident final o consonant estrident seguida d'oclusiva final— i la impossibilitat o dificultat de pronunciació en català de la [s] en aquests contextos fa pensar en la [u] com una vocal epentètica. Com que l'epèntesi usual en el català oriental és [ə], caldria considerar aquesta [u] com una epèntesi condicionada fònicament —perquè la trobem només en determinats contextos fònics— i morfològicament —perquè en tots els casos el segment [us] ocorre en mots masculins. Per tant, en la formació del segment [us] intervinrien dues regles, una que marcaria el plural com a /s/ i una altra que inseriria l'epèntesi [u] en els contextos adequats. Per no entrar en conflicte amb l'explicació donada per als noms masculins que no presenten marca de plural, tipus *fons*, caldrà considerar-los marcats com a no afectats per aquesta regla d'epèntesi.

c) Aparents contraexemples que afecten la proposta sobre el tractament del gènere en català.

c.1) Lexemes del tipus *magre*, que presenten una forma única acabada en el segment [ə]. Aquest segment no apareix mai en els derivats i, per tant, no forma part de la representació del lexema. Per al femení, el podem considerar la marca de gènere habitual. En el cas del masculí, tenint en compte la atipicitat fonotàctica en català de les seqüències finals com [máɣr] i el valor d'epèntesi ordinària de la vocal [ə] en el català oriental, podem considerar-la un mer suport fonètic.

c.2) Lexemes del tipus *poeta*, que tot i que són masculins presenten [ə] final. Aquest segment [ə] no apareix en la representació dels derivats ni es justifica com a epèntesi. Viaplana (1991) pren aquest segment per la marca de femení i considera aquest tipus de noms com a desclassats. Aquest fet es reflectiria a les seves entrades al lèxic amb la marca d'afectats per la regla d'atribució del morf [ə].

c.3) Lexemes del tipus *municipi*, masculins, que presenten un segment [i] final que no es troba en les formes dels seus derivats. Atès que constitueixen un grup molt reduït de casos, són insuficients per a defensar una marca de masculí [i] que justifiqués l'existència d'aquest morfema. Podem explicar aquests casos suposant que aquests lexemes presenten més d'un allomorf, de distribució complementària, un dels quals apareix en absència de derivatius, justament el que presenta el segment [i] final.

c.4) Lexemes que contenen en les seves representacions un segment del tipus [u], final en el singular i prefinal en el plural, que no ocorre mai en els derivats.

c.4.1) Lexemes del tipus *carro* i *morro*. Si s'ha de jutjar per les formes dels seus derivats, haurien d'acabar les seves representacions en /r/. En català, però, sembla que una vibrant múltiple original no pot ocórrer en posició final o final seguida

de [s] (a diferència del que passa amb una erra bategant original, que en posició final es realitza com a vibrant), perquè sempre en aquests casos apareix la [u]. Aquest segment el podem considerar l'epèntesi morfològicament condicionada si ampliem els contextos fònics en què apareix.

c.4.2) Lexemes del tipus *monjo* i *ganxo*. Tractable com un altre cas d'epèntesi morfològicament condicionada si ampliem els contextos en què actua. Les representacions d'aquests lexemes haurien d'acabar en [ɲɜ], [ɲʃ], que deriven per assimilació regressiva de la nasal de /nɜ/, /nʃ/, i que com a seqüències finals no són pròpies de la fonotaxi del català. És diferent de la seqüència [ɲʃ] derivada de /ɲ + s/ per assimilació progressiva de la fricativa alveolar marca de plural.

c.4.3) Lexemes del tipus *borratxo* i *sonso*. El segment [u] no apareix en els derivats i, a diferència dels casos anteriors, aquests lexemes no presenten en estat original seqüències impròpies de la fonotaxi catalana, fet que en dificulta la consideració com a epèntesi (tot i que seria possible de considerar-los afectats idiosincràticament per aquest fenomen). L'opció més viable és considerar que aquesta [u] forma part d'una de les representacions del lexema, la que apareix en el context de fi de mot o de /s/ final.

c.4.4) Lexemes del tipus *moro* i *mono*. El segment [u] no apareix mai en els derivats i tampoc no pot justificar-se contextualment com a epèntesi. Per tant, cal considerar que aquesta [u] forma part d'una de les representacions dels lexemes en qüestió, la que apareix en el context de fi de mot o de /s/ final.

Per tant, a la fi de la seva anàlisi, Viaplana (1991) manté:

- 1) La inexistència del morfema de masculí.
- 2) La unicitat del morf de femení.

I, per a fer-ho, justifica els segments [ə], [i] i [u] que es troben al final de certs mots masculins per tres vies:

1) L'epèntesi, que pot ser l'habitual element de suport merament fonètic, [ə], o bé una epèntesi [u] morfològicament condicionada.

2) L'existència de dos al·lomorfs de distribució complementària per a alguns lexemes.

3) La idiosincràsia de considerar que certs masculins estan afectats per la regla d'inserció de la marca de femení i que certs femenins resten inafectats per aquesta regla.

Conclusions

Mascaró (1985) conclou que en català, alhora que existeix la classe morfològica dels mots masculins i la dels femenins, existeixen també classes nominals. Aquestes serien, almenys: la classe dels mots amb Ø; la classe dels mots amb [ə] i la classe dels mots amb [u].

Aquests dos tipus de classes, les morfològiques i les nominals, estarien relacionats pel fet que:

1) Pertànyer a la classe morfològica del femení implicaria com a cas no marcat pertànyer a la classe nominal dels mots amb [ə].

2) Pertànyer a la classe morfològica del masculí implicaria com a cas no marcat pertànyer a la classe nominal dels mots amb Ø.

Viaplana (1991), al seu torn, arriba a una solució que explica amb senzillesa els casos generals —és a dir, la gran majoria— gràcies, d'una banda, a una regla que atribueix [ə] als mots femenins i, de l'altra, al supòsit que els masculins ocorren sense l'adjunció de cap unitat gramatical de gènere. Pel que fa als casos que s'aparten de la norma general, en recull les peculiaritats al lèxic, que aplega, doncs, les idiosincràsies.

Tanmateix, Viaplana (1991) subratlla que molts dels problemes que presenta la flexió nominal tenen a veure amb l'estructura fònica del català, i suggereix que des de la fonologia no lineal potser es podria donar compte més adequadament de determinants fenòmens, especialment els relacionats amb el segment [u] final.

3.1.3. *La contribució de la fonologia no lineal*

Viaplana (1991) ofereix una explicació senzilla a la qüestió del gènere i del nombre en català, però alhora planteja un nou problema. Es tracta de la presència, en alguns lexemes no derivatius, de vocals àtones finals que: *a)* aparentment no pertanyen al radical, perquè no apareixen en els derivats, *b)* no pertanyen a afixos derivatius i *c)* segons la nova interpretació del gènere i del nombre en català, ja no poden seguir atribuïnt-se a marques flexives.

Les consideracions sobre l'estructura fònica del català que apareixen a Viaplana (1991) prenen com a referència la dimensió lineal o seqüencial del so, però ja s'hi suggereix que l'aplicació de la fonologia no lineal a l'estructura sil·làbica del català podria proporcionar una explicació més satisfactòria —sistemàtica i integrada— del caràcter d'aquestes vocals àtones finals. Aquest és l'objectiu de Lloret i Viaplana (1992). Partint del supòsit que tan sols la [ə] final dels nominals femenins es justifica com a marca de gènere, es busca en la fonologia no lineal una explicació per al segment final [ə] que presenten alguns noms masculins, i per als segments finals [u], [i], [s] i [Vs] d'alguns nominals masculins o femenins.

Lloret i Viaplana (1992) comencen l'anàlisi del caràcter de les vocals àtones finals dels lexemes nominals per aquells casos que, des de la fonologia lineal, sembla que reben un tractament adequat:

1) Els nominals acabats en [ə], ja siguin només femenins, només masculins o tant masculins com femenins.

2) Els nominals sense vocal àtona final, tant si no acaben en vocal àtona com si acaben en [ə] epentètica.

3) Els nominals acabats en [u], tant substantius i adjectius masculins com substantius femenins. Primer es mostren les limitacions de l'anàlisi lineal i després es proposa un tractament alternatiu basat en la fonologia no lineal. Vist que aquesta dona una solució satisfactòria, es repassen els casos 1 i 2 i es comprova com l'explicació donada des d'un punt de vista lineal és adaptable a aquesta nova perspectiva.

4) Finalment, i movent-nos ja sempre en la fonologia no lineal, es considera una darrera situació, els nominals acabats en [(V)(s)], ja siguin formes masculines plurals en [us] o formes masculines o femenines en [i], [is], [us] i [s].

Abans de resumir les solucions que es proposen per a cadascun dels casos, convé que citem els principis dels quals parteix la fonologia no lineal:

Primer. La representació fonològica no és una sola seqüència de segments, sinó tres seqüències alhora, organitzades jeràrquicament, que donen diferents nivells d'informació:

a) El nivell prosòdic o mètric, que inclou informació sobre l'estructura sil·làbica.

b) El nivell quantitatiu o esquelet, que pot incloure informació sobre el caràcter vocàlic (V) o consonàntic (C) dels segments, o bé referir-s'hi inespecificadament.

c) El nivell qualitatiu o melòdic, on es representen totes les propietats fonològiques segmentals de cada so.

Segon. Els processos morfològics i fonològics poden afectar tots tres nivells, dos o només un.

Aquests principis de la fonologia no lineal permeten:

1. Formular una regla de caràcter morfològic que afecti només el nivell quantitatiu o esquelet, de manera que hi introdueixi una posició buida quan el radical aparegui sense afixos derivatius. Aquest constrenyiment es deu a l'observació que les úniques vocals àtones finals que apareixen darrere radicals derivats són: 1) [ə], atribuïda en el nivell morfològic com a marca de gènere, 2) [ə], atribuïda en el nivell fonològic com a epèntesi o 3) segments pertanyents als afixos derivatius, sense que hi apareguin vocals de caràcter dubtós com succeeix darrere de certs lexemes no derivats.

Regla d'extensió del radical (RER):

$$\emptyset \rightarrow X / [[RAD]_{d-}]_f$$

2. Formular una regla de sil·labificació que actuï només en el nivell melòdic adjuntant [s] a la dreta de qualsevol rima existent, tant si aquesta té associada en el nivell quantitatiu una unitat de l'esquelet com si no. Aquesta regla d'adjunció

de [s] es justifica pel comportament especial d'aquest segment en la sillabificació: és l'únic que pot trencar l'escala universal de sonicitat i incorporar-se de més a més en els grups consonàntics permesos per la llengua.

3. Suposar que existeixen dos tipus de radicals pel que fa a la seva seqüència fònica: *a)* radicals en què cada segment del nivell qualitatiu està associat a una unitat de l'esquelet en el nivell quantitatiu; *b)* radicals que en el nivell melòdic, i en posició final, contenen un o més segments que no estan associats a cap unitat de l'esquelet, i que per això reben el nom de *elements formatius addicionals* o *elements flotants*. Dins d'aquest segon tipus de radicals, podríem distingir encara entre: *(b.1)* radicals amb un sol segment flotant, de tipus vocàlic; *(b.2)* radicals amb un sol segment flotant, [s], i *(b.3)* radicals amb dos segments flotants, el primer vocàlic i el segon [s].

El bon funcionament d'aquest mecanisme implica l'establiment d'unes normes:

1. Si un element formatiu addicional no pot associar-se a una peça de l'esquelet, s'esborra i no apareix en superfície.

2. Si la posició introduïda per la RER no té cap melodia per associar-s'hi, s'esborra.

3. El procés que assigna el morf de gènere [ə] als nominals femenins queda bloquejat quan el radical conté un element formatiu addicional. Gràcies a aquesta restricció sobre la regla de gènere, el que abans era considerat idiosincràtic de cadascun d'aquests radicals femenins ara és general de tots els radicals que continuen elements formatius addicionals.

En conclusió:

1. En presència de derivatius, la RER no actua. Si el radical conté elements flotants, aquests no podran associar-se a una posició de l'esquelet i desapareixeran en la representació superficial.

2. En absència de derivatius, la RER actua. Si el radical conté elements flotants, aquests podran associar-se a una posició de l'esquelet i realitzar-se en el nivell melòdic. Si el radical no conté elements formatius addicionals, aquesta posició no podrà rebre contingut melòdic i s'esborrarà.

3. Si un radical conté el segment flotant [s], aquest podrà incorporar-se en la realització melòdica, encara que no pugui associar-se a cap peça de l'esquelet, sempre que es trobi en posició final. En cas contrari —per exemple seguit del morf de plural— aquest segment no podrà incorporar-se i s'esborrarà.

Situant-nos en aquest marc teòric, les vocals àtones finals dels elements nominals poden tenir tres orígens diferents:

1. Origen morfològic, per a [ə] corresponent al morf de femení.

2. Origen idiosincràtic o lèxic, en el cas dels elements flotants o pertanyents al radical.

3. Origen fonològic, en el cas de les epèntesis, que poden ser:

3.1. [u], epèntesi que s'insereix en el nivell morfofonològic i que ve determinada lèxicament;

3.2. [ə], epèntesi que s'insereix en el nivell exclusivament fonològic o postlèxic, i que és l'epèntesi regular o general.

La descripció final que es dona de les formes nominals, la podem resumir en la classificació següent. Correspondrien als casos regulars:

1. Les formes masculines sense vocal àtona final, a les quals no s'assigna cap marca de gènere. No es modifica l'explicació respecte Viaplana (1991). Exemples: *nen, prim*.

2. Les formes femenines amb [ə] final, predictable per una regla regular de gènere que interpreta [fem.] com [ə] en els elements nominals. Ens trobem, doncs, davant d'una vocal d'origen morfològic. No es modifica l'explicació respecte Viaplana (1991). Exemples: *casa, prima, policia, rude, ampla, espatlla, simple*.

Entrant en el terreny de les peculiaritats, tindrien explicació de la seva idiosincràsia:

1. Les formes femenines que no acaben en vocal àtona, que presenten la idiosincràsia d'anar marcades lèxicament amb el tret d'inafectades per la regla d'inserció de gènere. No es modifica l'explicació respecte Viaplana (1991). Exemples: *flor, llum*.

2. Les formes masculines que acaben en [ə] no justificable epentèticament. Aquesta vocal es considera pertanyent al radical i s'elideix regularment davant d'una altra vocal, fet que explica la seva absència davant dels afixos derivatius. En aquest cas, es modifica l'explicació de Viaplana (1991), que considerava aquests mots com a desclassats, perquè els suposava afectats per la regla de gènere, i es recull la proposta de Mascaró (1985). Aquesta anàlisi és més satisfactòria, perquè no recorre a idiosincràsies i s'inclou dins dels processos més generals d'elisió vocàlica. Exemples: *dia, poeta, policia, rude*.

3. Els masculins i femenins que acaben en [i] contenen en la seva representació lèxica un element flotant que s'incorpora a l'estructura prosòdica en posició final per la regla d'extensió del radical, la qual no troba el context adequat per a actuar, en canvi, en presència de derivatius. En les formes femenines es bloqueja la regla de gènere, que només actua si el nom no conté elements formatius addicionals. Notem com varia l'explicació respecte Viaplana (1991), que suposava que aquests radicals masculins comptaven amb dos al·lomorfs de distribució complementària. Els femenins no els esmentava. Exemples: *bigoti, dosi*.

4. Els masculins i femenins que acaben en [u] no motivada epentèticament presenten un element [u] flotant que en el context adequat s'incorpora a l'estructura prosòdica per la RER. En les formes femenines no actua la regla de gènere, que es bloqueja sempre que el radical conté elements formatius addicionals. També en

aquest cas Viaplana (1991) suposava l'existència de dos al·lomorfs per als masculins. Els femenins no els esmentava. Exemples: *moro*, *amo*, *tribu*, *moto*.

5. Els masculins i femenins amb [s] que presenten la mateixa forma per a singular i plural contenen un segment [s] flotant. En el singular, [s] pot incorporar-se a l'estructura prosòdica pel comportament especial d'aquest segment, que pot adjuntar-se per la dreta a qualsevol rima ja existent. En el plural, però, aquesta [s] no pot incorporar-se a l'estructura prosòdica perquè no es troba en posició perifèrica, perquè aquesta posició l'ocupa el formatiu de plural. En les formes femenines es bloqueja la regla de gènere, que només actua si el nom no conté elements formatius addicionals. Es modifica l'explicació donada a Viaplana (1991), que consistia a fer caure la *essa* de plural en contacte amb *essa* separada per frontera de morfema i que implicava, també, que els masculins anaven marcats com a inafectats per la regla d'epèntesi. Exemples: *tòrax*, *hèlix*.

6. Els masculins i femenins en [us] i [is] s'expliquen atribuint a les seves entrades lèxiques dos elements flotants. El primer, vocàlic, s'incorpora per la regla d'extensió del radical. El segon, [s], pel comportament especial d'aquest segment, que pot incorporar-se per la dreta a qualsevol rima ja existent. En el plural, la posició perifèrica del rim és ocupada pel morf de plural, de manera que la [s] flotant s'esborra. En les formes femenines es bloqueja la regla de gènere, que només actua si el nom no conté elements formatius addicionals. Viaplana (1991) no tractava aquests casos. Exemples: *cactus*, *venus*, *brindis*, *glotis*.

Es justificarien com a epèntesis morfofonològiques o lèxiques:

1. Una vocal [u] inserida en els plurals de certs mots masculins per a fer pronunciabls seqüències del tipus «estrident (+ oclusiva) + [s]». Exemples: *casos*, *falsos*.

2. Una vocal [u] inserida en mots que altrament no podrien incorporar-se a l'estructura prosòdica i que, a més, van lèxicament marcats com a afectats per la regla d'inserció d'epèntesi condicionada. La inserció d'aquesta epèntesi en el nivell lèxic destrueix el context per a l'aplicació de l'epèntesi fonològica regular. Exemples: *carro*, *rotllo*.

Viaplana (1991) especificava per a la regla d'inserció d'epèntesi [u] el context [-fem.]. Lloret i Viaplana (1992) han renunciat a aquesta resta de binarisme formal que, d'altra banda, no és necessari si tenim en compte que les regles morfològiques actuen abans que les fonològiques condicionades morfològicament o lèxicament, i aquestes abans que les fonològiques: les epèntesis afectaran només els nominals masculins, perquè els femenins, marcats prèviament amb el morf de gènere [ə], no necessiten mai la inserció d'una altra vocal per fer la seqüència pronunciabla.

Finalment, es justifica com a epèntesi regular en el nivell exclusivament fonològic o postlèxic:

1. Una vocal [ə] inserida per a reparar estructures que altrament serien impronunciables, tal com es descrivia ja a Viaplana (1991). Exemples: *parterre*, *ample*, *simple*.

La fonologia no lineal, doncs, ofereix una explicació integrada del caràcter de les vocals àtones finals dels nominals, i permet recollir formalment les regularitats de certs fenòmens que, des del punt de vista lineal, només podien tractar-se com a peculiaritats dels radicals.

3.2. DELIMITACIÓ DE L'ÀMBIT D'ESTUDI

Les descripcions de la flexió nominal que hem comentat fins ara es basen en el català central. És evident, però, que l'anàlisi proposada per els noms acabats en [(V)(s)], ja siguin formes masculines plurals en [us] o formes masculines o femenines en [i], [is], [us] i [s], és vàlid per a qualsevol dialecte. Passa el mateix amb els nominals acabats en [u], tant substantius i adjectius masculins com substantius femenins. L'única diferència entre el dialecte central —o els dialectes orientals en general— i el dialecte nord-occidental —o els dialectes occidentals en general— afecta el nivell estrictament fonètic: mentre que en els uns trobem una epèntesi [u], en els altres, aquesta és [o]. Tenint en compte els diferents processos de reducció vocàlica que afecten els dos blocs dialectals, n'hi ha prou de considerar /o/ com a forma fonològica de l'epèntesi a tot el territori català.

Què passa, però, amb els nominals acabats en [ə], ja siguin només femenins, només masculins o tant masculins com femenins? Des de la perspectiva d'un estudi basat en el català central, aquesta [ə] pot correspondre's amb:

- 1) La marca de femení.
- 2) L'epèntesi merament fonètica.

Això permet, doncs, de triar en la descripció l'opció que més la faciliti.

En el cas del català nord-occidental, en canvi, la manca de reducció major²⁶ comporta la diferenciació de [e] i [a] finals àtones. I cal recordar que, en nord-occidental:

- 1) La marca de femení és /a/.
- 2) L'epèntesi es realitza com a [e].

En aquest punt cal que ens preguntem:

- 1) Sempre que en les descripcions precedents s'ha considerat una [ə] com

26. Entenem per reducció major la pròpia dels dialectes orientals, és a dir, la confluència de /a/, /ε/ i /e/ cap a vocal neutra —cap a [a] en alguerès— i de /ɔ/ i /o/ cap a [u] —[o] en mallorquí no so-l·leric, però. Si que existeixen fenòmens diversos de reducció en nord-occidental, que anomenarem *reducció menor*: confluència de /ε/ cap a [e] i de /ɔ/ cap a [o] i, amb més o menys amplitud geogràfica, pas de /a/ final a [ε], de /ε, e/ inicial a [a] i de /ɔ, o/ a [u] davant de *i* o *u* tòniques o àtones en mots patrimonials.

a marca de femení, aquesta es correspon amb una /a/ en el català nord-occidental?

2) Sempre que en les descripcions precedents s'ha considerat una [ə] epentètica, aquesta es correspon amb una [e] en el català nord-occidental?

Si això fos així, les varietats nord-occidentals s'adaptarien perfectament a la descripció basada en dades del central. En cas contrari, caldria veure quines modificacions de la descripció la convertirien en vàlida per a tots dos dialectes.

Feta aquesta consideració, ens va semblar que havíem de recollir dades sobre noms que complissin aquestes característiques:

1) Formes femenines acabades en [ə] final en català central. Han estat descrites com a formes regulars que reben la marca normal de gènere.

2) Formes masculines que en el català central acaben en [ə] no justificable epentèticament. Aquesta vocal es considera pertanyent al radical, i s'elideix regularment davant d'una altra vocal, fet que explica la seva absència davant dels afijos derivatius.

3) Formes masculines que en català central acaben en [ə] justificable epentèticament, perquè s'insereix en estructures que altrament serien impronunciables.

Per a la selecció dels lexemes nominals vam seguir aquests criteris:

1) Triaríem adjectius en comptes de substantius, perquè això ens permetria de comparar la formació del femení i del masculí sobre un mateix radical.

2) Tindríem en compte si la grafia corresponent al so [ə] era *a* o *e*, perquè la normativa catalana es va basar en gran manera en els dialectes sense reducció major per a definir l'ortografia de les formes nominals catalanes. Notem, a més, com en el primer grup trobem alhora femenins que ortogràficament acaben en *-a* i altres que ho fan en *-e*: *casa*, *prima*, *policia*, *ampla*, *espatlla*, però *rude*, *simple*. El segon comprèn majoritàriament masculins que ortogràficament acaben en *-a*: *dia*, *poeta*, *policia*, però *rude*. En el darrer grup, en canvi, tots són masculins grafiats amb *-e*: *parterre*, *ample*, *simple*.

Aquestes possibilitats quedaven cobertes si la nostra selecció incloïa:

1. Adjectius en què gràficament el femení acaba en *-a* i el masculí en *-e*: *pobre*, *pobra*.

2. Adjectius gràficament invariables en *-a*, *-ista* i *-cida*: *belga*, *excursionista*, *homicida*.

3. Adjectius gràficament invariables en *-e*, *-ble* i *-aire*: *alegre*, *amable*, *xerraire*.

3.3. ANÀLISI PER AL CATALÀ CENTRAL

Veurem a continuació quina seria, segons la línia d'anàlisi que hem adoptat, la descripció de les formes del català central per als adjectius seleccionats. Les formes fonètiques les representem en la taula 20.

TAULA 20
Formes fonètiques dels adjectius triats en català central

<i>Grafia</i>	<i>Masculí singular</i>	<i>Femení singular</i>	<i>Masculí plural</i>	<i>Femení plural</i>
<i>-e/-a</i>	pobr[ə]	pobr[ə]	pobr[ə]s	pobr[ə]s
<i>-a</i>	belg[ə]	belg[ə]	belgu[ə]s	belgu[ə]s
<i>-ista</i>	excursionist[ə]	excursionist[ə]	excursionist[ə]s	excursionist[ə]s
<i>-cida</i>	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[ə]s	homicid[ə]s
<i>-e</i>	alegr[ə]	alegr[ə]	alegr[ə]s	alegr[ə]s
<i>-ble</i>	amabl[ə]	amabl[ə]	amabl[ə]s	amabl[ə]s
<i>-aire</i>	xerrair[ə]	xerrair[ə]	xerrair[ə]s	xerrair[ə]s

Els femenins tots pertanyerien al primer grup: formes femenines acabades en [ə] final en català central. L'anàlisi que hem vist les consideraria, en tots els casos, formes acabades en la marca normal de gènere.

Els masculins, en canvi, es repartirien entre el segon i el tercer grup, segons que la [ə] final fos o no justificable epentèticament. En aquest punt, hem d'esmentar la proposta de Wheeler (1987), sobre quants i quins fonemes poden formar la síl·laba, en quin ordre poden situar-se i quines restriccions es donen en la seva combinació. Aquesta proposta es basa en la integració de la síl·laba en la teoria fonològica com a unitat bàsica, i proporciona anàlisis més satisfactes de fenòmens com l'espírantització, l'epèntesi vocàlica, l'accent lèxic i la fonètica sintàctica. La teoria defensada per Wheeler (1987) consta de:

1. Unes quantes regles molt generals que determinen l'estructura de la síl·laba en termes de vocals i de categories majors de consonants, concretament: obstruents, nasals, líquides i semivocals. Aquestes regles les compleixen molts idiomes del mateix tipus fonològic. La seva aplicació en els elements lèxics és automàtica i ordenada.

2. Unes condicions positives o negatives que regulen els detalls de l'estructura sil·làbica. Corresponen a les restriccions de la fonologia sintagmàtica imposades per cada idioma concret. Actuen com a filtres o com a regles de redundància seqüencial i defineixen la síl·laba ben formada per a la llengua en qüestió.

A nosaltres ens interessa, en aquest moment, el tractament que es proposa per al tancament de les síl·labes finals. En aquestes podem trobar, a continuació de la vocal que en constitueix el nucli obligatori:

- un segment [–sil·làbic] qualsevol,
- qualsevol segment [–sil·làbic] seguit d'una /s/ addicional,
- qualsevol segment [–sil·làbic] seguit per un altre segment que compleixi

determinades condicions. En primer lloc, cal que sigui [+consonàntic] i menys sonant que el segment que es troba a la seva esquerra.

S'ha establert una escala de sonància o de sonicitat universal que, de més a menys sonant, segueix aquesta ordenació:

vocals > semivocals > líquides > nasals > fricatives > oclusives

Quan en una síl·laba final hi ha subjacentment una combinació de consonants que viola l'escala de sonicitat, perquè la consonant exterior és igual o més sonant que la consonant que la precedeix, l'estructura es repara mitjançant l'epèntesi de la vocal no marcada. D'aquesta manera la consonant final passa a l'obertura d'una nova síl·laba. Wheeler (1987, p. 100) assenyala dos casos més en què l'epèntesi és necessària en català: «L'epèntesi final sembla necessària en dos tipus addicionals de seqüència consonàntica no derivables de l'escala de sonància: una consonant no obstruent seguida d'una fricativa sonora, i una semivocal seguida de nasal. Aquestes seqüències no apareixen en posició final absoluta».

Segons aquestes dades, podríem incloure tres dels noms que hem seleccionat en el grup dels masculins que en el català central acaben en [ə] justificable epentèticament. Ens referim a *pobre*, *alegre* i *amable*. Efectivament, les seqüències finals del tipus *-br-*, *-gr-* i *-bl-* violen l'escala universal de sonicitat, perquè una líquida no pot tancar síl·laba darrere d'una oclusiva.

En canvi, haurem de considerar com a formes masculines que en el català central acaben en [ə] no justificable epentèticament: *homicida*, *excursionista* i *bel·ga*. Efectivament, no hi ha cap constrenyiment fonològic que faci considerar com a mal formats mots del tipus:

1. **homicid*, tancat per una sola consonant, que subjacentment és /d/. Fixem-nos que seria equiparable a un adjectiu com *eixerit*, amb el mateix acabament amb vocal seguida de /d/ subjacent, com mostra el femení *eixerida* o el superlatiu *eixeridíssim*.

2. **excursionist*, tancat per un grup consonàntic que respecta l'escala de sonicitat universal. En aquest cas seria equiparable a un adjectiu com *trist*, amb el mateix acabament en vocal seguida del grup *-st*, en el qual l'oclusiva final també és sorda subjacentment, tal com mostra el femení *trista* o el superlatiu *tristíssim*.

3. **belg*, tancat per un grup consonàntic poc freqüent però que respecta l'escala de sonicitat universal. Fixem-nos que tampoc no està inclòs en els altres dos supòsits que demanen epèntesi. Mots com *calc*, *palc*, *folc* o *solc* acaben també en líquida lateral seguida d'oclusiva velar.

Considerarem, per tant, que per als tres adjectius la vocal final pertany al radical. Aquesta [ə] s'elideix regularment davant d'una altra vocal, fet que explica, d'una banda, la seva absència davant dels afixos derivatius i, d'una altra, la presència d'una sola vocal final en el femení.

Pel que fa a *xerraire*, el darrer dels adjectius que hem seleccionat, es tanca amb el grup semivocal + líquida, que respecta l'escala de sonicitat universal. En canvi, no existeixen en català mots que es tanquin amb aquesta combinació. Citant Wheeler (1987, p. 98):

Només quatre mots catalans (36) serien testimonis d'una líquida menys sonant que una semivocal.

(36) *rail, saur, vair, cuir*

D'aquests, el primer és un anglicisme, el segon un arcaisme, com ho són efectivament el tercer i el quart, per als quals hi ha les formes alternatives *vaire* i *cuiro*.

Per aquesta raó, Wheeler (1987, p. 98) postula que el català trenca aquest principi universal i parteix d'una escala de sonicitat en què les líquides són més sonants que les semivocals:

(35) Oclusiva - fricativa - nasal - semivocal - líquida
(menys sonant) (més sonant)
(més extern) (més intern)

Posa com a arguments: «A favor de l'escala donada [35] són els moltíssims mots en *-aire*, *-aure*, *-eure*, *-iure*, *-oure*. I en termes de trets distintius, les semivocals com les consonants menys sonants, són [–vocàlic] en contrast amb les líquides i les vocals [+vocàlic]. Noteu també que només les líquides i les vocals poden seguir una consonant en posició d'obertura sil·làbica».

Colomina (1996) contrasta la teoria de Wheeler (1987) sobre l'estructuració de la síl·laba en català amb dades geolèctals i històriques d'aquesta llengua. Estudia els diversos tractaments que reben els grups consonàntics finals en català, que es poden englobar sota tres tipus de fenòmens diferents: el manteniment del grup o bé, en cas que aquest violi l'escala de sonicitat, la supressió consonàntica o l'epèntesi vocàlica. Un dels grups que tracta és [–Vjr] i, a més dels dos exemples ja citats, Colomina (1996) n'aporta algun altre: «El grup es va mantenir en els antics *ahúir*, *avúir*, *cúir*, *muir* ('jo mor') i *vair*. L'antic *àer* es pronunciava de primer com a disíl·labc (*à-er*) i després com a monosíl·lab (*àer* i *àir*)».

En qualsevol cas, doncs, el manteniment d'aquest grup es troba només en mots de la llengua antiga avui caiguts en desús. Podem considerar que en català actual es tracta d'un tancament sil·làbic no permès, sigui perquè el català es basa en una escala de sonicitat diferent de la universal, com proposa Wheeler (1987) i accepta Colomina (1996), o bé sigui per algun altre tipus de constrenyiment.

Així, doncs, el darrer adjectiu que quedava per analitzar, *xerraire*, l'inclourem també en el grup dels masculins acabats en [ə] justificable epentèticament.

Podem resumir les anàlisis proposades en la taula següent:

TAULA 21
Anàlisi de la naturalesa de la vocal final en català central

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Processos posteriors</i>
Masculí	pobr		[ə] epentètica
Femení	pobr	[ə]	
Masculí	belg[ə]		
Femení	belg[ə]	[ə]	caiguda regular de la vocal final del radical
Masculí	excursionist[ə]		
Femení	excursionist[ə]	[ə]	caiguda regular de la vocal final del radical
Masculí	homicid[ə]		
Femení	homicid[ə]	[ə]	caiguda regular de la vocal final del radical
Masculí	alegr		[ə] epentètica
Femení	alegr	[ə]	
Masculí	amabl		[ə] epentètica
Femení	amabl	[ə]	
Masculí	xerrair		[ə] epentètica
Femení	xerrair	[ə]	

3.4. DESCRIPCIÓ DE LES NOSTRES DADES

3.4.1. *Un cas paradigmàtic*

Abans d'entrar en l'anàlisi dels noms que hem seleccionat, ens interessa de descriure un cas paradigmàtic de flexió nominal en les varietats que estudiem, per deixar establerts els fenòmens de caràcter general que afectaran la nostra descripció. Per a això, hem triat els substantius *gat*, *gata*.

Les formes fonètiques que hem obtingut dels informants responen a aquests dos esquemes:

TAULA 22

Cas paradigmàtic de flexió nominal. Formes fonètiques obtingudes dels informants

Núm.	Informants	MS	FS	MP	FP
1	1S 2S	gat	gat[a]	gats	gat[e]s
2	3S 4S 5S 6S 1c 2c 3c 4c 5c 6c	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s

La diferència entre tots dos esquemes és explicable en termes estrictament fonètics. Els informants que donaven el segon presentaven, en les seves respostes al qüestionari, [ə] àtona final en tots aquells casos en què els altres informants donaven [a] àtona final. Així, on els parlants que donaven l'esquema 1 responien *caset[a]*, *pom[a]*, *cantav[a]*, els de l'esquema 2 responien *caset[ə]*, *pom[ə]*, *cantav[ə]*.

Podem suposar, doncs, que el morf de femení que apareix en les formes singulars d'ambdós esquemes és, subjacentment, el mateix. Tenint en compte que /a/ pertany a l'inventari del vocalisme tònic del nord-occidental, contràriament a [ə], podem considerar /a/ la forma fonològica d'aquest morf de gènere.

La forma fonètica present en l'esquema 2 s'explicaria per l'actuació d'una regla de reducció de /a/ en síl·laba àtona final oberta, regla que seria desconeguda en l'esquema 1:

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [ə] / \text{_____}^{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Fixem-nos ara en la segmentació morfològica:

TAULA 23

Cas paradigmàtic de flexió nominal. Segmentació morfològica dels esquemes 1 i 2

1/2	Arrel	Gènere	Nombre
Masculí singular	gat		
Masculí plural	gat		s
Femení singular	gat	[a]/[ə]	
Femení plural	gat	[e]	s

La primera diferència que observem respecte a les dades del català central és l'existència, en aquest cas, en el nivell fonètic, de dos morfs de femení:

- [a] o bé [ə] en el singular, segons si es tracta de l'esquema 1 o del 2,
- [e] en el plural.

Aquest fet, però, no atempta contra la unicitat del morf de femení en el nivell fonològic, perquè la distribució d'aquests dos morfs és complementària i es dona sistemàticament en les varietats que estudiem. Exemples com *goss[a]/[ə]* vs. *goss[e]s* o *cantav[a]/[ə]* vs. *cantav[e]s*, *cantav[e]n* ho posen de manifest, perquè en tots els casos una [a]/[ə] en síl·laba àtona final oberta alterna amb una [e] en síl·laba final àtona travada.

En canvi, una [e] en síl·laba final àtona travada no ha de correspondre's sempre amb una [a] en síl·laba final àtona oberta, com ho mostra l'exemple: *alegr[e]*, *alegr[e]s*. Caldrà considerar, doncs, que el fonema subjacent és /a/, i que en aquestes varietats actua una regla que transforma tota /a/ subjacent en [e] quan aquesta apareix en síl·laba final àtona travada.

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / ______ + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Per tant, en el cas de les varietats nord-occidentals que estudiem, podem establir que la marca de gènere és /a/. La mateixa que subjacentment podem suposar per als dialectes orientals mitjançant la comparació interdialectal.

3.4.2. *Adjectius que gràficament presenten les terminacions -e/-a*

Les formes fonètiques que hem obtingut dels informants són les que presentem en la taula 24.²⁷

TAULA 24
Adjectius acabats en -e/-a. Formes fonètiques obtingudes dels informants

Núm.	Informants	MS	FS	MP	FP
1	1S 2S	pobr[e]	pobr[a]	pobr[e]s	pobr[e]s
2	3S 4S 5S 6S 1c 2c 3c 4c 5c 6c	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s

Les formes femenines s'expliquen per adjunció del morf de gènere /a/ al radical. Les diferents realitzacions fonètiques [a], [ə] i [e] les hem justificat en l'apartat anterior.

27. Els informants 1c, 3c i 5c havien donat en primer lloc la resposta *pobr[e]* per al femení, però l'han rectificat posteriorment sense intervenció de l'entrevistador per donar el femení *pobr[ə]*. També 2S diu un cop *pobr[e]* per al femení, però en un context d'emissió que fa que ens sembli una forma rebutjable. En tot cas, si realment existís un tercer esquema en què la forma femenina fos amb [e] final, s'explicaria igual que l'adjectiu *alegre*, que veurem més endavant.

Les formes masculines, al seu torn, s'expliquen per adjunció de l'epèntesi habitual en català nord-occidental, perquè, com hem vist en la descripció del central, el tancament *-br* viola l'escala de sonicitat universal.

Notem com els dos plurals, malgrat que coincideixen en la seva realització fonètica, s'expliquen per dues vies diferents. En el cas del masculí, s'adjunta directament al radical el morf de plural. Com que la forma resultant no s'adiu amb les normes fonotàctiques del català, s'hi afegeix una [e] epentètica. En el femení, en canvi, en primer lloc s'adjunta al radical el morf de femení, /a/, i després el de plural. Posteriorment, hi actua la regla fonològica que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada.

3.4.3. *Adjectius gràficament invariables en -a*

Novament, trobem dues possibilitats, només diferenciades per l'actuació o no d'una regla de reducció de /a/ en síl·laba final àtona oberta.

TAULA 25

Adjectius gràficament invariables acabats en -a. Formes fonètiques obtingudes dels informants

Núm.	Informants	MS	FS	MP	FP
1	1S 2S	belg[a]	belg[a]	belgu[e]s	belgu[e]s
2	3S 4S 5S 6S 1c 2c 3c 4c 5c 6c	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s

En la descripció que hem fet d'aquest adjectiu en català central hem dit que la [ə] final del masculí singular no podia explicar-se epentèticament, perquè una seqüència del tipus **belg* no viola les normes fonotàctiques del català. Aquesta descripció es veu afavorida per les dades que aporten aquestes varietats nord-occidentals, perquè la realització fonètica de la vocal final és [a], mentre que l'epèntesi posterior del català nord-occidental és sempre [e].

Per tant, considerarem que aquesta vocal es correspon amb una /a/ subjacent que pertany al radical i que s'elideix regularment quan entra en contacte amb una vocal posterior. Segons això, les formes femenines s'expliquen per adjunció del morf de gènere /a/ al radical *belga*, que perd el so final per aquest contacte vocàlic.

Notem, novament, com els dos plurals, malgrat que coincideixen en la seva forma fonètica, s'expliquen per dues vies diferents. En el cas del masculí, s'adjunta directament al radical el morf de plural. Posteriorment, hi actua la regla fonològica que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada, regla que modifica el fonema final subjacent del radical. En el femení, en canvi, en primer lloc s'adjunta al radical el morf de femení /a/. La vocal final del radical, en entrar

en contacte amb aquest morf vocàlic, cau regularment. Després s'hi afegeix la marca de plural, fet que crea el context adequat perquè actui la regla fonològica que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada.

3.4.4. *Adjectius gràficament invariables en -ista*

Aquest cop els informants han proporcionat tres esquemes flexius diferents.

TAULA 26

*Adjectius gràficament invariables acabats en -ista. Formes fonètiques obtingudes dels informants**

Núm.	Informants	MS	FS	MP	FP
1	1S 2S	excursionist[a]	excursionist[a]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
2	3S 5S 1c 2c 3c 4c ² 5c ²	excursionist[ə]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
3	4S 6S 4c ¹ 5c ¹ 6c	excursionist[e]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s

* En cas que un informant proporcionï més d'una forma fonètica, les recollim totes i les distingim amb un número d'ordre posat com a superíndex del codi que identifica l'informant en qüestió.

En aquest cas, l'explicació dels esquemes 1 i 2 ha d'anar per una banda i la de l'esquema 3, per una altra.

Per als dos primers esquemes, l'explicació és paral·lela a la que hem donat per a *belga*. Partint d'un radical acabat en /a/, s'explica directament la forma del masculí singular. Amb l'adjunció del morf de plural i l'actuació de la regla fonològica que transforma en [e] tota /a/ en síl·laba final àtona travada, queda explicada la forma del masculí plural. Per al femení cal recordar que, en adjuntar-se el morf de gènere, la vocal final del radical cau.

L'explicació del tercer esquema resulta, a priori, més complicada. La [e] final del masculí, tot i que coincideix fonèticament amb l'epèntesi habitual de les varietats nord-occidentals, no pot justificar-se com un suport fonètic, com ja hem vist en la descripció per al català central.

Podríem suposar que, en aquest cas, el radical acaba fonològicament en una vocal /e/, que apareix inalterada en el masculí singular i plural. En el cas del femení aquesta [e] cauria en anar seguida del morf /a/ de gènere, que és el que apareixeria fonèticament com a [ə] en el singular i com a [e] en el plural, per les regles fonològiques que hem formulat anteriorment. Aquesta explicació planteja, però, dos problemes.

En l'àmbit estrictament intradialectal —és a dir, considerant només l'esquema 3— és dubtós que el procés de caiguda de [e] àtona davant de [a] àtona fos regular. Segons recull Veny (1993, p. 130), els enllaços fonosintàctics de [a] + [e] i de [e] + [a] «a bona part del dialecte, solen realitzar-se a favor de la vocal final del

mot anterior: *la scala* (enfront a vegades de *les escales*), *s'ha squeixat*, *s'ha esqueixat*, *aufegá-se'l riu*, *ofegar-se al riu*, *vent de vall*, *vent d'avall*.» Segons això, en entrar en contacte un radical acabat en /e/ amb el morf de gènere /a/, seria aquest darrer el que cauria, i fonèticament obtindríem una forma femenina del tipus *una excursionist[e]*, forma que en cap cas no hem trobat.²⁸

En l'àmbit interdialectal planteja el problema evident de necessitar dues formes de base diferents per al radical, una d'acabada en /a/ subjacent i una altra d'acabada en /e/, quan desitjaríem de poder trobar una forma comuna per a totes les varietats estudiades. Per poder proposar una forma de base única, però, hauríem de poder dir que l'alternança entre [e] i [a] té distribució complementària i es dona de manera sistemàtica en la llengua.

Fonològicament, no podem dir que [e] i [a] presentin distribució complementària, perquè les trobem totes dues en síl·laba final àtona oberta. En canvi, morfològicament sí que es dona aquesta distribució complementària: la [e] apareix en el masculí i la [a] en el femení.

Pel que fa a la sistematicitat, hem de dir que:

— Per a l'adjectiu *excursionista*, cinc informants de dotze han donat un masculí amb [e], dos d'ells en alternança amb un masculí amb [ə].

— Avançant els resultats per a *homicida*, que tractarem tot seguit, només dos informants han donat un masculí amb [e], un d'ells en alternança amb un masculí en [ə].

— Per a *belga*, com hem vist, no hem obtingut cap resposta acabada en [e].

Aquestes observacions ens fan pensar en l'existència d'un fenomen pel qual les /a/ finals subjacents dels noms masculins esdevindrien fonèticament [e]. L'abast irregular que presenta actualment aquest fenomen el relacionaríem amb dos fets. D'una banda, amb el caràcter popular o culte del lexema. Mentre que els noms acabats en *-ista* són prou freqüents (*dentista*, *ciclista*, *periodista*...), els que acaben en *-cida* (*homicida*, *parricida*, *insecticida*...) pertanyen a un nivell de parla més elevat i sovint han estat apresos per via llibresca. N'és un reflex la resistència que presentaven alguns informants a traduir el mot *homicida*. Reproduïm com a mostra un comentari de l'informant 4c: «Suposo que l'*homicid[e]* és una paraula més tècnica aquesta, que no s'utili(t)ze aquí dalt. Aquí dalt diran més aviat "l'ass[e]ssi" o... o "lo qui li va fotre lo tiro" o "lo qui li va fotre la ganivetada" o... S'utili(t)zarà paraules aixís, però no es dirà "l'homicid[a]", vull dir». Passa el mateix amb el mot *belga*, en què observàvem una tendència a substituir-lo per la perífrasi «de Bèlgica».

28. Per aquesta mateixa raó, no podem considerar aquest segment [e] final com un element flotant, perquè, com hem dit, l'existència d'elements flotants bloqueja la regla de gènere, de manera que tornariem a topiar amb un femení del tipus **excursionist[e]*.

És ben freqüent en la llengua que certes regles actuïn en els mots populars o patrimonials i, en canvi, no afectin els mots cultes. Pensem, per exemple, en la discussió sobre com cal formular la regla de reducció de /ɔ, o/ seguida de [i] i [u], fenomen que sembla que està molt relacionat amb el caràcter popular dels mots afectats. O bé pensem en el recurs que té la gramàtica històrica de citar la manca d'actuació d'una determinada regla per refermar que cert mot és d'incorporació tardana a la llengua, quan ja aquella regla havia deixat d'ésser operativa.

D'altra banda, és significatiu el fet que, en una zona en què tradicionalment el masculí de *excursionista* es feia en [e], avui només cinc dels dotze informants hagin proporcionat aquesta resposta, i encara dos afegint després un masculí amb [ə] final. Si ens fixem ràpidament en la distribució per edats del fenomen, veurem que en la franja d'edat jove no s'ha donat cap ocurrència amb [e]. De les cinc que hem trobat, dues són de la franja mitjana i tres, de la gran. Dues corresponen a la Seu i tres, a Coll de Nargó.

Tot això ens fa pensar que el fenomen pel qual les /a/ finals subjacents dels noms masculins esdevindrien fonèticament [e] es troba avui en decadència. De tota manera, hi ha prou raons per mirar de formular-lo mitjançant una regla. Aquesta regla seria present encara en els sistemes lingüístics dels parlants 4S, 6S, 4c, 5c i 6c. Per a aquest darrer i per a 4c tindria, a més, una especial vitalitat, perquè l'aplicarien fins i tot en un mot culte com *homicida*.

Aquest fenomen seria equiparable al que Viaplana (1994) ha identificat per a la tercera persona del singular dels verbs nord-occidentals. Aquesta es veu afectada per una regla morfològicament condicionada per la qual una /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta passa a [e] en el context de 3a persona del singular. Així, formes del tipus *ell cant[e]*, *ell cantav[e]*, *ell cantari[e]* serien derivables de *ell cant/a/*, *ell cantav/a/* i *ell cantari/a/*.

Paral·lelament, nosaltres proposaríem una regla fonològica morfològicament condicionada que transformaria en [e] les /a/ subjacents en síl·laba àtona final oberta, si aquestes apareixien en un adjectiu masculí.²⁹ I podríem afegir, encara, en

29. Caldria un estudi més ampli per precisar quins lexemes nominals poden veure's afectats per aquesta regla. Intuïtivament, i pel coneixement que com a parlants tenim del nord-occidental, diríem que afecta:

— aquells adjectius per als quals, sense l'actuació de la regla, confluirien fonèticament el femení i el masculí singular (cf. *l'arma homicida*, *el virus homicida*);

— aquells substantius masculins la forma fonològica dels quals coincideix amb la d'un substantiu femení de significat paral·lel (cf. *un excursionista agosarat*, *una excursionista eixerida*).

No afectaria, en canvi, aquells substantius masculins per als quals no és possible la confluència en el nivell fonètic amb una forma femenina de significat paral·lel: *dia*, *papa*, *drama*, etc.

Com que els lexemes nominals que es veuen afectats per aquesta regla poden actuar alhora com a adjectius i com a substantius, i com que no volem posar-nos ara en la discussió de quantes entrades amb la forma fonològica /omisída/ hi hauria d'haver en el diccionari, i quina categorització gramatical

un adjectiu masculí «popular», tot i que els elements lèxics considerats populars podrien variar d'un parlant a un altre. Possiblement, aquesta darrera condició és el primer indicatiu que una regla ha deixat d'ésser operativa.

$$\text{RFm1: } /a/ \rightarrow [e] / \text{_____} \# \text{ si } []_{\text{adj.}} \text{ i no [fem.]} \\ [-\text{acc.}]$$

Som conscients que la formulació de regles morfològicament condicionades topa amb l'inconvenient de la seva especificitat. En aquest cas, però, pensem que aquestes dues regles tenen, a part de la seva funcionalitat, dos avantatges més:

— Es reforcen mútuament, perquè en tots dos casos l'entrada de la regla, la sortida i el seu context fonològic són el mateix: es tracta d'una /a/ subjacent que esdevé [e] en síl·laba final àtona lliure. Només difereixen en el condicionament morfològic.

— L'actuació d'aquestes regles es pot considerar justificada per raons internes al sistema, perquè ajuden a mantenir diferències de caràcter morfològic. L'una permet de distingir entre primera i tercera persona: *jo cantav[a]/[ə]/[ε]* però *ell cantav[e]*. L'altra permet de distingir entre masculí i femení: *un excursionist[e]* però *una excursionist[a]/[ə]/[ε]*.

Notem com el nord-occidental és un dialecte que tendeix especialment a mantenir aquest tipus de distincions. Així, mentre que en català central els subjuntius fan *que jo canti* i *que ell canti*, *si jo cantés* i *si ell cantés*, en nord-occidental trobem *que jo canta* i *que ell canti*, *cante* o *canto*, *si jo cantessa* i *si ell cantés*. De la mateixa manera, mentre que en central *un pobr[ə]* és homòfon amb *una pobr[ə]*, en nord-occidental *un pobr[e]* s'oposa a *una pobr[a]/[ə]/[ε]*.

La proposta que fem, doncs, per a descriure la flexió de *excursionista* corresponent a l'esquema 3 és la que expliquem tot seguit, partint d'una forma fonològica acabada en /a/ subjacent:

— El masculí singular s'explica per l'actuació d'una regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] les /a/ subjacents si aquestes apareixen en síl·laba àtona final oberta en un adjectiu masculí:

$$\text{RFm1: } /a/ \rightarrow [e] / \text{_____} \# \text{ si } []_{\text{adj.}} \text{ i no [fem.]} \\ [-\text{acc.}]$$

haurien d'incloure, suposarem que tenim un sol lexema adjectival, que podrà aparèixer substantivitzat en la frase. Segons això, hem proposat provisionalment un context []_{adj.} per a l'actuació de RFm1. És evident, però, que seria necessària la recollida de dades sobre un nombre més gran de lexemes nominals per poder formular correctament la regla, o per descartar aquesta possibilitat d'anàlisi.

Com passa sempre, les regles fonològiques morfològicament condicionades han d'actuar, per la seva especificitat, abans que les regles estrictament fonològiques. Altrament, si abans hagués actuat la regla de reducció de /a/ en síl·laba àtona final oberta, RFm1 no hauria trobat el context adequat per a actuar.

— El masculí plural es forma mitjançant l'adjunció del morf de plural al radical. El fonema /a/ subjacent que tanca el radical esdevé [e] per l'actuació de la regla fonològica que transforma en [e] tota /a/ en síl·laba final àtona travada:

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / ______ + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

— El femení singular s'explica per l'adjunció del morf /a/ de gènere al radical. El segment /a/ final d'aquest cau regularment per contacte amb la vocal que ara el segueix. La forma fonètica final, la justifica l'actuació d'una regla de reducció de /a/ en síl·laba àtona final oberta:

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [\emptyset] / ______ \# \\ [-\text{acc.}]$$

— Finalment, el femení plural s'explica per l'adjunció del morf /a/ de gènere al radical, fet que provoca la caiguda regular del segment /a/ final d'aquest. Posteriorment, l'adjunció del morf de plural crearia el context adient per a l'actuació de la regla fonològica que transforma en [e] tota /a/ en síl·laba final àtona travada:

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / ______ + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

3.4.5. *Adjectius gràficament invariables en -cida*

Com en el cas anterior, hem obtingut tres esquemes, amb la diferència que aquest cop el tercer l'han proporcionat només dos informants.

TAULA 27

*Adjectius gràficament invariables acabats en -cida. Formes fonètiques obtingudes dels informants**

Núm.	Informants	MS	FS	MP	FP
1	1S 2S	homicid[a]	homicid[a]	homicid[e]s	homicid[e]s
2	3S 4S 5S 6S 1c 2c 3c 4c ² 5c	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
3	4c ¹ 6c	homicid[e]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s

* En cas que un informant proporcioni més d'una forma fonètica, les recollim totes i les distingim amb un número d'ordre posat com a superíndex del codi que identifica l'informant en qüestió.

L'explicació dels tres esquemes és paral·lela a la que hem donat per a l'adjectiu *excursionista*. La recordem ràpidament.

Partim d'una arrel, *homicida*, acabada en /a/ subjacent. Aquesta /a/ és la que apareix en el masculí, realitzada fonèticament com a:

— [e], en el plural, per actuació de la regla que transforma tota /a/ subjacent en [e] en síl·laba final àtona travada;

— [a], en el singular, en aquells esquemes que no tenen reducció de la vocal /a/ àtona final;

— [e], en el singular, en aquells esquemes en què actua una regla fonològica morfològicament condicionada per la qual una /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta passa a [e] si es tracta d'un adjectiu masculí;

— [ə], en el singular, en aquells esquemes en què actua una regla de reducció per la qual tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta passa a [ə] (i en els quals abans no ha actuat la regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] una /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta si es tracta d'un adjectiu masculí).

En els femenins, en canvi, la vocal final del radical cau en contacte amb la /a/ marca de gènere, que és la que apareix fonèticament com a [e] en els plurals, per trobar-se en síl·laba final àtona travada, i com a [ə] o com a [a] en el singular, segons que en aquell sistema es conegui o no la regla de reducció de /a/ en síl·laba final àtona oberta.

3.4.6. *Adjectius gràficament invariables en -e*

Les respostes de tots dotze informants s'adapten a un sol esquema, el que presentem en la taula 28.

TAULA 28

Adjectius gràficament invariables acabats en -e. Formes fonètiques obtingudes dels informants

Núm.	Informants	MS	FS	MP	FP
1	1S 2S 3S 4S 5S 6S 1c 2c 3c 4c 5c 6c	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s

El primer que crida l'atenció és la forma del femení en [e] i no pas en [a] o en [ə]. Altrament, l'explicació d'aquest adjectiu seria del tot equiparable a la de *pobre*.

Si ens fixem en el masculí, podem justificar la vocal final com una epètesi, perquè, com hem dit en la descripció per al català central, el tancament *-gr* viola l'escala universal de sonicitat. Què passa, però, amb el femení? No podem relacionar la [e] final que presenta amb la marca /a/ de gènere, perquè aquesta esdevé [e] només quan apareix en una síl·laba final àtona travada, fet que es dona en el plural

però no en el singular. No podem recórrer tampoc a la regla fonològica morfològicament condicionada que explicava una forma com *excursionist[e]*, perquè, per tal que aquesta actuï, és condició indispensable que l'adjectiu sigui masculí. Davant d'aquesta situació, se'ns acuden dues possibilitats.

En primer lloc, relacionar aquesta [e] amb una epèntesi. Les epèntesis, però, s'insereixen en darrera instància quan, després d'haver actuat tots els processos morfològics i fonològics corresponents, la forma fonètica resultant és impronunciable. Per poder relacionar la [e] del femení amb una epèntesi seria necessari que aquest lexema anés marcat en el lexicó com a inafectat per la regla d'assignació del morf de gènere. Altrament, la forma femenina no necessitaria vocal de suport.

Aquesta anàlisi té l'inconvenient d'haver de recórrer a la idiosincràsia, però és paral·lela a les descripcions que fins avui s'han donat dels noms femenins sense marca de gènere, com *llum* o *civil*.

Hi hauria una explicació alternativa. El fet que la vocal final de l'adjectiu *alegre* sigui justificable epentèticament no vol dir que necessàriament hagi de ser una epèntesi. Pensem en la descripció que hem proposat per als adjectius *belga*, *excursionista* i *homicida*, per als quals hem suposat que el radical acabava en vocal. No podríem suposar igualment que la vocal final de *alegre* pertany al radical?

Vegem l'anàlisi que aquesta hipòtesi ens proporcionaria. En el cas del masculí singular, la forma fonètica presenta la vocal final [e], que és el reflex inalterat de la /e/ subjacent del radical. També en el masculí plural aquesta /e/ apareix inalterada.

En el cas del femení, tindríem que a la forma del radical, acabada en /e/ àtona, s'hi adjuntaria una /a/ àtona, que és el morf de gènere. Aquest contacte entre vocals en causaria l'eliminació regular d'una. De quina? Recordem novament la citació de Veny (1993, p. 130) que parla dels enllaços fonosintàctics de [a] + [e] i de [e] + [a] i diu que «a bona part del dialecte, solen realitzar-se a favor de la vocal final del mot anterior: *la scala* (enfront a vegades de *les escales*), *s'ha squeixat*, *s'ha esqueixat*, *aufegá-se'l riu*, ofegar-se al riu, *vent de vall*, vent d'avall.» Segons això, seria la /a/ marca de femení la que cauria davant la /e/ final del radical, i això justificaria la forma fonètica superficial amb [e].

Aquesta explicació té l'avantatge de no haver de recórrer a la idiosincràsia, però no ens sembla gaire elegant, perquè, contraintuïtivament, no reconeix com a epentètica la [e] del masculí.

De moment, no ens decanem ni per una explicació ni per l'altra.

3.4.7. *Adjectius gràficament invariables en -ble*

Les formes fonètiques que hem obtingut dels informants s'agrupen en aquests tres esquemes.

TAULA 29

*Adjectius gràficament invariables acabats en -ble. Formes fonètiques obtingudes dels informants**

Núm.	Informants	MS	FS	MP	FP
1	1S ²	amabl[e]	amabl[a]	amabl[e]s	amabl[e]s
2	3S 4S 6S ¹ 1c 2c 3c 4c	amabl[e]	amabl[ə]	amabl[e]s	amabl[e]s
3	1S ¹ 2S 5S 6S ² 5c 6c	amabl[e]	amabl[e]	amabl[e]s	amabl[e]s

* En cas que un informant proporcioni més d'una forma fonètica, les recollim totes i les distingim amb un número d'ordre posat com a superíndex del codi que identifica l'informant en qüestió.

Els esquemes 1 i 2 s'adeqüen al que hem explicat per a l'adjectiu *pobre*, mentre que l'esquema 3 és equiparable a la descripció donada per a *alegre*. Ho recordem breument.

Per als esquemes 1 i 2, hauríem de partir d'un radical acabat en el grup *-bl*. En el femení s'hi adjuntaria la marca de gènere /a/, que trobaríem representada fonèticament com a [a] o [ə] en el singular i com a [e] en el plural, per l'actuació de les regles fonològiques que hem comentat repetidament. El masculí, al seu torn, necessitaria l'epèntesi per poder assolir una forma fonètica que no fos contrària a les normes fonotàctiques del català.

En el cas del tercer esquema, tenim dues opcions. L'una és partir també d'un radical acabat en el grup consonàntic *-bl* i suposar, a més, que aquest radical va marcat idiosincràticament en el lèxic com a inafectat per la regla d'inserció de la marca de gènere. Llavors l'epèntesi fonètica [e] que demana el grup *-bl* seria necessària tant en el masculí com en el femení.

L'altra opció suposa partir d'un radical acabat en /e/. Aquesta vocal àtona final apareixeria inalterada en totes les formes fonètiques de la flexió. En el cas del femení, la marca /a/ s'afegiria regularment al radical i, també regularment, cauria en anar precedida d'una /e/ àtona. Seguint aquesta segona opció, però, sorgeix un problema que no teníem en l'anàlisi de *alegre*, i és la necessitat de suposar formes de base diferents per al radical en els esquemes 1 i 2 i en l'esquema 3.

3.4.8. *Adjectius gràficament invariables en -aire*

Els esquemes que hem trobat són paral·lels als que hem vist en l'apartat anterior.

TAULA 30

*Adjectius gràficament invariables acabats en -aire. Formes fonètiques obtingudes dels informants**

Núm.	Informants	MS	FS	MP	FP
1	2S ¹	xerrair[e]	xerrair[a]	xerrair[e]s	xerrair[e]s
2	3S 4S 5S 2c 3c 4c 6c	xerrair[e]	xerrair[ə]	xerrair[e]s	xerrair[e]s
3	1S 2S ² 6S 1c 5c	xerrair[e]	xerrair[e]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

* En cas que un informant proporcioni més d'una forma fonètica, les recollim totes i les distingim amb un número d'ordre posat com a superíndex del codi que identifica l'informant en qüestió.

Els esquemes 1 i 2 són equiparables a la descripció donada per a *pobre*. Hauríem de partir d'un radical acabat en el grup iod + /ɾ/. En el femení s'hi adjuntaria el morf de gènere /a/, que fonèticament en el singular es mantindria com a [a] o bé esdevindria [ə] per l'actuació de la regla RF1. En el femení plural la realització fonètica seria [e], per l'actuació de la regla RF2. El masculí necessitaria l'epèntesi [e] per poder assolir una forma fonètica adequada a les normes fonotàctiques del català.

L'esquema 3, en canvi, s'adequaria al que hem explicat per a l'adjectiu *alegre*. O bé partim d'un mateix radical acabat en el grup iod + /ɾ/ o bé partim d'un radical acabat en /e/. En el primer cas hem de suposar que l'adjectiu està marcat idiosincràticament com a inafectat per la regla d'inserció del morf de gènere. En el segon, el femení rebria regularment aquest morf, que cauria, però, en anar precedit d'una /e/ àtona. Recordem que aquesta darrera anàlisi té l'inconvenient de suposar formes de base diferents per als esquemes 1 i 2 i per a l'esquema 3. Finalment, doncs, ens inclinarem per la primera de les anàlisis proposades.

3.5. SÍNTESE DE LES ANÀLISIS PROPOSADES

Segons les anàlisis que n'hem fet, els noms de l'enquesta es poden agrupar en tres classes. En resumim les característiques limitant-nos a les formes singulars, perquè els plurals no aporten cap ajuda en la classificació.

a) Adjectius amb el radical acabat en /a/ àtona.

El masculí acaba en aquesta vocal, que fonèticament pot realitzar-se com a:

— [a], si no es veu modificada per cap regla;

— [e], si actua RFm1, regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] una /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta si es troba en un adjectiu masculí (lèxic comú);

— [ə] per a aquells parlants que compten en la seva gramàtica amb una regla de reducció de /a/ en síl·laba final àtona oberta, i que desconeixen RFm1, que hauria actuat abans.

El femení rep la marca de gènere /a/ i la vocal final del radical cau regularment a causa d'aquest contacte. El morf de gènere també es pot realitzar segons dues possibilitats:

- com a [a], si no es veu modificat per cap regla;
- com a [ə] per a aquells parlants que tenen en la seva gramàtica una regla reducció de /a/ en síl·laba final àtona oberta.

Pertanyen al grup dels adjectius amb el radical acabat en /a/ àtona, per a tots els informants:

1. *Belga.*
2. *Excursionista.*
3. *Homicida.*

En podem resumir l'anàlisi en la taula següent. A la primera columna indiquem si la forma és masculina o femenina i fem servir també un número d'ordre per a assenyalar les diferents possibilitats de realització fonètica segons les regles fonològiques que formen part de l'inventari dels diferents informants. A la segona columna indiquem el radical de partida, i a la tercera, si escau, la forma fonològica del morf que s'hi adjunta mitjançant la regla morfològica d'assignació del morf de gènere. La quarta columna recull les regles fonològiques generadores de formes fonètiques que actuen sobre la base proposada, i a la darrera donem la forma fonètica resultant.

TAULA 31
Anàlisi dels adjectius amb el radical acabat en /a/ àtona

b) Adjectius amb el radical acabat en una seqüència contrària a la fonotaxi del català.

b.1) Que reben la marca habitual de femení.

El masculí acaba fonèticament en l'epèntesi [e]. El femení, en canvi, no necessita l'epèntesi perquè rep la marca /a/ habitual en els femenins. Aquesta es realitza fonèticament com a [ə] o com a [a] segons que hi actuï o no la regla de reducció de /a/ en síl·laba final àtona oberta.

Pertanyen a aquest grup els adjectius:

1. *Pobre*, per a tots els informants.
2. *Amable*, per als informants 1S (2a opció), 3S, 4S, 6S (1a opció), 1c, 2c, 3c, 4c.
3. *Xerraire*, per als informants 2S (1a opció), 3S, 4S, 5S, 2c, 3c, 4c, 6c.

En podem resumir l'anàlisi en la taula següent:

TAULA 32

Anàlisi dels adjectius amb acabament contrari a la fonotaxi del català que reben la marca de femení

Núm.	Radical	Gènere	Processos posteriors	Forma fonètica
M1	pobr amabl xerrair		Epèntesi [e]	pobr[e] amabl[e] xerrair[e]
F1	pobr amabl xerrair	/a/		pobr[a] amabl[a] xerrair[a]
F2	pobr amabl xerrair	/a/	RF1: /a/ → [ə] / $\frac{\text{_____}}{[-\text{acc.}]}$ #	pobr[ə] amabl[ə] xerrair[ə]

b.2) Que no reben la marca habitual de femení.

Tant el masculí com el femení acaben fonèticament en l'epèntesi [e], perquè el femení presenta la idiosincràsia de no rebre la marca de gènere /a/.

Pertanyen a aquest grup:

1. *Alegre*, per a tots els informants.
2. *Amable*, per als informants 1S (1a opció), 2S, 5S, 6S (2a opció), 5c, 6c.
3. *Xerraire*, per als informants 1S, 2S (2a opció), 6S, 1c, 5c.

En podem resumir l'anàlisi en la taula següent:

TAULA 33

*Anàlisi dels adjectius amb acabament contrari a la fonotaxi del català
que no reben la marca de femení*

Núm.	Radical	Gènere	Processos posteriors	Forma fonètica
M1	alegr amabl xerrair		Epèntesi [e]	alegr[e] amabl[e] xerrair[e]
F1	alegr amabl xerrair	Comportament idiosincràtic: inafectats per la regla d'inserció del morf de femení	Epèntesi [e]	alegr[e] amabl[e] xerrair[e]

Per tant, hi ha dos comportaments alternatius per a *amable* i *xerraire*, segons que el parlant els consideri del grup (b.1) o (b.2):

TAULA 34

Comportaments alternatius per a amable i xerraire

Núm.	Radical	Gènere	Processos posteriors	Forma fonètica
M1	amabl xerrair		Epèntesi [e]	amabl[e] xerrair[e]
F1	amabl xerrair	/a/		amabl[a] xerrair[a]
F2	amabl xerrair	/a/	RF1: /a/ → [ə] / _____ # [-acc.]	amabl[ə] xerrair[ə]
F3	amabl xerrair	Comportament idiosincràtic: inafectats per la regla d'inserció del morf de femení	Epèntesi [e]	amabl[e] xerrair[e]

3.6. COMPARACIÓ AMB EL CATALÀ CENTRAL

Comparem ara l'anàlisi que havíem proposat per al català central amb les que hem donat per a aquestes varietats nord-occidentals:

1. Formes femenines acabades amb [ə] final en català central. Les havíem descrit com a formes regulars que reben la marca normal de gènere.

En les dades nord-occidentals aquestes formes es corresponen amb:

Formes femenines amb [a]/[ə] final. Es descriuen regularment per adjunció de la marca de gènere /a/, en la qual actua o no, segons els parlants, una regla fonològica de reducció.

Aquestes formes femenines poden correspondre's a radicals acabats en una seqüència no admissible segons les normes fonotàctiques del català, o bé poden

correspondre's a radicals acabats subjacentment en /a/ àtona. En aquest darrer cas, la vocal final cau regularment en contacte amb el morf de gènere.

S'inclouen en aquest grup, per a tots els parlants: *pobr[a]/[ə]*, *belg[a]/[ə]*, *excursionist[a]/[ə]*, *homicid[a]/[ə]*. També s'hi inclou *amabl[a]/[ə]* per a 1S (2a opció), 3S, 4S, 6S (1a opció), 1c, 2c, 3c i 4c i *xerrair[a]/[ə]* per a 2S (1a opció), 3S, 4S, 5S, 2c, 3c, 4c i 6c.

Formes femenines amb [e] final. Es tracta sempre de radicals acabats en una seqüència no admissible segons les normes fonotàctiques del català. Hem optat per considerar que són radicals idiosincràticament marcats com a inafectats per la regla de gènere. Com que no reben la marca habitual de femení, és necessària la inserció de l'epèntesi per tal que fonèticament estiguin ben formats.

Pertany a aquest grup, per a tots els parlants: *alegr[e]*. També *amabl[e]* per a 1S (1a opció), 2S, 5S, 6S (2a opció), 5c i 6c i *xerrair[e]* per a 1S, 2S (2a opció), 6S, 1c i 5c.

2. Formes masculines que en el català central acaben en [ə] no justificable epentèticament. Havíem considerat que aquesta vocal pertanyia al radical i que s'elidia regularment davant d'una altra vocal, fet que explicava la seva absència davant dels afixos derivatius.

En les dades nord-occidentals aquestes formes es corresponen amb:

Formes masculines amb [a]/[ə] final. La vocal final del radical, /a/ àtona, es realitza fonèticament com a [a] si no actua cap regla de reducció del vocalisme àton final o com a [ə] si és pròpia del sistema del parlant una regla de reducció de tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta.

S'inclou en aquest grup, per a tots els informants: *belg[a]/[ə]*. També s'hi inclou *excursionist[a]/[ə]* per a 1S, 2S, 3S, 5S, 1c, 2c, 3c, 4c (2a opció) i 5c (2a opció) i, excepte per a 6c, *homicid[a]/[ə]* per a tots els informants —també com a segona opció per a 4c.

Formes masculines amb [e] final. Partim igualment d'un radical acabat en /a/ subjacent i expliquem la forma fonètica per l'actuació d'una regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] una /a/ subjacent quan aquesta es troba en síl·laba final àtona oberta en un adjectiu masculí (lèxic comú).

S'inclou en aquest grup, *excursionist[e]* per a 4S, 6S, 4c (1a opció), 5c (1a opció) i 6c i *homicid[e]* per a 4c (1a opció) i 6c.

En aquest cas, doncs, la diferència entre [a]/[ə] i [e] finals es deu a una regla fonològica i no afecta la forma de base dels adjectius.

3. Formes masculines que en català central acaben en [ə] justificable epentèticament. Havíem considerat que la vocal final d'aquests masculins es justificava com un element de suport fonètic, perquè la trobàvem en estructures que altrament serien impronunciables.

En les dades nord-occidentals aquestes formes es corresponen sempre amb:

Formes masculines amb [e] final. La justifiquem en tots els casos epentètica-ment. Aquests radicals, però, poden dividir-se en dos grups, segons el tractament que rebí el femení.

Si aquest és amb [a]/[ə], considerem que aquesta és la marca de gènere i que el femení no rep epèntesi perquè és innecessària.

S'inclou en aquest grup, per a tots els parlants: *pobr[a]/[ə]*. També s'hi inclou *amabl[a]/[ə]* per a 1S (2a opció), 3S, 4S, 6S (1a opció), 1c, 2c, 3c i 4c i *xerrair[a]/[ə]* per a 2S (1a opció), 3S, 4S, 5S, 2c, 3c, 4c i 6c.

Si el femení és amb [e], en canvi, suposem que el radical està marcat com a inafectat per la regla d'inserció del morf de gènere i que la vocal que apareix en la forma fonètica té un origen epentètic.

S'inclou en aquest grup, per a tots els parlants: *alegr[e]*. També s'hi inclou *amabl[e]* per a 1S (1a opció), 2S, 5S, 6S (2a opció), 5c i 6c i *xerrair[e]* per a 1S, 2S (2a opció), 6S, 1c i 5c.

Podem resumir aquesta comparació en les taules següents. Començarem per les formes femenines que en català central acaben en [ə], agrupades segons els diferents comportaments. No hi figuren *amable* ni *xerraire*, que segons els informants es comportaran com les formes de la taula 36 o com les de la 37.

TAULA 35
Comparació del comportament de les formes femenines de belga,
excursionista i homicida en central i en nord-occidental

	Radical	Gènere	Processos posteriors	Forma fonètica
Central	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/	/a/	Caiguda regular de la vocal final del radical en contacte amb el morf de femení Regla de reducció major del vocalisme àton pròpia del català central	belg[ə] excursionist[ə] homicid[ə]
N-occ. 1	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/	/a/	Caiguda regular de la vocal final del radical en contacte amb el morf de femení	belg[a] excursionist[a] homicid[a]
N-occ. 2	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/	/a/	Caiguda regular de la vocal final del radical en contacte amb el morf de femení RF1: /a/ → [ə] / _____ _# [-acc.]	belg[ə] excursionist[ə] homicid[ə]

TAULA 36
*Comparació del comportament de la forma femenina de pobre
 en central i en nord-occidental*

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Central	pobr	/a/	Regla de reducció major del vocalisme àton pròpia del català central	pobr[ə]
N-occ. 1	pobr	/a/		pobr[a]
N-occ. 2	pobr	/a/	RF1: /a/ → [ə] / $\frac{\quad}{[-acc.]}$ [#]	pobr[ə]

TAULA 37
*Comparació del comportament de la forma femenina de alegre
 en central i en nord-occidental*

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Central	alegr	/a/	Regla de reducció major del vocalisme àton pròpia del català central	alegr[ə]
N-occ.	alegr	Comportament idiosincràtic: inafectat per la regla d'inserció del morf de femení	Epèntesi [e]	alegr[e]

Segons això, la flexió dels femenins dels radicals nominals acabats en /a/ es pot descriure de la mateixa manera en tots dos dialectes, perquè les diferències entre un i altre no són de base morfològica sinó merament fonètiques.

La flexió dels femenins dels radicals que acaben en una seqüència inacceptable segons la fonotaxi del català és més problemàtica. Quan el nord-occidental realitza el femení en [a], [ə] o [ɛ], la descripció pot equiparar-se en tots dos dialectes. Quan el nord-occidental realitza el femení en [e], en canvi, la descripció varia: mentre que per al central suposàvem que la neutra final procedia de la marca /a/ de femení, per al nord-occidental la [e] final només podem relacionar-la amb una epèntesi.

Si volem fer coincidir totes dues anàlisis, però, no és gens forçat de suposar que la neutra final del català central és, en comptes de la marca de femení, la vocal epentètica. Cal tenir clar, però, que aquest canvi es pot justificar només interdialectalment, en pro de l'homogeneïtat de les descripcions proposades per als diferents dialectes. En l'àmbit intradialectal, en canvi, és ben clar que resulta més adequada una anàlisi que consideri aquesta neutra el morf de femení, perquè evita de

marcar idiosincràticament el lexema. A més, res no fa pensar que per a un parlant del català central un adjectiu del tipus *alegre* sigui percebut diferentment d'un adjectiu del tipus *pobre/-a*.

Hi ha una darrera observació que cal fer. Per a l'adjectiu *alegre* tots els informants han donat un femení en [e]. En canvi, *amable* i *xerraire* presentaven dues opcions segons els informants i, a vegades, per a un mateix informant i tot: o bé amb [e] final o bé amb [a] (o amb la versió reduïda [ə] en els que tenen en el seu sistema fonològic la regla RF1). Això implica que, tenint en compte només variants nord-occidentals, ja és necessari de donar un doble tractament a aquests adjectius, considerant que per a uns parlants es comporten regularment i reben la marca de gènere, mentre que per a d'altres estan marcats com a inafectats per aquesta regla. Aquest fet, doncs, sembla que aconsella mantenir l'anàlisi que havíem proposat per al català central, que tracta aquestes formes com a regulars, i justificar idiosincràticament els femenins nord-occidentals en [e] final, considerant que en el lèxic duen la marca d'inafectats per la regla d'assignació del morf de gènere.

Continuarem la nostra comparació per les formes masculines que en el català central acaben en [ə] no justificable epentèticament.

TAULA 38
*Comparació, amb les nord-occidentals, de les formes masculines centrals
acabades en [ə] no justificable epentèticament*

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Central	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/		Regla de reducció major del vocalisme àton pròpia del català central	belg[ə] excursionist[ə] homicid[ə]
N-occ. 1	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/			belg[a] excursionist[a] homicid[a]
N-occ. 2	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/		RF1: /a/ → [ə] / _____ [-acc.] #	belg[ə] excursionist[ə] homicid[ə]
N-occ. 3	excursionist/a/ homicid/a/		RFm1: /a/ → [e] / _____ [-acc.] # si [] _{adj.} i no [fem.]	excursionist[e] homicid[e]

En aquest cas, l'anàlisi donada per al català central es manté vàlida per al català nord-occidental. Aquest fet és evident per als parlants que fonèticament acaben els masculins d'aquests adjectius en [a] o en [ə]. Per als qui ho fan en [e], hem formulat una regla fonològica morfològicament condicionada que actua sobre

una /a/ subjacent quan aquesta es troba en síl·laba final àtona oberta en un adjectiu masculí pertanyent al lèxic comú.

D'aquesta manera queda salvada, d'una banda, l'homogeneïtat descriptiva de la flexió d'aquests elements nominals. D'una altra, es referma la hipòtesi de la inexistència del morfema de masculí en català, hipòtesi que a priori podia semblar que era contradita per aquests casos.

Finalment, donem la taula corresponent a les formes masculines que en el català central acaben en [ə] justificable epentèticament.

TAULA 39
Comparació, amb les nord-occidentals, de les formes masculines centrals acabades en [ə] justificable epentèticament

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Central	pobr alegr amabl xerrair		Epèntesi [e] Regla de reducció major del vocalisme àton pròpia del català central	pobr[ə] alegr[ə] amabl[ə] xerrair[ə]
N-occ.	pobr alegr amabl xerrair		Epèntesi [e]	pobr[e] alegr[e] amabl[e] xerrair[e]

Veiem com l'anàlisi feta per a tots dos dialectes coincideix plenament en aquest cas, perquè les diferències entre les formes de l'un i l'altre són merament fonètiques.

3.7. CONCLUSIÓ

Un cop analitzades les dades de les varietats nord-occidentals que hem estudiat i comparades amb la descripció feta per al central, pensem que aquestes reforcen el marc teòric seleccionat.

Havíem pres com a hipòtesis de partida la inexistència del morfema de masculí i la unitat del morf de femení. Semblava que dos casos falsaven aquests pressupòsits:

1. Els masculins *excursionist[e]* i *homicid[e]*.

Com que en aquests adjectius no es podia al·legar cap justificació epentètica, en el cas del català central havíem considerat que la [ə] final pertanyia al radical. El fet que en algunes varietats nord-occidentals trobéssim aquesta vocal final realitzada com a [e], mentre que en altres era [a] o [ə], presentava alguns problemes.

Com que volíem mantenir al màxim l'homogeneïtat descriptiva, refusàvem partir de dues formes de base diferents, una d'acabada en /a/ subjacent i l'altra en /e/. A més, suposar una forma subjacent acabada en /e/ complicava l'explicació dels femenins: en nord-occidental els contactes fonosintàctics [e] + [a] o [a] + [e] àtones es resolen a favor de la vocal final i no de la inicial. Per tant, en adjuntar-se al radical el morf de femení és aquest el que hauria hagut de caure, donant formes femenines amb [e] final, en comptes de les formes amb [a] o amb [ə] que trobàvem en tots els casos.

L'opció més viable, doncs, era partir sempre d'un radical acabat en /a/ subjacent i intentar de derivar-ne fonològicament la [e] que apareixia en la forma final. Per a això necessitàvem, d'una banda, que l'alternança entre [e] i [a] presentés una distribució complementària i, d'una altra, que es donés de manera sistemàtica en la llengua.

Fonològicament, no podíem dir que [e] i [a] estiguessin en distribució complementària, perquè totes dues apareixien en síl·laba final àtona oberta. Morfològicament, en canvi, sí que es produïa aquesta distribució: mentre que [e] apareixia en el masculí, [a] ho feia en el femení.

Pel que fa a la sistematicitat d'aquest fenomen, podíem considerar que afectava tots els adjectius masculins pertanyents al lèxic comú, mentre que en quedaven fora els termes més cultes. Aquest fet, però, no invalidava la nostra proposta, perquè és força freqüent que certes regles actuïn en els mots populars i, en canvi, no afectin els mots cultes.

Teníem a favor nostre, a més, que Viaplana (1994) havia identificat, per a la tercera persona del singular dels verbs nord-occidentals, un fenomen pel qual una /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta passa a [e] en un context morfològic determinat: si es tracta de la 3a persona del singular. Nosaltres hem proposat, paral·lelament, una regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] les /a/ subjacents en síl·laba final oberta, si aquestes apareixen en un adjectiu masculí pertanyent al lèxic comú.

$$\text{RFm1: } /a/ \rightarrow [e] / \text{_____} \# \text{ si } []_{\text{adj.}} \text{ i no [fem.]} \\ [-\text{acc.}]$$

La formulació de regles morfològicament condicionades té l'inconvenient de la seva especificitat. En aquest cas, però, aquestes dues regles es podien justificar, a més de per la seva utilitat, per dos altres motius:

— Es reforcen mútuament, si tenim en compte que en tots dos casos es tracta d'una /a/ subjacent que esdevé [e] en síl·laba final àtona oberta. És a dir, que l'entrada de la regla, la sortida i el seu context fonològic són idèntics, i només difereixen en els condicionaments morfològics.

— Ajuden a mantenir diferències de caràcter morfològic. L'una permet de distingir entre primera i tercera persona: *jo cantav[a]/[ə]/[ɛ]* però *ell cantav[e]*. L'altra permet de distingir entre masculí i femení: *un excursionist[e]* però *una excursionist[a]/[ə]/[ɛ]*. Recordem que el nord-occidental és un dialecte que ten-deix especialment a mantenir aquest tipus de distincions: *que jo canta* però *que ell canti*, *cante* o *canto*, *si jo cantessa* però *si ell cantés* i, de la mateixa manera, *un pobr[e]* però *una pobr[a]/[ə]/[ɛ]*.

Mitjançant la formulació d'aquesta regla, doncs, aconseguíem de descriure aquest tipus de noms, tant per al central com per a les diferents varietats del nord-occidental considerades, partint d'una única forma de base acabada en /a/. I en els casos en què el masculí es realitzava com a [e], aquesta vocal, tot i que venia condicionada morfològicament, s'originava per un procés fonològic i no atemptava contra la hipòtesi de la inexistència del morfema de masculí.

2. Els femenins *alegr[e]*, *amabl[e]* i *xerrair[e]*.

Per al central, aquests adjectius presenten [ə] final en el femení i, per tant, no es diferencien de qualsevol altra forma femenina que acabi en el morf de gènere.

En el nord-occidental, en canvi, aquestes formes contrasten clarament amb els femenins habituals, acabats en [a] o [ə] segons les varietats. És evident que aquesta [e] no podia derivar d'una /a/ subjacent, perquè no es dona un fenomen de distribució complementària entre tots dos sons.

La solució més raonable és proposar una doble anàlisi per a aquestes formes. D'una banda, mantenir la descripció proposada per al català central, és a dir, suposar que aquests femenins reben la marca habitual de gènere. Aquesta anàlisi seria vàlida també per a les varietats nord-occidentals que en fessin els femenins en [a] o [ə]. Aquelles que fessin els femenins d'aquests adjectius en [e], en canvi, caldria suposar que els consideren inafectats per la regla de gènere i que, per tant, la vocal final que hi apareix no és en cap cas un altre morf d'aquest morfema, sinó que és un mer suport fonètic, com passa per al masculí.

Aquest tipus d'explicació ja havia estat utilitzada per Lloret i Viaplana en la descripció dels radicals que en el català central no presentaven cap marca externa de femení, tipus *llum* i *civil*. Per tant, la diferència entre, d'una banda, el català central, que fa *alegr[ə]*, i les varietats nord-occidentals que fan *alegr[a]* o *alegr[ə]* i, d'altra, les que fan *alegr[e]*, és l'inventari de lexemes que cadascuna considera marcats idiosincràticament com a inafectats per la regla d'atribució del morf de gènere, que és /a/ en tots els casos.

Finalment, doncs, es confirmen les hipòtesis de la inexistència del morfema de masculí i de la unitat del morf de femení. Analitzades les formes del nord-occidental, la flexió de gènere dels noms masculins o femenins que en català central acaben en [ə] queda tal com es recull en aquestes taules.

TAULA 40

Anàlisi de femenins nord-occidentals corresponents a formes centrals en -[ə]

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Central	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/	/a/	Caiguda de la vocal final en contacte amb el morf de femení Regla de reducció del vocalisme àton	belg[ə] excursionist[ə] homicid[ə]
Central	pobr alegr amabl xerrair	/a/	Regla de reducció del vocalisme àton	pobr[ə] alegr[ə] amabl[ə] xerrair[ə]
N-occ.	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/	/a/	Caiguda de la vocal final en contacte amb el morf de femení	belg[a] excursionist[a] homicid[a]
N-occ.	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/	/a/	Caiguda de la vocal final en contacte amb el morf de femení RF1: /a/ → [ə] / $\frac{\quad}{[-acc.]}^{\#}$	belg[ə] excursionist[ə] homicid[ə]
N-occ.	pobr amabl xerrair	/a/		pobr[a] amabl[a] xerrair[a]
N-occ.	pobr amabl xerrair	/a/	RF1: /a/ → [ə] / $\frac{\quad}{[-acc.]}^{\#}$	pobr[ə] amabl[ə] xerrair[ə]
N-occ.	alegr amabl xerrair	Inafectats per la regla d'inserció del morf de femení	Epèntesi [e]	alegr[e] amabl[e] xerrair[e]

TAULA 41

Anàlisi de masculins nord-occidentals corresponents a formes centrals en -[ə]

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Central	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/		Regla de reducció del vocalisme àton	belg[ə] excursionist[ə] homicid[ə]
Central	pobr alegr amabl xerrair		Epèntesi [e] Regla de reducció del vocalisme àton	pobr[ə] alegr[ə] amabl[ə] xerrair[ə]

TAULA 41 (Continuació)
Anàlisi de masculins nord-occidentals corresponents a formes centrals en -[ə]

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
N-occ.	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/			belg[a] excursionist[a] homicid[a]
N-occ.	belg/a/ excursionist/a/ homicid/a/		RF1: /a/ → [ə] / _____ _# [-acc.]	belg[ə] excursionist[ə] homicid[ə]
N-occ.	excursionist/a/ homicid/a/		RFm1: /a/ → [e] / _____ _# [-acc.] si [] _{adj.} i no [fem.]	excursionist[e] homicid[e]
N-occ.	pobr alegr amabl xerrair		Epèntesi [e]	pobr[e] alegr[e] amabl[e] xerrair[e]

3.8. ESTUDI COMPARATIU DE LA FLEXIÓ DE GÈNERE EN ELS ENQUESTATS

Les diferències entre els enquestats són, pel que fa a la flexió de gènere, mínimes, com es reflecteix en la taula següent:

TAULA 42
Diferències de flexió de gènere entre els enquestats

<i>Grafia</i>	<i>MS (variant 1)</i>	<i>MS (variant 2)</i>	<i>FS (variant 1)</i>	<i>FS (variant 2)</i>
-Ø/-a gat, -a			/a/ gènere	
-e/-a pobre, -a	Epèntesi [e]		/a/ gènere	
-a belga	/a/ radical		/a/ gènere /a/ radical cau	
-ista excursionista	/a/ radical	/a/ radical RFm1: /a/ → [e] / _____ _# [-acc.] si [] _{adj.} i no [fem.]	/a/ gènere /a/ radical cau	
-cida homicida	/a/ radical	/a/ radical RFm1: /a/ → [e] / _____ _# [-acc.] si [] _{adj.} i no [fem.]	/a/ gènere /a/ radical cau	

TAULA 42 (Continuació)
Diferències de flexió de gènere entre els enquestats

Grafia	MS (variant 1)	MS (variant 2)	FS (variant 1)	FS (variant 2)
-e <i>alegre</i>	Epèntesi [e]		Inafectat gènere Epèntesi [e]	
-ble <i>amable</i>	Epèntesi [e]		Inafectat gènere Epèntesi [e]	/a/ gènere
-aire <i>xerraire</i>	Epèntesi [e]		Inafectat gènere Epèntesi [e]	/a/ gènere

3.8.1. Diferències morfològiques

En el terreny estrictament morfològic no trobem cap variació, perquè la regla d'assignació del morf de gènere és idèntica per a tots. Només cal destacar com a element diferenciador l'existència o la inexistència, en l'entrada de certs adjectius, d'una marca idiosincràtica que bloqueja la regla d'atribució del morf de gènere. Es tracta, però, d'un fenomen que no afecta la descripció de la flexió regular, sinó que incideix en les entrades lèxiques d'adjectius del tipus *amable* i *xerraire*. En quedar fora de la regularitat, doncs, queda també fora del nostre interès immediat. De tota manera, en donem la taula de distribució entre els informants. Indiquem amb una *M* els parlants que tenen marcats els adjectius acabats en *-ble* i/o en *-aire* com a inafectats per la regla d'inserció de la marca de gènere, i amb *m* els que han respost totes dues opcions.

TAULA 43
Distribució entre els enquestats de marques idiosincràtiques per als adjectius en *-ble* i *-aire*

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
-ble	m	M			M	m					M	M
-aire	M	m				M	M				M	

Com es veu, la diferència entre els informants és notable: per a 3S, 4S, 2c, 3c i 4c aquests adjectius són perfectament regulars en tots els casos, i reben la marca de gènere /a/. Per a 5c, tants els adjectius en *-ble* com els adjectius en *-aire* van marcats lèxicament, mentre que per a 5S i 6c només estan marcats els acabats en *-ble*. Finalment, 1S, 2S i 6S vacillen en les seves respostes. No sembla que d'aquestes dades se'n pugui extreure cap conclusió que no sigui la variació que es dona,

tant en el nivell intra com interindividual, pel que fa a aquestes marques lèxiques idiosincràtiques.

3.8.2. Diferències fonològiques

3.8.2.1. Variable 1: tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta en la forma masculina dels adjectius

Entrant en el terreny fonològic, trobem que els informants es diferencien entre ells per la coneixença o la desconexença d'una regla fonològica morfològicament condicionada. Aquesta regla transforma la /a/ final del radical de certs adjectius quan aquests ocorren en la forma masculina. Podem establir, doncs, com a primera variable lingüística:

Variable 1. Tractament donat a la forma masculina singular dels adjectius acabats en /a/ àtona subjacent. Hi hauria dues possibles variants:

Variant 1.1. Absència de regles transformadores específiques.

Variant 1.2. Presència d'una regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] una /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta, si aquesta es troba en la forma masculina d'un adjectiu.

$$\text{RFm1: /a/} \rightarrow [\text{e}] / \frac{\text{si} [\text{ }]_{\text{adj.}} \text{ i no [fem.]}}{[-\text{acc.}]} \#$$

Aquestes dues variants es distribueixen entre els informants tal com es recull en la taula 44. Indiquem amb una *R* els que apliquen la regla fonològica morfològicament condicionada sense donar cap alternativa, amb *r* els que responen en primer lloc una forma amb [e] i després afegeixen una resposta sense aplicació de la regla, i finalment deixem sense marca els altres, és a dir, els que en cap cas no han aplicat la regla.

TAULA 44

Distribució entre els enquestats de la regla fonològica morfològicament condicionada RFm1

<i>Població</i>	<i>La Seu d'Urgell</i>						<i>Coll de Nargó</i>					
<i>Estat</i>	<i>Joves</i>		<i>Adults</i>		<i>Grans</i>		<i>Joves</i>		<i>Adults</i>		<i>Grans</i>	
<i>Informant</i>	<i>1S</i>	<i>2S</i>	<i>3S</i>	<i>4S</i>	<i>5S</i>	<i>6S</i>	<i>1c</i>	<i>2c</i>	<i>3c</i>	<i>4c</i>	<i>5c</i>	<i>6c</i>
-ista				R		R				r	r	R
-cida										r		R

Notem com:

— Només cinc informants de dotze han proporcionat una resposta amb mutació de /a/ a [e]. Per a la resta, en canvi, masculí i femení han estat pronunciats igual, amb [a] o amb [ə], segons els casos. Cal destacar, així mateix, que 4c i 5c, després de l'ocurrència *un excursionsit[e]* han donat la variant *un excursionist[ə]*.

— Aquesta regla específica de transformació de /a/ final actua només en alguns informants de les franges d'edat adulta i gran, tant de la Seu com de Coll de Nargó. En cap cas els joves no han proporcionat respostes amb [e] final.

— Pel que fa al grau de vitalitat de la regla, varia segons els informants. Dels cinc que l'apliquen en el cas de *excursionista*, només dos, 4c i 6c fan actuar la regla en un mot culte com *homicida*. Ja hem esmentat anteriorment que és força habitual que certes regles actuïn sistemàticament en mots populars o patrimonials i que, en canvi, no afectin els mots cultes.

Del que hem dit fins ara es dedueix que la transformació de /a/ subjacent en [e] és un procés que, en aquesta zona, es troba en decadència, perquè:

— No es dóna en la població jove.

— A voltes, després d'una primera resposta en [e], es dóna una forma alternativa en [ə], fet que demostra que hi ha inseguretat en l'ús d'aquestes formes.

Per ajudar-nos a buscar motivacions a la decadència d'aquesta variant en els parlants de la Seu i de Coll de Nargó, hem de tenir en compte, d'una banda, quina consideració mereix en la llengua estàndard i, de l'altra, quin tractament rep en els dos grans dialectes que queden a dreta i a esquerra de la zona que estudiem: el català central i el català nord-occidental.

Forma estàndard escrita. La forma normativa per a aquests masculins presenta, per raons etimològiques, una -a final ortogràfica, com la forma femenina. No recull, doncs, la distinció que es fa en una part del domini territorial català entre tots dos gèneres.

Forma estàndard oral. La *Proposta*³⁰ (1990, p. 14) de l'IEC considera admissible en l'àmbit general «la diferenciació fonètica entre el masculí i el femení del sufix -ista: *turista*, pronunciat *turiste* (masc.) o *turista* (fem.), pròpia dels parlars occidentals».

Notem, d'una banda, que no s'esmenten altres casos diferents del sufix -ista, com seria *homicid[e]*, forma que hem recollit en les enquestes. D'altra banda, la consideració d'aquestes formes com a admissibles les deixa en un segon terme. Citant de la *Introducció* a la *Proposta* (1993, p. 11): «Quan d'una forma de llengua diem que és *pròpia* (de l'àmbit general o d'un àmbit restringit) o que hi és *admissible*, cal interpretar que aquesta forma es troba dins la taula de la llengua estàndard».

30. Ens referirem així abreujadament a la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, I-Fonètica* (Barcelona, IEC, 1990) i *II-Morfologia* (Barcelona, IEC, 1993, 2a ed. revisada).

dard. La primera etiqueta (*és pròpia*) vol dir que la forma en qüestió és la plenament adequada i es pot emprar sense limitacions en tots els registres; la segona (*és admissible*) pressuposa l'existència d'una altra forma —la *pròpia* i comuna—, sempre preferible, i *dóna a entendre que la només admissible és simplement tolerada i que és aconsellable de reemplaçar-la* per aquella en les situacions més característiques de la llengua estàndard» (en aquesta darrera frase la cursiva és nostra).

Variant del català central. El català central no estableix distinció entre masculí i femení, pronunciats tots dos amb una vocal neutra final.

Variant del català nord-occidental. El nord-occidental distingeix sistemàticament entre els masculins i els femenins dels mots acabats en *-ista* i d'altres que ortogràficament són invariables en *-a*.

Conegudes aquestes dades, podem assenyalar com a factors afavoridors del relegament de les formes amb [e]:

1. La influència del català central, que no distingeix la forma fonètica del masculí i el femení. Hem de recordar que en la introducció assenyalàvem la relació creixent de la Seu amb Barcelona i les comarques de parla oriental, en detriment de la influència de Lleida.

2. La influència de la normativa, que proposa una forma ortogràfica única *excursionista* per a tots dos gèneres. En aquest sentit, cal destacar l'escolarització massiva en català de la població juvenil com un fet que pot ser determinant en la desaparició de certes desavinences entre la manera tradicional de pronunciar i l'ortografia establerta.

3.8.2.2. Variable 2: tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta

Finalment, hi ha un fenomen fonològic general que pot ser motiu de diferències fonètiques en la realització de la marca de gènere per part dels diversos informants.

Hem vist com el morf de gènere era /a/ per a tots i com aquest esdevenia [e] en el plural, també per a tots els informants, a causa d'una regla que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada.

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / ______ + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

En els singulars, en canvi, la forma fonètica depenia dels informants: mentre que per a uns el morf de gènere es realitzava inalteradament com a [a], per a d'altres la forma fonològica es reduïa a [ə] en el nivell fonètic. La raó d'aquesta diferència hem vist que era la coneixença o la desconexença d'una regla fonològica que transforma en [ə] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona.

$$\text{RF1: /a/} \rightarrow [\text{ə}] / \frac{\text{_____}}{[-\text{acc.}]} \#$$

Podem establir, doncs, com a segona variable lingüística que afecta la flexió de gènere:

Variable 2. Tractament donat a tota /a/ àtona subjacent en síl·laba final oberta. Hi hauria dues possibles variants:

Variant 2.1. Absència d'una regla de reducció d'aquest fonema en el context esmentat.

Variant 2.2. Presència d'una regla fonològica que transforma en [ə] una /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta:

$$\text{RF1: /a/} \rightarrow [\text{ə}] / \frac{\text{_____}}{[-\text{acc.}]} \#$$

La distribució de la variant reduïda i de la variant inalterada entre els diferents informants queda reflectida en la taula següent.

TAULA 45

Distribució de la variant reduïda i de la variant inalterada de /a/ àtona final entre els enquestats

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Edat												
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
[a]	I	I										
[ə]			R	R	R	R	R	R	R	R	R	R

Ja hem esmentat, en l'apartat introductori, les dificultats que havíem tingut en la transcripció d'aquest so i com deixàvem de banda una anàlisi instrumental perquè quedava fora del nostre centre d'estudi. De totes maneres, ens ha semblat interessant de remarcar la distribució de les variants reduïdes enfront de les no reduïdes. Només els dos joves de la Seu solen pronunciar un so [a] clar en posició final àtona. En els altres casos es pot percebre sempre un grau d'alteració del timbre que dona com a resultat un so vocàlic més o menys proper a la vocal neutra.

Potser aquest fenomen de no reducció que hem trobat en els dos joves és fruit d'una idiosincràsia individual.³¹ Podria tractar-se, però, d'un fenomen més gene-

31. Hem de remarcar que no és l'única característica peculiar que presenten aquests joves i que és desconeguda en els altres informants i en el català nord-occidental en general ([j]ibre, coní[j]).

ral.³² En tot cas, caldria fer un estudi prenent una mostra de població jove suficientment àmplia i tenint en compte:

— la influència que hi pugui tenir la parla de Barcelona, que segons la descripció d'Alegre (1993, p. 109) es caracteritza per una «articulació molt oberta de la /ə/»;

— la influència que hi pugui exercir la llengua escrita, la qual, com anirem veient, en aquests parlants es fa present en altres àmbits: pronunciació del sufix *-ista*, pronunciació de la *e-* inicial àtona, realització de la tercera persona del singular de les formes del tipus *canta*, *cantava*, *cantaria*... En tots aquests casos, els dos informants joves de la Seu opten per reproduir fidelment la solució ortogràfica.

32. En aquest sentit volem destacar els comentaris fets per una senyora de la Seu —a qui havíem entrevistat però que posteriorment vam haver de descartar com a informant— en referir-se a la parla dels joves: «La fonètica és estranya a nosaltres, fins i tot... hi ha persones que han viscut i han... o són nascuts aquí a la Seu i al retornar al cap d'uns anys m'han dit, molts han estat aquestes persones que ho han fet, ai! E. [nom propi femení], si aquesta canalla o aquesta gent jove parlen diferent de nosaltres, completament distint. I allavons jo m'adono també que parlen amb la *a*, acaben molt amb la *a*, utilitzen molt la *a* quan nosaltres feiem una *e* neutra». Quan li demano més explicacions afegeix: «Parlen molt amb les *as*, fan unes *as* molt obertes, però d'una forma insòlita, inadequada... especial. I tots ho fan. I els seus pares no parlen així. Jo crec que deu ser influència de l'escola.» Quan li demano que em posi exemples esmenta els mots *casa*, *germana* fent un so final vocàlic [a] molt exagerat. Diu que els plurals d'aquestes paraules, en canvi, els fan «correctes».

4. Cliticització

4.1. DELIMITACIÓ DE L'ÀMBIT D'ESTUDI

Anomenem *clítics* aquells morfemes que tenen un comportament en alguns aspectes similar al dels afixos i en d'altres similar al dels lexemes i que es mouen, doncs, en un terreny a mig camí entre els uns i els altres. Són segments morfològics de caràcter intermedi entre els segments inflectius i els radicals independents, i participen d'algunes propietats d'ambdós al mateix temps.

Hi ha processos fonològics que actuen com si el clític i el mot al qual s'adjunta constituïssin una unitat. En aquests casos diem que actuen en el nivell del mot sintàctic. D'altres processos fonològics, en canvi, els tracten com a dues unitats diferents, i llavors diem que actuen en el nivell del mot lèxic.

En català, aquests segments morfològics a mig camí entre el lexema i l'afix són bàsicament els pronoms febles, els articles, les preposicions i les conjuncions febles. Els podem classificar en dos grups.

D'una banda, aquells elements morfològics que són proclítics sobre el primer mot tònic que els segueix. Aquests clítics ocupen posicions d'especificador, és a dir, són el primer element del sintagma de què formen part. Pertanyen a aquest primer tipus de clítics l'article definit, el personal, l'indefinit i els possessius àtons. Tots ells comencen sintagmes de tipus nominal. També en formen part les preposicions, que són el primer element dels sintagmes preposicionals. I, encara, els complementitzadors que introdueixen la frase (*que, i, ni, si*) i certes formes dels auxiliars *ésser* i *haver* preposades al verb.

El segon tipus de clítics són els pronoms febles, que cliticitzen sempre sobre un verb. Poden adjuntar-s'hi per la dreta o per l'esquerra, un de sol o bé combinats, seguint, però, una ordenació determinada. Quan cliticitzen per l'esquerra es diu que estan en *posició proclítica*. Quan ho fan per la dreta, en *posició enclítica*. El català és una llengua que tendeix a la proclisi. Els casos d'enclisi es limi-

ten a set úniques formes verbals: l'infinitiu, el gerundi i totes les persones de l'imperatiu. Recordem, però, que en aquest punt també es donen diferències dialectals. Així, el rossellonès no posposa el clític amb gerundi i infinitiu, mentre que en alguerès l'infinitiu admet alhora anteposició i posposició. També l'imperatiu participa d'aquestes variacions, ja sigui per reducció de l'enclisi (imperatius del tipus *s'ho miri*) o per extensió (imperatius futurs del tipus *miraràs-t'ho*).

D'acord amb aquesta divisió, i tenint en compte que ens ocupem només de les categories gramaticals variables, el nostre estudi de la cliticització tractarà els articles i els pronoms febles.

En català tenim tres tipus d'articles: l'article definit, l'indefinit i el personal. Només tractarem el primer, que tradicionalment ha estat considerat un dels elements diferenciadors del català nord-occidental. Deixem de banda, en canvi, l'article personal, perquè en el territori que estudiem coincideix amb l'article definit. Tampoc no considerem l'article indefinit, perquè fonològicament és homogeni a tot el domini i no aportaria res de nou a les dades que sobre flexió nominal hem vist anteriorment.

Analitzarem alhora l'article definit i l'anomenat pronom de tercera persona. Prenem aquesta decisió d'acord amb la idea, expressada per Viaplana (1980), que només poden ser considerades com a persones pròpiament dites la primera i la segona.

Tradicionalment, s'ha suposat que en el discurs hi ha implicades tres persones gramaticals: la primera, que correspon a qui parla; la segona, que correspon a qui escolta, i la tercera, que no és ni l'un ni l'altre. De fet, però, només la primera i la segona persona estan ben definides en el discurs. L'anomenada tercera persona ha de considerar-se, en canvi, com una marca d'indefinició de persona, perquè només en sabem que no és ni el parlant ni l'oient.

Això porta a considerar els pronoms de primera i de segona persona com un objecte lingüístic diferent dels anomenats pronoms de tercera persona. Així, els pronoms de primera i de segona persona representen, respectivament, qualsevol parlant o qualsevol oient, prescindint de tots els trets individualitzadors. Pel que fa a la naturalesa dels anomenats pronoms de tercera persona, s'aclareix si els relacionem amb els articles determinats. Ambdós han estat considerats tradicionalment objectes lingüístics de naturalesa diferent, malgrat les coincidències formals que presenten. La diferència entre els uns i els altres és que, mentre que els articles acompanyen un nom, els considerats pronoms de tercera persona recorden aquest mateix nom, que ha desaparegut per redundant. Podem considerar, doncs, que els anomenats pronoms de tercera persona són, en realitat, articles anafòrics o anàfores, fet que justifica que en fem un tractament conjunt.

Per a l'estudi de les variants formals que presenta l'article, tindrem en compte:

1. El paradigma flexiu: masculí i femení, singular i plural.
2. El context fonètic d'aparició, segons que el segment inicial del mot següent sigui consonàntic o vocàlic, i que el segment final del mot anterior —en cas d'haver-n'hi— sigui vocàlic. Considerarem els contextos següents. En posició proclítica:
 - davant de consonant ($_ + C$),
 - entre vocal i consonant ($V + _ + C$),
 - davant de vocal ($_ + V$).³³

Pel que fa a l'article anafòric, considerarem els mateixos contextos que per als clítics pronominals. Tenint en compte la complexitat d'aquest terreny, i que el nostre interès és oferir-ne una visió general, establim les següents limitacions:

1. No entrem en l'estudi de la combinació de pronoms, que s'introdueix en el terreny sintàctic. Tractem exclusivament la forma que adquireix el pronom quan s'uneix al verb en solitari.

2. Deixem de banda els pronoms que no presenten un polimorfisme evident (*hi*, *li* i *ho*).³⁴ Estudiarem aquells pronoms en què la posició contextual produeix canvis formals en la llengua estàndard i que tradicionalment han estat recollits com a elements diferenciadors entre nord-occidental i central: *em*, *et*, *es*, *en*, *ens* i *us*.

3. Considerem només les combinacions amb formes verbals personals, perquè les combinacions amb formes verbals no personals —especialment amb els diferents tipus d'infinitius— requereixen un estudi aprofundit de l'estructura sil·làbica del dialecte, estudi que va més enllà dels nostres objectius. Tanmateix, i tenint en compte que per limitacions sintacticosemàntiques no és possible d'aconseguir les formes enclítiques darrere /w/ corresponents a *et* i *es*, hem decidit, només en aquests dos casos, de considerar-ne la realització darrere de gerundi, perquè sembla que, per al comportament del pronom, són equivalents.³⁵

4. Tindrem en compte cinc posicions contextuais:
 - proclítica davant de verb començat en consonant: $_ + C$,
 - proclítica davant de verb començat en consonant i darrere d'un mot acabat en vocal: $V + _ + C$,
 - proclítica davant de verb començat en vocal: $_ + V$,

33. No hem considerat les formes de l'article femení *la* quan va seguit de mot començat per *i* o *u* àtones, que en estil acurat de parla no elideixen la vocal final.

34. L'única variació possible per a *hi* i *li* és la realització vocàlica o semivocàlica, que s'explica contextualment per un procés general de la llengua. Pel que fa a *ho*, en un estudi més detallat seria interessant d'assajar una regularització de les formes ([əw], [o], [u]...) que presenta en diferents dialectes.

35. De Lloret i Viaplana (1995): «De la taula anterior es pot concloure que, pel que fa a la forma dels enclítics, no hi ha cap diferència entre les formes posposades a una forma verbal acabada en [w] i les posposades a una forma verbal acabada en altres consonants.»

- enclítica darrere de verb acabat en vocal: V + _—,
- enclítica darrere de verb acabat en semivocal: w + _—.

Hem deixat de banda, doncs, l'enclisi darrere consonant, C + _—, que es dóna en les formes imperatives del tipus *cull*, *serveix*, *comprem...*, perquè la seva complexitat recomana de tractar-les en un estudi menys general.

Hem de tenir en compte que, per restriccions sintacticosemàntiques, no serà possible d'obtenir la forma corresponent a *us* darrere de vocal.

4.2. PUNT DE PARTIDA

4.2.1. *L'article i l'article anafòric*

Tenint en compte que l'article presenta flexió de nombre i de gènere, com els adjectius i els substantius, no és estrany de retrobar, en el seu tractament, les dues línies d'estudi que hem presentat en parlar de la flexió nominal.

Així, Mascaró (1985) proposa, basant-se novament en el català estàndard en modalitat central, que les formes de l'article —i de l'anomenat pronom de tercera persona— s'expliquen mitjançant un radical únic, /l/,³⁶ al qual s'adjunten, segons els casos, els al·lomorfs Ø o /u/ per al masculí i /ə/ per al femení, i els morfs Ø per al singular i /z/ per al plural. A més, hi actuen, si escau, processos d'epèntesi de la vocal [ə].

TAULA 46
Segmentació de l'article en català central segons Mascaró (1985)

	<i>Arrel</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>
Masculí singular	l	Ø/u	Ø
Femení singular	l	ə	Ø
Masculí plural	l	Ø/u	z
Femení plural	l	ə	z

Viaplana (1980, p. 467), basant-se en les formes barcelonines, proposa una segmentació en què la vocal [u] té el mateix caràcter epentètic que la [ə] i on diu

36. L'any 1968, Badia i Margarit, en una ponència presentada en el Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, ja postulava com a forma bàsica de l'article només l'element consonàntic /l/, deixant els elements vocàlics reduïts a la condició de mers suports fonètics. Aquesta anàlisi va ser transportada per Viaplana (1980) al terreny dels pronoms febles, per fer-ne una descripció que parteix del mateix supòsit: l'existència de formes de base reduïdes a un sol element consonàntic, les quals, quan és necessari, apareixen en el nivell fonètic acompanyades de vocals epentètiques. La proposta de Mascaró (1985), com veurem, segueix parcialment aquesta idea.

literalment que «l'oposició femení/masculí de les formes posposades dels pronoms de tercera persona singular acusatiu no es manifesten en el pla fonològic de la llengua, com a /ə/³⁷ enfront de /u/, sinó com a /ə/ enfront de /Ø/». Més endavant, però, Lloret i Viaplana (1996) fan desaparèixer aquest morf buit relacionat amb un suposat morfema de masculí, com hem recollit en la part de morfologia nominal. És aquesta darrera opció la que representem en la taula resum.

TAULA 47
Segmentació de l'article en català central segons Viaplana (1980)
i Lloret i Viaplana (1996)

	<i>Arrel</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>
Masculí singular	l		
Femení singular	l	ə	
Masculí plural	l		z
Femení plural	l	ə	z

Observem, doncs, que les principals diferències respecte Mascaró (1985) són:

1. L'absència del morf Ø per a indicar singular o masculí, perquè es parteix del pressupòsit de la inexistència d'aquests dos morfemes.

2. El valor atribuït a la vocal de *lo* i *los*, que passa a considerar-se epentètica. D'aquesta manera, es posa en relleu el que tenen en comú les formes amb [u] i les formes amb [ə]: el fet de donar-se si, i només si, en un context fònic determinat, l'estructura fonològica subjacent no és directament realitzable fonèticament.

Coherentment amb el que hem fet en l'apartat de morfologia nominal, seguirem la línia que considera que no existeix el morfema de masculí i que, per tant, les vocals finals que apareixen en els elements nominals masculins cal justificar-les per altres vies.

4.2.2. *Els pronoms febles*

També en l'àmbit dels pronoms febles trobem novament dos tractaments, el que ha proposat Mascaró (1985) i el que han proposat Viaplana (1980, 1990-1991) i Lloret i Viaplana (1996), aquest darrer només sobre els clítics pronominals singulars.

37. En aquest punt de l'article apareix una /a/, però es pot atribuir a un error tipogràfic, perquè arreu la representació fonològica proposada per al femení és /ə/ (cf. una mica més endavant en aquesta mateixa citació).

Mascaró (1985) suposa les següents formes fonològiques:

TAULA 48
Formes fonològiques dels pronoms febles segons Mascaró (1985)

<i>Pronom</i>	<i>Arrel</i>	<i>Nombre</i>
Primera persona del singular	m	Ø
Segona persona del singular	t	Ø
Reflexiu	s	
Partitiu	n	
Primera persona del plural	n/nu	z
Segona persona del plural	u/bu	z

Observem que:

1. L'anàlisi dels pronoms febles *es*, *en* difereix de l'anàlisi de *em*, *et*. Mentre que en el primer cas fonològicament només tenim el morfema radical, en el segon fonològicament tenim dos morfemes: un de radical i un de nombre, en aquest cas Ø, perquè es tracta de formes singulars. El pronom reflexiu i el partitiu, en canvi, no durien aquesta marca, perquè pròpiament no són pronoms singulars.

2. Mascaró (1985) suposa l'existència de dos allomorfs per al radical del pronom de primera i de segona persona en la seva forma de plural.

3. L'anàlisi de les formes *nos* i *vos* difereix de la proposada per a la forma paral·lela *los* (cf. taula 46). Mentre que *nos* i *vos* s'expliquen partint d'uns allomorfs de radical [nu] i [bu], la forma *los* s'explica partint d'una arrel única /l/ i un allomorf de gènere masculí [u].

Podem concloure que aquesta anàlisi planteja dues dificultats. D'una banda, ha de recórrer a la idiosincràsia de suposar que existeixen dos allomorfs per a la primera i la segona persona plurals, quan desitjaríem poder arribar a una forma única per a cadascuna. D'una altra, té l'inconvenient d'ésser contraintuïtiva en alguns punts, perquè proposa anàlisis diferents per a formes paral·leles: *em* i *et* s'analitzen diferentment que *en* i *es*; *nos* i *vos* presenten una segmentació diferenciada de la segmentació de *los*.

Aquests inconvenients se salven en les anàlisis proposades per Viaplana (1980) i per Lloret i Viaplana (1996), que parteixen del supòsit de la inexistència del morfema de singular i del morfema de masculí.

Com que no existeix el morfema de singular, els clítics *em*, *et*, *es* i *en* passen a analitzar-se igual, perquè tots tenen en comú el fet de no presentar la marca [plur.]. En l'anàlisi de Mascaró (1985), en canvi, *em* i *et* havien de dur el morf de gènere Ø, que no rebien ni *es* ni *en*.

D'altra banda, la inexistència del morfema de masculí força, com hem vist, a donar una altra explicació a la vocal present en la forma *los*: el seu caràcter epen-tètic lèxicament condicionat. Aquesta explicació s'estén llavors a les formes pro-nominals *nos* i *vos*, i s'aconsegueix un tractament homogeni per a tots tres casos, alhora que no cal recórrer a l'allomorfisme dels radicals.

Podem resumir les formes fonològiques proposades per Viaplana (1980) i Lloret i Viaplana (1996)³⁸ en aquesta taula:

TAULA 49
*Formes fonològiques dels pronominals febles segons Viaplana (1980)
i Lloret i Viaplana (1996)*

<i>Pronom</i>	<i>Arrel</i>	<i>Nombre</i>
Primera persona del singular	m	
Segona persona del singular	t	
Reflexiu	s	
Partitiu	n	
Primera persona del plural	n	z
Segona persona del plural	w	z

Observem, doncs, que les principals diferències respecte de Mascaró (1985) són:

1. L'absència del morf $\emptyset$ per a indicar singular.
2. La justificació de la vocal de les formes *nos* i *vos* com a epèntesi i no com a part d'un allomorf de radical.

3. La forma de base de la segona persona del plural, que per a Viaplana (1980, p. 472-473) és /w/. Aquesta es realitzaria fonèticament com a [w] en aquells con-textos en què anés precedida d'una vocal. En canvi, en els altres contextos, és a dir, precedida de consonant o en posició inicial, admetria diferents tractaments, segons la varietat dialectal: «el català admet un triple tractament de la /w/ de /wz/ quan apareix precedida d'una consonant: el manteniment, amb els reajusta-ments fonològics consegüents; la vocalització en [u], amb la desaparició auto-màtica de tota mena de problemes fonològics; i la consonantització en [b] o [v] amb el desenvolupament ulterior d'una [u] o [o] respectivament de naturalesa epentètica».

A partir d'una forma de base /w/, doncs, seria possible explicar les variants fonètiques [w], [u], [v], [b] i [β], aquesta darrera per un procés regular d'espiran-

38. L'estudi de Lloret i Viaplana (1996) considera només els clítics singulars. Com esmentarem més endavant, a més de les formes de base /m/, /t/ i /s/, proposa l'existència de les formes específiques /me/, /te/ i /se/ per a l'empordanès. Això no afecta, però, la filosofia global de la seva anàlisi.

tització d'oclusives sonores en un context de vocals o líquides. Mascaró (1985) suposava dos allomorfs radicals, un de caràcter vocàlic, /u/, i un altre de caràcter mixt consonàntic i vocàlic, /bu/.

Seguirem, doncs, la línia proposada per Viaplana (1980) i Lloret i Viaplana (1996), perquè sembla que pot oferir una anàlisi més sistemàtica i, alhora, més senzilla de la cliticització en català.

4.3. ANÀLISI DE LES DADES: L'ARTICLE

4.3.1. *Inventari de variants fonètiques*

A partir de les dades que hem recollit de tots els informants, hem elaborat dues taules en què presentem les formes fonètiques de l'article per als diferents contextos analitzats.³⁹

TAULA 50
Variants fonètiques de l'article masculí, segons el context, en el conjunt dels enquestats

	_ + C	V + _ + C	_ + V	V + _	w + _
Article masculí singular	lo el əl	l	l	—	—
Article anafòric masculí singular	lo el əl	l	l	l	lo
Article masculí plural	los els əls	ls	loz elz əlz	—	—
Article anafòric masculí plural	los els əls	ls	loz elz əlz	ls	los

39. El so fricatiu alveolar que actua com a morf de nombre, el representem sonor en aquells contextos en què el segueix una vocal, perquè és així com es realitza. Davant de consonant, en canvi, pot ser sord o sonor, adaptant-se al tret de sonoritat d'aquesta. Citant Mascaró (1985, p. 94): «La *s* de plural es presenta sempre en posició final de mot, i en aquesta posició queda subjecta a una sèrie de processos fonològics que determinen el seu tret de sonoritat. A final de mot, una sibilant alveolar fricativa és sorda ([s]) *a*) davant de pausa i *b*) davant de consonant sorda, i és sonora ([z]) *c*) davant de vocal i *d*) de consonant sonora». Tenint en compte que es tracta d'un fenomen regular i que no aporta cap variació en l'estudi de les dades, per elaborar la taula hem adoptat la convenció de transcriure'l sord en aquells contextos en què va seguit de consonant.

TAULA 51

Variants fonètiques de l'article femení, segons el context, en el conjunt dels enquestats

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Article femení singular	la	la	l	—	—
Article anafòric femení singular	la	la	l	la lə	la lə
Article femení plural	les	les	lez	—	—
Article anafòric femení plural	les	les	lez	les	les

Un primer cop d'ull revela que aquestes variants es corresponen a dues modalitats diferents: la tradicional del nord-occidental i la que és comuna al català central i a la llengua estàndard, aquesta darrera sotmesa, segons els casos, a uns o altres processos de reducció vocàlica. Sovint, però, aquestes dues modalitats apareixen barrejades en les respostes d'un mateix individu. Per aquest motiu, i a diferència del que hem fet en l'estudi de la flexió nominal, no presentem les dades distribuïdes per informants —més endavant ja hi entrarem. En aquest cas donem, per a cada context, el total de variants recollides, i deixem que sigui l'anàlisi mateixa la que les vagi agrupant, de manera internament coherent, en sistemes més o menys diferenciats. D'altra banda, l'agrupació final es correspon amb la que hauríem pogut fer intuïtivament a priori.

Per a l'anàlisi, partirem de l'observació de les taules. Descriurem primer les formes proclítics, comunes a l'article i a l'article anafòric. Dins d'aquestes, ens ocuparem en primer lloc d'aquelles formes que siguin coincidents per a tots els informants. Després, afrontarem l'estudi dels casos de polimorfisme. Finalment, buscarem una explicació per a les formes enclítics de l'article anafòric.

4.3.2. *L'article en situació proclítica*

Començarem fixant-nos en els tres contextos proclítics, és a dir, l'article o l'article anafòric situat davant de consonant ($_ + C$), entre vocal i consonant ($V + _ + C$) o davant de vocal ($_ + V$). Observem que:

1. En aquests contextos comuns a l'article quan actua com a tal i a l'article anafòric, les formes per a l'un i l'altre són exactament coincidents.
2. En la majoria dels contextos considerats, la forma de l'article no ofereix variació ni interna ni entre els diferents informants. És el cas de:

- l'article masculí singular entre vocal i consonant (V + _ + C) i davant de vocal (_ + V), en què és [l];
 - l'article masculí plural entre vocal i consonant (V + _ + C), en què és [ls];
 - l'article femení singular davant de consonant (_ + C) i entre vocal i consonant (V + _ + C), en què és [la], i davant de vocal (_ + V), en què és [l];⁴⁰
 - l'article femení plural, que en tots els contextos és [les]/[lez].
3. En canvi, tenim tres variants per a:
- l'article masculí singular davant de consonant (_ + C), en què pot realitzar-se com a [lo], [el] o [əl];
 - l'article masculí plural davant de consonant (_ + C) i davant de vocal (_ + V), en què paral·lelament al que succeïa en singular pot ser [los]/[loz], [els]/[elz] o [əls]/[əlz].

4.3.2.1. Les formes [l], [ls]/[lz], [la] i [les]/[lez]

Ens fixarem ara en les formes que no ofereixen variació: [l], [ls], [la] i [les]. Observant la taula que hem elaborat, el primer que crida l'atenció és que l'únic segment comú a totes quatre formes és [l] i, per tant, és aquest el que cal considerar com a radical de l'article. Partint del segment [l] i dels morfs que hem utilitzat per a l'estudi de la flexió nominal, podem explicar les diferents formes flectives de l'article, com es veu en la proposta de segmentació següent.

TAULA 52
Segmentació de les formes flectives de l'article (casos sense variació)

	Context anterior	Arrel	Gènere	Nombre	Context posterior
Masculí singular	<i>agafa</i>	l			<i>gos</i>
V + _ + C	<i>no</i>	l			<i>renten</i>
Masculí singular	Ø	l			<i>amo</i>
_ + V	Ø	l			<i>arreglaré</i>
Masculí plural	<i>agafa</i>	l		z	<i>gossos</i>
V + _ + C	<i>no</i>	l		z	<i>reben</i>
Femení singular	Ø	l	a		<i>dona</i>
_ + C	Ø	l	a		<i>té</i>
Femení singular	<i>agafa</i>	l	a		<i>dona</i>
V + _ + C	<i>que</i>	l	a		<i>cridis</i>

40. Recordem de nou que no considerem el manteniment de la vocal final de l'article femení davant de [i] i de [u] àtones, pròpia d'un estil de parla acurat.

TAULA 52 (Continuació)
Segmentació de les formes flectives de l'article (casos sense variació)

	Context anterior	Arrel	Gènere	Nombre	Context posterior
Femení singular	Ø	l			<i>esquena</i>
_ + V	Ø	l			<i>ensenya</i>
Femení plural	Ø	l	e	z	<i>dones</i>
_ + C	Ø	l	e	s	<i>comprà</i>
Femení plural	<i>agafa</i>	l	e	z	<i>dones</i>
V + _ + C	<i>que no</i>	l	e	s	<i>compri</i>
Femení plural	Ø	l	e	z	<i>esquenes</i>
_ + V	Ø	l	e	z	<i>obre</i>

En tots els casos que ara considerem, el segment [l] tot sol és el que representa fonèticament l'article masculí singular, fet que s'adiu amb el supòsit que no existeix ni el morfema de masculí ni el de singular.

Trobem després la seqüència [ls] o [lz] que es correspon en tots els casos amb la forma masculina plural de l'article. Aquest fet s'adequa perfectament a la hipòtesi que el morfema de nombre es realitza fonèticament com a [z] o com a [s], depenent de la sonoritat del segment següent, i que s'adjunta directament darrere del radical en els noms masculins, perquè no existeix el morfema de masculí.⁴¹

Pel que fa a la forma [la], corresponent a la realització de l'article femení singular, s'explica regularment per l'adjunció a l'arrel de l'article del morf de gènere /a/. Notem com en tots els casos hem trobat una realització fonètica no reduïda d'aquesta /a/ subjacent, malgrat que alguns dels nostres informants segueixen una regla de reducció de /a/ en síl·laba final àtona oberta:

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [\emptyset] / \text{_____} \# \\ [-\text{acc.}]$$

41. Seguim la tendència general de considerar que la forma fonològica del morfema de nombre és /z/ i que la realització [s] en deriva per raons contextuais. Viaplana (1980, p. 470) dóna el següent argument de caràcter general: «la tendència general de la fonologia generativa d'adoptar com a formes bàsiques aquelles que, fonològicament parlant, són les més caracteritzades —sobre la base que és intuïtivament i formalment més correcta la pèrdua que no pas l'acumulació de trets fonològics— ens forneix un criteri de decisió a favor de postular com a bàsiques les variants sonores». Mascaró (1985, p. 95), per la seva banda, fonamenta la seva decisió justament en el comportament dels clítics plurals: «Com que aquests clítics presenten [z] sonora davant de vocal, es tracta de /z/ subjacent i com que és el morf de plural, aquest és, fonològicament, /z/ (es, en canvi, presenta [s] i té per tant /s/ subjacent)».

Això ens indica que aquesta regla actua sobre el mot sintàctic, és a dir, considerant el conjunt que formen el clític i el mot al qual s'adjunta, i no pas sobre el mot lèxic.

Troben també una altra forma associada al femení singular: [ɪ]. Això no constitueix cap problema, perquè apareix únicament davant de vocal. L'elisió d'una [a] àtona final davant d'una altra vocal és un procés regular de la llengua i explica satisfactòriament la no realització fonètica del morf de gènere en el context davant de vocal ($- + V$).

Finalment, queden les formes [les] i [lez], associades sempre al femení plural. Per a explicar-les hem de recórrer novament al morf de nombre, que es realitza fonèticament com a [z] o com a [s], depenent de la sonoritat del segment següent, i al morf de gènere, /a/, que s'ordena sempre davant del de nombre. Observem que en aquest cas el morf de gènere es realitza fonèticament com a [e], perquè es troba en síl·laba final àtona travada i hi actua la regla transformadora que hem descrit en l'apartat de flexió nominal:

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / \underline{\quad\quad\quad} + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Podem resumir aquesta anàlisi en la taula següent:

TAULA 53
Anàlisi de les formes fonètiques de l'article (casos sense variació)

	<i>Arrel</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Masculí singular V + _ + C _ + V	l				l
Masculí plural V + _ + C (sonora)	l		z		lz
Masculí plural V + _ + C (sorda)	l		z	Procés regular d'ensordiment de sibilants davant de consonant sorda	ls
Femení singular _ + C V + _ + C	l	a			la
Femení singular _ + V	l	a		Procés regular d'elisió de la vocal /a/ àtona final davant de vocal	l

TAULA 53 (*Continuació*)
Anàlisi de les formes fonètiques de l'article (casos sense variació)

	<i>Arrel</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Femení plural _ + C (sonora) V + _ + C (sonora) _ + V	l	a	z	RF2: /a/ → [e] / _____ + C _# [-acc.]	lez
Femení plural _ + C (sorda) V + _ + C (sorda)	l	a	z	RF2: /a/ → [e] / _____ + C _# [-acc.] Procés regular d'ensordiment de sibilants davant de consonant sorda	les

4.3.2.2. Les formes [lo], [el], [əl] i [los]/[loz], [els]/[elz], [əls]/[əlz]

Estudiarem ara aquelles situacions en què hem obtingut diferents variants segons els enquestats i, a voltes, per a un mateix parlant. Recordem que es donaven per a:

— L'article masculí singular davant de consonant (_ + C), que pot realitzar-se com a [lo], [el] o [əl].

— L'article masculí plural davant de consonant (_ + C) i davant de vocal (_ + V), que paral·lelament al que succeïa en el singular pot ser [los]/[loz], [els]/[elz] o [əls]/[əlz].

Davant d'aquesta situació podem fer diverses observacions:

1. Totes les situacions de multiplicitat de formes afecten l'article masculí, sigui singular o plural, que subjacentment és /l/ i /l + z/. En canvi, no afecten l'article femení, subjacentment /l + a/ i /l + a + z/.

Recordem les principals regles formulades per Wheeler (1987) pel que fa a la formació de síl·labes. Segons Wheeler, la síl·laba consta d'una obertura —optativa— i d'un rim —obligatori. L'obertura pot estar formada per una sola branca amb un segment [–sil·làbic] o bé per dues branques amb segments [+consonàntics] no adjacents en l'escala de sonància. El rim consta obligatòriament d'una branca amb un segment [+sil·làbic], acompanyada a la dreta optativament per una o dues branques amb segments [–sil·làbics]. D'aquí es desprèn una triple classificació de la síl·laba, segons que sigui el seu rim:

- síl·laba oberta, si el rim té una sola branca;
- síl·laba travada, si en té dues;
- síl·laba sobretravada, si el rim té tres branques o més.

En el cas de les síl·labes sobretravades, el català no admet totes les combinacions possibles de segments [–sil·làbics] a les dues darreres branques, sinó que aquestes

han de respectar l'escala de sonicitat universal i, a més, han de cenyir-se a certes restriccions pròpies de la llengua catalana.

Si analitzem ara les formes subjacents de l'article veurem que:

— La forma /l + a/ se cenyeix a l'estructura de la síl·laba catalana, perquè consta d'un segment [+sil·làbic], obligatori, que va precedit per una obertura d'una sola branca formada per un segment [–sil·làbic].

— També la forma /l + a + z/ compleix les normes per a ésser una síl·laba catalana ben formada, en constar del segment [+sil·làbic] imprescindible precedit per una obertura d'un segment [–sil·làbic] i seguit per un tancament d'una sola branca, format també per un segment [–sil·làbic].

— En canvi, les formes /l/ i /l + z/ no es poden considerar síl·labes ben formades, perquè no compleixen el requisit obligatori d'estructurar-se al voltant d'un segment [+sil·làbic].

2. Els contextos d'aparició de les variants alternatives recollides no són idèntics en el cas del singular i en el del plural. Mentre que per al singular ocorren només davant de consonant (_ + C), en el plural apareixen també davant de vocal (_ + V).

Aquest fet és relacionable novament amb el principi de resil·labificació formulat per Wheeler (1987). El principi de resil·labificació estableix que una síl·laba no pot acabar en consonant si la següent no té obertura. Això no afecta els mots començats per consonant, però sí que afecta els començats per vocal. Aquests, en inserir-se en la cadena fònica, guanyaran la darrera consonant del mot anterior com a obertura per a la seva síl·laba inicial. Segons això:

— Una forma subjacent masculina, /l/ o /l + z/, no es veuria afectada pel fet d'anar seguida per un mot començat en consonant, perquè no s'hi produiria cap procés de resil·labificació. En ambdós casos ens trobaríem davant d'una síl·laba inicial mal formada.

— Una forma subjacent masculina singular, /l/, en canvi, es resil·labifica amb la primera síl·laba del mot següent si aquest comença en vocal, i passa a ser-ne l'obertura. Subjacentment teníem una síl·laba mal formada, perquè estava mancada d'un element [+sil·làbic], seguida d'una síl·laba ben formada però sense obertura. En la seva realització fonètica ara tenim una única síl·laba ben formada i amb obertura.

— La forma subjacent masculina plural /l + z/, en anar seguida d'un mot començat en vocal, també es resil·labifica, i la consonant final passa a ser l'obertura de la síl·laba inicial d'aquell mot. En aquest cas, però, el procés no elimina l'existència d'una síl·laba mal formada. Partíem d'una síl·laba no admissible /l + z/ seguida d'una síl·laba ben formada però sense obertura. Després de la resil·labificació tenim una síl·laba /l/ seguida d'una síl·laba ben formada i amb obertura. Com que /l/ segueix sent una síl·laba mal formada, perquè no té un segment [+sil·làbic], la resil·labificació no ha servit en aquest cas per a reparar l'estructura.

Això justifica que per al masculí singular els casos problemàtics afectin exclusivament el context davant de consonant ($_ + C$), mentre que per al masculí plural aquests afectin també el context davant de vocal ($_ + V$).

3. Finalment, observem que les diferents variants tenen en comú el fet de presentar l'arrel, en el cas del singular, o bé l'arrel més el morf de nombre, en el cas de plural, acompanyada d'un segment vocàlic. Aquests segments vocàlics són [o], [e] o [ə] i comparteixen la possibilitat d'actuar com a epèntesi en la varietat dialectal dels informants:

— [o] es pot relacionar amb l'epèntesi fonològica morfològicament condicionada de què parla Viaplana, de la qual tenim una mostra en el paradigma flexiu següent, obtingut dels enquestats:

TAULA 54
Paradigma flexiu de gos/gossa en els diversos informants

	<i>Masculí singular</i>	<i>Femení singular</i>	<i>Masculí plural</i>	<i>Femení plural</i>
1S 2S	gos	goss[a]	goss[o]s	goss[e]s
3S 4S 5S 6S 1c 2c 3c 4c 5c 6c	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s

— [e] es pot relacionar amb l'epèntesi habitual del català nord-occidental, que hem trobat en l'estudi de la flexió dels adjectius *pobre*, *alegre*, *amable* i *xerraire*.

TAULA 55
Inserció d'epèntesi en el masculí dels adjectius pobre, alegre, amable i xerraire

<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
pobr		Epèntesi [e]	pobr[e]
alegr			alegr[e]
amabl			amabl[e]
xerrair			xerrair[e]

— També [ə] es pot relacionar amb l'epèntesi habitual del català nord-occidental, en posició inicial, en aquelles varietats en què es produeix una neutralització de /e/ subjacent en aquesta posició. Efectivament, la regla de reducció de /e/ inicial a [ə] és coneguda per una part dels informants, com demostren les dues variants que hem recollit per als mots següents:

[e]riçó	o bé	[ə]riçó
[e]mboirat		[ə]mboirat
[e]nsiam		[ə]nsiam

[e]scales	[ə]scales
[e]ixugar	[ə]ixugar
[e]xamen	[ə]xamen

Aquesta regla de reducció es pot formular així:

$$\text{RF3: } /e, \varepsilon/ \rightarrow [\text{ə}] / \# \frac{\quad}{[-\text{acc.}]}$$

Les observacions fetes fins ara donen prou indicis per suposar que les variants que hem trobat per a l'article masculí no impliquen que tingui una arrel polimòrfica (del tipus /l/, /lo/, /el/), sinó que caldrà justificar-les partint del radical /l/ amb què hem treballat fins ara i amb l'ajuda de dos processos d'epèntesi, un que justificaria les formes [lo]/[los] i un altre que explicaria les formes [el]/[əl] i [els]/[əls].

L'epèntesi habitual

Wheeler (1987, p. 102) formula una regla d'inserció d'epèntesi final en els termes següents: «Si hi ha una consonant no incorporada a la dreta d'un rim, poda el rim per tal de construir una obertura màxima, i completa la síl·laba amb la vocal no marcada». I afegeix: «En el català oriental, evidentment, la vocal no marcada és la vocal neutra [ə]. En l'occidental és /e/». Aquesta seria, doncs, l'epèntesi regular o general del català.

Aquesta regla d'epèntesi final és necessària per a restituir tres tipus de seqüències no admissibles en català com a rims en posició final de lexema:

1. Aquelles en què la consonant exterior és igual de sonant o més que la consonant precedent —i recordem que Wheeler (1987) considera les semivocals menys sonants que les líquides: *signe*.

2. Aquelles en què una consonant no obstruent va seguida d'una fricativa sonora: *salze*.

3. Les seqüències de semivocal seguida de nasal: *faune*.

Paral·lelament a aquest procés d'epèntesi final, Wheeler (1987, p. 103) n'assenyala un altre d'epèntesi inicial:

El català demostra un procés d'epèntesi inicial que, naturalment, és complementari al d'epèntesi final (Wheeler 1979: 30-31). En mots com els de (48) veiem que en posició inicial, si hi ha una consonant no incorporada, es construeix un rim i es complementa amb la vocal no marcada.

- (48) *estel* /stell/; cf. *constellar*
estrat /strat/; cf. *substrat*

estrènyer /streɲ+r/; cf. *constrènyer*
espuma /spum+a/; cf. *despumar*
escriure /skriv+r/; cf. *transcriure*
eslau /slav/; cf. *iugoslau*.

Segons això, doncs, la vocal [e] epentètica compleix les següents característiques:

1. És un element de suport fonètic no sotmès a cap constrenyiment morfològic.
2. Es pot inserir a inici de mot si aquest fonològicament comença per una consonant no incorporada a l'obertura d'una síl·laba.
3. Es pot incorporar en posició final o prefinal de mot si aquest fonològicament acaba en una consonant no incorporada a la dreta d'un rim.

Analitzem ara els casos [el]/[əl], [els]/[əls] i [elz]/[əlz]:

TAULA 56
 Segmentació de les formes de l'article masculí amb l'epèntesi habitual

	Context anterior	Epèntesi	Arrel	Gènere	Nombre	Context posterior
Masculí singular	Ø	e/ə	l			gos
— + C	Ø	e/ə	l			faran
Masculí plural	Ø	e/ə	l		z	gossos
— + C	Ø	e/ə	l		s	compraran
Masculí plural	Ø	e/ə	l		z	amos
— + V	Ø	e/ə	l		z	acompanya

Subjacentment tenim estructures del tipus:

— /l # C/, en la qual l'element /l/ inicial no pot incorporar-se a l'estructura, perquè en català només s'admeten obertures del tipus obstruent + líquida, i encara amb certes restriccions.

— /l + z # C/, en la qual els dos elements inicials no poden incorporar-se a l'estructura, perquè l'obertura d'una síl·laba catalana només pot tenir dues branques. El segment /z/ tot sol tampoc no podria incorporar-s'hi, perquè l'única fricativa que pot encapçalar una obertura bibrancal és /f/.

— /l + z # V/. En aquest cas la fricativa passa a ser, per la regla de resil·labificació, l'obertura de la síl·laba següent, però l'element /l/ inicial no pot incorporar-se a l'estructura, perquè el català només admet obertures del tipus obstruent + líquida.

En tots tres casos queda justificada, doncs, la inserció de l'epèntesi [e]. El fet que aquesta epèntesi s'insereixi perifèricament i no pas per la dreta —tenim una

forma [el] i no pas [le]— fa pensar que el conjunt article + nom actua com una unitat. El tractament donat al clític, doncs, s'atansa més al d'un afix que al d'un radical.

L'epèntesi [o]

Lloret i Viaplana (1992) postulen l'existència d'una vocal epentètica [u] —per al català central— que pot actuar com a suport fonètic en dos casos:

1. Davant del morf de plural en certs mots masculins, per a fer pronunciabls seqüències del tipus «estrident (+ oclusiva) + [s]». Exemples: *gossos, feixos, cartutxos, boscos, testos*.

2. En mots que altrament no podrien incorporar-se a l'estructura prosòdica i que, a més, van lèxicament marcats com a afectats per la regla d'inserció d'epèntesi morfofonològica. La inserció d'aquesta epèntesi en el nivell lèxic destrueix el context per a l'aplicació de l'epèntesi fonològica regular. Exemples: *carro, rotllo*.

Viaplana (1991) ja formulava una regla d'inserció d'epèntesi [u], especificant-hi, però, el context [–fem.]. Lloret i Viaplana (1992) han renunciat a aquesta resta de binarisme formal que, d'altra banda, no és necessari, si tenim en compte que les regles morfològiques actuen abans que les fonològiques condicionades morfològicament o lèxicament, i aquestes abans que les fonològiques: les epèntesis afectaran només els nominals masculins, perquè els femenins, marcats prèviament amb el morf de gènere [ə], no necessiten mai la inserció d'una altra vocal per a fer la seqüència pronunciabla.

En aquest cas, doncs, [o] —[u] per al català central, perquè hi actua la regla de reducció major del vocalisme àton— seria una epèntesi caracteritzada per:

1. Inserir-se, en el nivell morfofonològic, en els plurals dels masculins acabats en estrident seguida o no d'oclusiva, o inserir-se, en el nivell lèxic, en els lexemes que no reben l'epèntesi habitual perquè duen aquesta altra determinada lèxicament. En tot cas, s'insereix abans que l'epèntesi general [ə], que ho fa en el nivell estrictament fonològic.

2. Situar-se sempre davant de la marca de plural.

3. Actuar sempre en formes no femenines.

Analitzem ara els casos de [lo] i [los]/[loz]:

TAULA 57

Segmentació de les formes de l'article masculí amb l'epèntesi condicionada

	<i>Context anterior</i>	<i>Arrel</i>	<i>Epèntesi</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>	<i>Context posterior</i>
Masculí singular	Ø	l	o			gos
_ + C	Ø	l	o			faran
Masculí plural	Ø	l	o		z	gossos
_ + C	Ø	l	o		s	compraran
Masculí plural	Ø	l	o		z	amos
_ + V	Ø	l	o		z	acompanya

Com hem vist més amunt, subjacentment tenim estructures del tipus /l # C/, /l + z # C/ i /l + z # V/, que justificarien la inserció de l'epèntesi habitual [e]. En aquest cas, però, trobem una vocal [o], la qual s'ha d'haver incorporat amb anterioritat, que fa innecessària la inserció de l'epèntesi habitual. Notem que es compleixen les condicions assenyalades per a l'epèntesi [o]: s'ha inserit davant de la marca de plural en una forma no femenina.

Aquesta [o] no es pot tractar de l'epèntesi condicionada morfofonològicament, però, perquè no es dóna el context fònic necessari: radical acabat en estrident o en estrident més oclusiva. Cal suposar, doncs, que es tracta d'una epèntesi determinada lèxicament. Per als informants que donen les formes [lo], [los], doncs, l'article està marcat idiosincràticament com a afectat per la regla d'inserció de l'epèntesi condicionada. L'epèntesi habitual, per tant, no troba el context adequat per a actuar, perquè l'estructura ja ha estat reparada.

Per als qui donen les formes [el], [els], en canvi, l'entrada del lexicó corresponent a l'article no duu cap marca especial en aquest sentit, i per això l'estructura es repara en el nivell estrictament fonètic pel procés d'epèntesi habitual. Els qui donen les formes [əl], [əls] es diferencien dels anteriors només pel fet de conèixer una regla de reducció de /e/ inicial cap a [ə].

Cal remarcar que, a part de la diferència de tenir o no una marca específica a l'entrada de l'article, l'ús d'una o altra epèntesi es relaciona, en aquest cas, amb el tractament donat als clítics. Una forma del tipus [el], amb inserció perifèrica de l'epèntesi, s'adiu amb un tractament unitari del conjunt article + substantiu o article anafòric + verb. Una forma del tipus [lo], amb epèntesi [o], que sempre s'insereix en posició final de mot i davant de la marca de plural, suposa un tractament del clític més proper al d'un lexema que al d'un afíx.

Aquesta anàlisi es pot resumir en la taula següent:

TAULA 58

Anàlisi de les formes fonètiques de l'article (casos amb variació)

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Masculí singular _ + C	l			Epèntesi lèxicament condicionada	lo
Masculí singular _ + C	l			Epèntesi habitual (regla d'epèntesi anterior)	el
Masculí singular _ + C	l			Epèntesi habitual (regla d'epèntesi anterior) RF3: /e, ε/ → [ə] / _# _____ [–acc.]	əl
Masculí plural _ + C (sonora) _ + V	l		z	Epèntesi lèxicament condicionada	loz
Masculí plural _ + C (sonora) _ + V	l		z	Epèntesi habitual (regla d'epèntesi anterior)	elz
Masculí plural _ + C (sonora) _ + V	l		z	Epèntesi habitual (regla d'epèntesi anterior) RF3: /e, ε/ → [ə] / _# _____ [–acc.]	əlz
Masculí plural _ + C (sorda)	l		z	Epèntesi lèxicament condicionada Procés regular d'ensordiment de sibilants sonores davant de consonant sorda	los
Masculí plural _ + C (sorda)	l		z	Epèntesi habitual (regla d'epèntesi anterior) Procés regular d'ensordiment de sibilants sonores davant de consonant sorda	els
Masculí plural _ + C (sorda)	l		z	Epèntesi habitual (regla d'epèntesi anterior) RF3: /e, ε/ → [ə] / _# _____ [–acc.] Procés regular d'ensordiment de sibilants sonores davant de consonant sorda	əls

4.3.3. L'article anafòric en situació enclítica

Estudiarem a continuació les posicions enclítiques de l'article anafòric darrere de vocal (V + _) i darrere de vau (w + _).

TAULA 59
Variants obtingudes per a l'article anafòric en posició proclítica i enclítica

<i>Article anafòric</i>	<i>_ + C</i>	<i>V + _ + C</i>	<i>_ + V</i>	<i>V + _</i>	<i>w + _</i>
Masculí singular	lo el əl	l	l	l	lo
Masculí plural	los els əls	ls	loz elz əlz	ls	los
Femení singular	la	la	l	la lə	la lə
Femení plural	les	les	lez	les	les

Pel que fa a les posicions enclítiques, observem que:

1. En quasi tots els contextos considerats la forma de l'article no ofereix variació. És el cas de:

— L'article masculí singular en tots dos casos. Darrere de vocal és [l] i darrere de [w] és [lo].

— L'article masculí plural també en tots dos casos. Paral·lelament al que succeïa per al singular, darrere de vocal és [ls] i darrere de [w] és [los].

— L'article femení plural, que en tots dos contextos és [les].

2. En canvi, tenim dues variants per a:

— L'article femení, que darrere vocal i darrere [w] pot realitzar-se, segons els enquestats, com a [la] o com a [lə].

Aquesta variació, però, la podem justificar fàcilment si recordem que entre els informants un grup coneixia una regla fonològica de reducció de /a/ en síl·laba final àtona lliure:

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [\text{ə}] / \text{_____} \# \\ [-\text{acc.}]$$

Aquesta alternança entre [la] i [lə] no l'hem trobat en posició proclítica, perquè RF1 és una regla que actua en el nivell del mot sintàctic i no del mot lèxic. Per

tant, afecta la vocal final de la unitat encliticitzada *compra-la*, però no afecta el proclític de *la compra*.

Fixem-nos ara en aquelles formes que no presenten vocal de suport:

TAULA 60
Formes de l'article anafòric sense vocal de suport (posició enclítica)

	<i>Context anterior</i>	<i>Arrel</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>	<i>Context posterior</i>
Masculí singular V + _	<i>renta</i>	l			Ø
Masculí plural V + _	<i>arregla</i>	l		s	Ø
Femení singular V + _	<i>llança</i>	l	a/ə		Ø
Femení singular w + _	<i>llanceu</i>	l	a/ə		Ø
Femení plural V + _	<i>renta</i>	l	e	s	Ø
Femení plural w + _	<i>agafeu</i>	l	e	s	Ø

Les formes femenines —salvada la diferència per l’actuació o no de RF1— es poden explicar tal com havíem fet en posició proclítica, perquè coincideixen plenament. En tenim prou partint de la forma fonològica /l/, de la marca de gènere /a/ i, si escau, de la marca de nombre /z/.

Passa el mateix amb les formes masculines que van darrere de vocal: [l] i [ls]. Són formes asil·làbiques, però, en anar precedides d’un element vocàlic, s’incorporen a la síl·laba d’aquest com a tancament del rim. Recordem que qualsevol element consonàntic pot ser la segona branca d’un rim i que /s/ pot adjuntar-se a la dreta de qualsevol rim existent.

Podem resumir l’anàlisi d’aquestes formes, doncs, en la taula següent:

TAULA 61
Anàlisi de les formes enclíiques de l'article anafòric que no duen epèntesi

	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Masculí singular V + _	l				l
Masculí plural V + _	l		z	Procés regular d’ensordiment de sibilants en posició final	ls

TAULA 61 (Continuació)
Anàlisi de les formes enclítiques de l'article anafòric que no duen epèntesi

	Radical	Gènere	Nombre	Processos posteriors	Forma fonètica
Femení singular V + _ w + _	l	a			la
Femení singular V + _ w + _	l	a		RF1: /a/ → [ə] / [_{-acc.}] [#]	lə
Femení plural V + _ w + _	l	a	z	RF2: /a/ → [e] / [_{-acc.}] + C _# Procés regular d'ensordiment de sibilants sonores en posició final	les

Falta analitzar ara el cas del masculí darrere *vau*. El primer que cal fer notar és que tots els informants han donat una única forma [lo]/[los], tant aquells que en posició proclítica donaven [lo]/[los] com els que donaven [el]/[els] o [əl]/[əls]. Haurem de preguntar-nos, doncs, si hi ha alguna raó que impedeixi l'aparició de l'epèntesi habitual en aquest context.

En primer lloc, fixem-nos que l'ús d'una o altra epèntesi és necessari, perquè en català no existeixen rims del tipus semivocal + líquida, com hem comentat anteriorment en l'estudi de la flexió de *xerraire*. Recordem només que aquest fet va decidir Wheeler (1987) a considerar que en català les líquides són més sonants que les semivocals. Tractant-se d'una violació de l'escala de sonicitat, doncs, l'epèntesi s'imposa.

És evident que en aquest cas ha actuat l'epèntesi [o], que com sempre apareix davant de la marca de plural i en un mot no femení. Això s'adequa perfectament a l'esquema que, en posició proclítica, compta també amb les formes reforçades amb [o], perquè hem dit que es tractava d'una idiosincràsia que anava marcada al lèxic. Què passa, però, amb aquells parlants que en posició proclítica utilitzen l'epèntesi [e] habitual? Hi ha alguna raó perquè aquesta no pugui aparèixer quan l'article anafòric és enclític?

Recordem la regla d'epèntesi posterior formulada per Wheeler (1987, p. 102): «Si hi ha una consonant no incorporada a la dreta d'un rim, poda el rim per tal de construir una obertura màxima, i completa la síl·laba amb la vocal no marcada». Segons això, esperaríem una forma del tipus **renteu-[le]*. En el cas del plural, el resultat seria **renteu-[les]*, amb inserció de l'epèntesi davant de la marca de plural, perquè el rim precedent a la frontera de morfema estava mal format —seria un cas

d'epèntesi paral·lel al de *xerrair*[e], *xerrair*[e]s. No sembla que hi hagi, doncs, cap motiu per a rebutjar una epèntesi d'aquest tipus.

Referent a això, Viaplana (1980) esmenta, com a causa del rebuig de les formes amb epèntesi habitual, la coincidència fonètica d'aquestes amb les formes femenines, coincidència que la llengua tindria tendència a desfer.⁴² Aquesta explicació és possible en català central, perquè la forma fonètica de l'epèntesi i la forma fonètica de la marca de femení conflueixen en [ə]. En les varietats nord-occidentals que estem estudiant, però, aquesta coincidència no es dona per al singular, perquè entre un possible **porta*-[le] masculí i el femení *porta*-[la]/[lə] hi ha la mateixa diferència que entre *un pobr*[e] i *una pobr*[a]/[ə], *un excursionist*[e] i *una excursionist*[a]/[ə].

Sembla que l'única sortida, doncs, és considerar que l'article va marcat idiosincràticament com a afectat per la regla d'inserció d'epèntesi condicionada. La diferència entre uns parlants i uns altres és que, mentre que per a uns l'article va marcat com a afectat per aquesta regla en posició enclítica, per a uns altres sempre va marcat com a afectat per aquesta regla, tant en posició enclítica com en posició proclítica.

En resum, doncs, les formes enclíiques [lo]/[los] s'explicarien així:

TAULA 62
Anàlisi de les formes enclíiques de l'article anafòric que duen epèntesi

	Radical	Gènere	Nombre	Processos posteriors	Forma fonètica
Masculí singular w + _	l			Epèntesi lèxicament condicionada	lo
Masculí plural w + _	l		z	Epèntesi lèxicament condicionada Procés regular d'ensordiment de sibilants sonores en posició final	los

Pel que hem dit fins ara, hi hauria dos models de realització de l'article masculí, segons el tractament donat a les epèntesis. El primer comptaria amb una entrada al lèxic en què l'article estaria lèxicament determinat com a afectat per la regla d'inserció de l'epèntesi condicionada en tots els contextos.

42. Tanmateix, Viaplana (1980, p. 467) observa que: «Aquesta tendència, però, no sembla pas que actuï en aquells casos en què aquests pronoms apareixen preposats a una forma verbal començada en vocal; en aquests casos, com hem vist abans, les formes pronominals masculines i femenines coincideixen per causa de l'elisió de la vocal [ə], marca de femení, en contacte amb la vocal següent».

TAULA 63
Model 1 de realització de l'article masculí

<i>Model 1</i>	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Masculí singular _ + C w + _	l			Epèntesi lèxicament condicionada	lo
Masculí plural _ + C (sonora) _ + V	l		z	Epèntesi lèxicament condicionada	loz
Masculí plural _ + C (sorda) w + _	l		z	Epèntesi lèxicament condicionada Procés regular d'ensordiment de sibilants sonores davant de consonant sorda o en posició final	los

En el segon model, l'entrada de l'article al lexicó especificaria que es veu afectat per una regla d'epèntesi especial només en posició enclítica. Per això, en posició proclítica l'estructura es repararia mitjançant l'epèntesi habitual, que es realitzaria fonèticament com a [e] o com a [ə] segons que hi actués o no la regla de reducció RF3 que hem formulat anteriorment:

$$\text{RF3: } /e, \varepsilon/ \rightarrow [\partial] / \# \underline{\hspace{1cm}} \\ [-\text{acc.}]$$

TAULA 64
Model 2 de realització de l'article masculí

<i>Model 2</i>	<i>Radical</i>	<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Masculí singular _ + C	l			Epèntesi habitual (regla d'epèntesi anterior)	el
Masculí singular w + _	l			Epèntesi lèxicament condicionada (només enclisi)	lo
Masculí plural _ + C (sonora) _ + V	l		z	Epèntesi habitual (regla d'epèntesi anterior)	elz
Masculí plural _ + C (sorda)	l		z	Epèntesi habitual (regla d'epèntesi anterior) Procés regular d'ensordiment de sibilants davant de consonant sorda	els

TAULA 64 (Continuació)
 Model 2 de realització de l'article masculí

Model 2	Radical	Gènere	Nombre	Processos posteriors	Forma fonètica
Masculí plural w + _	l		z	Epèntesi lèxicament condicionada (només enclisi) Procés regular d'ensordiment de sibilants davant de consonant sorda o en posició final	los

4.4. ANÀLISI DE LES DADES: ELS PRONOMS FEBLES

4.4.1. *Inventari de variants fonètiques*

El primer pas en l'anàlisi serà mostrar ordenadament quines variants hem obtingut per a cada pronom, en cadascun dels contextos, en el conjunt dels informants.⁴³ Diem en el conjunt dels informants perquè, a diferència del que hem fet en l'estudi de la flexió nominal, no indicarem quin o quins enquestats han donat cada variant. Una ullada a les respostes obtingudes de cadascun d'ells era prou, en molts casos, per a intuir que s'hi produïa una barreja de sistemes pronominals diferents. Alguns d'aquests sistemes semblaven fàcilment reconstruïbles agafant dades de diversos parlants, mentre que d'altres semblava que hi eren representats només parcialment. Considerar les respostes de cada individu com un sistema internament coherent, sotmès en tots els casos a les mateixes regles, era impossible. Fer a priori una idealització dels sistemes obtinguts, sense disposar d'una anàlisi detallada de cada forma fonètica, resultava massa arriscat.

Davant d'aquestes dificultats, ens ha semblat que el millor camí era analitzar cadascuna de les realitzacions fonètiques isoladament, deixant clar, però, quins pressupòsits generals la justifiquen. Fet això, podrem establir quines formes fonètiques segueixen les mateixes normes i, per tant, es poden considerar integrants d'un mateix sistema. Un cop haurem definit aquests sistemes ideals, serà el moment de comparar-los amb les formes que realment ha donat cada informant. Això ens permetrà de veure fins a quin punt és correcta la intuïció inicial que, en el terreny dels clítics pronominals, la variació intraindividual és, almenys en aquesta zona i en aquest moment, considerable.

43. Recordem que les formes enclíiques corresponents a *et* i *es* no es donen darrere de /w/ per restriccions sintacticosemàntiques. En aquest cas les hem obtingut darrere de gerundi. Per simplificar, però, sovint parlarem de formes enclíiques darrere de vau com a terme generalitzador que les inclou.

La taula de variants que hem elaborat és la següent:⁴⁴

TAULA 65
Variants fonètiques dels pronoms febles per al conjunt dels informants

	_ + C	V + _ + C	_ + V	V + _	w + _
1a singular	em əm	m	m	m	me
2a singular	et ət ti	t	t	t	te ti
Reflexiu	es əs se	s	s	s	se si
Partitiu	en ən ne	n	n	n	ne ni
1a plural	ens əns mos	ns mos	enz ənz moz	ns mos	nze nos mos
2a plural	us əws	ws us	uz əwz	—	ws wze βos

Tenint en compte que partim de formes de base asil·làbiques, del tipus C o CC (/m/, /t/, /s/, /n/, /n + z/ i /w + z/), esperem trobar dos tipus de solucions fonètiques: o bé que el pronom pugui sil·labificar amb el mot anterior o posterior o bé que es construeixin formes sil·làbiques per inserció de vocals de suport. Per això, hem estructurat l'estudi en dos blocs: les formes dels clítics en els contextos que permeten la sil·labificació i les formes dels clítics en aquells contextos que no la permeten.

44. Recordem novament que en el nivell fonètic el morf de plural pot ser sord o sonor segons la sonoritat de la consonant següent. Tenint en compte que es tracta d'un fenomen regular i que no aporta cap variació a l'estudi de les dades, per elaborar la taula hem adoptat la convenció de transcriure'l com a sord en aquells contextos en què va seguit de consonant.

4.4.2. Formes dels clítics en els contextos que permeten la sil·labificació

Si ens fixem en la taula anterior, veurem que els únics casos sense coexistència de variants corresponen als pronoms no plurals —1a sing., 2a sing., reflexiu i partitiu— en aquells contextos en què són adjacents a una vocal (V + _ + C, _ + V, V + _) i, per tant, poden sil·labificar-hi. En tots aquests casos, la forma del pronom és estrictament la consonant que hem suposat com a forma de base.

TAULA 66
Formes clítiques en els contextos sense coexistència de variants

	Context anterior	Arrel	Nombre	Context posterior
1a singular				
V + _ + C	<i>que</i>	m		<i>renti</i>
_ + V	Ø	m		<i>arreglo</i>
V + _	<i>renta</i>	m		Ø
2a singular				
V + _ + C	<i>no</i>	d		<i>dirà res</i>
_ + V	Ø	t		<i>acompanyaran</i>
V + _	<i>prepara</i>	t		Ø
Reflexiu				
V + _ + C	<i>que</i>	r		<i>renti</i>
_ + V	Ø	s		<i>arregla</i>
V + _	<i>renti</i>	s		Ø
Partitiu				
V + _ + C	<i>no</i>	n		<i>trenquis cap</i>
_ + V	Ø	n		<i>emplenarà</i>
V + _	<i>arregla</i>	n		Ø

Ens preguntem ara què succeeix per als pronoms plurals, 1a pl. i 2a pl., en aquells casos en què van precedits de vocal i podrien sil·labificar amb el mot anterior. (Recordem que, per als plurals, la sil·labificació amb un mot següent començat per vocal no és possible.)

TAULA 67
Formes dels pronoms clítics plurals precedits de vocal

	Context anterior	Arrel	Nombre	Context posterior
1a plural				
V + _ + C	<i>que</i>	n	s	<i>tranquillitzem</i>
V + _	<i>porta</i>	mo	s	Ø

TAULA 67 (Continuació)
Formes dels pronoms clítics plurals precedits de vocal

	Context anterior	Arrel	Nombre	Context posterior
2a plural				
V + _ + C	<i>que</i>	w	s	<i>pegueu</i>
	<i>qu(e)</i>	u	s	<i>pegueu</i>

Per al pronom de segona persona hi ha dues variants fàcilment explicables. En tots dos casos el pronom sillabifica amb la vocal anterior. El primer cop, però, aquesta vocal es manté i el resultat fonètic és un diftong acabat en la semi-vocal [w], que s'explica directament a partir de la forma fonològica subjacent. La segona variant, en canvi, va més enllà, perquè s'hi produeix una reducció del diftong per pèrdua de la [e] àtona. Un fenomen regular és el responsable que, en aquest cas, la semivocal de l'antic diftong es vocalitzi per a esdevenir el nucli sillàbic.

L'opció entre el manteniment i l'elisió de les vocals [a], [ə] i [e] àtones en un context com aquest depèn sobretot de la velocitat d'elocució i del grau de formalitat. Citem, en aquest sentit, Recasens (1993, p. 138): «Els grups amb V1=[ə] es realitzen regularment amb hiat. L'elisió d'aquesta vocal és propiciada per la freqüència d'ús del mot i pel fet que el grup registri un nivell baix de força accentual dintre de la frase. La vocal s'elideix obligatòriament si pertany a la preposició *de* i, tret de determinades combinacions, si pertany als articles *la* i *una*».

Si ens fixem ara en el pronom de primera persona, veurem que la situació no és paral·lela, perquè les dues variants difereixen considerablement. D'una banda, trobem una forma [ns], que és la que esperàvem pels nostres supòsits de partida. És segmentable en l'arrel /n/ i la marca de plural /z/, i sillabifica amb el mot anterior.

Troblem, però, una altra forma, [mos], que planteja dos problemes:

1. En primer lloc, la consonant [m] no és derivable de la forma de base /n/ que havíem suposat fins ara, perquè no es produeix en la llengua una alternança sistemàtica entre aquests dos segments. Aquest fet, però, no resulta gaire problemàtic, si tenim en compte que /m/ és la forma de base del pronom feble de primera persona quan aquest apareix en singular. N'hi ha prou de suposar que per a uns parlants el pronom de primera persona, en la seva versió feble, compta amb una sola arrel, /m/, mentre que per a d'altres en té dues, distribuïdes segons un condicionament morfològic: /m/ per al singular i /n/ per al plural.

2. Resulta més complicat, en canvi, justificar la presència de l'element vocàlic [o] en aquest context, perquè les formes del tipus **que [ms] tranquil·litzen* i **porta'[ms]* no sembla, a priori, que violin les normes fonotàctiques del català

(cf. amb *flams*, *camp*s, *sinònims*, *oms*, *autònoms*). Més endavant tornarem sobre aquest tema.

4.4.3. Formes dels clítics en els contextos que no permeten la sillabificació

En la resta de contextos ($_ + C$ i $w + _$ per al singular i $_ + C$, $_ + V$ i $w + _$ per al plural), en què el pronom no pot sillabificar amb el mot anterior ni amb el següent, i en què, per tant, l'estructura necessita ser reparada per algun mitjà, és on trobem realment la variació. La diversitat apareix, doncs, en funció de les estratègies reparadores seleccionades.

Si observem l'inventari de variants, intuïm que aquesta diversitat és més complexa per a les formes del plural que per a les del singular, possiblement perquè una estructura del tipus C és més fàcil de reparar que una del tipus CC , per a la qual es poden donar més opcions.

4.4.3.1. Els pronoms *em*, *et*, *es* i *en*

Fixem-nos en primer lloc en les formes obtingudes per als pronoms 1a sing., 2a sing., reflexiu i partitiu.

TAULA 68
Formes dels pronoms de 1a i 2a persona del singular, reflexiu i partitiu

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
1a singular	em əm	m	m	m	me
2a singular	et ət ti	t	t	t	te ti
Reflexiu	es əs se	s	s	s	se si
Partitiu	en ən ne	n	n	n	ne ni

Els esquemes per a aquests quatre pronoms s'assemblen bastant. En trets generals podem dir que:

1. Com hem comentat anteriorment, quan hi ha una vocal adjacent ($V + _ + C$, $_ + V$, $V + _$), tots quatre pronoms es realitzen exclusivament a través de l'element

a) Per als informants que han donat la forma [en]/[ən] en posició proclítica i [ne] en posició enclítica, l'epèntesi és perifèrica, fet que suposa que la combinació verb + clític es tracta com si fos un sol mot.

Epèntesi perifèrica: E_Pronom Verb Verb Pronom_E

b) Per als informants que han donat la forma [ne] tant en posició enclítica com en posició proclítica, en canvi, l'epèntesi s'insereix sempre a la dreta, i això suposa que el clític funciona com un mot independent.

Epèntesi a la dreta: Pronom_E Verb Verb Pronom_E

Finalment, hem de justificar les formes [ti], [si] i [ni] que hem recollit en alguns informants de Coll de Nargó. Ens sembla clar que, atesa la proximitat de l'àrea xipella (Tuixén no queda pas gaire lluny) i atès l'enxiquiment progressiu que aquesta pateix, es pot suposar que aquestes formes —i alguna altra que hem recollit, com *natris* i *vatris*— són restes d'un estadi anterior en què la presència de [i] en aquest context era general.

Sobre el xipella, Veny (1993, p. 49-50) escriu: «Entre el català oriental i el català occidental, l'anomenat “xipella” forma com una mena d'envà dialectal. És quelcom de més modest que un subdialecte; es tracta més aviat d'una isoglossa discontinua corresponent a la *i* resultat del tancament de la *e* final àtona i que baixa des de l'Alt Urgell fins a la Conca de Barberà, amb punts importants com Tuixén, Les Oluges, Sta. Coloma de Queralt, Barberà de la Conca, Solivella, Blancafort. [...] la *e* final del català pre-literari, en posició lliure o travada, esdevé *i*: *formatgi*, *formatge*, *quinzi*, *quinze*, *àpit*, *àpat*, *beuri*, *beure*, *paris*, *pares*, *rosis*, *roses*, *lis vaquis*, *les vaques*, *rederi*, *darrere*, (ell) *doni*, *dóna* (cat. nord-occ. *done*), (ell) *donavi*, *donava* (cat. nord-occ. *donave*), (ell) *donari(i)*, *donaria* (cat. nord-occ. *donarie*), *cantin*, *canten*, *diin*, *diuen*; no manquen els casos d'alternança: *nosaltris*, per ex., al costat de *nosaltres* (amb *e* occidental), així com els d'obertura de la *i*».

Fent una ullada a aquests exemples, veurem que cal distingir entre els que subjacentment tenen una /a/ i els que hi tenen una /e/. Des del punt de vista de la dialectologia generativa, i donada la regularitat del fenomen, ni els uns ni els altres no ofereixen dificultats explicatives. Els casos del tipus *cantin* o *vaquis*, es justificarien formulant per al xipella una regla de reducció de /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada, paral·lela a la que actua en la major part del català nord-occidental, però la sortida de la qual seria [i] i no pas [e].

Regla xipella 1: /a/ → [i] / _____ + C_#
[-acc.]

La resta de casos, s'expliquen per l'atribució al xipella d'una regla desconeguda en les altres varietats dialectals:

$$\text{Regla xipella 2: } /e/ \rightarrow [i] / ______ + (C)_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Per aquesta regla, tota /e/ subjacent esdevindria [i] en síl·laba final àtona, oberta o travada. Aquest procés afectaria també l'epèntesi en posició final, perquè subjacentment aquesta és /e/. En les formes *natris*, *vatris*, *tí*, *si* o *ní*, doncs, després de la inserció de l'epèntesi actuaria aquesta regla —com en català central actua la regla de reducció del vocalisme àton, que dona fonèticament un so [ə].

Tot el que acabem de dir és vàlid per al xipella, i ho seria també des d'un punt de vista diacrònic per a les ocurrences de Coll de Nargó. Però no podem oblidar que, des de la perspectiva en què ens hem situat, necessitem un altre tipus de justificació per a aquests casos aïllats. Una manera de formalitzar-los consisteix a considerar l'existència d'una epèntesi [i] lèxicament condicionada. Abans hem justificat *lo* i *los* dient que l'article tenia, en la seva entrada al lexicó, una marca que l'identificava com a afectat per la regla d'inserció de l'epèntesi [o] en comptes de l'habitual [e]. Per a les varietats que diuen *el gos* però *agafeu-lo*, s'especifica com a àmbit d'actuació de l'epèntesi condicionada el context enclític. Per a les que diuen *lo gos* i *agafeu-lo*, no s'especifica cap context, i llavors actua en tots. De la mateixa manera, podem suposar que els pronoms febles no plurals, per a aquests parlants, estan idiosincràticament marcats com a afectats per la inserció de l'epèntesi condicionada [i].

Ja que les hem esmentat, les formes *natris* i *vatris* també es justificarien de manera paral·lela. Per a les varietats que diuen *natres* i *vatres*, l'epèntesi inserida seria l'habitual i aquests lexemes no durien cap marca específica al lexicó. Per a les que donen *natros* i *vatros*, l'epèntesi inserida seria [o] i vindria lèxicament condicionada, és a dir, especificada al lexicó. Finalment, *natris* i *vatris* serien un cas paral·lel, però aquest cop l'epèntesi condicionada seria [i] i no [o].

Vist tot això, l'anàlisi dels pronoms *em*, *et*, *es* i *en* es pot resumir en la taula següent:

TAULA 69
Anàlisi de les variants dels pronoms *em*, *et*, *es* i *en*

	Arrel	Processos posteriors	Forma fonètica
1a singular	m	Sil·labificació	m
V + _ + C			
_ + V			
V + _			

TAULA 69 (Continuació)
 Anàlisi de les variants dels pronoms em, et, es i en

	<i>Arrel</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
1a singular _ + C	m	Epèntesi inicial	em
1a singular _ + C	m	Epèntesi inicial RF3: /e, ε/ → [ə] / # _____ [-acc.]	əm
2a singular V + _ + C _ + V V + _	t	Sil·labificació	t
2a singular _ + C	t	Epèntesi inicial	et
2a singular _ + C	t	Epèntesi inicial RF3: /e, ε/ → [ə] / # _____ [-acc.]	ət
2a singular _ + C nt + _	t	Epèntesi final	te
2a singular _ + C nt + _	t	Epèntesi lèxicament condicionada [i]	ti
Reflexiu V + _ + C _ + V V + _	s	Sil·labificació	s
Reflexiu _ + C	s	Epèntesi inicial	es
Reflexiu _ + C	s	Epèntesi inicial RF3: /e, ε/ → [ə] / # _____ [-acc.]	əs
Reflexiu _ + C nt + _	s	Epèntesi final	se
Reflexiu nt + _	s	Epèntesi lèxicament condicionada [i]	si
Partitiu V + _ + C _ + V V + _	n	Sil·labificació	n

TAULA 69 (Continuació)
Anàlisi de les variants dels pronoms em, et, es i en

	<i>Arrel</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
Partitiu _ + C	n	Epèntesi inicial	en
Partitiu _ + C	n	Epèntesi inicial RF3: /e, ε/ → [ə] / _# [–acc.]	ən
Partitiu _ + C w + _	n	Epèntesi final	ne
Partitiu w + _	n	Epèntesi lèxicament condicionada [i]	ni

4.4.3.2. El pronom *ens*

Les formes plurals per al pronom de primera persona presenten força variació en els informants.

TAULA 70
Variants del pronom de primera persona ens entre els informants

	<i>Context anterior</i>	<i>Forma fonètica</i>	<i>Context posterior</i>
_ + C	Ø	enz	<i>veurem</i>
	Ø	ənz	<i>veurem</i>
	Ø	moz	<i>veurem</i>
V + _ + C	<i>que</i>	ns	<i>tranquil·litzem</i>
	<i>que</i>	mos	<i>tranquil·litzem</i>
_ + V	Ø	enz	<i>esperen</i>
	Ø	ənz	<i>esperen</i>
	Ø	moz	<i>esperen</i>
V + _	<i>porta</i>	ns	Ø
	<i>porta</i>	mos	Ø
w + _	<i>espereu</i>	nze	Ø
	<i>espereu</i>	nos	Ø
	<i>espereu</i>	moz	Ø

El primer que crida l'atenció és que, segons els parlants, la forma de base és diferent. Així, per a uns trobem /n/, mentre que altres presenten una forma del tipus [mos] que no pot relacionar-se amb aquesta arrel.

Fixem-nos en primer lloc en les formes amb /n/. Com havíem comentat anteriorment, aquestes sil·labifiquen amb la vocal anterior en els contextos V + _ + C i V + _. En canvi, necessiten una vocal de reforç en els altres casos: _ + C, _ + V i w + _.

En posició proclítica, aquesta vocal de reforç sempre és l'epèntesi habitual, que pot realitzar-se com a [e] o bé com a [ə] si hi actua la regla de reducció vocàlica RF3:

$$\text{RF3: } /e, \varepsilon/ \rightarrow [\text{ə}] / \frac{\quad}{\# \text{[-acc.]}}$$

L'aparició d'aquesta epèntesi es produeix sempre en posició inicial, és a dir, tractant el clític i el verb com una unitat. Aquesta solució, doncs, s'adiu amb les formes del tipus [em]/[əm], [et]/[ət], [es]/[əs] i [en]/[ən] en els pronoms no plurals.

En posició enclítica comencem a trobar solucions més diferenciades: *espereu-[nos]* i *espe[réwnze]*. En la primera forma, s'ha recorregut a l'epèntesi condicionada [o], que s'insereix regularment davant la marca de plural, i que dona com a resultat [nos]. Cal destacar que en aquest cas l'epèntesi apareix en un radical que no és ni femení ni masculí perquè, de fet, no té flexió de gènere. Per això és important d'establir com a condició morfològica d'aparició de l'epèntesi [o] que el radical no sigui [fem.], és a dir, que no estigui marcat pel que fa a gènere, en comptes d'indicar que ha de ser masculí.

En la segona forma, en canvi, l'estructura s'ha reparat amb l'epèntesi habitual. Però la posició en què aquesta se situa és, a primer cop d'ull, sorprenent. Mirant la forma fonològica *espe/réw + n + z/*, diríem que és una estructura que no pot realitzar-se fonèticament sense l'ajuda de l'epèntesi, perquè en català no s'admet que una nasal sigui la tercera branca d'un rim que té com a segon element una /w/. Llavors esperaríem una forma del tipus **espe[ré.wens]*, en què l'epèntesi s'insereix entre la vau i la nasal. Així es forma una nova síl·laba en què /w/ fa d'obertura i /n/ és la segona branca del rim.

La solució que trobem, en canvi, és *espe[réwn.ze]*, en què l'epèntesi, situada al final, no desfà el contacte /w + n/. Per quina raó és necessària l'epèntesi, en aquest cas? Per a justificar-la és convenient que comparem el resultat de *espe/réw + n + z/* amb el de *com/préw + n/*. Recorrerem a una taula en què es confronten les respostes per a cadascun dels informants.

TAULA 71

Respostes dels informants per a les formes espereu-nos i compreu-ne

	<i>Espe/réw + n + z/</i>	<i>Com/préw + n/</i>
1S	espe[réw.nos]	com[préw.ne]
2S	espe[réw.nos]	com[préw.ne]
3S	espe[réwn.ze]	com[préw.ne]
4S	espe[réwn.ze]	com[préw.ne]
5S	espe[réw.nos]	com[préw.ne]
6S	espe[réwn.ze]	com[préw.ne]
1c	espe[réwn.ze] espe[réw.nos]	com[préw.ni]
2c	espe[réw.nos]	com[préw.ne]
3c	espe[réw.mos]	com[préw.ni]
4c	espe[réw.mos]	com[préw.ni]
5c	espe[réw.nos]	com[préw.ne]
6c	espe[réw.mos]	com[préw.ni]

Els resultats de la columna de la dreta mostren com, sigui mitjançant l'epèntesi habitual o amb l'ajuda de l'epèntesi condicionada [i], en tots els casos s'evita el contacte entre /w/ i /n/ en el mateix rim. En la columna de l'esquerra, en canvi, només la inserció de l'epèntesi condicionada [o] desfà aquest contacte. L'epèntesi habitual manté el grup en la mateixa síl·laba. Quina diferència hi ha, llavors, entre la forma obtinguda *espe[réwn.ze]* i una suposada forma **espe[réwns]*? L'única diferència és que en aquesta darrera forma, com succeiria a **com[préwn]*, el contacte entre la *vau* i la nasal tindria lloc en un rim final, mentre que a *espe[réwn.ze]*, i gràcies a la inserció de l'epèntesi, el rim esdevé medial.

En conclusió, doncs, el que justifica tant l'epèntesi que apareix a *espe[réwn.ze]* com la que trobem a *com[préw.ne]* no és la inadmissibilitat del rim [Vwn], sinó la prohibició que aquest aparegui en posició final. Com a rim medial és, per a aquesta varietat i almenys en el camp dels clítics pronominals, perfectament admissible.

Segons el que hem dit fins ara, la diferència entre els informants que han donat una forma del tipus *espereu-[nze]* i els que han donat una forma com *espereu-[nos]* és el tipus d'epèntesi usada.⁴⁷ Els primers no tenen cap marca idiosin-

47. Aquest fet pot ser conseqüència de l'admissibilitat o no d'un rim medial del tipus /w + n/, tot i que en principi no han de ser necessàriament fenòmens connectats: com hem vist, l'epèntesi habitual podria reparar l'estructura tan bé com la condicionada si s'inserís entre la semivocal i la nasal. A la

cràtica en aquest sentit a l'entrada d'aquest pronom, de manera que s'hi aplica l'epèntesi habitual. Per als altres, en canvi, l'ús de l'epèntesi habitual és factible només en posició proclítica, perquè en posició enclítica tenen l'epèntesi [o] determinada lèxicament. Un cas semblant l'havíem comentat per a l'article. Uns informants el tenien marcat idiosincràticament com a afectat per l'epèntesi [o] en tots els contextos, i per això presentaven formes del tipus [lo] i [los] tant proclíticament com enclíticament. D'altres, en canvi, només tenien la indicació d'usar l'epèntesi condicionada en posició enclítica, i per això proclíticament donaven formes del tipus [el]/[əl], amb l'epèntesi habitual inserida en el nivell del mot sintàctic.

Resten per analitzar les formes del pronom de primera persona que no tenen /n/ en el nivell fonològic. El primer que crida l'atenció és la invariabilitat de la forma fonètica, que en tots els contextos és [mos]/[moz], només amb l'alternança regular de sonoritat en la sibilant final.

Podem identificar el segment vocàlic [o] amb un suport fonètic o bé hem de considerar que forma part del radical? Si poguéssim tractar-lo com una epèntesi, l'explicació d'aquestes variants seria prou senzilla. Hauríem de partir d'una forma de base /m/, coincident amb la d'aquest pronom en singular, i de la marca de plural /z/. A més, caldria suposar que el radical d'aquest pronom va idiosincràticament marcat com a afectat per la regla d'inserció de l'epèntesi condicionada en les formes de plural, tant si són enclítics com proclítics.

L'inconvenient el posen, però, les formes que adopta aquest pronom darrere de vocal: *que [mos] tranquil·litzen, porta-[mos]*. Podem suposar que hi ha alguna restricció que no permetria seqüències del tipus V + [ms]? De fet, no costa trobar exemples en què aparegui aquest tancament sil·làbic: *flams, hipopòtams, poms, lloms, sindònims, autònoms...* Potser caldria suposar l'existència d'unes restriccions diferents en el terreny dels clítics i en la resta d'àmbits de la llengua. Una solució d'aquest tipus l'adoptava Viaplana (1990-1991, p. 238) per a explicar les formes empordaneses [mirámə] i [mírəmə], en les quals el segment [ə] no sembla, a priori, explicable per necessitats fonètiques del context: «Es tracta només de considerar que, en el cas del grup dialectal empordanès, i almenys en el marc dels clítics pronominals, els requeriments d'epèntesi no s'acaben en els contextos no vocàlics com en els altres grups dialectals, i s'estenen també a aquells contextos en què la consonant del clític va precedida però no seguida de vocal».⁴⁸

pràctica, però, parlar de la varietat que no admet /w + n/ equival a parlar de la varietat que insereix l'epèntesi condicionada en posició enclítica.

48. Hem de dir, però, que Lloret i Viaplana (1995) opten per negar el valor epentètic de la vocal en aquests casos i proposen com a formes de base específiques per a l'empordanès /mə/, /tə/ i /sə/.

En les varietats que estem estudiant, també les normes fonotàctiques que regeixen els clítics sembla que presenten algunes especificitats. En concret:

1. En el terreny dels clítics, s'admet un rim medial en què la segona branca és una *vau* i la tercera una *ena* (parlants per als quals la forma de base del pronom de primera persona plural és /n/).

2. En el terreny dels clítics, no s'admeten seqüències del tipus V[ms], i per això trobem les ocurrències *que [mos] tranquil·litzem* i *porta-[mos]*, en què s'ha inserit una vocal [o] de suport (parlants per als quals la forma de base del pronom de primera persona plural és /m/).

En referència a aquest darrer punt, i encara que només sigui un reforç auxiliar, fixem-nos en la forma barcelonina [puzémzə]. La seva realització fonètica és derivable d'una forma fonològica /pozém + n + z/, que ha sofert una reducció consonàntica per la coincidència de nasalitat entre el segment final del verb i el segment inicial del pronom, el qual es perd. El tancament sil·làbic que quedava després d'aquest procés hauria estat [ms], però, semblantment al que hem recollit en les nostres dades, aquest no ha estat admès i s'hi ha inserit l'epèntesi habitual. Tot i que caldria fer-ne un estudi detallat, sembla que la inadmissibilitat de la seqüència V[ms] en els clítics podria tenir un abast dialectal ampli.

Segons el que hem dit fins ara, les formes plurals del pronom feble de primera persona s'expliquen com recull la taula següent.

TAULA 72
Anàlisi de les variants del pronom feble de 1a persona del plural

	<i>Arrel</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
V + _ + C (sonora)	n	z	Sil·labificació	nz
V + _ + C (sorda)	n	z	Sil·labificació	ns
V + _			Regla d'ensordiment de sibilants sonores en posició final o seguides de consonant sorda	
_ + C (sonora)	n	z	Epèntesi inicial	enz
_ + V				
_ + C (sorda)	n	z	Epèntesi inicial Regla d'ensordiment de sibilants seguides de consonant sorda	ens
_ + C (sonora)	n	z	Epèntesi inicial	ənz
_ + V			RF3: /e, ε/ → [ə] / _# _____ [–acc.]	

TAULA 72 (Continuació)
Anàlisi de les variants del pronom feble de 1a persona del plural

	<i>Arrel</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
_ + C (sorda)	n	z	Epèntesi inicial RF3: /e, ε/ → [ə] / _# _____ [–acc.] Regla d'ensordiment de sibilants seguides de consonant sorda	əns
w + _	n	z	Epèntesi final	nze
w + _	n	z	Epèntesi lèxicament condicionada (només enclítics) Regla d'ensordiment de sibilants en posició final	nos
_ + C (sonora) V + _ + C (sonora) _ + V	m	z	Epèntesi lèxicament condicionada (només plural)	moz
_ + C (sorda) V + _ + C (sorda) V + _ w + _	m	z	Epèntesi lèxicament condicionada (només plural) Regla d'ensordiment de sibilants en posició final o seguides de consonant sorda	mos

4.4.3.3. El pronom *us*

Entrem ara en l'estudi de les formes plurals del pronom feble de segona persona, que són les que ofereixen un panorama més complex.

TAULA 73
Formes plurals del pronom de segona persona

	<i>Context anterior</i>	<i>Forma fonètica</i>	<i>Context posterior</i>
_ + C	Ø	uz	<i>veieu</i>
	Ø	əwz	<i>veieu</i>
V + _ + C	<i>que</i>	ws	<i>pegueu</i>
	<i>qu(e)</i>	us	<i>pegueu</i>
_ + V	Ø	uz	<i>enfadeu</i>
	Ø	əwz	<i>enfadeu</i>

TAULA 73 (Continuació)
Formes plurals del pronom de segona persona

	<i>Context anterior</i>	<i>Forma fonètica</i>	<i>Context posterior</i>
w + _	<i>compre(u)</i>	wze	Ø
	<i>compre(u)</i>	ws	Ø
	<i>compreu</i>	βos	Ø

Recordem que hem pres com a forma de base /w/, seguint el model proposat per Viaplana (1980). En contacte amb vocal, la *vau* subjacent es mantindria com a tal. En contacte amb consonant, o bé en posició inicial, aquest element coneixeria diverses solucions, segons els dialectes: el manteniment, amb els reajustaments fonològics oportuns, la vocalització en [u] o la consonantització en [b]/[β] (o en [v] en aquells dialectes que coneixen aquest fonema).

Efectivament, i tal com ja havíem comentat, darrere de mot acabat en vocal el pronom de segona persona del plural sil·labifica amb aquest, com mostra la forma *que* [ws]. A més d'aquesta variant, però, també hem trobat la forma reduïda *qu(e)* [us]. Aquest fet no resulta problemàtic si tenim en compte que la llengua més col·loquial té tendència a reduir els diftongs de mots en contacte, i que en els casos en què el primer element del diftong és una [a] o una [e] àtones és aquest el so que es perd. Un fenomen regular és el responsable que, en aquest cas, la semivocal de l'antic diftong es vocalitzi per a esdevenir el nucli sil·làbic.

Analitzarem ara les formes proclíiques en els contextos _ + C i _ + V, en què no hi ha possibilitats de sil·labificar amb el verb. En ambdós casos tenim dues solucions, que podríem suposar derivades d'un comportament diferent de l'element /w/ subjacent. Així, la forma fonètica [əws] l'explicaríem pel manteniment de la /w/ subjacent com a tal. Com que una semivocal és un element [–sil·làbic], no pot formar síl·laba i necessita l'ús de l'epèntesi per a reparar l'estructura. En aquest cas s'hauria utilitzat l'epèntesi habitual, inserida perifèricament, tractant el conjunt clíic + verb com una unitat, paral·lelament al que havíem vist per a les formes proclíiques [əm], [ət], [əs], [ən] i [əns]. La forma fonètica [us], en canvi, s'explicaria per la vocalització de l'element /w/ subjacent. Aquesta vocalització faria desaparèixer qualsevol mena de problema fonològic, perquè una síl·laba del tipus VC és perfectament admissible segons els patrons sil·làbics del català.

El problema que té aquesta explicació, que podria resultar coherent per a un sistema amb formes del tipus [əm] i [əns], és que [əws] pot aparèixer també en parlants que utilitzin les formes del tipus [me] i [mos] o ser absent en els primers. De fet, aquesta forma és d'aparició asistemàtica i té més a veure amb diferències de registre que amb diferències dialectals. Recasens (1993, p. 99) esmenta aquest

procés de pròtesi que «afecta els pronoms proclítics *hi*, *ho* i *us* ([ə 'ja] *hi ha*, [əʊ 'fɛjə] *ho feia*, [əʊz 'dɛjə] *us deia*) i també mots diversos començats en consonant (variants *anou*, *acostum* i *aveu* de *nou*, *costum* i *veu*). Anàlogament al que s'esdevenia amb el procés d'afèresi [...], el fenomen de pròtesi ha volgut explicar-se per falsa segmentació (*trencar una nou* > *trencar una anou*)». Essent, doncs, un procés que escapa de la regularitat, deixarem la forma [əw]s al marge⁴⁹ i considerarem com a única variant proclítica regular la forma vocalitzada [u]s.

Fixem-nos ara en les variants del pronom en posició enclítica. La forma més fàcilment explicable és *compre*[ws]. Partint del manteniment de la *vau* subjacent, la podem considerar una realització reduïda que deriva directament de la forma fonològica. Només cal tenir en compte que s'hi produeix una fusió entre dos sons [w] idèntics que entren en contacte: el morf de 2a persona del plural que apareix en la forma verbal i l'arrel del pronom de 2a persona del plural (notem, encara que només sigui de passada, que ambdós segments coincideixen).

Per a explicar la forma [βos], en canvi, hem de suposar que s'ha produït un procés de consonantització cap a [b] de la semivocal subjacent. Com que en l'estructura fonològica no hi havia cap segment [+sil·làbic], ha calgut inserir-hi una epèntesi. Es tracta de l'epèntesi lèxicament condicionada que ja havíem vist en formes del tipus [los] i [nos], que s'ha situat regularment abans de la marca de plural. Cal suposar, doncs, que, per a aquests informants, el pronom de segona persona va marcat idiosincràticament en el lèxic com a afectat per la regla d'inserció de l'epèntesi [o]. Com que el segment [b] ha quedat entre vocals, s'ha espi-rantitzat regularment en [β].

Aquesta explicació planteja, però, un problema. En posició proclítica hem trobat només formes vocalitzades —i d'altres amb manteniment, si volguéssim interpretar com a tal la variant [əws]. En posició enclítica, en canvi, només hem trobat formes amb manteniment de /w/ o amb consonantització. Aquest fet demana de respondre tres preguntes.

1. És que no són possibles formes consonantitzades en posició proclítica, que sembla que s'haurien de correspondre naturalment amb les formes consonantitzades en posició enclítica?

2. És que no són possibles formes vocalitzades en posició enclítica, que sembla que s'haurien de correspondre naturalment amb les formes vocalitzades en posició proclítica?

49. Lloret i Viaplana (1995) prenen aquesta mateixa opció en l'estudi dels clítics pronominals singulars: «En la taula I s'han ignorat les formes resultants de processos fonètics no regulars per tal com no són sistemàtics i depenen de factors com l'estil de parla. Així, per exemple, no s'ha pres en consideració que en mallorquí, i en d'altres varietats, és freqüent l'afegiment de la vocal [ə] en la forma proclítica del pronom *ho*, sobretot quan el verb comença per consonant —[u] *canta* pot alternar amb [əw] *canta* i també [w] *agafa* pot alternar amb la forma aferètica [əw]gafa».

3. Poden correspondre's, dins d'un sistema coherent, formes vocalitzades en posició proclítica amb formes consonantitzades o mantingudes en posició enclítica?

Per a respondre aquestes preguntes, mirarem si hi ha algun constrenyiment que impedeixi l'existència de formes proclíiques consonantitzades o de formes enclíiques vocalitzades. En el primer cas, res no priva l'existència de formes del tipus *vos veieu* o *vos enfadeu*, que trobem, per exemple, en els parlars insulars i valencians. Pel que fa a les formes enclíiques vocalitzades, és evident que són possibles darrere infinitiu i darrere gerundi: Viaplana (1980, p. 473) recull, per exemple, la forma del Vallès Oriental [əstimár + us]. Darrere de *vau*, obtindríem una forma fonètica del tipus [kompréwus].

Podem suposar que la forma [kompréws] que nosaltres hem recollit és, de fet, una reducció de [kompréwus]? Segons Recasens (1993, p. 140), en cas de simplificar-se una seqüència de diftong i vocal pertanyents a dos mots successius, es resol-dria en hiat: «També hi ha fusió obligatòria entre la consonant aproximant d'un diftong decreixent final de mot i una vocal alta inicial del mot següent, i realització final del grup mitjançant un hiat. Exemples: ([ai]) *si mai intervenia*, ([au]) *nau humanitària*, ([eu]) *Déu omnipotent*, ([ɛu]) *veu un àngel*, ([ou]) *fou útil*. El grup trisegmental pot mantenir-se en combinacions d'imperatiu i pronom enclític ([iwu], [iu]: *escriu-ho*)».

Per tant, només [kompréwus] o [kompréws] indicarien una vocalització de la *vau* subjacent. Això implica que les formes vocalitzades que hem trobat en posició proclítica es corresponen, en posició enclítica, amb formes amb manteniment de *vau*, per a alguns parlants, i amb formes consonantitzades, per a d'altres. Ens trobem, doncs, davant de sistemes mixtos, a mig camí entre els que apliquen sempre la vocalització i els que apliquen sempre la consonantització, però que són coherents perquè presenten les dues solucions en distribució complementària.

Així, darrere de pausa o darrere de consonant no pertanyent al mot que rep el clític, tots els informants coincidirien a vocalitzar la forma subjacent. En canvi, darrere de consonant o semivocal pertanyent al mot al qual s'adjunta el clític, uns optarien pel manteniment i uns altres per la consonantització. Fixem-nos que aquesta darrera alternança es correspon amb la que marca la normativa.

Finalment, queda per justificar la tercera variant que hem trobat en posició enclítica: *compre[wze]*. L'anàlisi seria immediata si poguéssim considerar el darrer segment com una vocal epentètica. Només caldria dir que la forma subjacent /w/ es manté com a semivocal, sense patir cap procés ni de vocalització ni de consonantització. Com que entra en contacte amb un so idèntic, es produeix una fusió regular, que justifica la forma fonètica amb una sola *vau*.

Novament, però, ens trobem amb l'inconvenient que la motivació epentètica

de la darrera vocal no sembla clara (cf. *peus, meus, deus, trofeus*, etc.).⁵⁰ Una sortida per a poder considerar aquesta vocal com a epentètica consisteix a suposar mal format, només dins de l'àmbit dels clítics, un rim en què la segona branca sigui una *vau* i la darrera una sibilant alveolar. Resulta problemàtic, però, d'admetre una restricció com aquesta, perquè [s] és un so amb propietats especials: és l'únic que pot incorporar-se per la dreta a tots els rims i l'únic que pot saltar-se l'escala universal de sonància. Tinguem en compte, a més, que tractem una varietat que admet rims de *vau* + [n] en posició medial. No sembla coherent, doncs, que ara plantegi aquest tipus de restriccions.

Sembla que, en aquest cas, l'única sortida possible és considerar aquesta forma un manlleu.⁵¹ Tinguem en compte que l'Alt Urgell es troba en una cruïlla d'àrees dialectals: el pallarès, el nord-occidental, el xipella, el central i el septentrional de transició. És justament d'aquesta darrera àrea d'on sembla manllevada la forma. Fixem-nos, si no, en les següents dades sobre l'empordanès, facilitades per Maria Rosa Lloret:

TAULA 74
Formes empordaneses dels pronoms febles plurals

	<i>1a plural</i>	<i>2a plural</i>	<i>3a plural masculí</i>	<i>3a plural femení</i>
_ + V	[ənz] amaga	[uz] amaga	[əlz] amaga	[ləz] amaga
V + _	comp ^a [nzə]*	—	comp ^a [lzə]*	comp ^a [ləs]
_ + C	[ənzə] comp ^a *	[us] comp ^a	[əlzə] comp ^a *	[ləs] comp ^a
w + _	comp ^{re} [ənzə]*	comp ^{re} [zə]*	comp ^{re} [əlzə]*	comp ^{re} [ələs]
ʾr + _	comp ^a (r) [nzə]*	comp ^a (r) [wzə]*	comp ^a (r) [lzə]*	comp ^a (r) [ləs]

En aquest sistema, la forma *comp^{re} [zə]* resulta perfectament regular. Observem com a totes les formes seguides d'asterisc trobem, darrere la marca de plural, una vocal [ə] que no sembla justificada per raons epentètiques. Si busquem què tenen en comú aquestes formes que les diferenciï de les altres, però,

50. De fet, si alguna motivació podríem trobar a la forma *comp^{re} [wzə]* seria la pressió analògica de la forma *espere [wnze]*, en la qual l'epèntesi és necessària. Com sigui que les motivacions de tipus analògic no són integrables en una formalització de tipus generatiu, caldrà buscar una altra sortida, en aquest cas, suposar que aquesta forma és un manlleu de l'empordanès veí.

51. Una altra possibilitat, que deixem al marge perquè no és formalitzable dins de l'àmbit de la gramàtica generativa, consisteix a suposar que es tracta d'un fenomen asistemàtic d'epítesi, esmentat per Recasens (1993, p. 99): «El fenomen és propi de preposicions (*amb [ə] qui parlaves, fins [ə] quan hi seràs*), pronoms proclítics acabats en *s* davant de consonant (*ens [ə] les posa, ens [ə] sobra, me'ls [ə] dóna*), i pronoms enclítics acabats en *s* darrera d'imperatiu (*porta'ns[ə], porta-me'ls[ə]*) o d'infinitiu agut (*dona[lzə] donar-los; fe[lzə] fer-los*). Es tracta d'un procés fonètic de reforçament amb vocal de suport».

veurem que aquest segment [ə] apareix si, i només si, sense la seva presència el pronom es tancaria amb un rim tribrancal. Podem suposar, doncs, que en el cas dels pronoms febles l'empordanès té una restricció que considera mal formades aquest tipus d'estructures i les repara mitjançant una epèntesi per la dreta. Aquesta epèntesi s'inseriria després de l'epèntesi per l'esquerra que apareix per a reparar estructures de verb + clític.

Cal remarcar que aquesta restricció de l'empordanès pel que fa a rims tribrancals afecta exclusivament l'àrea dels clítics, perquè codes sil·làbiques del tipus [ns], per exemple, són perfectament admissibles en altres àmbits, com demostren paraules com *ins.pirar* o *ins.trucció*. Sembla que es confirma, doncs, la hipòtesi que hem expressat anteriorment sobre les diferències entre les restriccions que es donen en l'àmbit general de la llengua i les que afecten els clítics.

Amb això queden explicades totes les formes corresponents al plural del pronom feble de segona persona. En podem resumir l'anàlisi en aquesta taula:

TAULA 75
Anàlisi de les variants del pronom feble de 2a persona del plural

	<i>Radical</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
_ + C (sonora)	w	z	Vocalització de la forma fonològica del pronom	uz
_ + V				
_ + C (sorda)	w	z	Vocalització de la forma fonològica del pronom Regla d'ensordiment de sibilants seguides de consonant sorda	us
V + _ + C (sonora)	w	z	Sil·labificació	wz
V + _ + C (sorda)	w	z	Sil·labificació (amb fusió de /w + w/ en el segon cas) Regla d'ensordiment de sibilants en posició final o seguides de consonant sorda	ws
w + _				
V + _ + C (sonora)	w	z	Sil·labificació Elisió de la vocal àtona anterior per contacte amb el pronom Procés regular de vocalització de la semivocal per a esdevenir nucli sil·làbic	uz

TAULA 75 (Continuació)
Anàlisi de les variants del pronom feble de 2a persona del plural

	<i>Radical</i>	<i>Nombre</i>	<i>Processos posteriors</i>	<i>Forma fonètica</i>
V + _ + C (sorda)	w	z	Sil·labificació Elisió de la vocal àtona anterior per contacte amb el pronom Procés regular de vocalització de la semivocal per a esdevenir nucli sil·làbic Regla d'ensordiment de sibilants seguides de consonant sorda	us
_ + C (sonora) _ + V	w	z	Pròtesi (procés asistemàtic) RF3: /e, ε/ → [ə] / # _____ [-acc.]	əwz
_ + C (sorda)	w	z	Pròtesi (procés asistemàtic) RF3: /e, ε/ → [ə] / # _____ [-acc.] Regla d'ensordiment de sibilants seguides de consonant sorda	əws
w + _	w	z	Epètesi per la dreta per a evitar un rim tribrancal (manlleu empordanès)	wze
w + _	w	z	Consonantització de la forma fonològica del pronom Epètesi lèxicament condicionada Regla d'espasantització d'oclusives sonores en posició intervocàlica Regla d'ensordiment de sibilants en posició final	βos

4.5. SISTEMATITZACIÓ DE LES ANÀLISIS PROPOSADES

4.5.1. *Elements estructurals que intervenen en la cliticització*

Fins aquí hem vist com es podien explicar, de manera isolada, les diferents formes que hem recollit per a cada pronom i context, i quines implicacions d'àmbit general comportava cadascuna. Ara assajarem d'agrupar aquestes formes lògicament, en sistemes coherents internament. Per a fer-ho, recollirem els elements estructurals que han entrat en joc en les descripcions anteriors. Aquests poden ser:

— Elements no predictibles recollits en el lexicó, com les formes fonològiques dels diferents pronoms o les marques idiosincràtiques que els afecten.

— Elements predictibles recollits en la gramàtica en forma de regles de diferents tipus. En el cas que ens ocupa, regles morfològiques assignadores de morfemes o regles fonològiques generadores de formes fonètiques.

— Principis generals que regeixen el funcionament de la llengua i que es poden relacionar amb les estructures sil·làbiques permeses o amb la consideració dels clítics com a elements més propers als afixos o als lexemes.

4.5.1.1. Coincidències totals

En primer lloc, enumerem aquells elements estructurals que no ofereixen variació. El fet que siguin coincidents en tots els casos implica que tots els sistemes els han de complir i que, per tant, no intervenen en la diferenciació.

1. La forma fonològica de l'article determinat, de caràcter asil·làbic: /l/.
2. Les formes fonològiques, de caràcter asil·làbic, corresponents a la versió feble dels pronoms següents:

- 2.1. /m/ per al pronom de primera persona (singular).
- 2.2. /t/ per al pronom de segona persona (singular).
- 2.3. /w/ per al pronom de segona persona (plural).
- 2.4. /s/ per al pronom reflexiu.
- 2.5. /n/ per al pronom partitiu.

3. Els següents morfemes per a expressar categories gramaticals pròpies de la morfologia nominal:

- 3.1. El morf de gènere /a/.
- 3.2. El morf de nombre /z/.

4. Un procés de resil·labificació pel qual una síl·laba no pot acabar en consonant si la següent no té obertura.

5. Processos generals de sil·labificació que regeixen l'estructura de la síl·laba i del mot en català. En concret, els que permeten:

5.1. Sil·labificar un element consonàntic sol (com /l/, /m/, /t/, /s/ i /n/) amb la vocal final del mot precedent (V + _ + C, V + _) o amb la vocal inicial del mot següent (_ + V).

5.2. Sil·labificar un segment del tipus C + sibilant alveolar (com /l + z/, /n + z/ i /w + z/) amb la vocal final del mot precedent (V + _ + C, V + _). Restricció: la consonant no pot ser [m].

6. Un procés de vocalització de la forma fonològica /w/, corresponent al clític de 2a persona plural, després de pausa o d'un segment [+cons.] no pertanyent al verb que rep el clític (posició proclítica).

7. Diversos processos fonològics generals en la llengua que actuen molt tardanament en l'escala de derivació.

7.1. Transformació de /a/ subjacent en [e] en síl·laba final àtona travada.

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / ______ + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

7.2. Ensordiment de les sibilants sonores en posició final o davant de consonant sorda.

7.3. Espirantització d'oclusives sonores en contextos de vocals i líquides.

7.4. Elisió de [a] i [e] àtones en contacte amb la vocal inicial del mot següent.

7.5. Vocalització d'un so [w] que tanca un diftong decreixent quan aquest passa a nucli sil·làbic per elisió de la vocal precedent.

4.5.1.2. Divergències totals

A continuació, enumerem aquells aspectes per als quals hem trobat diferents possibilitats. Comencem pel cas que presentava més variació, amb un total de quatre solucions. Això fa pensar que seran quatre també els sistemes de cliticització que podrem aïllar.

1. Idiosincràsies sobre el tipus d'epèntesi inserida, recollides en el lèxic. Comencem per la possibilitat que suposa menys marques idiosincràtiques i acabem per la que en suposa més:

1.1. Possibilitat 1 (sistema 1): L'article va marcat lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o] en posició enclítica, però no en posició proclítica. Ni els pronoms febles no plurals ni els plurals no van marcats lèxicament com a afectats per cap regla idiosincràtica d'inserció d'epèntesi. Quan escau, reben l'epèntesi habitual.

1.2. Possibilitat 2 (sistema 2): L'article i els pronoms febles plurals van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o] en posició enclítica, però no en posició proclítica. Els pronoms febles no plurals i els plurals proclítics reben, si cal, l'epèntesi habitual.

1.3. Possibilitat 3 (sistema 3): L'article i els pronoms febles plurals van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o], tant en posició enclítica com proclítica. Els pronoms febles no plurals reben, si cal, l'epèntesi habitual.

1.4. Possibilitat 4 (sistema 4): L'article i els pronoms febles plurals van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o], tant en posició enclítica com proclítica. Els pronoms febles no plurals van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [i], tant en posició enclítica com proclítica.

Aquests quatre comportaments els podem esquematitzar en la taula següent:

TAULA 76
Sistemes d'inserció d'epèntesis

	<i>Article determinat</i>		<i>Pronoms febles plurals</i>		<i>Pronoms febles no plurals</i>	
	<i>Proclític</i>	<i>Enclític</i>	<i>Proclític</i>	<i>Enclític</i>	<i>Proclític</i>	<i>Enclític</i>
1	e	o	e	e	e	e
2	e	o	e	o	e	e
3	o	o	o	o	e	e
4	o	o	o	o	i	i

4.5.1.3. Coincidències/divergències parcials

A continuació seguim amb aquells elements estructurals que es resolen en una alternativa. Si realment s'acaba confirmant que són quatre els sistemes de cliticització que han entrat en joc en les formes recollides, aquests elements estructurals coincidiran en dos o en tres dels sistemes i diferiran en l'altre o els altres.

1. La forma fonològica del pronom de primera persona (plural):

1.1. Possibilitat 1 (sistemes 1 i 2): /n/.

1.2. Possibilitat 2 (sistemes 3 i 4): /m/, com per al singular.

Les formes del pronom de primera persona plural derivades de /n/ presentaven, en posició proclítica, l'epèntesi [e]. En canvi, les formes derivades de /m/ presentaven sempre l'epèntesi [o]. Això vol dir que en tots els casos la forma de base /n/ havia de pertànyer a un sistema en què els clítics plurals no estiguessin marcats com a afectats per l'epèntesi [o] en posició proclítica (sistemes 1 o 2), mentre que la forma /m/ havia de pertànyer a un sistema en què sí que duguessin aquesta marca (sistemes 3 i 4).

2. El nivell d'inserció de l'epèntesi habitual [e]:

2.1. Possibilitat 1 (sistemes 1 i 2): perifèrica, en el nivell del mot sintàctic. El conjunt clític + verb o clític + nom és tractat com una unitat. El clític és més proper a un afix que a un lexema.

2.2. Possibilitat 2 (sistemes 3 i 4): a la dreta, en el nivell del mot lèxic. Es considera que el conjunt clític + verb o clític + nom el formen dues unitats. El clític és més proper a un lexema que a un afix.

L'epèntesi a la dreta es correspon amb un sistema en què l'article i els pronoms febles plurals van marcats lèxicament per la inserció de [o], tant en posició enclítica com proclítica, perquè aquesta epèntesi es col·loca sempre darrere del radical (sistemes 3 i 4). Pel que fa a l'epèntesi perifèrica, hem de creure que és pròpia dels sistemes que en posició proclítica presenten [ə] per a tots els pronoms, perquè en les formes /l/, /l + z/, /n + z/ i /w + z/ l'epèntesi s'insereix sempre en posició inicial i no pas final (sistemes 1 i 2).

3. Les possibilitats de sil·labificació, en el terreny dels clítics pronominals, d'una nasal alveolar darrere de /w/ en rim medial:

3.1. Possibilitat 1 (sistema 1): una nasal alveolar pot ser la tercera branca d'un rim medial que té una vau com a segona branca.

3.2. Possibilitat 2 (sistemes 2, 3 i 4): una nasal alveolar no pot ser la tercera branca d'un rim medial que té una vau com a segona branca.

La possibilitat de sil·labificació d'una nasal alveolar darrere de /w/ en posició medial es reflecteix només en una de les formes recollides: *espere[wnze]*. Aquesta forma només pot pertànyer a un sistema en el qual els pronoms febles plurals no vagin marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o] en posició enclítica (sistema 1).

4. El tractament de la forma fonològica /w/, del pronom feble de segona persona del plural, darrere d'un segment [+cons.] pertanyent al verb que rep el clíctic (posició enclítica):

4.1. Possibilitat 1 (sistemes 1, 3 i 4): manteniment com a [w].

4.2. Possibilitat 2 (sistema 2): consonantització cap a [b]/[β].

La consonantització de la [w] darrere d'un segment [+cons.] pertanyent al verb que rep el clíctic demana que l'estructura sigui reparada. En tots els casos això s'ha fet mitjançant l'epèntesi [o]. Per tant, la consonantització de la [w] no es pot correspondre amb un sistema en què els pronoms febles no vagin marcats lèxicament com a afectats, almenys en posició enclítica, per la inserció de l'epèntesi [o] (sistema 1).

Pel que fa al manteniment de /w/ com a tal, pot correspondre, a priori, a qual·sevol dels quatre sistemes, perquè no genera estructures mal formades i, per tant, no rep cap tipus d'epèntesi. Com que el sistema 1 no pot incloure la forma consonantitzada, és evident que rebrà aquesta. Què passa, però, amb els sistemes 2, 3 i 4? Hi ha algun element que permeti decantar-nos per una opció o per l'altra?

S'imposa, en aquest punt, de fer una reflexió. En l'anàlisi de les formes singulars havíem trobat que s'establia un paralelisme entre les possibles realitzacions de cadascuna: *em*, *et*, *es* i *en* tenien uns mateixos comportaments. No sembla que passi el mateix, però, amb els pronoms *ens* i *us*. D'una banda, la forma proclítica [mos] no té cap correlat amb una forma proclítica [bos]. Aquesta absència concorda amb una observació de Veny (1993, p. 134), que referint-se al català nord-occidental diu: «els pronoms personals, en situació preverbal, solen mantenir la

forma plena (cf. 24): *me, te, se, mos, vos* (substituït sovint per *us*), *lo, los, la*, amb casos de reducció segons el context».

Això fa que ens preguntem què passa en situació enclítica, en què hem recollit tant la forma [mos] com la forma [βos]. El dubte que se'ns planteja és si la presència en un parlar de la forma enclítica [mos] comporta la de [βos], o bé si tampoc en aquest cas les solucions dels dos pronoms no han de ser paral·leles.

Per aclarir la situació, recorrerem en aquest cas a les respostes que cada informant ha donat per a les formes subjacents *espe/réw + n + z/* (o *espe/réw + m + z/*) i *com/préw + w + z/*.

TAULA 77
*Respostes dels informants per als pronoms febles
de 1a i 2a persona plural darrere de [w]*

	<i>Espe/réw + n + z/</i>	<i>Com/préw + w + z/</i>
1S	<i>espe[réw.nos]</i>	<i>com[préw.ze]</i>
2S	<i>espe[réw.nos]</i>	<i>com[préws]</i> <i>com[préw.ze]</i>
3S	<i>espe[réwn.ze]</i>	<i>com[préws]</i>
4S	<i>espe[réwn.ze]</i>	<i>com[préw.ze]</i>
5S	<i>espe[réw.nos]</i>	<i>com[préw.ze]</i>
6S	<i>espe[réwn.ze]</i>	<i>com[préw.ze]</i>
1c	<i>espe[réwn.ze]</i> <i>espe[réw.nos]</i>	<i>com[préw.βos]</i>
2c	<i>espe[réw.nos]</i>	<i>com[préws]</i>
3c	<i>espe[réw.mos]</i>	<i>com[práws]</i>
4c	<i>espe[réw.mos]</i>	<i>com[préw.ze]</i>
5c	<i>espe[réw.nos]</i>	<i>com[préw.βos]</i>
6c	<i>espe[réw.mos]</i>	<i>com[práws]</i>

De l'observació d'aquesta taula, se'n dedueix, en primer lloc, la complexitat de les dades que hem recollit. Recordem que aquest fet ens ha portat a justificar les formes aïlladament, fent atenció a les implicacions que per al conjunt de la llengua tenia cada proposta, per poder agrupar les formes posteriorment en sistemes coherents. Dit això, sembla que en aquest cas podem treure certa llum de la distribució d'aquestes formes.

D'una banda, la forma *com[préw.βos]* la trobem només en dos informants, i tots dos han respost *espe[réw.nos]*. Cap dels tres que han respost *espe[réw.mos]*, en canvi,

no la presenta. Tenint en compte que *com*[préw.βos] i *espe*[réw.nos] són les formes que marca la normativa, podem dir que el paral·lelisme entre tots dos pronoms es dona en aquest àmbit (sistema 2), però no es produeix per als informants que han presentat /m/ com a forma de base del clític de primera persona. Per a aquests, la correspondència natural s'estableix entre la forma [mos] i la forma [ws], que en no consonantitzar-se no té necessitat d'inserció de l'epèntesi (sistemes 3 i 4).⁵²

4.5.2. *Sistemes alternatius de cliticització*

Segons aquestes dades, doncs, sembla que podem agrupar en quatre sistemes diferents les formes que hem recollit en els informants. Cadascun d'aquests sistemes és perfectament caracteritzable i resulta coherent internament.

Sistema 1

1. L'article va marcat lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o] en posició enclítica, però no en posició proclítica. Els pronoms febles no plurals i plurals no van marcats lèxicament com a afectats per cap regla especial d'inserció d'epèntesi. Quan escau, reben l'epèntesi habitual.

2. La forma fonològica per al plural del pronom de primera persona en versió feble és /n/.

3. Epèntesi perifèrica. L'epèntesi habitual [e] s'insereix en el nivell del mot sintàctic. El conjunt clític + verb o clític + nom és tractat com una unitat. El clític és més proper a un afix que a un lexema.

4. En el terreny dels clítics pronominals, una nasal alveolar pot ser la tercera branca d'un rim medial que té una *vau* com a segona branca.

5. La forma fonològica del pronom feble de segona persona del plural, /w/, es manté com a [w] darrere d'un segment [+cons.] pertanyent al verb que rep el clític.

Sistema 2 (coincideix amb la normativa)

1. L'article i els pronoms febles plurals van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o] en posició enclítica, però no en posició proclítica. En aquesta posició reben, si cal, l'epèntesi habitual, com els pronoms febles no plurals.

2. La forma fonològica per al plural del pronom de primera persona en versió feble és /n/.

3. Epèntesi perifèrica. L'epèntesi habitual [e] s'insereix en el nivell del mot

52. Una mostra del fet que [mos] i [βos] poden no anar aparellats la tinc en la meua varietat col·loquial, en què [komprémos] alterna amb [kompréws].

sintàctic. El conjunt clític + verb o clític + nom és tractat com una unitat. El clític és més proper a un afix que a un lexema.

4. Una nasal alveolar no pot ser la tercera branca d'un rim que té una vau com a segona branca.

5. Consonantització de la forma fonològica /w/, corresponent al pronom feble de segona persona del plural, darrere d'un segment [+cons.] pertanyent al verb que rep el clític.

Sistema 3

1. L'article i els pronoms febles plurals van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o], tant en posició enclítica com proclítica. Els pronoms febles no plurals no porten cap marca específica d'inserció d'epèntesi.

2. La forma fonològica del pronom de primera persona en versió feble és /m/, tant per al singular com per al plural.

3. Epèntesi inserida per la drete, en el nivell del mot lèxic. Es considera que el conjunt clític + verb o clític + nom el formen dues unitats. El clític és més proper a un lexema que a un afix.

4. Una nasal alveolar no pot ser la tercera branca d'un rim que té una vau com a segona branca.

5. La forma fonològica /w/, corresponent al pronom feble de segona persona del plural, es manté com a [w] darrere d'un segment [+cons.] pertanyent al verb que rep el clític.

Sistema 4

1. L'article i els pronoms febles plurals van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o], tant en posició enclítica com proclítica. Els pronoms febles singulars van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [i], tant en posició enclítica com proclítica.

2. La forma fonològica del pronom de primera persona en versió feble és /m/, tant per al singular com per al plural.

3. Epèntesi inserida per la drete, en el nivell del mot lèxic. Es considera que el conjunt clític + verb o clític + nom el formen dues unitats. El clític és més proper a un lexema que a un afix.

4. Una nasal alveolar no pot ser la tercera branca d'un rim que té una vau com a segona branca.

5. La forma fonològica /w/, corresponent al pronom feble de segona persona del plural, es manté com a [w] darrere d'un segment [+cons.] pertanyent al verb que rep el clític.

Aquests sistemes es poden veure afectats, en l'àmbit estrictament fonètic, per dos processos diferents de reducció de vocals en situació àtona. Com que es tracta de processos d'àmbit general, hem considerat que no els havíem de tenir en compte en la distinció de sistemes pronominals, però sí que els indiquem a continuació:

1. Tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta.

1.1. Manteniment com a [a].

1.2. Reducció cap a [ə].

2. Tractament de /e/ subjacent en síl·laba inicial àtona.

2.1. Manteniment com a [e].

2.2. Reducció cap a [ə].

En el cas que ens afecta, això suposa que, per a aquells informants que coneixen la regla RF1, la forma enclítica⁵³ de l'article femení anafòric és [lə], mentre que, per als informants que la desconeixen, aquesta és [la].

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]} \#$$

Igualment, per als parlants que coneixen la regla RF3, la forma fonètica de l'epèntesi inicial és [ə], mentre que per als que la desconeixen és [e].

$$\text{RF3: } /e, \varepsilon/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]} \#$$

Tenint en compte que les formes més freqüents entre els informants són les afectades pels processos de reducció vocàlica, són aquestes les que presentem en les taules on recollim les formes fonètiques corresponents a cadascun dels sistemes.⁵⁴ No hi figura la forma *qu(e)* [us] *pegueu*, que com hem dit es tracta d'una reducció, de caràcter col·loquial, de la forma *que* [ws] *pegueu*, i podria aparèixer en qualsevol dels sistemes. Diem el mateix de la variant amb pròtesi [əws]. La variant analògica *compre*[wze] la incloem com a forma alternativa en el sistema 1, tot i que l'hem justificat com una interferència del sistema empordanès. La freqüència amb què apareix és el que justifica aquesta decisió.

Hem indicat entre parèntesis aquelles formes dels sistemes 3 i 4 que no han estat donades per cap informant però que són demanades per la coherència del

53. Aquesta regla afecta només la forma enclítica de l'article anafòric, però no la proclítica, perquè actua en el nivell del mot sintàctic i no del lèxic.

54. Com abans, adoptem la convenció de transcriure sord el morf de plural quan va seguit de consonant, tot i que la seva realització depèn de la sonoritat de la consonant següent.

sistema. Aquestes formes són [me] i [te] proclítiues, per al sistema 3, i la seva inclusió es veu justificada per l'aparició de [se] i [ne]. Per al sistema 4, és [mi], i la seva inclusió la justifiquem per les formes que sí que hem recollit [ti], [si] i [ni].

TAULA 78
Sistemes alternatius de cliticització. Sistema 1

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
3a pers. masculí singular	əl	l	l	l	lo
3a pers. masculí plural	əls	ls	əlz	ls	los
3a pers. femení singular	la	la	l	lə	lə
3a pers. femení plural	les	les	lez	les	les
1a pers. singular	əm	m	m	m	me
2a pers. singular	ət	t	t	t	te
Reflexiu	əs	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne
1a pers. plural	əns	ns	ənz	ns	nze
2a pers. plural	us	ws	uz	—	ws/wze

TAULA 79
Sistemes alternatius de cliticització. Sistema 2

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
3a pers. masculí singular	əl	l	l	l	lo
3a pers. masculí plural	əls	ls	əlz	ls	los
3a pers. femení singular	la	la	l	lə	lə
3a pers. femení plural	les	les	lez	les	les
1a pers. singular	əm	m	m	m	me
2a pers. singular	ət	t	t	t	te
Reflexiu	əs	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne
1a pers. plural	əns	ns	ənz	ns	nos
2a pers. plural	us	ws	uz	—	βos

TAULA 80
Sistemes alternatius de cliticització. Sistema 3

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
3a pers. masculí singular	lo	l	l	l	lo
3a pers. masculí plural	los	ls	loz	ls	los
3a pers. femení singular	la	la	l	lə	lə
3a pers. femení plural	les	les	lez	les	les
1a pers. singular	(me)	m	m	m	me
2a pers. singular	(te)	t	t	t	te
Reflexiu	se	s	s	s	se
Partitiu	ne	n	n	n	ne
1a pers. plural	mos	mos	moz	mos	mos
2a pers. plural	us	ws	uz	—	ws

TAULA 81
Sistemes alternatius de cliticització. Sistema 4

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
3a pers. masculí singular	lo	l	l	l	lo
3a pers. masculí plural	los	ls	loz	ls	los
3a pers. femení singular	la	la	l	lə	lə
3a pers. femení plural	les	les	lez	les	les
1a pers. singular	(mi)	m	m	m	(mi)
2a pers. singular	ti	t	t	t	ti
Reflexiu	(si)	s	s	s	si
Partitiu	(ni)	n	n	n	ni
1a pers. plural	mos	mos	moz	mos	mos
2a pers. plural	us	ws	uz	—	ws

Una ullada comparativa a aquests quatre sistemes revela:

1. Tots els sistemes coincideixen a sil·labificar en aquells contextos en què, segons les característiques de cadascun, és possible de fer-ho. Són idèntiques per a tots les formes de l'article i les dels pronoms no plurals que es troben en un context vocàlic.

2. El que separa tots quatre sistemes són, bàsicament, les estratègies reparadores que entren en joc en aquells casos en què la sil·labificació no és possible.

3. Els sistemes 1 i 2 són més propers entre si que no pas amb relació als sistemes 3 i 4, també molt vinculats. Així, 1 i 2 coincideixen plenament en totes les formes de l'article, en les dels pronoms no plurals i en les formes proclíiques de *ens* i *us*. Al seu torn, 3 i 4 difereixen només en les formes dels pronoms clítics singulars.

4. Una part important del que diferencia els sistemes 3 i 4 dels altres dos són idiosincràsies recollides al lexicó, com la forma fonològica /m/ per al pronom clíic de primera persona plural o l'ús ampli d'epèntesis lèxicament condicionades.

5. Només en un cas coincideixen els sistemes 1, 3 i 4 enfront del 2: en el tractament en posició enclítica de la forma fonològica /w/ del pronom de segona persona del plural. Mentre que el sistema 2 consonantitza la forma de base, els altres la mantenen.

4.5.3. *Adscripció dialectal dels sistemes identificats*

Si aïllem quatre blocs en els pronoms febles, trobarem que les diferències descrites fins ara es redueixen:

1. *Article i article anafòric*. Només hi ha dues possibilitats. a) Sistemes 1 i 2: inserció de l'epèntesi habitual en posició proclítica i b) sistemes 3 i 4: inserció de l'epèntesi condicionada [o] en posició proclítica.

2. *Pronoms febles no plurals*. Tres possibilitats. a) Sistemes 1 i 2: inserció perifèrica de l'epèntesi habitual, b) sistema 3: inserció per la dreta de l'epèntesi habitual i c) sistema 4: inserció de l'epèntesi condicionada [i].

3. *Pronom feble de primera persona del plural*. Tres possibilitats. a) Sistema 1: forma de base /n/ i inserció de l'epèntesi habitual en tots els casos, b) sistema 2: forma de base /n/ i inserció de l'epèntesi habitual en posició proclítica i de l'epèntesi condicionada en posició enclítica i c) sistemes 3 i 4: forma de base /m/ i inserció de l'epèntesi condicionada en tots els casos.

4. *Pronom feble de segona persona del plural*. Dues possibilitats. a) Sistemes 1, 3 i 4: manteniment com a semivocal de la forma de base en posició enclítica i b) sistema 2: consonantització de la forma de base en posició enclítica.

Tenint en compte aquestes característiques, podem deduir l'adscripció dialectal dels quatre sistemes que hem identificat.⁵⁵

1. El sistema 1 s'adiu amb les característiques que solen presentar els clítics en l'àrea del català central, perquè:

55. Els clítics són un dels aspectes que més varia fins i tot dins de cada dialecte. Hi ha uns trets generals, però, que solen presentar en comú els sistemes de clítics pertanyents a una mateixa àrea dialectal.

— per a l'article i l'article anafòric, en posició proclítica, s'insereix l'epèntesi habitual;

— els pronoms febles no plurals reben perifèricament l'epèntesi habitual;

— el pronom feble de primera persona del plural, que fonològicament és /n/, rep l'epèntesi habitual tant proclíticament com enclíticament.

2. El sistema 2 coincideix plenament amb el que la normativa ha establert com a paradigma comú.

3. El sistema 3 s'adiu amb les característiques que solen presentar els clítics en l'àrea del català nord-occidental, perquè:

— per a l'article i l'article anafòric, en posició proclítica, s'insereix l'epèntesi lèxicament condicionada [o];

— els pronoms febles no plurals reben l'epèntesi habitual per la dreta;

— el pronom feble de primera persona del plural fonològicament és /m/ i rep l'epèntesi condicionada [o] en totes les posicions contextuais.

4. El sistema 4, finalment, difereix de l'anterior només per la inserció d'una epèntesi condicionada [i] on aquell té l'epèntesi habitual [e]. S'adiu igualment amb la parla nord-occidental, però d'una zona d'influència xipella.

4.6. ESTUDI COMPARATIU DE LA CLITICITZACIÓ EN ELS ENQUESTATS

Un cop identificats els quatre sistemes implicats en la cliticització en les varietats de parla que estudiem, donarem la selecció que en fa cada parlant. Utilitzarem la següent convenció:

U = utilitza exclusivament aquest sistema (sistema únic)

P = algunes de les ocurrences que utilitza pertanyen a aquest sistema (sistema seleccionat parcialment)

i = no hi apareix cap forma d'aquest sistema (sistema inexistent)

Recordem que:

a) El sistema 1 i el 2 només es diferencien per les formes dels pronoms clítics plurals darrere vau, que per al sistema 1 són [nze] i [ws]/[wze] i per al sistema 2 [nos], [βos]. Per la resta coincideixen.

b) El sistema 3 i el 4 només es diferencien per les formes dels clítics no plurals, que en el primer cas són [me], [te], [se] i [ne] i en el segon [mi], [ti], [si] i [ni]. Per la resta coincideixen.

Tenint en compte que el sistema 1 correspon a una varietat geogràfica, mentre que el sistema 2 correspon a l'estàndard, considerarem que els informants que presenten les formes comunes seleccionen el sistema 1, i només atribuirem el sistema 2, és a dir, el normatiu, a aquells parlants que seleccionin [nos] o [βos].

De la mateixa manera, tenint en compte que el sistema 3 és d'una àrea més gran que el 4, i que per això mateix és més neutre, només considerarem que un informant selecciona el sistema 4 si presenta les ocurrencies [mi], [ti], [si] o [ni].

TAULA 82
Sistemes de cliticització usats pels informants de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó

	<i>Sistema 1</i>	<i>Sistema 2</i>	<i>Sistema 3</i>	<i>Sistema 4</i>
Informant 1S	P	P	i	i
Informant 2S	P	P	i	i
Informant 3S	U	i	i	i
Informant 4S	U	i	i	i
Informant 5S	P	P	i	i
Informant 6S	U	i	i	i
Informant 1c	P	P	P	P
Informant 2c	P	P	i	i
Informant 3c	P	i	P	P
Informant 4c	P	i	P	P
Informant 5c	i	P	i	P
Informant 6c	P	i	P	P
Total	6 + 5 = 11	3 + 3 = 6	0 + 4 = 4	0 + 5 = 5

D'aquesta taula es dedueix que:

- a) No hi ha cap enquestat que utilitzi exclusivament el sistema normatiu.
- b) Coll de Nargó presenta una situació d'inseguretat lingüística molt més acusada que la Seu. Al cap de comarca, tres informants han seleccionat un sol sistema i tres han oscil·lat entre dos. A Coll de Nargó, en canvi, no hi ha cap informant que s'hagi mantingut en tots els casos dins d'un sistema únic; dos han oscil·lat entre dos sistemes diferents; tres han donat respostes que s'inscrivien en tres sistemes diferents, i un fins i tot ha donat formes pertanyents als quatre sistemes.
- c) Els sistemes 3 i 4, que hem dit que corresponien a parlars nord-occidentals, són del tot desconeguts a la Seu.
- d) Els dos joves i un dels grans de la Seu alternen el sistema de característiques centrals amb el normatiu. Els altres tres parlants adults de la Seu fan servir exclusivament el sistema que s'adiu amb les característiques dels parlars centrals.
- e) A Coll de Nargó, els sistemes que presenten característiques nord-occidentals tenen molta vitalitat: tret de la informant jove 2c, tots els enquestats presenten més o menys ocurrencies pertanyents a un dels dos o a tots dos sistemes.

f) El sistema que més parlants coneixen, encara que no sigui el que utilitzen prioritàriament, és el número 1, el que correspon a les característiques del català central.

De moment podem concloure, doncs, que:

1. Actualment, el sistema de clítics emprat a la Seu s'inscriu totalment en les característiques pròpies del català central.

2. Sense gaire vitalitat, el sistema propugnat per la normativa s'introdueix, sobretot, encara que no exclusivament, en la parla dels joves.

3. Els sistemes de tipus nord-occidental i els de tipus central estan en pugna, actualment, a Coll de Nargó.

4.6.1. *Establiment de les variables*

Vista la barreja de solucions pertanyents a sistemes diferents que hem trobat en molts casos, principalment entre els parlants de Coll de Nargó, creiem convenient d'analitzar de manera individual la selecció que fa cada parlant de cadascuna de les característiques definitòries dels quatre sistemes. Per a distingir-los i estudiar-ne la distribució, n'hi ha prou amb l'establiment de sis variables. La primera és de caràcter morfològic i les altres es refereixen a les estratègies utilitzades per a reparar estructures que fonèticament estarien mal formades.

*Variable 3.*⁵⁶ Forma de base del clític de primera persona del plural.

Variable 4. Tipus d'epèntesi per a l'article determinat en posició proclítica.

Variable 5. Posició d'inserció de l'epèntesi en els pronoms febles no plurals en posició proclítica.

Variable 6. Tipus d'epèntesi per als pronoms febles no plurals quan s'insereix per la dreta.

Variable 7. Admissibilitat del grup /w + n/ en posició de rim medial.⁵⁷

Variable 8. Tractament de la forma subjacent /w/, corresponent al pronom de segona persona del plural, en posició enclítica.⁵⁸

Hem dit també, en la descripció dels quatre sistemes de cliticització, que segons els parlants aquests podien veure's o no afectats per dues regles fonològiques que actuen molt tard en l'escala de derivació fonètica. Així, per a cadascun dels sistemes pot variar:

1. El tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta, que segons els enquestats serà:

56. La numeració de les variables al llarg del llibre és acumulativa.

57. Hi ha una condició equivalent a aquesta, que permetria de distingir les mateixes formes: tipus d'epèntesi per al pronom de primera persona del plural en posició enclítica.

58. Una condició equivalent a aquesta seria la presència o no, en les formes enclítics d'aquest pronom, de l'epèntesi condicionada [o].

- 1.1. Manteniment com a [a].
- 1.2. Reducció cap a [ə].
2. El tractament de /e/ subjacent en síl·laba inicial àtona, que també pot ser:
 - 2.1. Manteniment com a [e].
 - 2.2. Reducció cap a [ə].

Això suposa que, per a aquells parlants que coneixen la regla RF1, la forma enclítica de l'article femení anafòric és [lə], mentre que, per als parlants que la desconeixen, aquesta és [la]. Com que aquest fenomen ja l'hem tractat en l'apartat de morfologia nominal, ara el deixarem de banda.

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]} \#$$

Igualment, per als parlants que coneixen la regla RF3, la forma fonètica de l'epèntesi inicial és [ə], mentre que, per als que la desconeixen, és [e].

$$\text{RF3: } /e, \varepsilon/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{\# [-\text{acc.}]}$$

Com que aquest és un procés que no havíem estudiat fins ara, l'incorporem com a novena variable:

Variable 9. Tractament de /e/ i /ε/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura.

4.6.2. *Llista de variants*

En tots els casos, les set variables que hem establert per a l'estudi dels clítics tenen dues possibilitats de realització, com recollim tot seguit en la llista de variants.

Variable 3. La forma de base del clític de primera persona del plural pot ser /n/ (variant 3.1) o /m/, coincidint amb la forma fonològica d'aquest mateix pronom feble en singular (variant 3.2).

Variable 4. L'article determinat en posició proclítica rep l'epèntesi habitual [e] (variant 4.1) o rep l'epèntesi lèxicament condicionada [o] (variant 4.2).

Variable 5. Els pronoms febles no plurals en posició proclítica reben l'epèntesi perifèricament —a l'esquerra de la forma de base, doncs— (variant 5.1) o la reben per la dreta (variant 5.2).

Variable 6. Els pronoms febles no plurals reben l'epèntesi habitual [e] (variant 6.1) o reben l'epèntesi lèxicament condicionada [i] (variant 6.2).

Variable 7. Una nasal no pot ser la tercera branca d'un rim medial que té una /w/ com a segona branca (variant 7.1) o bé sí que pot ser-ho (variant 7.2).

- variant secundària (s),
- variant inexistent (i).

Aquesta classificació es basa exclusivament en les respostes al qüestionari. El fet que considerem una variant única per a un informant no vol dir que no en conegui d'altres, sinó que en el qüestionari no han sortit. De la mateixa manera, si considerem una variant inexistent per a aquell informant, això vol dir, només, que al llarg del qüestionari no l'ha presentat.

Per a cada variable oferim una taula en què els informants estan agrupats segons la població d'origen i, dins d'aquesta, segons l'edat.

4.6.3.1. Variable 3: forma fonològica del clíctic de 1a pl.

Variant 3.1. /n/

És la pròpia del català central i també de la varietat estàndard, tant en l'àmbit oral com en l'escrit, perquè les úniques grafies admeses són: *ens*, *'ns*, *-nos*.

Variant 3.2. /m/

És pròpia del català nord-occidental. A la *Proposta* de l'IEC no es fa esment del clíctic construït sobre aquesta forma de base, *mos*. Cal suposar, doncs, que el considera exclòs de l'estàndard oral.⁵⁹

Distribució de variants entre els enquestats:

TAULA 84

Distribució de les variants /n/ i /m/ de la forma de base del clíctic de primera persona del plural

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
/n/	U	U	U	U	U	U	U	U	i	s	U	P
/m/	i	i	i	i	i	i	i	i	U	P	i	s

El primer que crida l'atenció és el comportament diferenciat entre la Seu i Coll de Nargó. A la Seu d'Urgell hi ha una coincidència total entre tots els informants en l'ús de formes derivades de /n/. Fixem-nos que per a cap parlant, gran o jove, no hem trobat una sola ocurrència [mos]. Això fa pensar que aquesta varie-

59. «Cal preveure també que hi ha formes que no apareixen en aquesta proposta; en aquest cas, o bé es tracta de formes no estàndard que no han merescut una condemna explícita perquè no sembla que facin trontollar a hores d'ara les valoracions i els usos actuals, o bé es tracta d'omissions que caldrà corregir en una pròxima edició.» (*Proposta... II. Morfologia*, IEC, 1993, p. 13)

tat es pot considerar aliena a la parla actual de la Seu d'Urgell, que coincideix, en aquest cas, amb la varietat central i amb l'estàndard.

Les dades de Coll de Nargó, en canvi, presenten una distribució clara per franges d'edat. Els joves no han donat cap ocurrència de la forma [mos], que és, en canvi, prioritària en la franja d'edat adulta. Els més grans, curiosament, inverteixen de nou la situació, i prefereixen la forma amb /n/ a la forma amb /m/.

Aquest comportament de les franges adulta i gran de Coll de Nargó pot fer pensar, d'una banda, que la forma amb /m/ fa temps que pateix la competència de /n/, com sembla que es desprèn de les enquestes de la població gran, i de l'altra, que les respostes de la franja adulta es poden deure a la militància a favor del manteniment dels trets dialectals que s'observa en aquests dos informants.

Conclusió

La forma *mos* del pronom de primera persona del singular sembla que és un tret que els parlants perceben com a marcat. D'una banda, en el cap de comarca és del tot inexistent, com passa també entre els informants joves de Coll de Nargó, que van a l'institut de la Seu.

Els informants grans de Coll de Nargó coincideixen a seleccionar prioritàriament la varietat *ens*, amb la diferència que 5c, el personatge local, no alterna amb la forma *mos*, fenomen que sí que es dona en 6c, la mestressa de casa.

La dada més significativa, però, potser la donen els informants de la franja intermèdia, militants a favor de la conservació dels trets peculiars de la seva parla, que presenten quasi exclusivament la forma *mos*: 3c no en dona cap altra i 4c utilitza una forma amb /n/ en dues ocasions, però rectifica immediatament perquè diu que no és pròpia del lloc.

4.6.3.2. Variable 4: tipus d'epèntesi per a l'article determinat en posició proclítica

Variant 4.1. Epèntesi habitual [e].

Correspon als usos del dialecte central. També és la forma que recull l'estàndard escrit: *el* i *els*.

Variant 4.2. Epèntesi condicionada [o].

Les formes proclíiques amb epèntesi [o] no són admeses per l'estàndard escrit. La situació canvia, però, en l'estàndard oral. Segons la *Proposta* de l'IEC (1993, p. 17), «és admissible, en l'àmbit restringit (parlars nord-occidentals) —només, però, en registres informals— l'ús de les formes *lo*, *los* (per *el*, *els*, respectivament)».

Això vol dir que les formes de l'article amb epèntesi condicionada es consideren estàndard amb tres limitacions:

1. Només hi són admissibles. Recordem que si una forma és qualificada d'*admissible* vol dir que «és simplement tolerada i que és aconsellable de reemplaçar-la» (*Proposta*, 1993, p. 11).

2. Se les considera d'àmbit restringit, i això vol dir que «pot ésser usada fora del seu àmbit, perquè forma part de l'estàndard, però l'usuari ha de tenir present que no és la d'ús més general». (*Proposta*, 1993, p. 13).

3. Només s'admeten en usos informals. En aquest sentit, reproduïm la següent citació de la *Proposta* (1993, p. 9): «Per un segon criteri, ara d'estrats o nivells en l'ús de la llengua, distingim entre registres formals i registres informals. Els primers denoten les maneres expressives del registre elevat, pròpies d'un llenguatge asèptic i lògic, gramaticalment més correcte, conceptualment més equilibrat i estèticament més elegant, que en principi caracteritza, entre d'altres, l'estil neutre dels mitjans de comunicació. Els segons corresponen a unes altres maneres de dir, en les quals, sense perdre la correcció, l'equilibri ni l'elegància, aquells qui se n'emparen, o bé no volen renunciar a l'espontaneïtat d'expressió, o bé apellen a diverses connotacions que es justifiquen per la realitat social i psicològica de cada situació concreta».

Les limitacions en l'acceptació de l'article *lo, los*, doncs, són evidents.

Distribució de variants entre els enquestats:

TAULA 85

Distribució de les variants [e] i [o] per a l'epèntesi de l'article determinat en posició proclítica

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
[e]	U	U	U	U	U	U	P	U	s	s	U	s
[o]	i	i	i	i	i	i	s	i	P	P	i	P

A la Seu d'Urgell no hem trobat cap ocurrència de l'article amb epèntesi condicionada en cap dels informants. Aquesta absència total, fins i tot en la població de més edat, fa pensar que l'article *lo, los* fa força temps que hi ha estat deixat de banda.

A Coll de Nargó la situació es distribueix per franges d'edat. Les dues joves utilitzen o bé exclusivament —la que fa tres anys que estudia a la Seu— o bé prioritàriament —la que és el primer any que hi estudia— les formes amb epèntesi

habitual. També és el cas de l'informant 5c, que ja hem dit que presenta unes característiques peculiars, que fan que s'aproximi al català central i a l'estàndard.

Els altres informants adults i grans de Coll de Nargó, en canvi, tots utilitzen prioritàriament les formes amb epèntesi [o], tot i que l'article *el, els* ha estat emprat per tots ells com a forma secundària.

Conclusió

Novament, la parla de la Seu coincideix del tot amb el català central, sense cap ocurrència de formes nord-occidentals.

A Coll de Nargó la situació depèn de les franges d'edat. Els informants adults i grans tenen en comú l'ús prioritari de l'article nord-occidental, que podem considerar que és el tradicional d'aquest poble. La població jove, en canvi, ha deixat de banda aquest tret per passar a utilitzar l'article que la Seu comparteix amb el català central, article que també es va introduint en la parla dels grans.

4.6.3.3. Variable 5: posició d'inserció de l'epèntesi en els pronoms febles no plurals en proclisi

Variant 5.1. Epèntesi perifèrica.

És la que recull la normativa i la que utilitza el català central en general.⁶⁰ Hem de destacar, però, que el català septentrional de transició, i només en el cas dels pronoms *em, et* i *es*, coneix les formes plenes en posició proclítica: *me, te* i *se*.

Variant 5.2. Epèntesi per la dreta.

S'utilitza en català nord-occidental. Segons la *Proposta* de l'IEC (1993, p. 23): «És admissible en l'àmbit general l'ús proclític de les formes plenes *me, te, se, ne* (davant consonant) i *vos*».⁶¹ Recordem que quan es qualifica una forma d'admissible significa que «és simplement tolerada i que és aconsellable de reemplaçar-la».

60. Deixem de banda el subdialecte tarragoní, molt allunyat de l'àrea que estudiem i, per tant, inexistent com a font d'influència en el parlar de l'Alt Urgell.

61. Fixem-nos que en aquesta llista s'ha omès la forma corresponent a la primera persona del plural, *mos*, possiblement perquè és l'única que es construeix a partir d'una forma de base diferent a l'habitualment considerada estàndard: /m/ i no /n/. Sorgeix, llavors, un dubte: els parlants nord-occidentals, valencians i balears que habitualment presenten les formes plenes en posició proclítica, per mantenir-se dins de l'estàndard han d'utilitzar un sistema del tipus: *me, te, se, ne, ens, vos (us)*? Recordem que la *Proposta* (1990, p. 10) condemna explícitament la barreja de sistemes diferents: «Convé advertir finalment que la flexibilitat té unes restriccions: el fet que, fins i tot en el registre més formal, siguin considerades admissibles un gran nombre de variants, no vol dir de cap manera que se'n pugui fer un ús promiscu. El locutor ha de ser conseqüent i actuar d'acord amb la seva pròpia competència lingüística; això vol dir que no ha de barrejar, per exemple, trets fonètics i morfològics propis dels parlars occidentals amb d'altres propis dels orientals».

Distribució de variants entre els enquestats:

TAULA 86

Distribució de les variants de posició d'inserció de l'epèntesi en els pronoms febles no plurals en proclisi

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
[e]-	U	U	U	U	U	U	U	U	U	P	U	P
-[e]	i	i	i	i	i	i	i	i	i	s	i	s

El primer que crida l'atenció d'aquesta taula és que tots els informants, tant de la Seu com de Coll de Nargó, tant joves com grans, seleccionen prioritàriament les formes amb epèntesi perifèrica. Aquestes són, doncs, dominants. Les formes amb epèntesi per la dreta apareixen només esporàdicament.

A la Seu d'Urgell, no queda cap resta de formes plenes en posició proclítica, ni tan sols entre la població més gran, i això fa pensar que fa molt de temps que aquestes formes van deixar de ser-hi habituals.

A Coll de Nargó, no trobem cap ocurrència d'epèntesi per la dreta en la franja jove. I entre els adults i els grans, només en trobem dues per a 4c i una per a 6c. Queda clar, doncs, que es tracta de restes que s'utilitzen esporàdicament i que ja no es poden considerar una alternativa al sistema dominant. Hi ha dos motius que fan pensar que les formes proclíiques plenes fa temps que van entrar en decadència a Coll de Nargó: d'una banda, no les utilitza la població gran i, d'una altra, no són reivindicades per 3c i 4c, fet que ens fa suposar que no les reconeixen com un tret tradicional de la seva parla.

Conclusió

Les formes plenes per als pronoms febles no plurals són inexistents a la Seu i sembla que també han perdut tota la vitalitat a Coll de Nargó, on la població jove les ignora completament. Només en trobem alguna resta per als informants 4c i 6c, que malgrat tot utilitzen majoritàriament les formes amb epèntesi perifèrica.

4.6.3.4. Variable 6: tipus d'epèntesi per a inserir per la dreta en els pronoms febles no plurals

Variant 6.1. Epèntesi habitual [e].

És l'epèntesi utilitzada tant per l'estàndard com pels dialectes central i nord-occidental.

Variant 6.2. Epèntesi condicionada [i].

La podem trobar en àrees properes al parlar xipella, en les quals les formes [mi], [ti], [si] i [ni] hagin quedat fossilitzades. En cas d'aparèixer, doncs, ho faran de manera molt localitzada, fet que les converteix en un tret fortament marcat, sobretot si tenim en compte la recessió actual del parlar xipella.

Distribució de variants entre els enquestats:

TAULA 87
*Distribució de les variants del tipus d'epèntesi per a inserir per la dreta
en els pronoms febles no plurals*

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
[e]	U	U	U	U	U	U	s	U	s	s	P	s
[i]	i	i	i	i	i	i	P	i	P	P	s	P

Cap dels informants de la Seu no ha donat cap ocurrència amb l'epèntesi [i]. Les formes [mi], [ti], [si] i [ni], suposant que alguna vegada s'hi haguessin emprat, han estat totalment oblidades.

A Coll de Nargó, en canvi, excepte 2c, la noia que fa tres anys que va a l'Institut de la Seu, tots presenten alguna d'aquestes formes i, llevat de 5c, tots les fan servir prioritàriament. Es tracta d'un tret, doncs, que en aquesta població té força vitalitat.

Conclusions

L'epèntesi condicionada [i] és del tot inexistent a la Seu. A Coll de Nargó, en canvi, és coneguda per totes les franges d'edat, encara que cal fer dues precisions. D'una banda, apareix sempre en confluència amb alguna forma amb l'epèntesi habitual. D'una altra, la informant jove que té més contacte amb la Seu l'ha eliminat totalment —i 5c, que sol alinear-se amb les respostes del joves, és l'únic que presenta com a secundàries les formes amb [i]. Encara que lentament, doncs, sembla que aquestes formes han començat a entrar en recessió.

4.6.3.5. Variable 7: admissibilitat de /w + n/ en posició de rim medial

Variant 7.1. No és possible la sil·labificació.

Habitualment el català no permet la sil·labificació del grup /w + n/.

Variant 7.2. La sil·labificació és permesa.

No sabem l'abast que pugui tenir aquesta característica, però no és general ni del català central ni del nord-occidental. L'únic cas que coneixem d'admissibilitat del grup /w + n/ l'esmentarem més endavant en l'estudi de la flexió verbal, i són les formes del tipus *be[wn]* i *di[wn]* que presenta l'alguerès.

Distribució de variants entre els enquestats:

TAULA 88
Distribució de l'admissibilitat o no de /w + n/ en posició de rim medial

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
no	×	×			×		×	×			×	
sí			×	×		×	×					

La primera precisió que hem de fer és que, per a aquells parlants de Coll de Nargó que seleccionen /m/ com a forma de base del clític de primera persona del plural, no es produeix el contacte entre /w + n/ i, per tant, no en tenim informació. Les seves caselles, doncs, les hem deixat en blanc.

Per a la resta, els que seleccionen la forma *espe[réw.nos]*, en què l'epèntesi motiva la creació d'una nova síl·laba, considerem que no admeten un segment [n] com a tercera branca d'un rim que té una vau per segon element, mentre que sí que ho fan els que responen *espe[réwns]*.

L'estudi d'aquesta variable, doncs, permet diferenciar cinc tipus de comportaments:

— els parlants de la Seu d'Urgell que mantenen la forma tradicional⁶² [nze]: 3S, 4S, 6S;

— els parlants de la Seu d'Urgell que adopten la forma estàndard [nos]: 1S, 2S, 5S;

— els parlants de Coll de Nargó que mantenen la forma tradicional [mos]: 3c, 4c, 6c;

— els parlants de Coll de Nargó que adopten la forma veïna de la Seu [nze]: 1c, en alternança amb la forma estàndard;

— els parlants de Coll de Nargó que adopten la forma estàndard [nos]: 1c, en alternança amb la forma de la Seu, 2c, 5c.

62. Diem que [nze] és tradicional de la Seu perquè no hem trobat cap resta de la forma [mos] en cap dels informants, i això fa pensar que ja fa temps que ha desaparegut de la parla habitual d'aquesta ciutat.

Conclusions

En general podem dir que els adults i els grans de la Seu tenen tendència a mantenir la forma tradicional de la Seu —que segueix les característiques del català central—, mentre que els adults i els grans de Coll de Nargó tendeixen a mantenir la forma tradicional de Coll de Nargó —que segueix les característiques nord-occidentals. La forma estàndard, en canvi, és adoptada pels parlants joves tant de la Seu com de Coll de Nargó.

Cal fer dues observacions més. D’una banda, 5S i 5c mostren com les formes estàndard també tenen incidència fora de la població jove, encara que sigui esporàdicament. De l’altra, les dues possibilitats que dona 1c —la forma estàndard i la forma pròpia de la Seu, però no la de Coll de Nargó— fan ressaltar el distanciament de la parla dels joves de Coll de Nargó respecte de la dels adults i grans del mateix poble, i permeten d’intuir que la penetració de les formes innovadores es fa, almenys en part, a través del contacte amb la Seu.

4.6.3.6. Variable 8: tractament en enclisi de /w/ corresponent al pronom de 2a pl.

Variant 8.1. Es consonantitza.

La consonantització de la forma de base del pronom de segona persona del plural quan es troba en posició enclítica és la possibilitat que recull la normativa, tant per a l’estàndard oral com escrit.

Variant 8.2. Es manté com a /w/.

Malgrat que és una solució habitual en la llengua col·loquial, no és acceptada per la normativa. La *Proposta* de l’IEC (1993, p. 23) condemna explícitament «les combinacions del tipus [anemzen] per *anem-nos-en* i [aparteuze] per *aparteu-vos*».

Distribució de variants entre els enquestats:

TAULA 89

Distribució de les variants enclítiques [β] i [w] de /w/ corresponent al pronom de 2a persona del plural

Població	La Seu d’Urgell						Coll de Nargó					
	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Edat	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
Infomant												
[β]	i	i	i	i	i	i	U	i	i	i	U	i
[w]	U	U	U	U	U	U	i	U	U	U	i	U

Majoritàriament, els enquestats opten per la solució col·loquial, ja sigui *com[préws]* o *com[préw.ze]*, amb coixí vocàlic final. Només en dos casos trobem la solució normativa *com[préw.βos]*, per a 1c, de la franja jove, i per a 5c, l'informant de Coll de Nargó que, per les seves característiques peculiars, hem vist que optava generalment per formes allunyades de la parla tradicional.

Conclusions

Podem concloure, doncs, que les formes de l'estàndard no presenten, de moment, gaire incidència en els sistemes de cliticització, un dels punts en què es dona més variació intra i interdialectal.

4.6.3.7. Variable 9: tractament de /e/ i /ε/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

Variant 9.1. Absència de regles transformadores específiques.

Aquesta opció suposa l'atansament de la parla a la forma ortogràfica, que en tots els casos és amb *e-*.

Variant 9.2. Presència de la regla

RF3: /e, ε/ → [ə] / _# _____
[–acc.]

La reducció de /e/ i /ε/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura és tradicional en català nord-occidental, que en aquests casos sol presentar un so vocàlic [a]. Nosaltres hem representat aquesta pronúncia reduïda com a [ə], perquè és aquest el so que ens sembla que hem sentit —recordem que en aquesta zona la vocal neutra apareix també en posició final absoluta com a resultat de la neutralització d'una /a/ àtona. En tot cas, el factor determinant és la reducció o no d'aquest so inicial.

Distribució de variants entre els enquestats:

TAULA 90

Distribució de [e] i [ə] com a resultat de /e/ i /ε/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
[e]	P	P	s	i	i	s	P	P	s	s	P	s
[ə]	s	s	P	U	U	P	s	s	P	P	s	P

En aquest cas, la distribució de les variants es pot considerar equivalent a totes dues poblacions. Deixant de banda el cas especial de 5c, tant a la Seu com a Coll de Nargó la pronúncia dominant entre adults i grans és la reduïda. Només els joves de totes dues poblacions opten sistemàticament per la variant amb [e].

Conclusions

Ens trobem, doncs, davant d'un fenomen que afecta la pronúncia de la població juvenil i que cal relacionar amb el contacte amb la llengua escrita. L'ortografia és presa com a model per a la llengua oral, de manera que els joves tendeixen a pronunciar tal com s'escriu. Recordem que anteriorment ja havíem trobat un altre exemple d'aquesta anteposició de la llengua escrita a la llengua parlada: la substitució de les ocurrences del tipus *excursionist*[e] a favor de la pronúncia *excursionist*[a], que està més d'acord amb l'ortografia.

4.6.4. Revisió de les anàlisis proposades

Partint d'aquesta anàlisi de les dades, podem proposar quin és el sistema habitual per a la Seu d'Urgell i Coll de Nargó.

1. Tots els parlants de la Seu d'Urgell coincideixen en l'ús del sistema 1. Cal esmentar, només, dues particularitats:

— la presència de la forma estàndard *espereu*[nos] per als parlants joves i per a 5S,

— la pronúncia no reduïda dels dos informants joves, que donen ocurrences del tipus [em], [et], [es], [en] i [ens] enfront de les solucions dels altres enquestats: [əm], [ət], [əs], [ən] i [əns].

TAULA 91
Sistema habitual de cliticització per a la Seu d'Urgell

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
3a pers. masculí singular	əl	l	l	l	lo
3a pers. masculí plural	əls	ls	əlz	ls	los
3a pers. femení singular	la	la	l	lə	lə
3a pers. femení plural	les	les	lez	les	les
1a pers. singular	əm	m	m	m	me
2a pers. singular	ət	t	t	t	te
Reflexiu	əs	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne

TAULA 91 (Continuació)
Sistema habitual de cliticització per a la Seu d'Urgell

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
1a pers. plural	əns	ns	ənz	ns	nze
2a pers. plural	us	ws	uz	—	ws

El sistema de cliticització de la Seu d'Urgell coincideix plenament amb les característiques que solen presentar les variants clíiques del dialecte central i és uniforme per a tots els parlants.

2. És més difícil proposar un sistema per a Coll de Nargó. Per començar, cal distingir entre el comportament dels joves i el dels grans.

En els cas dels joves, trobem el mateix sistema que per a la Seu, i hem de fer dues observacions paral·leles a les que feiem per a 1S i 2S:

— la presència de les formes estàndard *espereu*[nos] i *compreu*[βos] per als parlants joves (i per a 5c), al costat de [nze] i [ws];

— la pronúncia no reduïda dels dos informants joves, que sovint donen ocurrences del tipus [em], [et], [es], [en] i [ens] enfront de les solucions dels altres enquestats: [əm], [ət], [əs], [ən] i [əns].

TAULA 92
Sistema habitual de cliticització per als joves de Coll de Nargó

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
3a pers. masculí singular	əl	l	l	l	lo
3a pers. masculí plural	əls	ls	əlz	ls	los
3a pers. femení singular	la	la	l	lə	lə
3a pers. femení plural	les	les	lez	les	les
1a pers. singular	əm	m	m	m	me
2a pers. singular	ət	t	t	t	te
Reflexiu	əs	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne
1a pers. plural	əns	ns	ənz	ns	nze
2a pers. plural	us	ws	uz	—	ws

El sistema de cliticització dels joves de Coll de Nargó, doncs, coincideix amb el que es fa servir a la Seu, que ja hem dit que concordava amb les característiques que solen presentar les variants clíiques del dialecte central.

3. Pel que fa als enquestats grans de Coll de Nargó, hem esmentat anteriorment que aquests presenten un grau molt elevat d'inseguretat lingüística, que els porta a barrejar solucions diferents. Sembla, però, que les formes majoritàries actualment són les que recollim en la taula següent. Coincideixen amb el sistema 4, excepte per als pronoms febles singulars en posició proclítica, que presenten epèntesi perifèrica en comptes d'epèntesi per la dreta.

TAULA 93
Sistema habitual de cliticització per als adults i grans de Coll de Nargó

	$- + C$	$V + - + C$	$- + V$	$V + -$	$w + -$
3a pers. masculí singular	lo	l	l	l	lo
3a pers. masculí plural	los	ls	loz	ls	los
3a pers. femení singular	la	la	l	lə	lə
3a pers. femení plural	les	les	lez	les	les
1a pers. singular	əm	m	m	m	(mi)
2a pers. singular	ət	t	t	t	ti
Reflexiu	əs	s	s	s	si
Partitiu	ən	n	n	n	ni
1a pers. plural	mos	mos	moz	mos	mos
2a pers. plural	us	ws	uz	—	ws

Davant d'aquest sistema, que no és cap dels quatre que havíem previst, hem de preguntar-nos si cal explicar-lo com una barreja de sistemes diferents o bé si el podem justificar internament.

La principal dificultat que hi trobem és el fet d'alternar l'epèntesi perifèrica —cas de *em*, *et*, *es* i *en*— amb l'epèntesi per la dreta, que dona formes proclíiques del tipus [lo], [los] i [mos]. Una possible sortida consisteix a suposar, a diferència del que havíem fet fins ara, que el principi d'inserció de l'epèntesi per la dreta o perifèricament afecta només els clítics no marcats com a afectats per epèntesis condicionades, les quals en tots els casos s'insereixen en posició final o final seguida de la marca de plural.

Cal tenir en compte, però, que això implica que les varietats dialectals que barregen tots dos tipus d'epèntesis consideren com a afixos els clítics *em*, *et*, *es* i *en*, mentre que tracten com a lexemes l'article i el pronom de primera persona del plural, solució que no resulta gaire elegant.

Adoptant aquesta anàlisi, les característiques del sistema 5, propi de la població adulta i gran de Coll de Nargó, serien:

Sistema 5

1. L'article i els pronoms febles plurals van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [o], tant en posició enclítica com proclítica. Els pronoms febles singulars van marcats lèxicament per la inserció de l'epèntesi [i], en posició enclítica.

2. La forma fonològica del pronom feble de primera persona és /m/, tant per al singular com per al plural.

3. L'epèntesi s'insereix perifèricament.

4. La forma fonològica del pronom feble de segona persona del plural, /w/, es manté com a [w] darrere d'un segment [+cons.] pertanyent al verb que rep l'enclisi.

Es tracta d'un sistema, doncs, a mig camí entre les característiques dels clítics en català central i en nord-occidental, amb algun element idiosincràtic:

— coincideix amb el català central en la forma dels pronoms febles singulars en posició proclítica: [əm], [ət], [əs] i [ən],

— coincideix amb el català nord-occidental en la forma de l'article i del pronom de primera persona del plural: [lo], [los] i [mos],

— presenta com a elements peculiars les formes enclítiques dels pronoms no plurals: [mi], [ti], [si] i [ni], justificables com a restes d'un parlar xipella.

5. Flexió verbal

5.1. PUNT DE PARTIDA

Tradicionalment, es considera que les categories gramaticals que afecten l'àmbit de la flexió verbal són:

- temps: present, pretèrit o futur;
- mode: indicatiu, subjuntiu, condicional o imperatiu;
- aspecte: perfet o imperfet;
- persona: 1a, 2a o 3a;
- nombre: singular o plural;
- conjugació: primera, segona o tercera (pura o impura).

Aquestes categories gramaticals, però, no es relacionen biunívocament amb els segments morfològics aïllables en les formes verbals, com passa en les llengües aglutinants, en què a cada morfema li correspon un sol morf i a cada morf un sol morfema. En les llengües flexives, les relacions que es donen entre els segments morfològics i les unitats gramaticals són més complexes, i d'aquí sorgeixen les dificultats en l'anàlisi.

Per al català, existeixen dues propostes de segmentació morfològica del verb, la de Mascaró (1985) i la de Viaplana (1984, 1986).

5.1.1. *La proposta de Mascaró (1985)*

Mascaró (1985) considera que en les formes verbals finites poden aïllar-se quatre tipus de segments:

1. El *radical*, que apareix en posició inicial a totes les formes verbals i es va repetint al llarg del paradigma. No sempre un verb té una sola forma fonològica per al radical. Cal destacar que Mascaró (1985) considera d'arrel múltiple aquells verbs que alternen formes acabades en vocal amb formes que acaben en /g/.

2. Els *morfemes*⁶³ *de conjugació*. Els relaciona, d'una banda, amb les anomenades tradicionalment *vocals temàtiques* i, d'una altra, amb l'increment /éʃ/ present en algunes formes de l'anomenada *tercera conjugació impura*. Aquests segments, doncs, en el nivell fonològic es corresponen amb una vocal tònica o amb un segment iniciat per una vocal tònica.

3. Els *morfemes de temps*. Excepte per al futur i per al condicional, aquests segments són sempre àtons.

4. Els *morfemes de persona*, que apareixen sempre en darrer lloc.

En el cas de les formes verbals infinites, la segmentació no ha de tenir en compte el morfema de persona. La marca d'infinitiu, de gerundi o de participi es pren com un morfema de temps.

Segons Mascaró (1985), doncs, una forma verbal finita es descompon morfològicament en els elements de la taula 94.

TAULA 94
Segmentació de les formes verbals finites segons Mascaró (1985)

<i>Tema verbal</i>		<i>Desinència</i>	
Radical	Morfema de conjugació	Morfema de temps	Morfema de persona

5.1.2. *La proposta de Viaplana (1984, 1986)*

Per la seva part, Viaplana (1984, 1986) considera que els segments morfològics de les formes verbals finites s'agrupen en sis classes, segons les unitats gramaticals amb què estan directament relacionats. Aquestes classes són, segons l'ordre d'aparició en el mot:

1. La classe dels segments *arrel*, que es relacionen amb la unitat gramatical *lexema*. Equival al *radical* de Mascaró (1985). Viaplana (1984, 1986), però, atribueix a l'arrel només aquells segments no aptes per a cap tipus de generalització i, per tant, deixa fora el segment /g/ que es repeteix en la mateixa posició en un conjunt significatiu de verbs.

2. Els segments del tipus *extensió*, com els increments palatals i velars que apareixen sistemàticament en verbs del tipus *servir* i *beure*. L'existència d'aquests segments justifica la consideració de subclasses verbals dins de les tres conjugacions tradicionals. Per tant, estan directament relacionats amb la unitat gramatical formal *subclasse verbal*.

63. Mascaró (1985) utilitza el terme *morfema* per a designar els segments morfològics, a diferència del que fa Viaplana (1984, 1986) i del que fem també nosaltres, que per a aquest ús fem el terme *morf*. En referir-nos a la proposta de Mascaró (1985), tanmateix, mantindrem per raons de fidelitat la terminologia que dóna aquest autor.

3. Els segments del tipus *tema*, que es relacionen amb la unitat gramatical formal *classe verbal*. S'hi inclouen només aquelles vocals anomenades tradicionalment *temàtiques*.

4. Un segment /*t*/ que es relaciona amb la unitat gramatical substantiva *futur*, ja sigui real o hipotètic, i en pren el nom. Apareix en les formes del futur real i del condicional o futur hipotètic. Mascaró (1985) el tracta com una part del que aquest autor anomena *morfemes de temps* per al futur i el condicional, sense generalitzar més.

5. Els segments del tipus *mode-temps*, directament i simultàniament relacionats amb les unitats gramaticals substantives *mode* i *temps*. Mascaró (1985) els anomena *morfemes de temps*.

6. Segments del tipus *nombre-persona*, directament i simultàniament relacionats amb les unitats gramaticals substantives *nombre* i *persona*. Mascaró (1985) els anomena *morfemes de persona*.

En les formes verbals infinites —infinitiu, gerundi i participi— aquesta segmentació es redueix a quatre unitats: arrel + extensió + tema + mode, perquè es tracta en tots els casos de formes impersonals.

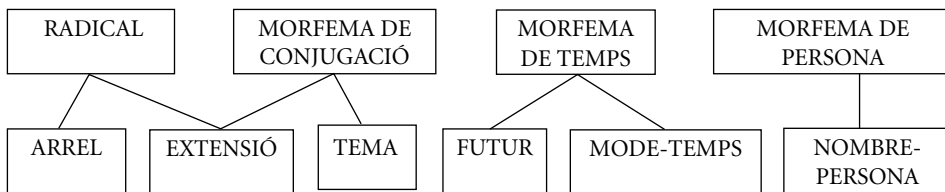
Segons Viaplana (1984, 1986), doncs, una forma verbal finita es descompon morfològicament en els elements de la taula 95.

TAULA 95
Segmentació de les formes verbals finites segons Viaplana (1984, 1986)

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
-------	----------	------	-------	------------	----------------

5.1.3. Comparació de Mascaró (1985) i Viaplana (1984, 1986)

Les relacions entre totes dues propostes les podem resumir en l'esquema següent:



5.1.3.1. Persona vs. nombre-persona

Els morfs que es relacionen amb la categoria gramatical de nombre i amb la de persona són, per a Mascaró (1985, p. 110):

Primera persona del singular	(1a sing.):	Ø
Segona persona del singular	(2a sing.):	/z/, excepte 2a sing. imper.
Tercera persona del singular	(3a sing.):	Ø
Primera persona del plural	(1a pl.):	/m/
Segona persona del plural	(2a pl.):	/w/
Tercera persona del plural	(3a pl.):	/n/

Viaplana (1984, 1986) s'aparta en dos punts d'aquesta proposta. D'una banda, considera que la marca de segona persona del singular és subjacentment sorda. Mascaró (1985), però, dóna proves de la seva sonoritat destacant com es realitza quan va seguida de pronoms vocàlics: *fes-ho* o *digues-ho*. En treballs més recents, també Viaplana parteix d'una forma fonològica sonora (v. Viaplana, 1995).

L'altre punt de divergència afectava la primera persona del singular: com calia considerar el segment [u], per al català central, o [e], per al valencià, propis del present d'indicatiu? Hi havia dues possibilitats: o prendre'ls com una marca de mode-temps o com una marca de nombre-persona. Viaplana (1984, 1986) partia del supòsit que el present era el temps menys marcat i això feia que s'inclinés per relacionar aquests segments amb nombre-persona. Aquesta decisió suposava, però, trencar la norma general de tots els altres temps, que no tenen marca per a la 1a sing. I, tanmateix, per a explicar les formes del tipus *cantes*, *canta* calia suposar l'existència d'un morf relacionat directament amb present d'indicatiu. Mascaró (1985), en canvi, associava els segments d'aquest tipus amb el temps i així podia suposar sempre una marca zero per a la primera persona. En articles més recents, Viaplana adopta aquesta decisió i considera que aquests segments estan directament relacionats amb mode-temps (v. Viaplana, 1996).

Actualment, doncs, hi ha acord pel que fa als segments de nombre-persona, perquè tots dos autors s'han decidit per la proposta de Mascaró (1985). L'única diferència és de caràcter formal i paral·lela a la que havíem vist en la morfologia nominal: Mascaró (1985) opta per assignar el morf buit en els casos en què no se n'assigna cap altre, mentre que Viaplana (1996) opta per no fer assignacions de Ø.

5.1.3.2. Radical vs. arrel i extensió

Diferències força més importants entre tots dos models afecten la delimitació de l'arrel verbal i tenen molt a veure amb els conceptes de regularitat i d'irregularitat. Mascaró (1985) tracta com a idiosincràsies de l'arrel els segments velars presents en alguns verbs les terminacions dels quals coincideixen amb les de la segona conjugació. La seva proposta s'adiu amb la gramàtica tradicional, que considera *irregulars* aquests verbs, pel fet de presentar, en determinades formes, un segment

velar. Aquesta interpretació suposa incloure l'allomorfisme dels radicals en l'àmbit de la irregularitat.

Viaplana (1984, 1986), en canvi, observa que el segment velar es distribueix sempre de la mateixa manera en els paradigmes d'aquests verbs, els quals, tret d'aquesta característica, es corresponen amb el paradigma model de la segona conjugació. Llavors proposa de considerar aquests verbs com a integradors d'una subclasse verbal, que es marcaria morfològicament per la presència del segment velar. Així es recull una regularitat que altrament era desatesa i es guanya en generalització, objectiu de tota anàlisi sistemàtica dels paradigmes flexius. Aquesta anàlisi suposa, a més, donar un tractament paral·lel a dos fenòmens de la mateixa naturalesa: la presència d'un segment velar en alguns verbs que, per la resta, es comporten com els de la segona conjugació, i la presència d'un segment palatal en alguns verbs que, tret d'això, es comporten com els de la tercera.

5.1.3.3. Morfema de conjugació vs. extensió i tema

Un cop aïllats els segments inicials relacionats amb l'arrel verbal i els segments finals relacionats amb persona i nombre, queda la part més complexa: l'assignació de la resta de morfs a les corresponents unitats gramaticals. Segons Mascaró, podem trobar dos tipus de segments: els de conjugació i els de temps. Segons Viaplana, quatre: extensió, tema, futur i mode-temps.

La norma que segueix Mascaró per a l'anàlisi d'aquests segments és:

1. Si es tracta d'una seqüència tònica, la primera vocal cal assignar-la a la marca de conjugació, i la resta és el morfema de temps.
2. Si es tracta d'una seqüència àtona, la primera vocal correspon ja al morfema de temps i la marca de conjugació és Ø.

Per aplicar correctament aquesta norma cal tenir en compte l'especificitat que presenten les formes de futur i de condicional. Els morfs de futur i de condicional són els únics morfs de temps tòpics. La marca de conjugació, en aquest cas, és àtona en el nivell fonètic, perquè hi actua regularment la regla de desaccentuació, que esborra tots els accents llevat del darrer.

En el cas dels verbs de l'anomenada classe tres impura, Mascaró (1985) observa que l'increment /éj/ apareix només en aquells casos en què els verbs de la tercera purs no presenten marca de tema. Això el mou a considerar també aquest segment com un morfema de conjugació. D'aquesta manera, el tractament que es dóna a l'increment velar i el que es dóna als increments palatals difereixen. Mentre que els primers s'atribueixen a idiosincràsies de l'arrel, els segons són equiparats a les anomenades tradicionalment *vocals temàtiques*.

Viaplana (1984, 1986), en canvi, considera que l'increment velar i el palatal han de rebre el mateix tractament, perquè responen al mateix tipus de fenomen:

una extensió de l'arrel que apareix de manera regulada i sistemàtica en un determinat grup de verbs que, per la resta, es comporten com el paradigma regular de la segona o de la tercera conjugació respectivament. Pel que fa a les vocals temàtiques, les tracta com a segments d'un altre tipus, que anomena *tema*. Tema i extensió són segments de naturalesa similar, perquè són els únics dins de la flexió verbal que es relacionen amb una categoria gramatical formal i no pas substantiva.

Efectivament, tema i extensió expressen una informació de tipus exclusivament gramatical, que indica el comportament global del lexema. Els segments de tipus extensió permeten de definir subclasses en el si de les classes verbals expressades pels segments de tipus tema. Les subclasses d'una mateixa classe verbal coincideixen pel que fa a les terminacions i es diferencien per afegir o no els segments extensió en algunes de les seves formes.

Una conseqüència secundària de la proposta de Viaplana (1984, 1986) és la diferenciació dels segments de tipus extensió i tema segons el seu caràcter fonològic. Els morfs tema són sempre vocals tòniques —tot i que fonèticament seran àtones si els segueix un segment accentuat. Els morfs extensió, en canvi, són o contenen un element consonàntic.

Una darrera discrepància entre tots dos autors afecta la consideració del segment [ú] que apareix en els participis de la segona conjugació. Per a Mascaró (1985), i segons les normes que hem exposat, cal considerar-lo un segment temàtic, perquè és tònic. Viaplana (1984, 1986), en canvi, suposa dues marques de participi: /úd/ per a la classe II i /d/ per a la resta. Gràcies a aquesta decisió s'aconsegueix de remarcar el caràcter mixt de la classe II. Així, aquesta mostra un estadi de transició entre la classe I, amb la qual comparteix els segments vocàlics tema de tipus mitjà, i la classe III, amb la qual comparteix el segment alt. Notem, a més, que el segment [ú], posterior i labial, queda molt separat, en el triangle vocàlic, de la resta de segments tema ([á], [é], [é], [í]). Seria, doncs, un element distorsionador que, d'altra banda, només apareixeria en el participi.

5.1.3.4. Morfema de temps vs. futur i mode-temps

Aïllats els segments que Mascaró (1985) anomena *morfemes de conjugació*, per a aquest autor els segments restants són morfemes de temps. Per a Viaplana (1984, 1986), segregats els morfs del tipus extensió i tema, els segments restants poden ser del tipus futur o mode-temps.

La diferència evident entre una i altra proposta és el tractament del segment [r] de futurs i condicionals. Per a Mascaró (1985) és part integrant dels respectius morfemes de temps. Viaplana (1984, 1986), en canvi, considera que és segregable per relacionar-lo amb la categoria *futur*, perquè té en compte que el condicional és, de fet, un futur hipotètic. Aquesta darrera proposta, doncs, guanya en generalització.

Pel que fa a la resta de segments relacionats amb el mode i el temps verbals, Mascaró (1985) i Viaplana (1984, 1986) difereixen en un darrer punt: el caràcter del segment [ə] —segons la fonètica del català central—, que apareix en algunes de les formes del present d'indicatiu. Per a Viaplana (1984, 1986) només la classe I té un segment [ə] de caràcter morfològic en el present d'indicatiu, que veiem aparèixer en les persones 2a sing. i 3a sing.: *cantes, canta*. En canvi, el segment [ə] que ocorre a la tercera persona del plural de totes les classes verbals i a la segona persona del singular de la classe III [+ext] seria un mer suport fonètic: *canten, perden, beuen, senten, serveixen; serveixes*. Per a Mascaró (1985), en canvi, només aquesta darrera [ə] es justificaria epentèticament, mentre que per a la tercera persona del plural de totes les classes seria un segment morfològic. Posteriorment, Viaplana (1996) modifica la interpretació per a la tercera persona del plural dels verbs de la classe I i passa a considerar també de naturalesa morfològica el segment [ə] de *canten*, que relaciona amb un morf de mode-temps /a/.

Donada la complexitat d'aquesta qüestió, ens detindrem en la seva anàlisi. Per a la resta de divergències que hem assenyalat entre Mascaró (1985) i Viaplana (1984, 1986), optem per la proposta d'aquest darrer autor —llevat dels casos puntuals en què hem dit explícitament el contrari— perquè resulta més generalitzadora i recull millor les sistematicitats dels paradigmes verbals.

5.1.4. *El segment [ə] de 3a pl. del present d'indicatiu: epèntesi o segment morfològic?*

Com hem dit, Mascaró (1985) i Viaplana (1984, 1986, 1996) difereixen pel que fa al caràcter del segment [ə] —segons la fonètica del català central— que apareix en algunes de les formes del present d'indicatiu. Per a Viaplana (1984, 1986, 1996) només la classe I té un segment [ə] de caràcter morfològic, que veiem aparèixer en les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. En canvi, el segment [ə] que ocorre a la tercera persona del plural de la resta de classes i a la segona persona del singular de la classe III [+ext] seria un mer suport fonètic. Per a Mascaró (1985), en canvi, només aquesta darrera [ə] es justificaria epentèticament, mentre que per a la tercera persona de totes les classes seria un segment morfològic.

Per a decidir-nos entre una i altra proposta, farem servir el criteri de considerar morfològic aquest segment, per a tots els verbs que segueixen un determinat model, si per a algun o alguns no es pot justificar com a epèntesi.⁶⁴ El primer que haurem de fer, doncs, és delimitar per a quins contextos aquest segment [ə] no es

64. Considerem que un sol cas en què aquest segment no sigui justificable epentèticament és suficient perquè, tot i que es podria explicar per les pressions analògiques del model, aquesta justificació no es pot formalitzar en el marc generatiu que utilitzem.

pot considerar un mer suport fonètic. Treballarem, de moment, sobre dades de l'estàndard.

L'escala universal de sonicitat impedeix la incorporació d'un segment /n/ darrere d'una oclusiva, una fricativa o una altra nasal i demana la inserció d'una epèntesi per a reparar-ne l'estructura. D'altra banda, les seqüències del tipus semivocal + nasal són requeridores d'epèntesi, com indica Wheeler (1987, p. 100). Pel que fa a les seqüències del tipus líquida + nasal: /rn/⁶⁵ és possible, com il·lustra *hivern*; /ln/ és inclòs per Wheeler (1987, p. 104) en una llista de «grups finals admesos per les nostres regles, però no exemplificats, que coneguem, en mots catalans»; i, finalment, /ʎn/ no és possible, perquè la lateral palatal només s'agrupa amb si mateixa o amb una sibilant alveolar. Això significa que haurem de buscar verbs amb el radical acabat en un segment vocàlic o bé en un segment vocàlic seguit de /r/ o /l/, perquè, segons les normes que hem exposat, una /n/ no pot sillabificar amb cap altre segment anterior.

En el cas de la primera conjugació, en què coincideixen tots dos autors a considerar [ə] com un segment morfològic, no hi ha dubte. D'una banda, el segment [ə] apareix també a la segona i la tercera persones del singular, en les quals no és possible de trobar-hi justificació epentètica. D'altra banda, aquesta classe verbal inclou nombrosos verbs amb el radical acabat en vocal, i tots presenten el segment en qüestió, com es veu a *lloen*, *creen* o *continuen*.

En el cas de la segona conjugació, hem sabut trobar ben pocs verbs amb el radical acabat en vocal o en /r/. Hem recorregut a l'inventari de Josep Milà (1995), que té un total de 8.863 entrades. D'aquestes, 319 corresponen a verbs de la segona classe, que és la que segueixen un nombre més reduït de radicals verbals. De les 319, corresponen a verbs amb el radical acabat en un segment vocàlic:⁶⁶

1. *Dur* (i derivats): *duen*, amb el segment [ə].
2. *Ser*, que a les persones 1a sing., 1a pl., 2a pl. i 3a pl. del present d'indicatiu presenta una arrel del tipus /só/: *són*, sense el segment [ə].
3. *Haver*, que a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present d'indicatiu presenta una arrel del tipus /á/: *han*, sense el segment [ə].
4. *Fer* (i derivats), que a les persones 1a sing., 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present d'indicatiu presenta una arrel del tipus /fá/: *fan*, sense el segment [ə].

El verb *dur* aparentment presenta en tots els casos una arrel acabada en un segment vocàlic: /dú/, excepte per a la segona i la tercera persones del singular del

65. Wheeler (1987, p. 80) parteix d'un inventari fonemàtic «que interpreta la [r] de *guerra* com a difonemàtica /rr/». En aquest cas, doncs, seria admissible la seqüència /rn/, però no /rnn/ —per a nosaltres /rn/—, perquè la segona i la tercera branca del rim tindrien la mateixa sonoritat i no respectarien, per tant, l'escala universal de sonicitat.

66. Hem descartat el verb *dir* (i derivats), perquè l'arrel verbal de la forma *diuen* acaba en la semivocal /w/.

present d'indicatiu i per a la segona persona del singular de l'imperatiu, en què la grafia sembla remetre a una arrel del tipus /dúw/. Sobre això, Recasens (1993, p. 107) diu: «El diftong decreixent [uɥ] accentuat pot aparèixer en la pronúncia de les formes *lluus*, *lluu*, *duus* i *duu* dels verbs *lluir* i *dur* (Fabra, 1897), en oposició al hiat sistemàtic dels acabaments de les formes *accentuo* i *insinuo*; actualment, aquell diftong ha estat substituït per la realització [u] (*ll[u]s*, *ll[u]*, *d[u]s*, *d[u]*)». Sembla que es confirma, doncs, que per a aquestes formes cal considerar subjacentment una arrel acabada en el diftong /uw/, sobre la qual sol actuar una regla de reducció. Altrament, les formes *d[uw]s* i *d[uw]* no podrien justificar-se.

Atès, doncs, que el verb *dur* presenta dos al·lomorfs a l'arrel, /dú/ i /dúw/, sorgeix un dubte: l'al·lormorf /dúw/ se selecciona només en les tres formes verbals que hem esmentat o també es troba subjacentment en d'altres?

Per a respondre aquesta pregunta, recorrerem als altres verbs que presenten al·lormorfisme entre dos radicals, un d'acabat en vocal i l'altre en aquesta vocal seguida de *vau*. Els exemples són nombrosos. Tindrem en compte *heure*, *beure*, *caure*, *cloure*, *complaure*, *concloure*, *coure*, *jeure*, *malveure*, *moure*, *noure*, *raure*, *riu-re*, *seure*, *treure*, *veure* i *viure*, perquè són els que Milà (1995) dóna com a models. Qualsevol altre verb amb un al·lormorfisme d'aquest tipus en el radical seguirà un d'aquests paradigmes. Doncs bé, en tots aquests verbs l'al·lormorf acabat en semi-vocal apareix si i només si es tracta d'una d'aquestes formes: les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present d'indicatiu, totes les del futur, totes les del condicional, la persona 2a sing. de l'imperatiu i l'infinitiu. Això significa que, en cas de no seguir aquesta distribució de l'al·lormorfisme, *dur* seria l'únic verb que no compliria aquesta norma.

Vegem, doncs, quines són les formes del verb *dur* per a aquests temps i persones. Indiquem al costat les formes del verb *beure*, que hem pres com a model de la classe II [+ext] i que també presenta aquest al·lormorfisme en el radical.

Present d'indicatiu

2a sing.	beus	duus (o dus)
3a sing.	beu	duu (o du)
3a pl.	beuen	duen

Futur

1a sing.	beuré	duré
2a sing.	beuràs	duràs
3a sing.	beurà	durà
1a pl.	beurem	durem
2a pl.	beureu	dureu
3a pl.	beuran	duran

Condicional

1a sing.	beuria	duria
2a sing.	beuries	duries
3a sing.	beuria	duria
1a pl.	beuriem	duriem
2a pl.	beurieu	durieu
3a pl.	beurien	durien

Imperatiu

2a sing.	beu	duu (o du)
----------	-----	------------

Infinitiu

beure	dur
-------	-----

Aparentment, quan el verb *beure* presenta l'allo-morf radical /béw/ en posició final, sigui final absoluta o final seguida per /z/,⁶⁷ *dur* es construeix indubtablement sobre l'allo-morf /dúw/, perquè existeixen les realitzacions [dúws] i [dúw]. Quan *beure* presenta l'allo-morf /béw/ en posició interior, sembla que les formes de *dur* es construeixen sobre l'allo-morf /dú/. Atesa aquesta distribució complementària, però, podem suposar que en tots els casos hi ha subjacent el diftong /úw/, que es redueix obligatòriament a [u] en posició interior.

Per poder refermar aquesta distribució de l'allo-morf acabat en semivocal, hauríem de confirmar que no existeixen diftongs /uw/ mantinguts en posició interior. El problema és que aquest diftong és molt infreqüent. De fet, en posició accentuada només es troba en les formes esmentades del verb *dur* i en les paral·leles de *lluir*. En posició àtona, no se'n coneix cap cas —fora del que estem discutint, si es confirma. En canvi, en el nivell fonètic i en aquells dialectes que redueixen /o/ i /ɔ/ subjacents en [u], sí que podem trobar un diftong d'aquest tipus, amb tendència a simplificar-se en [u]. Quan Recasens (1993, p. 107) ho esmenta, extreu els exemples justament de la realització àtona del diftong en verbs del tipus *cloure*, *concloure*, *coure*, *moure* o *noure*: «El diftong [uɔ] inaccentuat presenta simplificació freqüent en [u], en el cas de la pronúncia de diftongs decreixents subjacents ([mu'ra] *mourà*, [plu'ra] *plourà*) i de hiats subjacents (*monstruositat*, *fastuositat*)».

Podem suposar, doncs, que en català existeix una regla, d'aplicació obligatòria, que redueix el diftong /uw/ subjacent a [u] en posició interior, àtona o tònica. Aquesta regla coneixeria actualment dos tipus d'expansió diferents en els registres

67. Recordem el comportament especial d'aquest segment, que és l'únic que pot adjuntar-se per la dreta a qualsevol rim existent. Wheeler (1987, p. 92) recull aquesta propietat en la segona regla de rims: «Adjunta un segment /s/ a la dreta d'un rim preexistent». Notem com Wheeler (1987) el representa subjacentment sord, de la mateixa manera que considera que el morf de plural és /s/. Nosaltres, en canvi, partim d'un so subjacent sonor, com ja hem justificat oportunament. Aquesta diferència no altera per a res la validesa de la segona regla de rims.

col·loquials. D'una banda, ampliaria el context d'aplicació a la posició final, fet que justificaria la decadència de les formes *d[úw]s* i *d[úw]* enfront de les innovadores *d[ús]* i *d[ú]*. D'una altra, afectaria també els diftongs [uw] procedents d'un diftong /ow/ o /ɔw/ subjacent, fet que implica que l'aplicació d'aquesta regla ha d'ésser tardana, en tot cas posterior a l'aplicació de la regla de reducció vocàlica.

Del que hem dit fins aquí es dedueix que:

1. Per poder justificar les formes *d[úw]s* i *d[úw]* és necessària l'existència d'un al·lomorf de radical /dúw/ a l'entrada de *dur*.

2. Atès aquest al·lomorfisme, sembla aconsellable de considerar que la seva distribució en el paradigma de *dur* segueix la distribució comuna a tots els verbs que presenten almenys dos al·lomorfs per a l'arrel, un d'acabat en vocal i un altre d'acabat en aquesta vocal més vau.

3. Les reduccions que s'operen sobre el diftong [úw], ben poc freqüent en la llengua, sembla que reforcen la idea de la presència subjacent d'aquest diftong, en posició interior, a la tercera persona del plural del present d'indicatiu, a totes les persones del futur i del condicional i en l'infinitiu, tot i que fonèticament s'hi realitza un segment [u].

Segons això, *d[úen]* derivaria d'una forma subjacent /dúw + n/, que acaba en una seqüència identificada per Wheeler (1987) com a requeridora d'epèntesi. L'estructura, doncs, es repararia per inserció de [e], reduïda en [ə] en català central. Llavors actuaria la regla de reducció del diftong /uw/ en posició interior, que ja hem dit que era posterior a la regla de reducció vocàlica, de manera que la forma final seria [dúən]. Segons aquesta anàlisi, creiem que no gens forçada, el segment [ə] de *duen* es justificaria epentèticament sense necessitat de considerar-lo de naturalesa morfològica.

Ens hem de referir encara a les formes *són*, *han* i *fan*. Tot i que cal prendre-les amb cautela, perquè pertanyen a uns verbs especialment atípics, sembla que afavoreixen l'anàlisi que considera el segment [ə] de naturalesa epentètica. De tota manera, si decidíssim de donar un tractament morfològic a aquest segment, les formes *són*, *han* i *fan* es podrien explicar com una de les moltes idiosincràsies que presenten *ésser*, *haver* i *fer*.

A part d'aquests verbs amb el radical acabat en vocal, hem trobat un seguit de verbs amb l'arrel acabada en la lateral alveolar, que donen formes del tipus: *valen*, *volen*, *absolen*, *resolen*, *calen*, *dolen*, *molen*, *solen*, etc. Com hem dit, Wheeler (1987, p. 104) accepta el grup /ln/ final, tot i que reconeix que no n'existeix cap exemple: «Evidentment suposem que són absències casuales». Per la nostra part, considerem que no es pot suposar l'admissibilitat d'un grup que no es dona mai en la llengua. No creiem, per tant, que aquests verbs contradiguin el valor epentètic del segment [ə]. Més aviat ens inclinàriem a creure que afavoreixen la consideració de /ln/ com una seqüència no admesa en català. Pel que fa a verbs amb el radical

acabat en /r/, només n'hem trobat un, el defectiu *aparer*, que manca de la forma estudiada.

Pel que hem dit fins aquí, doncs, sembla més adequada, almenys per als verbs de la classe II, l'anàlisi que considera epentètic el segment [ə].

Vegem què passa per a la classe III. En l'inventari de Milà (1995) apareixen un total de 882 entrades per a la tercera conjugació, de les quals només un 10 % correspon a verbs de la subclasse [-ext]. És en aquest grup que cal buscar els verbs amb radical acabat en un segment vocàlic o en un segment vocàlic seguit per /l/ o /r/, perquè l'increment palatal que s'insereix en la tercera persona del plural del present d'indicatiu força sempre la presència del segment [ə] en els verbs de la classe III [+ext]. Només hi hem trobat els següents verbs amb el radical acabat en un segment vocàlic:

1. *Lluir* (i derivats). Hem de tenir en compte que, en el marc de la gramàtica generativa, i citant Mascaró (1985, p. 15), un lexema «és un conjunt de propietats; es pot passar d'una arrel a una altra ("derivar-ne" una altra) canviant qualsevol d'aquestes propietats. Per exemple passar de l'arrel masculina *plát* (que un cop inflexionada dóna *plát(s)*) a l'arrel femenina *plát* (que, un cop inflexionada, dóna *plátə(s)*), o inversament. Similarmet, podem relacionar les arrels, idèntiques fonològicament, però diferents morfològicament *kunsúm-* 1a conjugació i *kunsúm-* 3a conjugació (que, inflexionades, donen *kunsúmu*, etc. i *kunsuméfu*, etc.)». En el cas que ens ocupa, en el lexicó hi hauria dues entrades corresponents a un verb amb la forma fonològica /Kú/, un que duria la marca «classe III [-ext]», i que s'associaria a un significat del tipus «emetre llum», i un altre que aniria marcat com a «classe III [+ext]», que s'associaria a un significat del tipus «tenir èxit», «fer goig». És la primera d'aquestes dues entrades la que ens interessa. La forma corresponent a la tercera persona del present d'indicatiu és *lluen*, amb el segment [ə].

2. *Pruir*: *pruen*, amb el segment [ə].

Per a ambdós verbs es dóna una problemàtica equivalent a la que hem vist per a *dur*. Tot i que aparentment presenten una arrel acabada en vocal, les formes *ll[úw]*, *ll[úw]s* i *pr[úw]*, *pr[úw]s* indiquen l'existència d'un al·lomorf de radical acabat en *vau*, que pel raonament que hem fet més amunt suposem que és el que actua en la tercera persona del plural del present d'indicatiu. En tots dos casos, doncs, el segment [ə] estaria justificat epentèticament.

Hem trobat, però, un verb amb el radical acabat en /r/, darrere de la qual un segment /n/ és sil·labificable:

Morir (i *premorir*): *moren* (i *premoren*), amb el segment [ə].

Això sembla que desmenteix el valor epentètic d'aquesta vocal. De tota manera, cal tenir en compte que la seqüència de segments [rn] que es dóna en mots com *hivern*, *carn*, *forn*, *torn* o *infern* és sempre subjacent, mentre que en el cas de /mor + n/ hi ha un límit de morfema entremig. Hi hauria la possibilitat de suposar

que no s'admeten seqüències d'aquests segments acumulades morfològicament, tot i que no ho podem comprovar, perquè no hi ha més segments morfològics que siguin /n/ subjacentment i s'apliquin en posició final.⁶⁸ Encara que el valor epentètic del segment [ə] no es pot negar taxativament, doncs, queda qüestionat.

Arribats aquí, no sembla que l'anàlisi basada en l'estàndard sigui prou aclaridora. Això aconsella d'eixamplar el punt de mira i considerar realitzacions dialectals. Començarem per les dades que aplega Rovira (s. a.) sobre la morfologia verbal algueresa, que sembla que afavoreixen el tractament del segment [ə] com a epentètic per a la classe II i com a morfològic per a la classe III.

Les formes alguereses del tipus [béwn] i [díwn], enfront de [példan] o [kunéfan], indiquen clarament que, en aquest dialecte, si el segment apareix és perquè està motivat epentèticament. Extraïem aquesta citació de Rovira (s. a., p. 45): «L'alguerès, al seu torn, a 3 plur. PI dels verbs de la classe II sense extensió presenta un comportament semblant al del valencià: coincideix en presentar un segment de natura epentètica, [-a-] en alguerès, en aquells verbs en què l'arrel acaba en consonant —[példan], [kunéfan], etc.—; i divergeix en el fet de no presentar-lo en les formes verbals de 3 plur. PI dels verbs de la classe II amb extensió que tenen l'arrel terminada en semivocal —[béwn], [díwn], etc.— i que per tant no estan afectats per cap regla d'inclusió d'epèntesi com succeeix en valencià i en la majoria de parlars catalans. Podem afirmar que tant en alguerès com en valencià els verbs de la classe II no presenten cap morf de “mode-temps” en cap de les persones del present d'indicatiu».

Pel que fa als verbs de la classe III [-ext], les dades de l'alguerès són molt aclaridores, perquè l'epèntesi, que apareix en les formes del verb *servir*, no coincideix fonèticament amb el segment que trobem en un verb de la classe III [-ext] com és *eixir*. Extraïem la citació de Jaume Rovira (s. a., p. 47): «Els verbs de la classe III algueresos presenten un comportament verbal diferent en el PI en funció de si tenen extensió o no: en el cas dels verbs de la classe III amb extensió —[salvéfan]— el segment [-a-], que ocorre entre el morf d'“extensió” i el morf de “tercera persona plural”, sols pot ser pres com a epentètic [...]. En canvi, en el cas dels verbs de la classe III sense extensió —[ífin]— el segment vocàlic [-i-], que ocorre entre l'arrel i el morf de “tercera persona plural”, és morfològicament rellevant, el qual sols és atribuïble a la classe dels morfs “mode-temps” per raons de tipus accentual com succeeix amb el mateix segment que trobem a 2a, 3a sing. PI —[ífis], [ífi]—. Amb tot això podem dir que els verbs algueresos de la classe III sense extensió tenen la peculiaritat de presentar una marca de “mode-temps” per al PI en les mateixes

68. No serveix com a exemple la forma fonològica del pronom feble de primera persona del plural, perquè sempre ha d'anar seguida de la marca de nombre, i el grup [nz] demana forçosament epèntesi darrere de consonant.

persones tal i com succeeix en els verbs de la classe I, fet que serveix per a caracteritzar l'alguerès respecte a altres dialectes catalans».

En el cas de l'alguerès, doncs, la regla que assigna els segments de mode-temps corresponents al present d'indicatiu seria:

Mode-temps →	/a/ si present d'indicatiu	/ [2, -pl.] [3]	classe I
	/i/ si present d'indicatiu	/ [2, -pl.] [3]	classe III [-ext]

Tornant al que hem dit sobre l'estàndard, aquestes característiques de la flexió verbal algueresa sembla que reforcen la proposta de considerar epentètica la vocal neutra de les classes II i III [+ext] i morfològica la de la classe III [-ext]. El problema principal que trobem per adaptar aquesta solució a l'estàndard i, de fet, a la majoria de dialectes, és la seva manca d'homogeneïtat. Mentre que en alguerès aquest tractament és inapel·lable, gràcies a l'alternança fonètica entre Ø-[a]-[i], en la resta de varietats dialectals la presència constant d'un segment sempre idèntic fa desitjable de buscar un nivell més alt d'homogeneïtat en la descripció dels presents de les diferents classes verbals. En aquest sentit, coincidim amb Perea (1993, p. 66): «No es nega la possibilitat que, des d'una perspectiva diacrònica, aquesta vocal sigui justificada per una regla d'epènesi. Però, sincrònicament, sembla justificable i, alhora, més econòmic d'evitar aquest tractament quan sembla que el segment [ə] ja ha assolit l'estatus d'un morf estable, present, a més, en totes les conjugacions».

Per mirar de refermar aquesta opció amb altres motius, a més de l'economia descriptiva que suposa, hem fet un buidatge de les dades recollides per Alcover i presentades per Moll en l'estudi *La flexió verbal en els dialectes catalans* (1929). Hem pres en consideració, per al present d'indicatiu de totes les classes verbals, les persones que a la classe I reben el morf de mode-temps /a/, és a dir, la segona i la tercera persona del singular i la tercera del plural. Des del punt de vista de l'aparició o no, en aquestes persones i per a la resta de classes verbals, de segments relacionables amb mode-temps, hem pogut identificar quatre tractaments:

a) Aparició d'un segment vocàlic a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. Forçosament, s'ha de considerar que la naturalesa dels segments de 2a sing. i 3a sing. és morfològica, perquè no és possible la justificació epentètica. La unitat de tractament dins del mateix paradigma aconsella de considerar també 3a pl. com un segment morfològic.

b) Aparició d'un segment vocàlic a les persones 2a sing. i 3a pl., però no a 3a sing. Per a les classes diferents de III [+ext], forçosament s'ha de considerar que la naturalesa del segment de 2a sing. és morfològica, perquè no es pot justificar epentèticament. L'homogeneïtat que suposem que es dona en un mateix paradigma aconsella de considerar 3a pl. com un segment morfològic. Per a la classe III

[+ext] tant la justificació epentètica com la morfològica són vàlides, i l'opció entre una i altra ha de dependre del tractament general que es doni a aquests segments en les altres classes verbals.

c) Només 3a pl. presenta un segment vocàlic. El seu valor pot ser epentètic o morfològic. La decisió ha de dependre del criteri d'homogeneïtat.

d) Cap de les tres persones no presenta un segment vocàlic. Per tant, no s'ha produït una assignació morfològica.

TAULA 96

Models d'aparició d'un segment vocàlic a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present d'indicatiu

	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
a)	cantes canta canten	perdes perda perden		sentes senta senten	
b)		perdes perd perden	beues beu beuen	sentes sent senten	parteixes pateix parteixen
c)		perds perd perden	beus beu beuen	sents sent senten	parteis patei parteixen
d)			beus beu beun		

L'única classe verbal que presenta una solució unitària a tots els dialectes és la I, per a la qual tothom està d'acord a atribuir un morf de mode-temps /a/ a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl.

Per a la classe II [-ext], cal suposar tres solucions diferents segons els dialectes: a) s'assigna el morf /a/ a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl.; b) s'assigna el morf /a/ a les persones 2a sing. i 3a pl., i c) s'assigna el morf /a/ només a 3a pl. o bé aquest segment es considera epentètic.

Per a la classe II [+ext], trobem també tres tractaments: b) s'assigna el morf /a/ a les persones 2a sing. i 3a pl.; c) o bé s'assigna el morf /a/ només a 3a pl. o bé aquest segment es considera epentètic, i d) no hi ha assignació de morf i l'epentèsi no és necessària.

Per a la classe III [-ext], es pot optar entre: a) s'assigna el morf /a/ a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl.; b) s'assigna el morf /a/ a les persones 2a sing. i 3a pl., i c) o bé s'assigna el morf /a/ només a 3a pl. o bé aquest segment es considera epentètic.

Per a la classe III [+ext], podem considerar que la solució *b*) suposa dos segments epentètics, dos segments morfològics o un segment epentètic i un de morfològic. En canvi, *c*) presenta un sol segment a 3a pl., que pot ser epentètic o morfològic, i 2a sing. no en presenta cap, perquè el contacte entre /ʃ/ i /z/ subjacents s'ha resolt per un procediment de simplificació i no d'epèntesi.

Mirarem de buscar un tractament per a aquestes formes que sigui al màxim d'homogeni des del punt de vista interdialectal. Si comencem per les dues possibilitats de la classe III [+ext], el primer que haurem de fer és considerar que, per a la segona persona del singular, la vocal, en cas d'aparèixer, és epentètica, perquè una forma de base /ʃ + z/ explica tant *parteixes* com *parteís*, mentre que /ʃ + a + z/ només explicaria l'esquema *b*) però no el *c*). Pel que fa a la tercera persona del plural, tant es pot admetre la solució epentètica, que coincidiria amb la donada per a 2a sing., com decantar-se per la morfològica si l'anàlisi de les altres classes ho aconsella.

Pel que fa a les classes II [-ext] i III [-ext], hem de conjugar tres solucions dialectals diferents, que hem identificat com a A, B i C.

	A	B	C
2a sing.	perdes	perdes	perds
3a sing.	perda	perd	perd
3a pl.	perden	perden	perden
2a sing.	sentes	sentes	sents
3a sing.	senta	sent	sent
3a pl.	senten	senten	senten

Per a l'esquema C, podríem optar per una solució que recorrés a l'epèntesi o per una solució que suposés que el segment vocàlic està justificat morfològicament.

En els esquemes A i B, en canvi, cal suposar un segment de natura morfològica relacionat amb mode-temps, per a poder justificar, respectivament, la segona i la tercera persones del singular o la segona persona del singular. La coherència interna aconsella, en aquest cas, de donar el mateix tractament a la tercera persona del plural.

L'homogeneïtat interdialectal ajudarà, en vista de les dades dels esquemes A i B, a decidir entre les dues possibilitats d'anàlisi de C.

Possibilitat 1. Podem considerar que l'esquema C no presenta un segment morfològic relacionat amb mode-temps i que la tercera persona del plural s'explica per un fenomen d'epèntesi.

En aquest cas, la diferència respecte als esquemes A i B seria notable: els diferenciaria la presència o no d'un segment morfològic. Mentre que C no tindria morf de mode-temps en el present d'indicatiu de la classe II [-ext], A i B sí que presentarien aquest segment, només que amb una distribució diferent.

Possibilitat 2. Podem considerar que l'esquema C presenta un segment morfològic relacionat amb mode-temps que apareix només a la tercera persona del plural. També B presenta aquest segment, tot i que amb una distribució més àmplia: a la segona persona del singular i a la tercera del plural. Finalment, A tindria el mateix segment, que aquest cop assoliria el màxim nombre de presències: a la segona i tercera persones del singular i a la tercera del plural.

En aquest cas, la diferència entre A, B i C seria més limitada: tots tres esquemes tindrien un segment relacionat directament amb «present-indicatiu». El que els separaria seria només la seva distribució. Notem que, tant si triem aquesta anàlisi com si triem l'anterior, hem de recórrer a la distribució desigual d'un segment com a motiu de diferenciació dialectal, perquè és l'única explicació possible de la relació entre A i B.

Vistes, doncs, les dues possibilitats d'anàlisi per a l'esquema C i les implicacions que suposa decidir-se per una o altra en el nivell global de la llengua, considerem més adequat d'atribuir un valor morfològic al segment en qüestió.

Queden per analitzar encara les dades de la classe II [+ext], que seran les més difícils d'homogeneïtzar.

	B	C	D
2a sing.	beues	beus	beus
3a sing.	beu	beu	beu
3a pl.	beuen	beuen	beun

D'una banda, l'esquema B ha d'explicar-se a partir d'un segment morfològic, perquè el segment vocàlic de 2a sing. no es pot justificar epentèticament. Per coherència del paradigma suposarem, doncs, que també 3a pl. conté un segment morfològic.

L'esquema D, en canvi, no conté subjacentment cap morf de mode-temps. Forçosament, doncs, la distància dialectal entre B i D és notable, perquè en un cas cal suposar la presència d'un segment de mode-temps que és absent en l'altre.

Queda per decidir, llavors, com s'interpreta el segment de C. Si se'l suposa epentètic, vol dir que C no presenta tampoc un segment morfològic subjacent i, per tant, és més proper a D que a B. Si es considera, en canvi, que el segment de C és morfològic, aquest esquema s'apropa a B, del qual només el diferenciaria la distribució del morf, i s'allunya de D, que no rep mai el segment morfològic.

Decidir quin tractament es dona a C, doncs, suposa decidir quin esquema dialectal es considerarà més allunyat de les característiques comunes, B o D. Fent una ullada a la taula general, és evident que l'esquema D és el que en queda naturalment segregat. Per tant, considerarem que el segment vocàlic de la forma *beuen* és morfològic en tots els casos. Només hi hauria un dialecte, el que presenta l'esquema D, que s'apartaria de la norma general i no inseriria /a/ com a marca de present d'indicatiu dels verbs de la classe II [+ext]. L'únic dialecte que presenta aquesta solució és l'alguerès. Sembla adequat, doncs, que forçats a deixar un dialecte com a més diferenciats aquest sigui justament l'alguerès, que en paraules de Veny (1993, p. 102) «és el dialecte que, juntament amb el rossellonès, posseeix un aire més exòtic». Hem de tenir en compte, a més, que també per a la classe III [-ext] l'alguerès donava la solució més diferenciada, perquè el segment morfològic que inseria era /i/ i no pas /a/, com succeeix en els altres dialectes.

Arribats aquí podem reprendre l'únic fil que quedava solt, el tractament de 3a pl. a la classe III [+ext]. Com que —tret del cas alguerès— per a totes les classes verbals hem considerat morfològic el segment vocàlic de 3a pl., també sembla lògic de considerar-l'hi en aquesta, a diferència del que fèiem a 2a sing., en què clarament era epentètic.

En conclusió, doncs, podem distingir dos tractaments:

1. El que és propi de l'alguerès, que insereix un morf de present /a/ a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. per als verbs de la classe I i un morf /i/ a les mateixes persones de la classe III [-ext]. Cap de les altres classes verbals no rep un morf de present en aquestes persones.

2. El tractament general del català, que coneix un sol morf de mode-temps per al present en aquestes persones: /a/. Totes les varietats —exclòs l'alguerès, és clar— l'insereixen a 3a pl. a totes les classes verbals i a 2a sing. i 3a sing. a la classe I. Segons les varietats dialectals, 3a sing. pot rebre aquest morf, si es tracta de la classe II [-ext] o III [-ext], i 2a sing. si es tracta de la classe II [-ext], II [+ext] o III [-ext].

5.2. DELIMITACIÓ DE L'ÀMBIT D'ESTUDI

Tenint en compte que ens interessem només per aquells aspectes més sistemàtics de la llengua, el nostre estudi es mourà en el terreny de la regularitat verbal, tal com va ser definida per Viaplana (1995).

Per a la gramàtica tradicional, és una irregularitat qualsevol variació que es doni en la conjugació d'un verb en relació amb el paradigma del seu verb model. Considera dos tipus d'irregularitats. D'una banda, les que afecten l'arrel, en què el paradigma actua com a referència quantitativa: si l'arrel d'un verb presenta formes alternatives, se'l considera irregular. D'altra banda, les irregularitats que afec-

ten les terminacions, en què el paradigma actua com a referència qualitativa: un verb és considerat irregular si les terminacions no coincideixen exactament amb les del seu paradigma model.

Viaplana (1995) observa que, per definició, només es pot considerar irregular allò que infringeix la regularitat i que, per tant, l'àmbit d'aplicació de la irregularitat ha de coincidir estrictament amb l'àmbit d'aplicació de la regularitat. Les arrels verbals queden fora de l'àmbit de la regularitat, i doncs, de la irregularitat. En canvi, les terminacions queden dins de l'àmbit de la regularitat i, per tant, de la irregularitat. Aquesta distinció es recull en el marc de la gramàtica generativa gràcies a la diferenciació bàsica entre elements predictibles —pertanyents, doncs, a l'àmbit de la regularitat— i elements impredictibles —que queden, per tant, fora de l'àmbit de la regularitat.

Vist això, Viaplana (1995) proposa de substituir el concepte tradicional de *irregularitat* pel de *atipicitat*, com a denominació global de les desviacions que es poden produir en l'arrel o les terminacions d'un verb. El terme *irregularitat* es reserva per als casos en què realment es produeix una infracció de la regularitat, i s'inclou en el de *atipicitat*, que té el sentit més ampli de «minoritari des del punt de vista estadístic».

Segons aquesta nova terminologia, les atipicitats formarien un gradient que inclouria des de meres atipicitats fins a irregularitats absolutes.

1. En el terreny de l'arrel, trobaríem només la simple atipicitat. Els verbs típics contenen una sola representació fonològica en la seva entrada lèxica, que en el nivell superficial pot traduir-se, però, en formes fonètiques diferents. Els verbs atípics, per contra, contenen en les seves entrades lèxiques més d'una forma fonològica i han d'incloure també informació sobre els contextos d'aparició de cadascuna.

2. En el terreny de les terminacions i de les extensions verbals, trobaríem diferents tipus d'irregularitat, classificables des de quatre punts de vista.

2.1. Segons el rang de la irregularitat, perquè caldria distingir entre la irregularitat pel que fa a la terminació, que és una irregularitat amb relació a la classe verbal, i la irregularitat pel que fa a l'extensió, que és una irregularitat amb relació a la subclasse verbal.

2.2. Segons el grau d'irregularitat es pot distingir entre irregularitats relatives i irregularitats absolutes.

Les relatives són el producte d'una simple atipicitat que afecta, però, l'aplicació d'una regla. Així, els verbs típics pertanyen a una sola classe verbal, especificada en la seva entrada al lèxic. Hi ha verbs, però, que presenten la atipicitat d'anar marcats com a pertanyents a més d'una classe verbal, amb especificació dels contextos gramaticals en què actua cadascuna. La major part de les formes d'aquests verbs són explicables per les regles d'una determinada classe, però n'hi ha d'altres

que no poden arribar a obtenir-se mai per aquelles regles. Des del punt de vista d'aquella classe, són formes irregulars. No ho són, però, des de la perspectiva de la llengua, perquè les produeixen regles d'una altra classe verbal. En termes absoluts, doncs, són regulars.

En canvi, constitueixen irregularitats absolutes les formes que no poden ser produïdes per cap de les regles ordinàries de la gramàtica, ni per les regles pròpies de la classe verbal a què pertany el verb ni per cap altra, sinó que requereixen mecanismes formals especials. Segons quin sigui el mecanisme formal que les produeixi, direm que són irregularitats causades per la inhibició de l'aplicació d'una regla o irregularitats causades per l'actuació d'una regla especial, que insereix un segment irregular i que inhibeix automàticament l'aplicació de la regla ordinària corresponent.

2.3. Segons la situació de la irregularitat. Tenint en compte que només el forat estructural corresponent a «futur» no presenta irregularitats, aquestes podran ser de quatre tipus, segons que afectin els segments extensió, tema, mode-temps o nombre-persona.

2.4. Segons el tipus d'element afectat, la irregularitat serà de tipus segmental, si afecta immediatament els segments verbals, o de tipus accentual amb efectes segmentals, si es conculca la regla d'accentuació i, en desplaçar-se l'accent, es produeixen irregularitats segmentals.

Fetes aquestes precisions, ja podem citar les limitacions que posem al nostre estudi. Són aquestes:

1. Estudiarem només els verbs regulars. Segons el que acabem d'exposar, entenem per verbs regulars aquells que segueixen, en totes les seves formes, les terminacions corresponents a la classe verbal que indica la seva entrada al lexicó, la qual no ha d'incloure cap marca idiosincràtica que afecti la seva conjugació.

2. Tindrem en compte les cinc conjugacions regulars del català, segons les classes i subclasses verbals establertes per Viaplana (1986). Per raons d'homogeneïtat de les dades recollides, hem decidit de prendre com a verbs model els mateixos que apareixen en l'estudi esmentat:

- 1) Classe I. Model: *cantar*.
- 2) Classe II [-ext]. Model: *perdre*.
- 3) Classe II [+ext]. Model: *beure*.
- 4) Classe III [-ext]. Model: *sentir*.
- 5) Classe III [+ext]. Model: *servir*.

Observem que en aquesta tria s'hi inclou un verb considerat tradicionalment irregular: *beure*. Segons el marc teòric en què ens hem situat, però, *beure* és perfectament regular. D'una banda, el segment velar que incorpora en determinades

formes és totalment predictable per unes regles que afecten un conjunt important de verbs, els quals, pel que fa a les seves terminacions, es comporten com els de la segona conjugació. D'altra banda, el fet de tenir més d'una forma fonològica per a l'arrel (/bé/, /béw/ i /béb/) el converteix en un verb atípic, però en cap cas irregular, com hem justificat anteriorment.

3. Considerarem només els temps simples, perquè l'estudi dels compostos s'escapa de l'àmbit flexiu i entra en el terreny de la sintaxi. Els temps estudiats seran, doncs: el present d'indicatiu, l'imperfet d'indicatiu, el futur simple, el condicional simple, el present de subjuntiu, l'imperfet de subjuntiu i l'imperatiu. També considerarem les formes no personals: infinitiu present, gerundi present i participi passat. No considerem, en canvi, el passat simple, perquè no és viu en el dialecte nord-occidental.

4. Finalment hem de precisar que, en l'estudi d'aquests verbs, ens limitarem a les terminacions. En tots els casos obviarem les especificitats que pugui presentar l'arrel, perquè, com hem dit, volem descriure les sistematicitats i no les idiosincràsies del dialecte.

5. En cas que algun o alguns dels verbs triats com a models presentessin comportaments idiosincràtics —per exemple, la inserció d'increments específics—, els esmentarem en l'anàlisi, però els obviarem en la sistematització final.

5.3. ANÀLISI DE LES DADES

5.3.1. *Entrades lèxiques*

Com hem dit, la nostra anàlisi s'ocuparà només de les terminacions verbals, deixant de banda les peculiaritats que pugui presentar l'arrel. De totes maneres, hem d'establir quins són els segments arrel per a cadascun dels verbs que estudiem.

En el cas del verb *cantar*, disposem d'una arrel única /kánt/, que fonèticament hem trobat realitzada com a [kánt] i com a [kant]. El primer segment apareix en posició tònica, mentre que el segon apareix en posició àtona i s'explica per la regla de desaccentuació, perquè en tots els casos va seguit per un segment tònic.

També per a *perdre* disposem d'una arrel única /pérδ/. Fonèticament la trobem realitzada com a [pérδ], [pér], [pért] i [perδ]. La forma [pérδ] deriva de la subjacent aplicant-hi la regla d'aspirantització que afecta regularment la /d/ situada entre dues ròtiques o entre una ròtica i una vocal. La forma [pért] s'explica per l'actuació de la regla d'ensordiment d'oclusives sonores en posició final. La reducció del grup consonàntic final /rd + z/ justifica l'aparició de [pér]. Finalment, en posició àtona trobem [perδ], perquè en la forma de base hi han actuat les regles de desaccentuació i de reducció vocàlica, i la d'aspirantització que hem citat anteriorment.

El verb *servir* té un sol allomorf radical, /sérb/, que es realitza sempre com a [serβ], perquè en tots els casos apareix seguit d'un segment tònic —sigui el tema o sigui l'increment— i, per tant, s'hi aplica la regla de desaccentuació. El segment final s'explica per l'espasantització regular de l'oclusiva sonora en un context de vocals i líquides.

Per al verb *sentir*, la situació és un xic més complicada. Per a alguns parlants, té una arrel única /sént/, que es manifesta com a [sént] en situació tònica seguida de vocal o com a [sén] si es troba en posició final o final seguida per /z/, perquè els grups de nasal o lateral més oclusiva homorgànica perden aquest darrer so (Wheeler, 1987, p. 99). En posició àtona la forma fonètica és [sent] i s'explica per la regla de desaccentuació. D'altres parlants, en canvi, mostren allomorfisme en l'arrel, perquè la forma àtona [sent] conviu amb les tòniques [sint] i [sín], que han de derivar d'un allomorf /sint/. Aquest fenomen d'allomorfisme no afecta en res la regularitat del verb, com ha quedat establert en el punt de partida.

Finalment, el cas més complex el presenta el verb *beure*, l'arrel del qual es manifesta sota aquestes formes: [bé], [béw], [be], [bew] —reduïbles a /bé/, /béw/— i [beβ], derivable d'una forma bàsica /béb/ sobre la qual actuaria, a més de la regla de desaccentuació, la d'espasantització d'oclusives sonores entre vocals.⁶⁹ Per a alguns dels informants, aquest verb té encara un altre allomorf, /béj/, que apareix com a [béj] en posició tònica o com a [bej] en posició àtona. Aquest allomorf va sempre seguit de l'increment velar, tot i que no sempre que apareix aquest increment es realitza la iod. Com que disposem de les dades d'un sol verb de la classe II [+ext], preferim atribuir aquest segment al radical i no pas a l'extensió, perquè caldria comprovar que aparegués també en els altres verbs d'aquesta subclasse.⁷⁰

Pel que fa a la distribució dels diferents allomorfs radicals de *beure*, no és la mateixa per a tots els informants. Un cop analitzades les respostes, sembla que podem establir dos comportaments diferents, un de majoritari a la Seu (A), conegut també a Coll de Nargó, i un que només apareix en informants d'aquesta població (B). Tots dos, però, presentarien interferències, més o menys sovintejades segons els parlants, del sistema estàndard, que consistirien en la introducció de formes construïdes a partir de l'allomorf radical /béb/, que sembla que només apareix com a forma manllevada. No l'incloem, doncs, en la llista següent.

69. Hi ha vacil·lacions entre els parlants —interindividualment i intraindividualment— pel que fa a considerar oberta o bé tancada la vocal tònica de l'arrel. Anteriorment, ja hem esmentat que és freqüent aquest tipus d'oscil·lació.

70. Un cop analitzats els segments extensió, veurem que existeix un increment del tipus /ig/, que presenta, però, unes característiques bastant diferents de les de l'increment velar. No sembla aconsellable, doncs, de relacionar-los. Per a un tractament similar aplicat al verb *caure* vegeu Perea (1993, p. 198), que suposa un allomorf radical del tipus /káj/ en comptes de relacionar la iod amb el segment inicial de l'increment /ig/.

TAULA 97
Distribució dels al·lomorfs radicals de *beure*

<i>Sistemes</i>	<i>Al·lomorf radical</i>	<i>Temps</i>	<i>Persones</i>
A i B	/béw/	Present d'indicatiu	2a sing., 3a sing., 3a pl.
		Futur real	totes
		Futur hipotètic	totes
		Imperatiu	2a sing.
		Infinitiu	
A i B	/bé/	Present d'indicatiu	1a sing., 1a pl., 2a pl.
		Imperfet d'indicatiu	totes
		Participi	
A	/bé/	Present de subjuntiu	totes
		Imperfet de subjuntiu	totes
		Imperatiu	3a sing., 1a pl., 2a pl., 3a pl.
		Gerundi	
B	/béj/	Present de subjuntiu	totes
		Imperfet de subjuntiu	totes
		Imperatiu	3a sing., 1a pl., 2a pl., 3a pl.
		Gerundi	

Les entrades d'aquests verbs al lexicó contindran, a més de l'especificació de la classe verbal, la forma o formes fonològiques del radical —indicant els contextos d'aplicació si hi ha més d'un al·lomorf, tal com mostrem tot seguit. En el cas de *beure*, quan no especifiquem res vol dir que aquells contextos són vàlids per al sistema A i per a B. Si indiquem un sistema o l'altre, vol dir que aquella informació l'afecta exclusivament. També per a *sentir* distingim entre un sistema amb un sol al·lomorf (A) i un altre amb dos (B).

TAULA 98
Formes fonològiques dels radicals dels cinc verbs model

<i>Verb</i>	<i>Classe</i>	<i>Radical</i>	<i>Temps i persones</i>
Cantar	[I]	/kánt/	Arreu
Perdre	[II, -ext]	/pérd/	Arreu
Beure	[II, +ext]	/béw/	Present d'indicatiu [2a, -pl.] [3a] Futur Imperatiu [2a, -pl.] Infinitiu

TAULA 98 (Continuació)
Formes fonològiques dels radicals dels cinc verbs model

Verb	Classe	Radical	Temps i persones
		/bé/	Present d'indicatiu [1a] [2a, +pl.] Imperfet d'indicatiu Participi (A) Subjuntiu (A) Imperatiu [3a, -pl.] [+pl.] (A) Gerundi
		/béj/	(B) Subjuntiu (B) Imperatiu [3a, -pl.] [+pl.] (B) Gerundi
Sentir	[III, -ext]	/sént/	(A) Arreu (B) Present [1a, +pl.] [2a, +pl.] (B) Imperfet (B) Futur (B) Imperatiu [3a] [+pl.] (B) Infinitiu (B) Gerundi (B) Participi
		/sint/	(B) Present [1a, -pl.] [2a, -pl.] [3a]
Servir	[III, +ext]	/sérb/	Arreu

Aquestes entrades al lexicó es poden simplificar, en els casos d'allomorfisme, especificant només els contextos d'aplicació dels radicals minoritaris i indicant que el majoritari ocorre en tota la resta (*cf.* 5.4.1).

5.3.2. *El segment de futur*

Segons el marc teòric en què ens hem inscrit, pel procés de flexió aquestes arrels rebran ordenadament diferents segments, que seran classificables en cinc tipus, segons la unitat gramatical amb què es relacionin: extensió, tema, futur, mode-temps i nombre-persona.

D'una primera ullada a les nostres dades es desprèn que el segment relacionat amb futur és sempre /r/ i apareix invariablement a totes les persones del futur i del condicional de totes les classes verbals. L'anàlisi d'aquest segment, doncs, s'esgota amb la formulació de la següent regla morfològica d'assignació de morfemes:

Futur → /r/ si Futur

5.3.3. Els segments del tipus nombre-persona

Els segments relacionats amb nombre-persona tampoc no ofereixen variació en les dades que hem recollit i coincideixen plenament amb els que havíem assenyalat en el punt de partida, tant per la seva forma fonològica com per la seva distribució.

La seva anàlisi, doncs, es pot resumir en la següent regla morfològica d'assignació de morfemes:

Nombre-persona →	I)	/z/	si [2a, -pl.] / -Imperatiu
	II)	/m/	si [1a, +pl.]
	III)	/w/	si [2a, +pl.]
	IV)	/n/	si [3a, +pl.]

Vist això, la nostra anàlisi se centrarà en els altres tres tipus de segments morfològics: tema, extensió i mode-temps.

5.3.4. Els segments del tipus tema

Ens interessa d'estudiar dos aspectes: quins són els segments del tipus tema que apareixen per a cada classe verbal i en quines posicions es troben.

Per a identificar els segments del tipus tema, seguirem el procediment que hem justificat en el punt de partida: considerarem que és temàtica la vocal tònica que apareix immediatament després del radical o, si escau, de l'extensió. En el futur i el condicional, en què els segments de mode-temps són tòpics, si aquesta vocal apareix, serà àtona fonèticament, per l'actuació de la regla de desaccentuació. Podrem identificar-la per la seva posició, entre el radical i la marca de futur. Només hem d'indicar una única excepció, que ja hem justificat: no considerarem temàtic el segment [ú] que apareix al participi dels verbs de la classe II.

5.3.4.1. Els segments del tipus tema per a la classe III

Comencem pels verbs de la classe III. No hi ha variació entre els dotze informants. En tots els casos la vocal temàtica és /í/⁷¹ i apareix en les mateixes posicions, tant per a la subclasse [-ext] com per a la subclasse [+ext]. Així, la trobem:

71. Al costat de formes del tipus *servim* o *sentíssim* n'hem trobat d'altres com *serviguem* o *sentiguéssim*, que sembla que indiquin l'existència d'una vocal temàtica /é/ per a la tercera classe verbal. En l'apartat següent sobre les extensions verbals tractarem aquests casos.

- a la primera i la segona persona del plural de tots els presents: el d'indicatiu, el de subjuntiu i el d'imperatiu;
- a totes les persones dels imperfets, tant a l'imperfet d'indicatiu com al de subjuntiu;
- a totes les persones dels futurs, tant del real com de l'hipotètic o condicional.
- a totes les formes infinites: infinitiu, gerundi i participi.

5.3.4.2. Els segments del tipus tema per a la classe II

Observem ara els verbs de la classe II. Pràcticament no hi ha variació entre els dotze informants. La vocal temàtica apareix sempre amb la mateixa distribució, tant per a la subclasse [-ext] com per a la subclasse [+ext]. La majoria de vegades és /é/:

- a la primera i la segona persones del plural de tots els presents: el d'indicatiu, el de subjuntiu i el d'imperatiu;
- a totes les persones de l'imperfet de subjuntiu;
- al gerundi.

En un cas, però, aquesta vocal temàtica és /i/, com per a la classe III:

- a totes les persones de l'imperfet d'indicatiu.

Hem de fer dues remarques, però. La primera afecta les formes de l'imperfet d'indicatiu del verb *beure* que ha donat la informant 2c:

be [-jə, -jes, -jə, -jem, -jew, -jen]

Per disposar d'elements d'anàlisi, hem buscat si, dins el paradigma del verb *beure*, apareixien més formes amb iod. Per a 2c, no n'hem trobat cap altra. Els informants 6S i 6c, en canvi, presentaven formes del tipus *be[jém]* i *be[jéw]* per a la primera i la segona persones del present d'indicatiu, però no donaven formes amb iod per a l'imperfet d'indicatiu.

Davant d'aquesta situació, podem prendre dues actituds diferents. D'una banda, podem suposar que les formes de l'imperfet que presenta 2c i les del present que donen 6S i 6c no estan relacionades entre si, sinó que formen part de dos sistemes diferents. En aquest cas, podríem donar dues explicacions independents per a les unes i les altres.

Les formes de l'imperfet s'explicarien per una irregularitat accentual. A l'al·lomorfe d'arrel seleccionat per a l'imperfet d'indicatiu, /bé/,⁷² s'uniria regularment la

72. Els informants, deixant de banda formes del tipus *bevia*, que podem considerar un manlleu del central o de l'estàndard, presenten majoritàriament imperfets del tipus [beɣiə] o [beɣiə], tots dos formats sobre l'al·lomorfe /bé/.

vocal temàtica /i/ i després la marca d'imperfet, en aquest cas /a/. Sense cap més explicació, el resultat seria *be[iə]* i no pas *be[jə]*. Per a justificar aquest darrer tipus de formes, hem de suposar que es produeix una irregularitat accentual. L'accent subjacent del morf de tema s'esborraria idiosincràticament per a aquest verb, de manera que la forma esdevindria rizotònica i la vocal temàtica passaria regularment a semivocal. Aquesta explicació coincideix amb la que es pot donar des d'un punt de vista històric.

La segmentació d'aquestes formes quedaria, doncs, així:

TAULA 99
Segmentació morfològica de les formes de l'imperfet d'indicatiu de beure

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>be</i>		j		ə	
<i>be</i>		j		e	s
<i>be</i>		j		ə	
<i>be</i>		j		e	m
<i>be</i>		j		e	w
<i>be</i>		j		e	n

Pel que fa a les formes de present *be[jém]* i *be[jéw]*, la iod no pot relacionar-se amb la vocal temàtica, que apareix just darrere seu. L'única opció és considerar-la com a darrer element d'un al·lomorfe radical —suposició que ja hem formulat anteriorment en formes del tipus *be[jɣ]em*. Fins ara, però, aquest al·lomorfe només apareixia en subjuntius i imperatius, i sempre seguit del segment extensió.

Aquestes explicacions serien suficients si consideréssim aquestes formes pertanyents a dos sistemes diferents. Ens sembla evident, però, que si no les hem obtingut d'un mateix parlant no es deu al fet que siguin formes no connectades, sinó a un fenomen —força freqüent— de barreja de sistemes.⁷³ Pensem que les formes del tipus *be[jə]*, *be[jém]*, en comptes de les que presenta la varietat estàndard, *be-via* i *bevem*, responen a una agrupació de *beure* amb verbs del tipus *seure*, *jeure*, *riure*, *caure*, *creure* i *treure*, potser per la proximitat formal amb el verb *veure*, que també presenta aquest tipus de formes. Seria bo, per tant, que els trobéssim una explicació global. Quina, però? No sembla que les dues que hem proposat anteriorment puguin extrapolar-se.

73. Que existeix un sistema que presenta formes amb iod on l'estàndard té formes amb [β], és a dir, al gerundi, a les persones 1a pl. i 2a pl. del present d'indicatiu, 2a pl. de l'imperatiu i a totes les de l'imperfet d'indicatiu, és ben segur i, de fet, coincideix amb la meua varietat col·loquial.

D'una banda, la suposició que una irregularitat esborra l'accent de la vocal temàtica, que passa a ser iod, no ofereix cap problema si considerem l'imperfet aïlladament, però té l'inconvenient que no és extrapolable a les altres formes —la primera i la segona persones del present d'indicatiu, la segona de l'imperatiu o el gerundi—, perquè en tots els casos hi apareix la vocal temàtica. D'altra banda, ampliar els contextos d'aplicació de l'allomorf de radical acabat en iod, que és la proposta de Mascaró (1985) per als verbs del tipus *caure*, suposa sumar dues idiosincràsies: l'allomorfisme en l'arrel i l'absència d'inserció de la vocal temàtica /i/ en l'imperfet d'indicatiu.

Una manera de guanyar terreny a la irregularitat és la proposta de Perea (1993), per al català central, de considerar antihiàtica la iod, en comptes d'assignar-la al radical. En aquest cas, l'única idiosincràsia que presentarien aquests verbs, amb relació a les formes que tractem, seria la no inserció del segment tema a l'imperfet d'indicatiu, que tindria com a conseqüència el manteniment d'una realització rizotònica. Aquesta anàlisi, però, no la podem aplicar al català nord-occidental, perquè la regla d'inserció de l'epèntesi antihiàtica no sembla que hi tingui vigència: les formes del tipus *paiella* o *ideia*, que justificaven la proposta, hi són desconegudes.

Finalment, doncs, no trobem cap explicació que sigui satisfactòria alhora per a les formes de l'imperfet i per a la primera i la segona persones del present d'indicatiu, la segona de l'imperatiu i el gerundi. Optem, doncs, per la doble explicació que proposàvem al principi: una irregularitat accentual en el cas de l'imperfet —que hauria rebut regularment la vocal temàtica— i un allomorf radical /béj/ per a les altres formes.

Una segona remarca sobre el segment tema a la classe II afecta les formes de futur i condicional de l'informant 6S reflectides en la taula 99.

TAULA 100
Formes de futur i condicional de l'informant 6S

Persona	Futur II [-ext]	Condicional II [-ext]	Futur II [+ext]	Condicional II [+ext]
1a sing.	pərðré	pərðəriə	bəwré	bəwriə
2a sing.	pərðrás	pərðəris	bəwrás	bəwries
3a sing.	pərðrá	pərðəri	bəwrá	bəwriə
1a pl.	pərðrém	pərðərim	bəwrém	bəwriəm
2a pl.	pərðréw	pərðəriw	bəwréw	bəwriəw
3a pl.	pərðrán	pərðərin	bəwrán	bəwrien

En el cas del verb *beure* és evident que no hi ha vocal temàtica, perquè no apareix cap segment entre l'arrel i la marca de futur. Per al verb *perdre* també és així per al futur, però no per al condicional, en què trobem un segment [ə]. Quina

justificació podem donar a l'aparició d'aquest segment? Recasens (1993, p. 98) identifica un fenomen d'epèntesi, no sistemàtic, que pot afectar una obertura sillàbica bibrancal en què el segon element és una bategant: «El procés d'afegiment de [ə] pot tenir lloc en les següents condicions contextuais: a) Entre les consonants dels grups *Cr* homosil·làbic i *rC* heterosil·làbic. Exemples: *p*([ə])*rat*, *est*([ə])*ranger*; *car*([ə])*bó*, *car*([ə])*xofa*, *alber*([ə])*coc*, *espar*([ə])*ver*. L'afegiment de la vocal pot explicar-se en virtut de la categorització perceptual com a fonema del breu interval d'obertura oral entre ambdues consonants. Es tracta d'un procés fonètic, no sistemàtic i ben delimitat contextualment». El fet que aquest fenomen no sigui sistemàtic explicaria que només l'haguéssim trobat en un sol parlant i que, en aquest, s'hagués donat en les formes del condicional però no en les del futur. En qualsevol cas, es tracta d'un segment purament fonètic, sense atribucions morfològiques.

5.3.4.3. Els segments del tipus tema per a la classe I

Finalment, queda la classe I, que es comporta de manera diferent segons els informants. Tots coincideixen a presentar dos allomorfs de tema: /á/ i /é/. També tots situen la vocal temàtica en les mateixes posicions, que coincideixen exactament amb les que hem descrit per a la classe III:

— a la primera i la segona persona del plural de tots els presents: el d'indicatiu, el de subjuntiu i el d'imperatiu;

— a totes les persones dels imperfets, tant a l'imperfet d'indicatiu com al de subjuntiu;

— a totes les persones dels futurs, tant del real com de l'hipotètic o condicional.

— a totes les formes infinites: infinitiu, gerundi i participi.

La divergència sorgeix en la distribució dels dos allomorfs. La majoria d'informants presenten la següent:

/á/ — a totes les persones de l'imperfet d'indicatiu,
— a totes les persones dels futurs, tant del real com de l'hipotètic o condicional,

— a totes les formes infinites: infinitiu, gerundi i participi.

/é/ — a la primera i la segona persona del plural de tots els presents: el d'indicatiu, el de subjuntiu i el d'imperatiu,

— a totes les persones de l'imperfet de subjuntiu.

En canvi, 3c dóna aquesta:

/á/ — a la primera i la segona persona del plural del present d'indicatiu i a la segona persona del plural del present d'imperatiu,
— a totes les persones de l'imperfet d'indicatiu,

- a totes les persones dels futurs, tant del real com de l'hipotètic o condicional,
- a totes les formes infinites: infinitiu, gerundi i participi.
- /é/ — a la primera i la segona persona del plural del present de subjuntiu i a la primera persona del plural del present d'imperatiu,
- a totes les persones de l'imperfet de subjuntiu.

Les dades que hem donat fins aquí es recullen en la següent regla d'assignació de segments morfològics, que té en compte els dos sistemes diferents que hem identificat per a la classe I. Hem notat el sistema majoritari com a A, i com a B el que presenta l'informant 3c.

Tema →	I) /á/	si classe I /	Imperfet d'indicatiu Futur Infinitiu Gerundi Participi (B) Present d'indicatiu [1a, +pl.] [2a, +pl.] (B) Imperatiu [2a, +pl.]
	II) /é/	si classe I /	Imperfet de subjuntiu Present de subjuntiu [1a, +pl.] [2a, +pl.] Imperatiu [1a, +pl.] (A) Present d'indicatiu [1a, +pl.] [2a, +pl.] (A) Imperatiu [2a, +pl.]
		si classe II /	Present [1a, +pl.] [2a, +pl.] Imperfet de subjuntiu Gerundi
	III) /í/	si classe II /	Imperfet d'indicatiu si classe III / Present [1a, +pl.] [2a, +pl.] Imperfet Futur Infinitiu Gerundi Participi

Hem d'observar que aquesta regla explica la presència dels segments tema en les formes que estudiem, però és poc econòmica, perquè no té en compte que

l'aparició d'aquests segments tema presenta una distribució molt semblant a totes tres classes verbals.

Així, sempre apareix el segment tema, per a totes les classes verbals:

— a la primera i la segona persona del plural de tots els presents: el d'indicatiu, el de subjuntiu i el d'imperatiu;

— a totes les persones dels imperfets, tant a l'imperfet d'indicatiu com al de subjuntiu;

— al gerundi.

I apareix per a les classes I i III, però no per a la II:

— a totes les persones dels futurs, tant del real com de l'hipotètic o condicional;

— a l'infinitiu i al participi.

Per recollir aquestes regularitats, hem pensat en una formulació alternativa de les regles 2 i 3 de determinació d'estructures generals proposades per Viaplana (1984):

1. Forma verbal → Forma finita/forma infinita

2. Forma infinita → Arrel, extensió, tema, mode

3. Forma finita → Arrel, extensió, tema, futur, mode-temps, nombre-persona

Les formulacions alternatives serien:

2'. Forma infinita → I) Arrel, extensió, mode
si infinitiu, participi / classe II

II) Arrel, extensió, tema, mode
la resta

3'. Forma finita → I) Arrel, extensió, futur, mode-temps, nombre-persona
si present [1a, -pl.] [2a, -pl.] [3a]
si futur / classe II

II) Arrel, extensió, tema, futur, mode-temps, nom.-pers.
la resta

Així, les regles de determinació d'estructures recullen les regularitats que presenten els segments tema en la seva distribució. Llavors, la regla d'assignació dels morfs de tema es redueix a:

Tema → I) /í/ si classe III
si classe II / Imperfet d'indicatiu

- II) /é/ si classe II /la resta
 si classe I / Imperfet de subjuntiu
 Present de subjuntiu [1a, +pl.] [2a, +pl.]
 Imperatiu [1a, +pl.]
 (A) Present d'indicatiu [1a, +pl.] [2a, +pl.]
 (A) Imperatiu [2a, +pl.]

- III) /á/ si classe I / la resta

Notem com aquesta reducció suposa una notable economia. Per a la classe III, només cal indicar que el segment tema és /i/, perquè les posicions en què ha d'aparèixer ja les determinen les regles d'estructura. Per a la classe II, n'hi ha prou d'indicar el context en què apareix /i/, l'allomorf minoritari, i indicar que /é/ s'inserirà en la resta de formes que duen la marca tema, sense necessitat d'indicar quines són. Per a la classe I, hi hem expressat de manera més simple l'existència de dos sistemes. Hem pres /é/ com a allomorf minoritari i n'hem especificat, sense cap marca, els contextos en què apareix tant per al sistema A com per al B. Després hem indicat amb la marca A aquells contextos en què aquest sistema el selecciona, contràriament al que fa B, que opta per l'allomorf majoritari. Pel que fa a aquest, només ens ha calgut indicar que la classe I el selecciona en la resta de casos. Automàticament això implica que el sistema A el selecciona en els contextos no especificats per a /é/, mentre que el sistema B el selecciona sempre excepte en els contextos que per a /é/ apareixen sense la marca específica A.

5.3.5. Els segments del tipus extensió

Ens interessa d'estudiar tres aspectes: veure quins són aquests segments, en quins verbs apareixen i amb quina distribució.

Fent una ullada a les dades, podem identificar tres tipus diferents de segments extensió. Un segment palatal del tipus [éj] o [éjʃ], que surt exclusivament en el verb *servir* i en les mateixes posicions per a tots els informants. Un segment de naturalesa velar, que es manifesta com a [k], [ɣ] o [jɣ], i que apareix exclusivament en el verb *beure*, amb diferències de localització, però, segons els parlants. Finalment, dos segments, [eɣ] i [iɣ], de distribució molt irregular, que poden afectar els verbs *perdre*, *sentir* i *servir*.

5.3.5.1. L'increment palatal

Començarem per l'increment palatal. En tots els casos hi apareix una iod. Tenint en compte que l'increment en català central és [éʃ] i considerant també la realització en els informants de mots com *co*[jʃ], *cala*[jʃ] o *ca*[jʃ]ó, la podem supo-

sar produïda per una regla sistemàtica de segregació de iod que afecta qualsevol /ʃ/ subjacent. Pel que fa al timbre de la vocal, aquest pot ser [ɛ] o [é]. Tindrem, doncs, dues formes fonològiques. Entre els enquestats de la Seu, hem trobat /éʃ/ per als informants 1S i 2S i /ɛʃ/ per a la resta. A Coll de Nargó només 3c ha donat l'increment amb *e* tancada.

Tots els informants han coincidit en la distribució d'aquest segment, que apareix, immediatament després de l'arrel, a les formes singulars i a la tercera del plural de tots els presents: el d'indicatiu, el de subjuntiu i el d'imperatiu. Com va observar Mascaró (1985), doncs, l'increment apareix justament en aquelles formes en què no hi ha un segment del tipus tema.

La inserció d'aquest increment en els verbs de la classe III [+ext] queda descrita per la regla següent:

$$\text{Extensió} \quad \left\{ \begin{array}{ll} \text{(A)} & /éʃ/ \\ \text{(B)} & /ɛʃ/ \end{array} \right. \quad \text{si [III, +ext]} \quad / \text{Present [1a, -pl.]} [2a, -pl.]} [3a]$$

5.3.5.2. L'increment velar

Apareix en el verb *beure*. Per donar raó de com es distribueix, hem de tenir en compte tres models diferents.

A) El model acceptat com a estàndard. Les formes velaritzades es corresponen amb:

- la primera persona del singular del present d'indicatiu;
- totes les persones dels subjuntius, tant del present com de l'imperfet;
- excepte la segona persona del singular i del plural, la resta de formes del present d'imperatiu;
- el participi.

B) El model majoritari de Coll de Nargó. En aquest cas, les formes velaritzades són totes les del model estàndard i, a més:

- la primera i la segona persones del plural del present d'indicatiu;
- la segona persona del plural del present d'imperatiu;
- el gerundi.

C) El model majoritari de la Seu. A més de totes les formes que velaritza l'estàndard⁷⁴ i de totes les que velaritza el sistema de Coll de Nargó, reben l'increment:

- totes les persones de l'imperfet d'indicatiu.

74. Una informant de la franja jove de la Seu, 1S, vacilla en l'atribució de formes velaritzades al subjuntiu. No ho considerem en la nostra anàlisi, però, perquè atribuïm les formes sense increment a una ultracorrecció. No hem d'oblidar que es tracta d'una informant en plens estudis i amb consciència de velaritzar «més del compte».

Quatre informants segueixen fidelment el model corresponent a la seva població: B en el cas de 3c i 4c i C per a 3S i 4S. Ningú no ha seguit del tot el model A, corresponent a l'estàndard, però aquest és necessari per poder justificar les vacil·lacions i les formes esporàdicament no velaritzades. Així, en trobem ocurrencies per a: 5S, en l'imperfet d'indicatiu; 6S i 6c, en el present d'indicatiu; 1c, en l'imperatiu; 2c, en el gerundi i 5c, en el gerundi i en la persona 1a pl. del present d'indicatiu —però no en la 2a pl. Pel que fa als informants 1S i 2S, són els qui s'aproximen més a les formes estàndard.

Notem les diferències, pel que fa a la distribució, entre l'increment velar i el palatal:

1. L'increment palatal presenta la mateixa distribució en tots dotze informants, que coincideix també amb la de l'estàndard. L'increment velar, en canvi, respon a tres distribucions diferents: A, la de l'estàndard; B, la de Coll de Nargó, i C, la de la Seu. La diferència entre aquests esquemes és l'amplitud de les formes que abracen, perquè les variants velaritzades en estàndard també ho són en les varietats corresponents a Coll de Nargó i a la Seu. Al seu torn, la diferència entre l'una i l'altra se centra en el fet de velaritzar —la Seu— o no —Coll de Nargó— l'imperfet d'indicatiu.

2. En els verbs de la classe III [–ext] la distribució entre la vocal temàtica i l'increment és complementària: totes les formes verbals presenten l'un segment o l'altre, però les que duen tema no duen increment i les que reben l'increment no reben el tema. És diferent, però, per als verbs de la classe II [+ext], com mostra la taula de sota. La distribució del segment tema es correspon en tots tres sistemes. En el cas de l'extensió, marquem com a A, B o C els sistemes en què aquelles formes verbals reben l'increment. Hem destacat en cursiva aquelles formes en què coincideixen un segment extensió i un segment tema.

TAULA 101
Distribució dels segments extensió i tema en els verbs de la classe II [+ext]

<i>Forma verbal</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>
Present d'indicatiu, 1a sing.	A B C	
<i>Present d'indicatiu, 1a pl. i 2a pl.</i>	B C	A B C
Present d'indicatiu, la resta		
<i>Imperfet d'indicatiu</i>	C	A B C
Futur		
Condicional		
<i>Present de subjuntiu, 1a pl. i 2a pl.</i>	A B C	A B C
Present de subjuntiu, la resta	A B C	

TAULA 101 (Continuació)
Distribució dels segments extensió i tema en els verbs de la classe II [+ext]

<i>Forma verbal</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>
<i>Imperfet de subjuntiu</i>	A B C	A B C
<i>Imperatiu, 2a sing.</i>		
<i>Imperatiu, 1a pl.</i>	A B C	A B C
<i>Imperatiu, 2a pl.</i>	B C	A B C
<i>Imperatiu, la resta</i>	A B C	
<i>Infinitiu</i>		
<i>Gerundi</i>	B C	A B C
<i>Participi</i>	A B C	

Pel que fa a la realització fonètica de l'increment velar, és coincident per a tots els informants: [k] en posició final i [ɣ] en posició intervocàlica. Un segment i l'altre deriven regularment de la forma fonològica /g/, en el primer cas per la regla d'ensordiment d'oclusives sonores en posició final i, en el segon, per la regla d'espasantització d'aquestes mateixes consonants en un context vocàlic o líquid.

Finalment, doncs, la regla d'inserció de l'increment velar en els verbs de la classe II [+ext] quedaria així:

Increment → I) /g/ si [II, +ext] / Present d'indicatiu [1a, -pl.]
 Subjuntiu
 Imperatiu -[2a]
 Participi
 (B, C) Pres. d'ind. [1a, +pl.] [2a, +pl.]
 (B, C) Imperatiu [2a, +pl.]
 (B, C) Gerundi
 (C) Imperfet d'indicatiu

La llista de formes que reben l'increment presenta en primer lloc les que són comunes a totes tres varietats (A, B i C), sense cap especificació. Després recull les formes que velaritzen només en una (C) o en dues de les varietats (B, C), indicant-les en cada cas.

5.3.5.3. Altres increments

Per als informants de la Seu d'Urgell aquests són els únics increments que hem trobat en els seus paradigmes verbals. En canvi, per als informants de Coll de Nargó, llevat de 2c, hem aïllat dos segments més: /eg/, que apareix en algunes formes del verb *perdre*, i /ig/, que trobem en algunes formes dels verbs *sentir* i *servir*.

La seva aparició és vacil·lant i sovint el mateix informant dóna dues opcions, amb increment i sense. Considerant que es tracta de formes que es tendeixen a evitar —segurament perquè es perceben com a molt allunyades de l'estàndard—, recorrem a les dades de tots els enquestats per a reconstruir-ne de forma sistemàtica els contextos d'aparició. Aquests són:⁷⁵

- a les persones 1a pl. i 2a pl. del present de subjuntiu,
- a totes les persones de l'imperfet de subjuntiu,
- a les persones 1a pl. i 2a pl. del present d'imperatiu,
- al gerundi.

Segons el marc teòric que utilitzem, les formes verbals finites es desenvolupen seguint aquesta estructura: arrel/extensió/tema/mode-temps/nombre-persona. Si assagem de segmentar les formes verbals de *perdre*, *sentir* i *servir*⁷⁶ segons aquestes unitats, el resultat no pot ser altre que aquest:

TAULA 102
Segmentació morfològica del present de subjuntiu de *perdre*, *sentir* i *servir*

	Arrel	Extensió	Tema	Mode-temps	Nombre-persona
1a singular	pérð			ə	
	sínt			ə	
	serβ	éjʃ		ə	
2a singular	pérð			o	s
	sínt			o	s
	serβ	éjʃ		o	s
3a singular	pérð			o	
	sínt			o	
	serβ	éjʃ		o	
1a plural	perð	eɣ	é		m
	sent	iɣ	é		m
	serβ	iɣ	é		m

75. Observem que en tots els casos es tracta de formes verbals que a Coll de Nargó reben l'increment velar si el verb va marcat com a classe II [+ext]. En la resta de posicions en què els verbs de la classe II [+ext] reben l'increment, aquests verbs no l'adquireixen.

76. Prenem les respostes de 3c per als verbs *sentir* i *servir* i de 4c per a *perdre*.

TAULA 102 (*Continuació*)
Segmentació morfològica del present de subjuntiu de perdre, sentir i servir

	<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
2a plural	perð	eʏ	é		w
	sent	iʏ	é		w
	serβ	iʏ	é		w
3a plural	pérð			o	n
	sínt			o	n
	serβ	éjʃ		o	n

TAULA 103
Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de sentir i servir

	<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
1a singular	sent	iʏ	é	sə	
	serβ	iʏ	é	sə	
2a singular	sent	iʏ	é	se	s
	serβ	iʏ	é	se	s
3a singular	sent	iʏ	é	s	
	serβ	iʏ	é	s	
1a plural	sent	iʏ	é	so	m
	serβ	iʏ	é	so	m
2a plural	sent	iʏ	é	so	w
	serβ	iʏ	é	so	w
3a plural	sent	iʏ	é	se	n
	serβ	iʏ	é	se	n

TAULA 104
Segmentació morfològica de l'imperatiu de perdre, sentir i servir

	<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
2a singular	pért				
	sín				
	serβ	éjʃ			
3a singular	pérð			i	
	sént			i	
	serβ	éjʃ		i	
1a plural	perð	eʏ	é		m
	sent	iʏ	é		m
	serβ	iʏ	é		m

TAULA 104 (Continuació)
Segmentació morfològica de l'imperatiu de perdre, sentir i servir

	<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
2a plural	perð	eʁ	é		w
	sent	iʁ	é		w
	serβ	iʁ	é		w
3a plural	pérð			i	n
	sént			i	n
	serβ	éjʃ		i	n

Davant d'aquesta segmentació, però, es poden plantejar diverses objeccions:

1. Suposa una vocal temàtica /é/ per a les persones 1a pl. i 2a pl. del present de subjuntiu i d'imperatiu i per a totes les de l'imperfet de subjuntiu dels verbs *sentir* i *servir*, és a dir, justament per a aquelles persones que reben l'increment velar i que, altrament, tindrien la vocal temàtica /i/. Aquest fet trasbalsa una de les característiques principals de la classe III, que és la de presentar un únic segment de tipus tema al llarg de tot el paradigma.

2. Suposa l'existència de dos segments velars de tipus extensió, /eg/ i /ig/, sense recollir el fet que el segment /eg/ apareix en el verb de la classe II, que en aquests temps té /é/ com a tema, i que /ig/ ho fa en els de la classe III, que té /i/ com a tema en tots els casos.

3. Tracta com a segments de natura equiparable, d'una banda, l'increment palatal, que apareix només en verbs de la classe III [+ext], i l'increment velar, que apareix només en verbs de la classe II [+ext], els quals, per tant, són clarament marques de subclasse, i d'una altra, els increments /eg/ i /ig/, que trobem en verbs de la classe II, de la classe III [-ext] i de la classe III [+ext], que no sembla, doncs, que es relacionin amb subclasse verbal.

Davant d'aquests inconvenients, i considerant només les dades que hem recollit, sembla que les formes se segmentarien de manera més natural en set segments i no en cinc.

TAULA 105
Segmentació morfològica en set segments del present de subjuntiu de perdre, sentir i servir

	<i>Arrel</i>	<i>Extensió 1</i>	<i>Tema 1</i>	<i>Extensió 2</i>	<i>Tema 2</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nom.-pers.</i>
1a singular	pérð					ə	
	sént					ə	
	serβ	éjʃ				ə	
2a singular	pérð					o	s
	sént					o	s
	serβ	éjʃ				o	s

TAULA 105 (Continuació)

Segmentació morfològica en set segments del present de subjuntiu de perdre, sentir i servir

	Arrel	Extensió 1	Tema 1	Extensió 2	Tema 2	Mode-temps	Nom.-pers.
3a singular	pérð					o	
	sínt					o	
	serβ	éjʃ				o	
1a plural	perð		e	ʏ	é		m
	sent		i	ʏ	é		m
	serβ		i	ʏ	é		m
2a plural	perð		e	ʏ	é		w
	sent		i	ʏ	é		w
	serβ		i	ʏ	é		w
3a plural	pérð					o	n
	sínt					o	n
	serβ	éjʃ				o	n

TAULA 106

Segmentació morfològica en set segments de l'imperfet de subjuntiu de sentir i servir

	Arrel	Extensió 1	Tema 1	Extensió 2	Tema 2	Mode-temps	Nom.-pers.
1a singular	sent		i	ʏ	é	sə	
	serβ		i	ʏ	é	sə	
2a singular	sent		i	ʏ	é	se	s
	serβ		i	ʏ	é	se	s
3a singular	sent		i	ʏ	é	s	
	serβ		i	ʏ	é	s	
1a plural	sent		i	ʏ	é	so	m
	serβ		i	ʏ	é	so	m
2a plural	sent		i	ʏ	é	so	w
	serβ		i	ʏ	é	so	w
3a plural	sent		i	ʏ	é	se	n
	serβ		i	ʏ	é	se	n

TAULA 107

Segmentació morfològica en set segments de l'imperatiu de perdre, sentir i servir

	Arrel	Extensió 1	Tema 1	Extensió 2	Tema 2	Mode-temps	Nom-pers.
2a singular	pért sín serβ	éjʃ					
3a singular	pérð sént serβ	éjʃ				i i i	
1a plural	perð sent serβ		e i i	ɣ ɣ ɣ	é é é		m m m
2a plural	perð sent serβ		e i i	ɣ ɣ ɣ	é é é		w w w
3a plural	pérð sént serβ	éjʃ				i i i	n n n

A l'extensió 1, hi apareixen, quan escau, els increments de tipus palatal, per indicar la pertinença del verb a la classe III [+ext]. Al tema 1, hi ha la vocal temàtica que indica el comportament general del verb, és a dir, la classe verbal a la qual pertany, i que en tots els casos apareix en la posició regular. Aquesta es realitza sempre àtona fonèticament, perquè per la regla de desaccentuació només es manté el darrer dels accents, que en aquest cas és el del segment corresponent al tema 2.

A l'extensió 2, s'hi insereix l'increment, que aquesta segmentació considera que és /g/ i no pas /eg/ o /ig/. L'adjunció d'aquest segment aniria indestriablement lligada a la submissió d'aquella forma a les regles de la classe II [+ext]. Aquestes regles actuarien des de la inserció del segment /g/ i tractarien els segments anteriors com un radical nou (del tipus *perde-*, *senti-*, *servi-*). Això justifica la inserció de la vocal temàtica /é/ i, en general, la presència de les terminacions de la classe II [+ext] en aquestes formes ampliades, malgrat que originàriament el verb pertanyi a una altra classe verbal.

Segons aquesta segmentació no cal suposar una vocal temàtica del tipus /é/ per a la classe III, sinó que podem mantenir-hi una única vocal temàtica /í/. D'altra banda, s'explica per què el verb *perdre* presenta un segment [eɣ] mentre que *sentir* i *servir* reben [iy]. Aparentment, doncs, aquesta és l'anàlisi més adequada per a les formes que hem recollit. Però té el gran inconvenient que obligaria a re-

formular les regles de determinació d'estructura. Davant la transcendència d'aquest canvi, creiem oportú d'ampliar el nombre de formes considerades, per veure si els inconvenients assenyalats a la primera segmentació ho són realment quan es prenen les dades amb relació al conjunt de la llengua.

Per fer aquesta ampliació de dades, disposem de l'inventari —ja esmentat— recollit per Alcover i publicat per Moll sota el títol *La flexió verbal en català*. Hem pres en consideració un verb de cadascuna de les cinc classes verbals regulars: *cantar*, *perdre*, *beure*, *sentir* i *partir* (en aquest darrer cas hem hagut de canviar el model, perquè a l'inventari no hi apareix *servir*). Reproduïm a continuació la llista de les formes verbals, de cadascuna de les cinc classes, que reben un increment de naturalesa velar, sempre segons del dades d'Alcover i Moll (1929).

CLASSE I

Present de subjuntiu

/eg/: càntega, càntegues, càntegue, canteguem, cantegueu, cànteguen.

/ig/: càntiga / càntigui, càntigues, càntiga, càntiguen.

Imperfet de subjuntiu

/eg/: canteguessa, canteguesses, cantegués, canteguéssom, canteguéssou, canteguessen.

/ig/: cantiguessa / cantigués, cantiguesses, cantiguessa / cantigués, cantiguéssem, cantiguéssou, cantiguessen.

CLASSE II [–EXT]

Participi passat

/g/:⁷⁷ pergut.

Gerundi

/g/: perguent.

Present d'indicatiu

/g/: pergo / perch,⁷⁸ perguem, pergueu.

Passat simple

/g/: perguí / pergué, pergueres, pergué, perguérem, perguéreu, pergueren.

77. Notem com la inserció d'aquest increment sense inici vocàlic causa la simplificació del grup consonàntic /rdg/ en [rɣ].

78. Reproduïm en tots els casos les formes tal com les recull l'inventari d'Alcover i Moll.

Present de subjuntiu

/g/: perga / pergui, pergues / pergos / perguis, perga / pergo / pergui, perguem / perguéssim / pergam, pergueu / perguésseu / pergau, perguen / pergon / perguin.
 /eg/: pèrdega, pèrdegues, pèrdega, perdeguem, perdegueu, pèrdeguen.
 /ig/: pèrdiga / pèrdigui, pèrdigues / pèrdigos / pèrdiguís, pèrdiga / pèrdigo / pèrdigui, perdiguem / perdiguéssim, perdigueu / perdiguésseu, pèrdiguen / pèrdigon / pèrdiguin.

Imperfet de subjuntiu

/g/: perguessa / pergués / perguera, perguesses / pergueres, pergués / perguera, perguéssom / perguéssim / perguérem, perguéssou / perguesso / perguésseu / perguéreu, perguessen / pergueren.
 /eg/: perdeguessa / perdegués, perdeguesses, perdegués, perdeguéssim / perdeguéssom, perdeguésseu / perdeguéssou, perdeguessen.
 /ig/: perdiguessa / perdigués, perdiguesses, perdigués, perdiguéssim / perdiguéssom, perdiguésseu / perdiguéssou, perdiguessen.

Present d'imperatiu

/g/: perguem / pergam, pergueu / pergau.
 /eg/: perdeguem, perdegueu.

CLASSE II [+EXT]

Participi

/g/: begut, bogut.

Gerundi

/g/: beguent.
 /gw/: begüent.

Present d'indicatiu

/g/: bech / beych,⁷⁹ beguem, begueu.
 /gw/: begüem, begüeu, begüen.

Imperfet d'indicatiu

/g/: begueva, begueves, begueva, beguévom / beguévem, beguévou / beguéveu, begueven.
 /gw/: begüeva, begüeves, begüeva, begüévem, begüéveu, begüeven.

Passat simple

/g/: beguerí / beguí / begué, begueres, beguech / begué, begueren / beguérem, begueru / beguéreu, begueren.

79. Recordem que hem suposat un ahlomorf d'arrel del tipus /béj/.

Futur

/g/: begueré (no explicita la resta del paradigma).

Condicional

/g/: begueriva (no explicita la resta del paradigma).

Present de subjuntiu

/g/: begui / bega / bego / beygui / beyga, beguis / begos / begues / beyguis / beygues, begui / bego / bega / beygui / beyga, beguem / begam / beguéssem / beyguem, begueu / begau / beguésseu / beygueu, beguin / begon / beguen / beyguin / beyguen.

Imperfet de subjuntiu

/g/: begués / beguessi / beguessa / beguera / beygués / beyguessa, beguesses / beguessis / beguessos / begueres / beyguessis / beyguesses, begués / beguessi / beguera / beygués, beguéssem / beguessen / beguéssim / beguéssom / beguérem / beguessin / beyguéssem / beyguéssom, beguessu / beguéssou / beguéssiu / beguésseu / beguesso / beguéreu / beyguésseu / beyguéssou, beguessen / beguessin / beguesson / begueren / beyguessin / beyguessen.

/gw/: begüés, begüesses, begüés, begüéssem, begüésseu, begüessen.

Imperatiu

/g/: beguem / begam, begueu / begau.

/gw/: begüem, begüeu.

CLASSE III [-EXT]

Gerundi

/ig/: sentiguent.

Present d'indicatiu

/g/: sentch.⁸⁰

/ig/: séntigo, sentiguem, sentigueu.

Passat simple

/ig/: sentigué, sentigueres, sentigué, sentiguérem, sentiguéreu, sentigueren.

Present de subjuntiu

/k/: sentca, sentques, sentca, sentquem / sentcam, sentqueu / sentcau, sentquen.

/g/: sentga / sentgui, sentgues / sentguis, sentga / sentgui, sentguen / sentguin.

/eg/: séntega, séntegues, séntega, sénteguen.

80. Respectem la grafia de la llista original. En la forma fonètica es produeix la reducció del grup consonàntic /ntg/ a [ŋk].

/ig/: sítiga / séntiga / séntigui, sítigues / séntigues / séntiguis / sítigos, sítiga / séntiga / séntigui / sítigo, sítiguem / sentiguem / sentiguéssem / sentigam, sítigueu / sentigueu / sentiguésseu / sentigau, sítiguen / séntiguen / séntiguin / sítigon.

Imperfet de subjuntiu

/k/: sentquera, sentqueres, sentquera, sentquérem, sentquéreu, sentqueren.

/g/: sentguera, sentgueres, sentguera, sentguérem, sentguéreu, sentgueren.

/ig/: sentigués / sentiguessa / sintigués / sintiguessa / sentiguera, sentiguessis / sentiguesses / sintiguesses / sentigueres, sentigués / sintigués / sentiguera, sentigués-sim / sentiguéssom / sentiguéssem / sintiguéssem / sentiguérem, sentiguéssiu / sentiguéssou / sentiguésseu / sintiguésseu / sentiguéreu, sentiguessin / sentigues-sen / sintiguessen / sentigueren.

Present d'imperatiu

/ig/: sentiguem, sentigueu.

CLASSE III [+EXT]

Gerundi

/ig/: partiguent.

Present d'indicatiu

/ig/: partiguem, partigueu.

Imperfet d'indicatiu

/ig/: partigueva (i la resta de formes; no explicita el paradigma).

Passat simple

/ig/: partigué, partigueres, partigué, partiguérem, partiguéreu, partigueren.

Present de subjuntiu

/ig/: partèixquiga, partèixquigues, partèixquiga, partiguem, partigam, partiguéssem, partigueu, partigau, partiguésseu, partèixquiguen.

Imperfet de subjuntiu

/ig/: partiguessi / partigués / partiguessa / partiguera, partiguesses / partiguessis / partigueres, partigués / partiguera, partiguéssem / partiguessen / partiguéssim / partiguéssom / partiguérem, partiguessu / partiguéssiu / partiguésseu / partigués-sou / partiguesso / partiguéreu, partiguessen / partiguessin / partigueren.

Imperatiu

/ig/: partiguem, partigueu.

Segons aquestes dades, totes les classes verbals poden rebre, depenent dels parlars, increments de naturalesa velar o que contenen un segment velar. Aquests increments són:

Classe I	/eg/, /ig/	Present de subjuntiu Imperfet de subjuntiu
Classe II [-ext]	/g/	Participi Gerundi Present d'indicatiu Passat simple Present de subjuntiu Imperfet de subjuntiu Imperatiu
	/eg/, /ig/	Present de subjuntiu Imperfet de subjuntiu Imperatiu
Classe II [+ext]	/g/	Participi Gerundi Present d'indicatiu Imperfet d'indicatiu Passat simple Futur Condicional Present de subjuntiu Imperfet de subjuntiu Imperatiu
	/gw/	Gerundi Present d'indicatiu Imperfet d'indicatiu Imperfet de subjuntiu Imperatiu
Classe III [-ext]	/g/, /k/	Present d'indicatiu Present de subjuntiu Imperfet de subjuntiu

	/ig/	Gerundi Present d'indicatiu Passat simple Present de subjuntiu Imperfet de subjuntiu Imperatiu
	/eg/	Present de subjuntiu
Classe III [+ext]	/ig/	Gerundi Present d'indicatiu Imperfet d'indicatiu Passat simple Present de subjuntiu Imperfet de subjuntiu Imperatiu

Observant aquesta distribució dels segments veiem que:

1. La classe II [+ext] no rep mai un segment del tipus /Vg/, sinó que els segments que s'hi insereixen són o una consonant o una consonant seguida d'una semivocal: /g/ o /gw/.
2. La classe I i la subclasse III [+ext] només reben segments del tipus /Vg/.
3. Les subclasses II [-ext] i III [-ext] poden rebre tots dos tipus de segments, però amb una distribució diferent.

Sembla raonable, doncs, de considerar l'existència de dues menes diferents d'increment amb un segment velar:

1. Els increments que segueixen l'estructura C+(SV): /g/, /k/ i /gw/. Es relacionen directament amb la unitat gramatical subclasse verbal i identifiquen els verbs de la classe II [+ext]. En aquells parlars en què trobem un verb de la classe II [-ext] o de la classe III [-ext] que rebi aquest segment en algunes de les seves formes, caldrà explicar-ho idiosincràticament mitjançant una marca a l'entrada del lexicó. Aquesta marca haurà d'especificar quines formes d'aquell verb —en aquella varietat— són generades per les regles de la classe II [+ext].⁸¹

Un segment d'aquest tipus és el que hem identificat, en els informants, per al verb *beure*.

81. Notem que, en aquest cas, és tota la forma verbal que es pot explicar per les regles de la classe II [+ext]. En canvi, en la segona anàlisi que plantejàvem per a formes com *serviguéssom* o *sentigueu*, les regles de la classe II actuarien a partir d'un nou radical format per l'adjunció de la vocal temàtica al radical general de la resta del paradigma.

2. L'altre tipus de segments responen a l'estructura /Vg/: /eg/, /ig/. Poden aparèixer a totes les classes verbals excepte a la subclasse II [+ext]. Aquesta absència és justificable pel fet que la inserció d'aquests increments està indistrictament lligada a la conversió d'aquella forma verbal a les regles de la classe II [+ext]. No té sentit que actui, doncs, en una forma que ja segueix aquest model.

Feta aquesta distinció entre els dos tipus de segments, podem començar a analitzar els suposats inconvenients de la primera segmentació:

1. D'una banda, havíem assenyalat com a inconvenient que no recollia la relació que semblava que hi havia entre el segment inicial de l'increment, /e/ o /i/, i la vocal temàtica del verb, com es despenia del fet que *perdre* donés formes del tipus *perdeguem* i *sentir* i *servir* formes del tipus *sentiguem* i *serviguem*.

En ampliar les nostres dades, hem trobat nombroses raons per a suposar que aquesta relació entre el segment inicial i el tema no es produeix, i que en les formes recollides per nosaltres es tracta d'un fet purament casual:

a) En l'inventari d'Alcover i Moll, en el verb de la classe II [-ext] hem trobat, per a les mateixes formes, variants amb /eg/ i amb /ig/. Malgrat que el segment /í/ també és temàtic per a la classe II, aquest apareix només en l'imperfet d'indicatiu, mentre que les formes que han rebut l'increment són del present de subjuntiu, de l'imperfet de subjuntiu i de l'imperatiu.

b) Si bé en la majoria de casos el segment inserit en els verbs de la classe III és /ig/, a les formes *séntega*, *séntegues*, *séntega*, *sénteguen* la vocal inicial del segment no coincideix amb la vocal temàtica.

c) Per a la classe I els segments inserits són igualment /eg/ i /ig/. La classe I, en canvi, no té el segment /í/ entre els al·lomorfs de tema.

d) Hem trobat nombroses realitzacions àtones del segment vocàlic inicial de /eg/ i /ig/ que no es poden explicar per la regla de desaccentuació, perquè no van seguides de cap segment tònic. En les formes *perdeguem* i *perdegueu* —i en la resta de les recollides per nosaltres—, el segment que analitzem podia ser subjacentment tònic i correspondre's, doncs, amb una vocal temàtica. En cap cas això no podria ser així en formes del tipus *pèrdega*, *pèrdegues* o *pèrdegon* recollides en l'inventari d'Alcover i Moll.

Tot sembla que indica, doncs, que els segments inicials de /eg/ i /ig/ no són temàtics.

2. L'altre inconvenient que havíem assenyalat a la primera anàlisi era que trencava la unitat del morf de tema per a la tercera conjugació, perquè associava a aquesta unitat gramatical el segment [é] de les persones 1a pl. i 2a pl. del present de subjuntiu i d'imperatiu i de totes les de l'imperfet de subjuntiu dels verbs *sentir* i *servir*.

Repasant la llista anterior es veu que, en tots els casos, la vocal que segueix els increments /eg/ i /ig/ és la corresponent al tema de la classe II. Així, el segment

tema que apareix darrere de l'increment velar és gairebé sempre /é/, sigui quina sigui la classe a la qual pertany el verb. Cal fer dues precisions:

Primera. L'existència de les següents formes corresponents al present de subjuntiu de verbs de la classe III, que presenten una vocal temàtica /á/: *sentigam*, *sentigau*, recollides a Patró, i *partigam*, *partigau*, recollides a Organyà, Benabarri, Cocentaina i Biar.

Si busquem la realització de les formes corresponents dels verbs *perdre* i *beure*, trobem documentades *perdam* / *perdau* i *begam* / *begau* a Benabarri i Cocentaina i *pergam* / *pergau* i *begam* / *begau* a Patró i Biar. Només per a Organyà no s'esmenten les formes corresponents. Tinguem en compte, però, que *partigam* / *partigau* hi conviuen amb *sentiguem* / *sentigueu* i amb *partiguem* / *partigueu*. La seva absència, doncs, és atribuïble a la decadència d'aquestes formes, substituïdes sovint, però encara no completament, per les que tenen vocal temàtica /é/.

L'aparició de la vocal temàtica /á/ en aquests casos, doncs, no contradiu la nostra suposició, sinó que la reforça: en aquelles varietats en què l'imperfet de subjuntiu dels verbs de la classe II presenta /á/ com a tema, les formes que han rebut els increments /eg/ i /ig/ fan el mateix.

Segona. Hem recollit també l'existència de formes d'imperfet d'indicatiu en què la vocal temàtica segueix sent una /é/, i no pas una /í/, com hauríem esperat per a aquest temps verbal. Ens referim a formes del tipus *partigueva*, pròpies de Bonansa.

Aquest fet s'explica així que busquem les formes de l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la classe II en aquesta mateixa població, i veiem que també tenen una vocal temàtica /é/: *begueva*, *begueves*, *begueva*, *beguévem*, *beguéveu*, *begueven* i *perdeva*, *perdeves*, *perdeva*, *perdévem*, *perdéveu*, *perdeven*.

Novament, doncs, aquests exemples no suposen cap distorsió, sinó que reforcen la hipòtesi de partida: la inserció dels increments /ig/ o /eg/ en una forma implica l'ús de les terminacions verbals pròpies de la classe II, inclosa, és clar, la vocal temàtica, malgrat que el comportament general del verb s'adigui globalment amb la classe I o amb la III.

Per formalitzar aquesta situació, cal que la gramàtica prevegi que es realitzaran per la classe II [-ext]:

1. Els verbs que en la seva entrada duguin la marca [II, -ext]. Si no hi apareix cap altra indicació de classe verbal, totes les seves formes es realitzaran segons les regles d'aquesta classe. Si la indicació [II, -ext] porta limitacions de context, les regles d'aquesta classe actuaran només en els contextos indicats.

2. Els verbs que en la seva entrada duguin la marca [regla X], on la regla X és una regla d'assignació de morfs específica per a l'atribució del segment /eg/ o /ig/ als verbs idiosincràticament marcats com a afectats per aquesta regla. Les regles de la classe II [-ext] actuaran en tots aquells contextos especificats en la

regla X i, per tant, en justificaran les formes. És important de precisar que són les regles de la classe II [-ext] les que generaran aquestes formes, perquè cal deixar-ne al marge la regla d'inserció del segment extensió propi de verbs com *beure*.⁸²

D'aquesta manera, no és cap inconvenient suposar que la vocal temàtica de *serviguem* és /é/, perquè considerem que aquesta forma està generada per les regles de la classe II més una regla específica d'inserció del segment /ig/. La unicitat del morf tema per a la classe III, doncs, no es posa en qüestió.

3. Queda per rebatre, encara, la darrera de les objeccions,⁸³ que qüestiona la bondat de tractar igual els segments extensió que apareixen a les subclasses II [+ext] i III [+ext] i aquests segments /eg/ i /ig/.

Efectivament, la relació dels segments /é/ i /é/ amb la subclasse verbal III [+ext] és òbvia, perquè només apareix en els verbs que hi pertanyen. Igualment el segment /g/ apareix en verbs de la classe II [+ext] o en verbs atípics que globalment pertanyen a la classe verbal II o III [-ext], però que duen en el lexicó una marca que fa que algunes de les seves formes siguin generades per la subclasse II [+ext]. En canvi, la relació dels segments /eg/ i /ig/ amb una subclasse verbal no és evident, posat que els podem trobar a totes les subclasses verbals, excepte a la II [+ext].

Ja hem vist, però, com de l'anàlisi de les dades anteriors es despenia que, sigui quina sigui la classe del verb receptor, les formes que reben l'increment passen a inflexionar-se per les regles de la classe II [-ext]. Gràcies a aquesta característica podem relacionar aquest segment amb una subclasse verbal, tot i que es tracta d'un tipus de relació diferent a la que existeix per als segments /é/, /é/ i la subclasse III [+ext], i per al segment /g/ i la subclasse II [+ext].

Així, el verb *beure* és idèntic, pel que fa a les terminacions, al verb *perdre*, i el verb *servir* a *sentir*, amb l'única diferència que en alguns casos *beure* i *servir* presenten un increment entre l'arrel i les terminacions, absent a *perdre* i a *sentir*. En canvi, la relació entre *servim* i *partiguem*, per posar un exemple, ja es veu que no és del mateix tipus, perquè les terminacions verbals no coincideixen.

Considerem, doncs, que aquests segments /eg/ i /ig/ es relacionen amb la subclasse verbal, però no per indicar el comportament general d'un lexema verbal, sinó per indicar que unes formes verbals concretes es realitzen segons les regles de la classe II [-ext], sigui quin sigui el comportament general del verb.⁸⁴

82. Notem que en la segmentació alternativa, que suposava que l'increment era exclusivament velar, aquestes formes les consideràvem generades per les regles de la classe II [+ext], perquè aquesta és l'extensió que presenten aquests verbs.

83. De fet, ja ha estat implícitament contestada en les observacions anteriors.

84. Evidentment, aquesta informació és del tot redundant en verbs de la classe II, com *perdre*. Una alternativa seria considerar que existeix una altra subclasse dins la classe II, que afegiria l'increment /ig/

Queden rebatudes, per tant, les tres objeccions que podien fer-se a la primera segmentació que proposàvem, gràcies al fet que hem considerat formes d'altres varietats dialectals. En contrapartida, aquestes dades, en alguns casos, posen noves objeccions a aquesta segmentació. És el cas de les formes del present de subjuntiu del verb *partir* corresponents a la vila d'Eivissa. Aquestes són: *partèixquiga*, *partèixquigues*, *partèixquiga* i *partèixquiguen* i presenten dos tipus d'extensió, la pròpia dels verbs de la classe III [+ext], que apareix en les posicions esperades, i el segment /ig/.

TAULA 108
Segmentació de les formes del present de subjuntiu de partir de la vila d'Eivissa

	Arrel	Extensió 1	Extensió 2	Tema 2	Mode-temps	Nom.-pers.
1a singular	pərt	əʃk	iɣ		ə	
2a singular	pərt	əʃk	iɣ		ə	s
3a singular	pərt	əʃk	iɣ		ə	
1a plural	pərt		iɣ	ə		m
2a plural	pərt		iɣ	ə		w
3a plural	pərt	əʃk	iɣ		ə	n

Això suposa un problema, perquè les regles de determinació d'estructura només preveuen un forat per al segment extensió. D'altra banda, suposar que els segments /eg/, /ig/ no s'insereixen en el lloc corresponent a extensió, sinó en un altre que caldria preveure en les regles de determinació d'estructures generals, suposa de nou invalidar un principi fonamental que funciona en la resta de casos. Cal recordar, a més, que per classificar els segments morfològics es tenen en compte les unitats gramaticals amb les quals estan directament relacionats, siguin aquestes substantives —els morfemes— o formals —les classes lèxiques— i tant el segment [əʃk] com el segment [iɣ] es relacionen amb el mateix tipus d'unitat gramatical: la subclasse verbal.

Per evitar aquest problema, podríem suposar que existeix una regla de duplicació del forat estructural extensió, que s'aplicaria en aquells casos en què s'hagués d'incorporar un increment a una forma que ja ha rebut una extensió. Això succei-

o /eg/, i que les formes d'aquest tipus que apareixen en verbs de la primera o de la tercera són formes desclassades. Aquesta opció, però, no és factible, si tenim en compte que la distribució del segment /ig/ o /eg/ és la mateixa a totes les classes. Això implica que les formes que caldria marcar com a desclassades serien les mateixes a tots els verbs i coincidirien, a més, amb els contextos especificats en la regla d'inserció de /ig/ o /eg/ en aquesta suposada subclasse.

ria només en aquelles formes de la classe III [+ext] que regularment rebessin l'increment palatal i que es vegessin afectades, en aquella varietat en concret, per la inserció del segment /ig/ o /eg/.

En conclusió, doncs, tractarem de la mateixa manera els tres tipus de segments que hem trobat en relació amb subclasse verbal: l'extensió palatal dels verbs de la classe III [+ext], l'extensió velar dels verbs de la classe II [+ext] i els segments /eg/, /ig/ que s'insereixen per una regla especial en aquells verbs que duen una marca idiosincràtica al lexicó.

Abans de deixar l'estudi dels segments extensió, però, volem fer un darrer incís sobre les dades d'Alcover i Moll (1929). Abans hem dit, recollint una observació de Mascaró (1985), que l'extensió de la classe III [+ext] es caracteritza per tenir una distribució complementària a la distribució del segment tema.

En el recull d'Alcover i Moll, però, hem trobat unes formes corresponents a les persones 1a pl. i 2a pl. del present de subjuntiu i a totes les de l'imperfet de subjuntiu del verb *partir*, que sembla que no respecten aquesta distribució. En la taula, indiquem amb una A el sistema general de tot el català i amb una B la distribució que sembla que assenyalen aquestes formes.

Present de subjuntiu: (1a pl.) partisquem, partixquem, partixguéssem, partixcam, partixgam; (2a pl.) partisqueu, partixqueu, partixguésseu, partixcau, partixgau.

Imperfet de subjuntiu: (1a sing.) partisquessa, partixquessa, partixquera; (2a sing.) partisquesses, partixquesses, partixqueres; (3a sing.) partisqués, partixqués, partixquera; (1a pl.) partisquéssem, partixquéssem, partixquérem; (2a pl.) partisquésseu, partixquésseu, partixquéreu; (3a pl.) partisquessen, partixquessen, partixqueren.

TAULA 109

Casos de coincidència dels segments extensió i tema en formes dialectals del verb partir

<i>Temps/persona</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>
Infinitiu		A
Participi		A
Gerundi		A
Present d'indicatiu 1a sing. 2a sing. 3a sing. 3a pl.	A	
Present d'indicatiu 1a pl. 2a pl.		A
Imperfet d'indicatiu		A
Passat simple		A
Futur		A
Condicional		A
Present de subjuntiu 1a sing. 2a sing. 3a sing. 3a pl.	A	

TAULA 109 (Continuació)

Casos de coincidència dels segments extensió i tema en formes dialectals del verb partir

<i>Temps/persona</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>
Present de subjuntiu 1a pl. 2a pl.	B	A, B:e/a
Imperfet de subjuntiu	B	A, B:e
Imperatiu 2a sing. 3a sing. 3a pl.	A	
Imperatiu 1a pl. 2a pl.		A

De l'observació d'aquesta taula, en deduïm que:

1. Mentre que el sistema general manté la distribució complementària dels segments extensió i tema, el sistema que hem anomenat B altera aquesta distribució, perquè presenta alhora l'increment i la vocal temàtica. En tots els casos, però, és l'increment el que apareix en formes que no esperàvem, mentre que la vocal temàtica respecta sempre la seva distribució.

2. La inserció d'aquest increment es produeix en les formes 1a sing. i 2a sing. del present de subjuntiu i en l'imperfet de subjuntiu. Si bé no són aquestes les úniques posicions en què poden aparèixer els segments de tipus /ig/ i /eg/, sí que són les formes que els presenten amb més constància.

3. La vocal temàtica que segueix l'increment no és la pròpia de la tercera conjugació, /i/, sinó /é/ o /á/, segons quina sigui la vocal temàtica que, en aquestes mateixes formes i per al parlar en qüestió, tenen els verbs de la classe II.

Repasant aquesta llista de característiques, sembla que l'increment que apareix en aquestes formes verbals, malgrat la seva forma fonològica, té poc a veure amb l'extensió característica dels verbs de la classe III i força a veure amb els segments /ig/ i /eg/. Un tractament possible d'aquest fenomen consisteix a inserir el segment palatal, en les formes en què no era esperable, mitjançant una regla especial, que seria, de fet, una ampliació de la regla d'inserció de /eg/ i /ig/. D'aquesta manera es justifica tant la inserció de l'increment en formes no predites per la regla general com el canvi cap a la classe II de les desinències, i es manté la generalitat pancatalana de distribuir de manera complementària l'increment de la classe III [+ext] i la vocal temàtica corresponent.

En la taula de sota reproduïm les formes corresponents a Fraga. Hem distribuït els increments en dues caselles per indicar si es tracta de l'increment inserit per la regla habitual (*extensió H*) o si es tracta del segment inserit per la regla especial (*extensió E*) que causa la inflexió d'aquella forma per les regles de la classe II. Tots dos segments ocupen, però, en l'estructura del verb, la casella «extensió», sense distincions.

TAULA 110
Segmentació de les formes del present de subjuntiu de partir de Fraga

	Arrel	Extensió H	Extensió E	Tema	Mode-temps	Nombre-persona
1a singular	part	ísk			ε	
2a singular	part	ísk			e	s
3a singular	part	ísk			e	
1a plural	part		isk	é		m
2a plural	part		isk	é		w
3a plural	part	ísk			e	n

TAULA 111
Segmentació de les formes de l'imperfet de subjuntiu de partir de Fraga

	Arrel	Extensió H	Extensió E	Tema	Mode-temps	Nombre-persona
1a singular	part		isk	é	sε	
2a singular	part		isk	é	se	s
3a singular	part		isk	é	s	
1a plural	part		isk	é	se	m
2a plural	part		isk	é	se	w
3a plural	part		isk	é	se	n

Només com a curiositat observem que, enfront d'aquesta unitat interdialectal que ofereix l'increment palatal, l'extensió velar mostra un panorama ben diferent. Ho podem veure en la següent taula comparativa, basada en les formes dels verbs *partir* i *beure* recollides a l'inventari d'Alcover i Moll (1929). La X simbolitza presència i el guió absència. La barra inclinada indica que hi ha alternança segons els parlars.

TAULA 112
Distribució dels segments de tipus extensió als verbs partir i beure

Temps verbal	Classe III [+ext]		Classe II [+ext]	
	Extensió	Tema	Extensió	Tema
Infinitiu	—	×	—	—
Participi	—	×	×/—	—
Gerundi	—	×	×/—	×
Present d'indicatiu 1a sing.	×	—	×/—	—

TAULA 112 (Continuació)
Distribució dels segments de tipus extensió als verbs partir i beure

<i>Temps verbal</i>	<i>Classe III [+ext]</i>		<i>Classe II [+ext]</i>	
	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>
Present d'indicatiu 2a sing. 3a sing. 3a pl.	×	—	—	—
Present d'indicatiu 1a pl. 2a pl.	—	×	×/—	×
Imperfet d'indicatiu	—	×	×/—	×
Passat simple	—	×	×	×
Futur	—	×	×/—	×/—
Condicional	—	×	×/—	×/—
Present de subjuntiu 1a sing.	×	—	×/—	—
Present de subjuntiu 2a sing. 3a sing. 3a pl.	×	—	×	—
Present de subjuntiu 1a pl. 2a pl.	—	×	×/—	×
Imperfet de subjuntiu	—	×	×/—	×
Imperatiu 2a sing.	×	—	—	—
Imperatiu 1a pl. 2a pl.	—	×	×/—	×

Mentre que la distribució del tema i de l'increment de la classe III [+ext] és invariable per a tots els parlars i està sempre en distribució complementària, el cas de l'increment i el tema de la classe II [+ext] és ben diferent. Només unes quantes formes presenten sempre l'extensió: el passat simple i el present de subjuntiu, excepte per a la primera persona del singular. I només l'infinitiu, la segona persona del singular de l'imperatiu i les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present d'indicatiu no presenten mai l'extensió. En la resta de casos —la majoria— els parlars oscil·len entre l'atribució o no del segment velar. D'altra banda, la relació entre aquest segment i la vocal temàtica no segueix cap norma i en nombrosos casos poden aparèixer tots dos en una mateixa forma verbal.

Per acabar, formularem quina és la regla d'atribució dels segments /ig/ i /eg/ en la varietat de Coll de Nargó. L'anomenarem la regla *ri* (regla d'inserció) i actuarà només en aquells verbs que estiguin marcats idiosincràticament al lèxic com a afectats per aquesta regla.

ri: extensió → /eg/ si [II, +ri] / Present de subjuntiu [1a, +pl.] [2a, +pl.]
 /ig/ si [III, +ri] Imperfet de subjuntiu
 Imperatiu [1a, +pl.] [2a, +pl.]
 Gerundi

Com que els segments /eg/ i /ig/ responen a una irregularitat verbal, no els tindrem en compte en la nostra recapitulació final sobre la flexió verbal regular.

5.3.6. Els segments del tipus mode

Tal com hem vist al punt de partida, les formes infinites es desenvolupen segons l'esquema:

Forma infinita → arrel, extensió, tema, mode

La segmentació de les formes que hem recollit serà, en aquest cas:

TAULA 113
Segmentació de les formes no personals

Informants	Arrel	Extensió	Tema	Mode
Tots	<i>cant</i>		á	
	<i>cant</i>		á	n
	<i>cant</i>		á	t
1S 2S 3S 4S 5S 6S 1c 2c 3c 5c 6c	<i>perd</i>			r (+ epèntesi [e])
	<i>perd</i>		é	n
	<i>perd</i>			út
4c	<i>perd</i>			r (+ epèntesi [e])
	<i>perd</i>	ey	é	n
	<i>perd</i>			út
1S 5c	<i>beu</i>			r (+ epèntesi [e])
	<i>bev</i>		é	n
	<i>be</i>	y		út
2S 3S 4S 5S 6S 1c 2c 4c 6c	<i>beu</i>			r (+ epèntesi [e])
	<i>be</i>	y	é	n
	<i>be</i>	y		út
3c	<i>beu</i>			r (+ epèntesi [e])
	<i>bei</i>	y	é	n
	<i>be</i>	y		út
Tots	<i>sent</i>		í	
	<i>sent</i>		í	n
	<i>sent</i>		í	t
Tots	<i>serv</i>		í	
	<i>serv</i>		í	n
	<i>serv</i>		í	t

Veiem com les diferències entre les formes verbals infinites de diferents classes no afecten pràcticament els morfcs de mode, sinó que es concentren en la selecció d'un radical o d'un altre i en la inserció d'extensions. Com que una anàlisi detallada demanaria el concurs de formes pronominals clíiques, ens limitarem a assenyalar quins són els morfcs corresponents a cadascuna.

El mode infinitiu no apareix representat a les classes I i III, i sí que ho fa, com a /r/, a la classe II. La vocal final dels infinitius *beure* i *perdre* es justifica epentèticament i no s'ha de relacionar amb el mode. Com hem vist anteriorment, Wheeler (1987) estableix com a necessària l'epèntesi per a aquests grups finals que trenquen l'escala de sonicitat.⁸⁵

Malgrat que d'aquestes dades no es pot desprendre l'existència del morf d'infinitiu per a les classes I i III, en suposem l'existència per raons interdialectals. Segons Lloret i Viaplana (1996, p. 293, n. 24): «Intradialectalment, es pot argumentar que els dialectes en què la -r dels infinitius no apareix mai fonèticament, com el tarragoní, la -r ha desaparegut del tot com a marca d'infinitiu (cf. Mascaró, 1983, 1985). Interdialectalment, però, aquesta no ens sembla l'explicació més adequada».

La caiguda de la erra dels infinitius *cantar*, *sentir* i *servir* es justifica regularment per un procés de pèrdua que afecta els contextos en què aquest segment va precedit per vocal accentuada, especialment en mots del lèxic comú no monosil·làbics.

Pel que fa al gerundi, invariablement es realitza com a [n]. Novament, per motius interdialectals considerem que el morf de gerundi és, de fet, /nt/. En el català del Principat el segment final dels grups de nasal o lateral més oclusiva homorgànica cau regularment en posició final de mot.

Tampoc no hi ha novetats en la marca de participi. Com hem explicat en el punt de partida, hi ha dues possibilitats per a la interpretació del segment [út]. L'una considera que només el segment [t] és el morf de participi. Així es manté la unicitat d'aquest morf de mode, que seria /d/ per a totes les classes verbals (cf. [kantáða], [kantát], amb processos regulars d'aspirantització i d'ensordiment). A canvi, però, s'ha d'afegir una vocal temàtica /ú/, específica per al participi dels verbs de la classe II, que distorsiona la distribució dels segments tema.

L'altra possibilitat, per la qual ens hem decantat, considera que la marca de participi no coincideix per a totes les classes, fet d'altra banda raonable si tenim en compte que és força freqüent que els morfcs de mode-temps variïn entre les diferents conjugacions —que és per això que són conjugacions diferents, justament. Així s'evita d'afegir un segment temàtic específic per al participi i es resalta el caràcter de la classe II, a mig camí entre la I i la III, en atribuir-li una

85. Recordem que Wheeler (1987) considera que les líquides són més sonants que les semivocals.

vocal temàtica en comú amb la primera conjugació, /é/, i una en comú amb la segona, /í/.

Finalment, doncs, les regles assignadores dels morfs relacionats amb mode serien:

Mode →	I) /ɾ/	si infinitiu	
	II) /nt/	si gerundi	
	III) /d/	si participi	/ –[II]
	IV) /úd/	si participi	/ [II]

5.3.7. Els segments del tipus mode-temps

Entrem, finalment, en l'anàlisi dels segments de mode-temps. Disposem de diverses descripcions fetes des del mateix marc teòric en què ens inscrivim, en particular, la descripció de Viaplana (1996) sobre els verbs de la primera classe en català nord-occidental. N'adoptarem l'anàlisi en tot allò que s'adeqüi a les nostres dades.

5.3.7.1. Futur real

Els paradigmes que hem trobat per al futur real són coincidents per a tots dotze informants. Com ja anirem veient, és l'únic temps en què es produeix aquesta uniformitat. A continuació, en donem les formes fonètiques i la proposta de segmentació morfològica:

cant [-aré, -arás, -ará, -aré, -aréw, -arán]

TAULA 114

Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de cantar

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>cant</i>		a	ɾ	é	
<i>cant</i>		a	ɾ	á	s
<i>cant</i>		a	ɾ	á	
<i>cant</i>		a	ɾ	é	m
<i>cant</i>		a	ɾ	é	w
<i>cant</i>		a	ɾ	á	n

perd [-ré, -rás, -rá, -rém, -réw, -rán]

TAULA 115

Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de perdre

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>perd</i>			r	é	
<i>perd</i>			r	á	s
<i>perd</i>			r	á	
<i>perd</i>			r	é	m
<i>perd</i>			r	é	w
<i>perd</i>			r	á	n

beu [-ré, -rás, -rá, -rém, -réw, -rán]

TAULA 116

Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de beure

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>beu</i>			r	é	
<i>beu</i>			r	á	s
<i>beu</i>			r	á	
<i>beu</i>			r	é	m
<i>beu</i>			r	é	w
<i>beu</i>			r	á	n

sent [-iré, -irás, -irá, -irém, -iréw, -irán]

TAULA 117

Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de sentir

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>sent</i>		i	r	é	
<i>sent</i>		i	r	á	s
<i>sent</i>		i	r	á	
<i>sent</i>		i	r	é	m
<i>sent</i>		i	r	é	w
<i>sent</i>		i	r	á	n

serv [-iré, -irás, -irá, -irém, -iréw, -irán]

TAULA 118

Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de servir

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>serv</i>		i	r	é	
<i>serv</i>		i	r	á	s
<i>serv</i>		i	r	á	
<i>serv</i>		i	r	é	m
<i>serv</i>		i	r	é	w
<i>serv</i>		i	r	á	n

Notem com la realització del futur és pràcticament paral·lela per a totes les classes verbals, amb l'única diferència que la segona conjugació no hi insereix la vocal temàtica.

Pel que fa al morfs de mode-temps corresponents al futur real, trobem [é] a les persones 1a sing., 1a pl. i 2a pl. i [á] a la resta: 2a sing., 3a sing. i 3a pl. La seva tonicitat justifica que el segment tema aparegui desaccentuat, com ja hem comentat anteriorment. Les formes fonològiques que cal suposar són /é/ i /á/, perquè no és possible de trobar una forma comuna d'on siguin derivables aquests dos segments.

La regla d'assignació de representacions fonològiques corresponents al constituent mode-temps és, per al futur real:

Mode-temps →	I) /á/	si futur real	/ [2a, -pl.] [3a]
	II) /é/	si futur real	/ [1a] [2a, +pl.]

5.3.7.2. Condicional o futur hipotètic

Tal com passava amb el futur real, la formació del futur hipotètic és coincident per a totes les classes verbals, amb l'única diferència que la segona conjugació no insereix el segment tema. Per la resta, però, totes presenten arreu el segment /t/, que es relaciona amb el morfema de futur, i coincideixen en la realització fonètica, per a les diferents persones, del morf de mode-temps.

A diferència del que passava amb el futur real, el futur hipotètic respon en els informants a set esquemes fonètics diferents. Atesa la coincidència entre totes les classes verbals, farem la presentació sobre les dades d'una de sola: la classe II [-ext]. Els esquemes fonètics corresponents són:

- [1] perd [-ría, -ries, -ría, -ríem, -ríew, -ríen]
Informants: 1S, 2S.
- [2] perd [-ríə, -ries, -ríə, -ríem, -ríew, -ríen]
Informants: 1c, 2c.
- [3] perd [-ría, -ries, -ríe, -ríem, -ríew, -ríen]
Informants: 3S.
- [4] perd [-ríə, -ries, -ríə, -ríəm, -ríəw, -ríen]
Informants: 6S (secundari: 9 formes de 25).
- [5] perd [-ríə, -ries, -ríe, -ríəm, -ríəw, -ríen]
Informants: 4S, 5c.
- [6] perd [-ríə, -ries, -ríə, -ríom, -ríəw, -ríen]
Informants: 5S.
- [7] perd [-ríə, -rís, -rí, -rím, -ríw, -rín]
Informants: 6S (principal: 16 formes de 25), 3c, 4c, 6c.

TAULA 119
Segmentació morfològica de l'esquema 1 del futur hipotètic de perdre

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>ía</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	<i>s</i>
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>ía</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	<i>m</i>
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	<i>w</i>
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	<i>n</i>

Troben dues realitzacions fonètiques per al segment de mode-temps: [ía] i [íe], la primera de les quals apareix en síl·laba final àtona oberta i, la segona, en síl·laba final àtona tancada. Aquesta distribució complementària i la sistematicitat d'aquesta alternança en la llengua —recordem els femenins singulars i plurals que hem vist en l'apartat de flexió nominal— permeten derivar totes dues formes fonètiques d'una forma fonològica comuna /ía/. Sobre aquesta forma hi actuaria la següent regla de reducció vocàlica:

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]} + C_{\#}$$

TAULA 120
Segmentació morfològica de l'esquema 2 del futur hipotètic de perdre

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íə</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	s
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íə</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	m
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	w
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	n

Aquest esquema es diferencia de l'anterior pel fet de presentar un segment [ə] on l'altre tenia [a], és a dir, en síl·laba àtona final oberta. Comparant les dades sobre flexió nominal dels diferents informants, veiem que 1S i 2S —els que han donat el sistema 1— mantenen com a [a] la /a/ subjacent que es troba en síl·laba final àtona oberta, mentre que la resta d'informants la redueixen a [ə]. Per justificar aquest sistema, doncs, podem partir de la mateixa forma de base /ia/ i suposar que hi actuen dues regles, una sobre les síl·labes finals travades i una altra sobre les obertes:

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]} + C_{\#}$$

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]}_{\#}$$

TAULA 121
Segmentació morfològica de l'esquema 3 del futur hipotètic de perdre

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íə</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	s
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	m
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	w
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>íe</i>	n

L'esquema 3 es diferencia del 2 només per la terminació de la tercera persona del singular, que en comptes de coincidir amb la primera, com havíem vist fins ara, es realitza com a [e]. Fent una ullada a les realitzacions verbals dels informants que han triat aquests dos esquemes, es veu que sempre que els primers tenen una [ə] a la tercera persona, els altres presenten un segment [e].

Podem suposar, en aquest cas, que hi actua una regla fonològica, morfològicament condicionada, que en el context de tercera persona del singular transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta. És el mateix tipus de regla que hem suposat que actua en els masculins *excursionist[e]* i *homicid[e]*: en aquell cas també és una /a/ subjacent la que, en el context de síl·laba final àtona oberta, esdevé [e] quan es compleix la condició morfològica de trobar-se en un adjectiu masculí.

Recollim la formulació d'aquesta regla fonològica morfològicament condicionada de Viaplana (1994).

$$\text{RFm2: /a/} \rightarrow [e] / \text{_____} \# \text{ si [3a, -pl.]} \\ [-\text{acc.}]$$

Cal subratllar com aquesta regla, pel fet d'estar condicionada morfològicament, ha d'actuar abans que la regla purament fonològica de reducció de /a/ subjacent a [ə] en síl·laba final àtona oberta. Altrament, RFm2 no trobaria el context adequat per a actuar.

TAULA 122
Segmentació morfològica de l'esquema 4 del futur hipotètic de perdre

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>perd</i>			ɾ	íə	
<i>perd</i>			ɾ	íe	s
<i>perd</i>			ɾ	íə	
<i>perd</i>			ɾ	íə	m
<i>perd</i>			ɾ	íə	w
<i>perd</i>			ɾ	íe	n

Es diferencia de l'esquema 2 pel fet que, mentre que aquell només presenta el segment [ə] a les persones 1a sing. i 3a sing., és a dir, quan aquest apareix en síl·laba final àtona oberta, en l'esquema 4 apareix també a les persones 1a pl. i 2a pl., és a dir, en síl·laba àtona final travada per /m/ o /w/. Podem suposar que la diferen-

cia entre un esquema i l'altre la marca la coneixença o no de regles de reducció en aquests contextos.⁸⁶

$$\text{RF4: } /a/ \rightarrow [\text{ə}] / \text{_____} + m_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

$$\text{RF5: } /a/ \rightarrow [\text{ə}] / \text{_____} + w_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

TAULA 123

Segmentació morfològica de l'esquema 5 del futur hipotètic de perdre

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>ia</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>ie</i>	<i>s</i>
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>ie</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>ia</i>	<i>m</i>
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>ia</i>	<i>w</i>
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>ie</i>	<i>n</i>

Per a explicar aquest esquema, en tenim prou amb els elements que han aparegut fins aquí. Així, partint de l'única forma de base que fins ara ens ha calgut suposar, /ia/, es poden justificar totes les formes fonètiques.

En primer lloc, actuaria la regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] la /a/ subjacent de la tercera persona del singular. Aquest procés ha de ser per força anterior a la reducció del segment fonològic /a/ cap a [ə] en síl·laba àtona final oberta, perquè altrament RFm2 no trobaria el context adequat per a la seva aplicació.

$$\text{RFm2: } /a/ \rightarrow [e] / \text{_____} \# \text{ si } [3a, -pl.] \\ [-\text{acc.}]$$

Després actuarien les regles de reducció vocàlica que transformen les /a/ subjacents en [ə] si es troben en síl·laba àtona final travada per /m/ o /w/. Això justifi-

86. Aquesta formulació té caràcter provisional, perquè no disposem de dades sobre la pronúncia d'altres mots acabats en aquests contextos fonològics (p. e. *hipopòtam*). Si en aquests casos no es produís la reducció, l'aplicació de les regles hauria de restringir-se a l'àrea verbal, i en aquest cas el context fonològic podria ser substituït per un condicionant morfològic, que indiqués *1a pl.* en comptes de *_ + m* o *2a pl.* en comptes de *_ + w*.

fica la forma fonètica de les persones 1a pl. i 2a pl. L'actuació d'aquestes regles ha de precedir la regla que afecta les síl·labes travades en general, perquè de manera natural una regla de context més restringit actua abans que una regla de context més ampli. Altrament no es donarien les condicions perquè RF4 i RF5 poguessin actuar.

$$\text{RF4: } /a/ \rightarrow [\text{ə}] / \text{_____} + m_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

$$\text{RF5: } /a/ \rightarrow [\text{ə}] / \text{_____} + w_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Finalment, actuarien les regles fonològiques d'abast més ampli: la que afecta la /a/ en síl·laba final àtona oberta, que explica la persona 1a sing., i la que ho fa en síl·laba final àtona travada, que explica les persones 2a sing. i 3a pl.

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [\text{ə}] / \text{_____}_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [\text{e}] / \text{_____} + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

TAULA 124
Segmentació morfològica de l'esquema 6 del futur hipotètic de perdre

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>perd</i>			ɾ	íə	
<i>perd</i>			ɾ	íe	s
<i>perd</i>			ɾ	íə	
<i>perd</i>			ɾ	ío	m
<i>perd</i>			ɾ	íə	w
<i>perd</i>			ɾ	íe	n

Ens trobem davant d'unes formes fonètiques que coincideixen amb les de l'esquema 4, excepte per a la persona 1a pl., en què trobem un segment [ío]. Tenint en compte que ens interessa d'aconseguir la màxima homogeneïtat en les formes fonològiques, i després d'observar l'existència de la variant paral·lela per a l'imperfet d'indicatiu, *cantà*[βo]m, sembla raonable de postular l'existència d'una re-

gla que transforma en [o] una /a/ subjacent si aquesta apareix en síl·laba final àtona travada per /m/:⁸⁷

$$\text{RF6: } /a/ \rightarrow [o] / \text{_____} + m_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

La justificació de la resta de formes coincideix amb la que hem donat per a l'esquema 4.

TAULA 125
Segmentació morfològica de l'esquema 7 del futur hipotètic de perdre

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>ia</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>í</i>	s
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>í</i>	
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>í</i>	m
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>í</i>	w
<i>perd</i>			<i>r</i>	<i>í</i>	n

Hem deixat per al final aquest esquema, que és el més diferenciat de tots. Fins ara havíem pogut partir, en tots els casos, d'una única forma de base comuna /ia/. Aquesta és també la que explica, juntament amb la regla de reducció de /a/ en síl·laba àtona final oberta, la forma corresponent a la primera persona del singular en aquest esquema.

Com podem justificar, però, les altres? Per poder suposar una forma de base única, hauria d'existir un procés general d'elisió de /a/ subjacent en síl·laba final àtona. Que aquest procés no es produeix habitualment ho mostra, dins del mateix paradigma, la forma de la primera persona, i també formes del tipus *cant[e]*, *cantav[e]*, *cantav[e]s*, *excursionist[a]/[e]*, *belgu[e]s*... En tots aquests exemples l'element subjacent és una /a/ que es troba en síl·laba final àtona. Notem que en cap cas la seva supressió no hauria provocat un grup final mal format que en poguéssim justificar el manteniment.

Per tant, sembla que caldrà partir d'una duplictat de les formes de base. Per a la primera persona del singular, aquesta serà /ia/ i, per a les altres, /í/.⁸⁸

87. Recordem novament com la formulació d'aquesta regla, tal com la donem, afecta totes les paraules de la llengua. Si es comprovés que no és vàlida en l'àmbit nominal, caldria fer-la morfològicament condicionada i suposar que només és vàlida en l'àmbit verbal.

88. Fixem-nos que les formes que en aquest esquema presenten [í] es pronunciarien [ie] en català nord-occidental i [ii] en xipella, segons l'explicació que n'hem fet en estudiar els clítics. En el cas del

La regla d'assignació del morf de mode-temps corresponent al futur hipotètic, doncs, haurà de recollir els dos sistemes que existeixen subjacentment: A, amb una única forma fonològica /ia/, i B, amb aquesta forma per a la primera persona i /i/ per a les altres.

Mode-temps →	I) /ia/	si futur hipotètic /	[1a, -pl.]
		(A) [2a, -pl.]	[3a, -pl.] [pl.]
	II) /i/	si futur hipotètic /	(B) [2a, -pl.] [3a, -pl.] [pl.]

5.3.7.3. Imperfet d'indicatiu

Les formes que han donat els informants per a l'imperfet d'indicatiu dels diferents verbs no ofereixen dificultats a la segmentació. En tots els casos, la marca de mode-temps es troba situada entre el morf de tema, que és [á] a la primera conjugació i [i] a la resta, i els morfs de nombre-persona. Tant els uns com els altres ja els hem identificat anteriorment, de manera que el segment intermedi ha de correspondre's forçosament amb la marca d'imperfet.

Aquesta marca és o un segment vocàlic o [β] més aquest segment vocàlic, que pot ser: [a], [e], [ə] i [o]. Comparant la distribució d'aquests diferents fons, per a cadascun dels parlants, amb la que es dona en el futur hipotètic, hem comprovat que es corresponia exactament. Així doncs, podem suposar una forma de base comuna /a/ o /ba/ sobre la qual actuen, quan cal, les mateixes regles que hem formulat per al futur hipotètic, més la regla d'aspirantització en el cas de /ba/.

Per a classificar els esquemes fonètics que hem trobat recorrerem a dos criteris. D'una banda, la distribució dels segments /a/ i /ba/ entre les classes verbals. De l'altra, les regles que operen sobre una /a/ subjacent en síl·laba final àtona.

Criteri 1. Pel que fa a la distribució dels segments /a/ i /ba/ entre les classes verbals, podem distingir tres comportaments:

Comportament 1. El morf de mode-temps per a l'imperfet d'indicatiu es realitza com a /ba/ a totes les classes verbals. Responen plenament a aquest esquema els informants 3c, 4c i 6c, de Coll de Nargó.

xipella, doncs, podríem explicar el condicional a partir d'una forma de base comuna /ia/, el darrer element de la qual passaria regularment a [i] i acabaria per fondre's amb la *i* tònica anterior. Només la primera persona del singular romandria inalterada, perquè la transformació cap a [i] només afecta una /a/ subjacent en síl·laba final àtona lliure si es troba en una tercera persona del singular. En un marc generatiu, però, aquesta explicació no pot fer-se extensiva fora de l'àrea en què el pas a [i] és sistemàtic, i per això és necessari suposar dues formes de base diferents.

Oferim la segmentació morfològica de les formes d'imperfet d'indicatiu segons aquest model. Reproduïm les respostes de 6c.⁸⁹

TAULA 126

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb cantar (model 1)

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
cant		á		βə	
cant		á		βe	s
cant		á		βe	
cant		á		βə	m
cant		á		βə	w
cant		á		βe	n

TAULA 127

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb perdre (model 1)

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
perd		í		βə	
perd		í		βe	s
perd		í		βe	
perd		í		βə	m
perd		í		βə	w
perd		í		βe	n

TAULA 128

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb beure (model 1)

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
be		í		βə	
be		í		βe	s
be		í		βe	
be		í		βə	m
be		í		βə	w
be		í		βe	n

89. Hem triat les respostes de 6c i, en l'apartat següent, les de 4S, perquè el vocalisme de l'un i l'altre coincideixen, i ara ens interessa de reflectir només diferències morfològiques. En acabat parlarem de les diferències fonològiques.

TAULA 129

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb sentir (model 1)

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>sent</i>		í		βə	
<i>sent</i>		í		βe	s
<i>sent</i>		í		βe	
<i>sent</i>		í		βə	m
<i>sent</i>		í		βə	w
<i>sent</i>		í		βe	n

TAULA 130

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb servir (model 1)

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>serv</i>		í		βə	
<i>serv</i>		í		βe	s
<i>serv</i>		í		βe	
<i>serv</i>		í		βə	m
<i>serv</i>		í		βə	w
<i>serv</i>		í		βe	n

Comportament 2. El morf de mode-temps per a l'imperfet d'indicatiu presenta dos al·lomorfs: /ba/ per als verbs de la classe I i /a/ per a tots els altres. Tots els parlants de la Seu d'Urgell segueixen aquesta norma.

Segons aquest model, la segmentació morfològica de les formes d'imperfet d'indicatiu és la que reproduïxen aquestes taules. Les respostes corresponen a 4S.

TAULA 131

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb cantar (model 2)

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>cant</i>		á		βə	
<i>cant</i>		á		βe	s
<i>cant</i>		á		βe	
<i>cant</i>		á		βə	m
<i>cant</i>		á		βə	w
<i>cant</i>		á		βe	n

TAULA 132

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb perdre (model 2)

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>perd</i>		í		ə	
<i>perd</i>		í		e	s
<i>perd</i>		í		e	
<i>perd</i>		í		ə	m
<i>perd</i>		í		ə	w
<i>perd</i>		í		e	n

TAULA 133

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb beure (model 2)

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>be</i>	ʏ	í		ə	
<i>be</i>	ʏ	í		e	s
<i>be</i>	ʏ	í		e	
<i>be</i>	ʏ	í		ə	m
<i>be</i>	ʏ	í		ə	w
<i>be</i>	ʏ	í		e	n

TAULA 134

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb sentir (model 2)

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>sent</i>		í		ə	
<i>sent</i>		í		e	s
<i>sent</i>		í		e	
<i>sent</i>		í		ə	m
<i>sent</i>		í		ə	w
<i>sent</i>		í		e	n

TAULA 135

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb servir (model 2)

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>serv</i>		í		ə	
<i>serv</i>		í		e	s
<i>serv</i>		í		e	
<i>serv</i>		í		ə	m
<i>serv</i>		í		ə	w
<i>serv</i>		í		e	n

Comportament 3. El morf de mode-temps a l'imperfet d'indicatiu és /ba/ per als verbs de la classe I. Per als de les altres classes es produeixen oscil·lacions entre /ba/ i /a/, que atribuïm a una inestabilitat en l'ús del model 1, que cedeix terreny a favor del model 2. Mostren aquestes oscil·lacions els parlants 1c i 5c. En el primer cas, *beure* rep el morf /ba/ i *perdre, sentir* i *servir* reben /a/. En el segon, són *sentir* i *servir* els que reben /ba/ i /a/ apareix a *perdre* i *beure*.

Considerarem, per tant, només dos sistemes d'atribució del morf de mode-temps relacionat amb imperfet d'indicatiu, com es recull en aquesta regla:

- Mode-temps → I) /ba/ si imperfet d'indicatiu / [classe I]
- II) (A) /ba/ si imperfet d'indicatiu / -[classe I]
- (B) /a/

Criteri 2. El segon criteri per a classificar les respostes dels informants és el tractament que donen a la /a/ subjacent en síl·laba final àtona. Hem trobat set esquemes diferents, en concordança amb el que havíem vist per al futur hipotètic. Els esquemes que allà havíem numerat de l'1 al 6 es repeteixen exactament i per als mateixos informants. Aquest era el resultat esperat, perquè les regles fonològiques que actuen per a un parlant en un temps verbal han de ser les mateixes que ho facin, per a aquest mateix parlant, en qualsevol altre temps verbal i, de fet, a tota la llengua.

Pel que fa a l'esquema 7, que seguien els informants 3c, 4c i 6c, recordem que no hi havia cap /a/ subjacent —excepte per a 1a sing. Per tant, no en podíem deduir cap dada sobre el comportament d'aquesta vocal. Conegudes ara les formes de l'imperfet corresponents a aquests informants, ha resultat que 6c segueix el mateix tractament que havíem descrit per a 5c i 4S, reflectit en l'esquema 5. Els altres dos informants, 3c i 4c, han donat un model de tractament nou, fàcilment explicable sobre la base dels anteriors.

TAULA 136

Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb cantar (esquema 7)

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>cant</i>		á		βə	
<i>cant</i>		á		βe	s
<i>cant</i>		á		βe	
<i>cant</i>		á		βo	m
<i>cant</i>		á		βo	w
<i>cant</i>		á		βe	n

L'única forma nova que apareix en aquest esquema correspon a la segona persona del plural. Per a justificar-la, n'hi ha prou amb formular una regla que transformi en [o] una /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada per /w/. Es tracta d'un procés paral·lel al que havíem formulat anteriorment per a una síl·laba final àtona travada per /m/.

$$\text{RF7: } /a/ \rightarrow [o] / ______ + w_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Per tal de sistematitzar aquests set esquemes fonètics, reproduïm les respostes corresponents a l'imperfet d'indicatiu de *cantar*, que morfològicament és, com hem vist, idèntic per a tots els informants. Indiquem també les respostes per al condicional, per posar-ne en relleu el paral·lelisme.

[1] cant [-aríá, -aríes, -aríá, -aríem, -aríew, -aríen]

Informants: 1S, 2S.

[1] cant [-áβa, -áβes, -áβa, -áβem, -áβew, -áβen]

Informants: 1S, 2S.

[2] cant [-aríə, -aríes, -aríə, -aríem, -aríew, -aríen]

Informants: 1c, 2c.

[2] cant [-áβə, -áβes, -áβə, -áβem, -áβew, -áβen]

Informants: 1c, 2c.

[3] cant [-aríə, -aríes, -aríe, -aríem, -aríew, -aríen]

Informants: 3S.

[3] cant [-áβə, -áβes, -áβe, -áβem, -áβew, -áβen]

Informants: 3S.

TAULA 137 (Continuació)

Diverses possibilitats de realització fonètica d'una /a/ subjacent en les terminacions verbals àtones

/a/	[1]	[2]	[3]	[4]	[5]	[6]	[7]
Informant	1S 2S	1c 2c	3S	6S	4S 5c 6c	5S	3c 4c
3a sing.	a	ə (2.3)	e (4)	ə (2.3)	e (4)	ə (2.3)	e (4)
1a pl.	em (1)	em (1)	em (1)	əm (2.1)	əm (2.1)	om (3.1)	om (3.1)
2a pl.	ew (1)	ew (1)	ew (1)	əw (2.2)	əw (2.2)	əw (2.2)	ow (3.2)
3a pl.	en (1)	en (1)	en (1)	en (1)	en (1)	en (1)	en (1)

(1) Una regla fonològica que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada.

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / \underline{\quad\quad\quad} + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

(2) Diverses regles fonològiques que transformen en [ə] una /a/ subjacent:

(2.1) En síl·laba final àtona travada per /m/ :

$$\text{RF4: } /a/ \rightarrow [ə] / \underline{\quad\quad\quad} + m_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

(2.2) En síl·laba final àtona travada per /w/:

$$\text{RF5: } /a/ \rightarrow [ə] / \underline{\quad\quad\quad} + w_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

(2.3) En síl·laba final àtona oberta:

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [ə] / \underline{\quad\quad\quad}_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

(3) Diverses regles fonològiques que transformen en [o] una /a/ subjacent:

(3.1) En síl·laba final àtona travada per /m/:

$$\text{RF6: /a/} \rightarrow [\text{o}] / \text{_____} + \text{m}_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

(3.2) En síl·laba final àtona travada per /w/:

$$\text{RF7: /a/} \rightarrow [\text{o}] / \text{_____} + \text{w}_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

(4) Una regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] una /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta, si es troba en una forma verbal de tercera persona del singular.

$$\text{RFm2: /a/} \rightarrow [\text{e}] / \text{_____}_{\#} \text{ si } [3, -\text{pl.}] \\ [-\text{acc.}]$$

5.3.7.4. Present d'indicatiu

Les terminacions del present d'indicatiu varien també d'una classe verbal a una altra. Per tant, les tractarem separatament.

Cantar. Hem trobat quatre esquemes diferents en els informants:

TAULA 138
Terminacions del present d'indicatiu del verb cantar

Núm.	Informant	1a singular	2a singular	3a singular	1a plural	2a plural	3a plural
1	1S 2S	o	es	a	ém	éw	en
2	5S 6S 1c 2c	o	es	ə	ém	éw	en
3	3S 4S 4c 5c 6c	o	es	e	ém	éw	en
4	3c	o	es	e	ám	áw	en

La segmentació morfològica és paral·lela en tots quatre casos:

TAULA 139
Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb cantar

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>cant</i>				o	
<i>cant</i>				e	s
<i>cant</i>				a/ə/e	
<i>cant</i>		é/á			m
<i>cant</i>		é/á			w
<i>cant</i>				e	n

L'esquema 4, facilitat per l'informant de Coll de Nargó 3c, es diferencia del número 3 només per la vocal temàtica, fenomen que ja hem estudiat amb anterioritat. Per la resta, tots els informants coincideixen a presentar un morf de mode temps [o] a la primera persona i [e] a les persones segona i tercera. Només hi ha divergència per a la terminació corresponent a la tercera persona, que pot ser [a], [ə] o [e].

Per l'estudi de les dades corresponents a l'imperfet d'indicatiu i al futur hipotètic, sabem que aquests tres sons darrers poden derivar d'una única forma subjacent /a/. En la taula 137, hem vist els set esquemes fonètics que poden presentar les terminacions àtones procedents d'una /a/ fonològica. Tots set coincideixen sempre en les terminacions corresponents a les persones 2a sing. i 3a pl., perquè tots participen de la mateixa regla que transforma en [e] una /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada.

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / ______ + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Com que en aquest cas la primera i la segona persones del plural no reben el morf de mode temps, l'única possibilitat de diferenciació rau en la tercera persona del singular. Per a aquesta ja hem vist que hi havia tres possibilitats diferents. Els informants 1S i 2S tenen [a] en el nivell fonètic. Això és perquè no coneixen la regla de reducció d'aquest so, que apareix inalterat. Coincidint amb el que havíem vist per a condicionals i imperfets, la tercera persona es realitza com a [e] per als informants 3S, 4S, 3c, 4c, 5c i 6c. Tots ells participen d'una regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta, sempre que aquesta es trobi en una forma verbal de tercera persona del singular.

$$\text{RFm2: } /a/ \rightarrow [e] / _______{\#} \text{ si } [3a, -\text{pl.}] \\ [-\text{acc.}]$$

Finalment, els informants 5S, 6S, 1c i 2c tenen una [ə], perquè apliquen una regla de reducció de /a/ en síl·laba àtona final oberta. El fet que els informants anteriors presentin una [e] no implica que no coneguin aquesta regla general de reducció. En realitat, uns i altres la coneixen. La diferència consisteix en el fet que el grup anterior aplica una regla fonològica morfològicament condicionada pel context «3a persona del singular», i l'ordre d'actuació natural de les regles comporta que les més restrictives actuïn abans que les més generals i que, per tant, les regles fonològiques morfològicament condicionades actuïn abans que les purament fonològiques. En haver actuat RFm2, el context d'aplicació de la regla general es desfà. Per als que no coneixen RFm2, en canvi, pot aplicar-se RF1:

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]} \#$$

Amb això queden explicats els fenòmens fonètics que poden afectar el present d'indicatiu d'aquesta classe i de les altres. No en farem, per tant, més menció.

Perdre. Totes les respostes dels informants són coincidents:

TAULA 140
Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb *perdre*

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>perd</i>				o	
<i>perd</i>					s
<i>perd</i>					
<i>perd</i>		é			m
<i>perd</i>		é			w
<i>perd</i>				e	n

Com ja hem justificat en el punt de partida, considerem morfològica la [e] que apareix a la tercera persona del plural. En aquest cas, doncs, tindriem dos al·lomorfes de mode-temps relacionats amb present: /o/, que apareix a la primera persona del singular, i /a/, que ho fa a la tercera del plural.

Beure. Podem agrupar les respostes dels informants en tres esquemes diferents:

TAULA 141
Terminacions del present d'indicatiu del verb *beure*

Núm.	Informant	1a singular	2a singular	3a singular	1a plural	2a plural	3a plural
1	2S 5c	be[k]	be[ws]	be[w]	be[βém]	be[βéw]	be[wen]
2	6S 6c	be[k]	be[ws]	be[w]	be[jém]	be[jéw]	be[wen]
3	la resta	be[k]	be[ws]	be[w]	be[ɣém]	be[ɣéw]	be[wen]

L'únic punt de divergència afecta la primera i la segona persones del plural, que oscil·len entre: *be[β]em/be[β]eu*, *be[j]em/be[j]eu* i *be[ɣ]em/be[ɣ]eu*, si bé aquesta darrera és l'opció majoritària. En aquestes persones, però, no apareix la marca de mode-temps, i les diferències es relacionen, com ja hem vist, amb l'al·lomorfe d'arrel seleccionat, *be-* o *beb-*, i amb la inserció o no de l'extensió /g/. Remetem a l'apartat on hem estudiat aquests fenòmens.

Pel que fa a la resta, els esquemes són coincidents. Oferim la segmentació morfològica prenent les dades de l'esquema més freqüent:

TAULA 142
Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb *beure*

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>be</i>	k				
<i>beu</i>					s
<i>beu</i>					
<i>be</i>	ɣ	é			m
<i>be</i>	ɣ	é			w
<i>beu</i>				e	n

Per a la classe II [+ext], doncs, només la tercera persona del plural rebria un morf de mode-temps, que subjacentment seria /a/. Notem que divergeix de la classe II [-ext] pel fet de no adjuntar /o/ a la primera persona.

Servir. L'única diferència entre els informants, pel que fa al present d'aquest verb, és el timbre de la vocal de l'increment, que com hem vist anteriorment per a uns és /é/ i per a d'altres /é/. Salvada aquesta diferència, les terminacions són plenament coincidents:

TAULA 143
Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb servir

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>serv</i>	éjʃ / éjʃ			o	
<i>serv</i>	éjʃ / éjʃ			(epèntesi [e])	s
<i>serv</i>	éjʃ / éjʃ				
<i>serv</i>		í			m
<i>serv</i>		í			w
<i>serv</i>	éjʃ / éjʃ			e	n

Retrobem el morf /o/ com a marca de mode-temps del present d'indicatiu per a la primera persona del singular. Pel que fa a les vocals que apareixen a la segona i la tercera persones, ja hem justificat al punt de partida que considerariem la segona com a epentètica, mentre que la tercera la relacionem amb el morf /a/ que ha aparegut a la tercera persona del plural de les altres classes verbals.

Sentir. Hem deixat aquest verb per al final, perquè és l'únic cas en què hem trobat diferències morfològiques entre els informants relatives al morf de present. Així, hem recollit dos paradigmes diferents. El primer és el majoritari; el segon només l'ha utilitzat 6S.

TAULA 144
Terminacions del present d'indicatiu del verb sentir

Núm.	Informant	1a singular	2a singular	3a singular	1a plural	2a plural	3a plural
1	la resta	o	s		ím	íw	en
2	6S	o	es	e	ím	íw	en

La segmentació morfològica d'ambdós paradigmes posa de manifest que, mentre que el primer només presenta un segment mode-temps a la tercera persona del plural, el segon el presenta també a les persones segona i tercera del singular.

TAULA 145
Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb sentir. Paradigma 1

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>sent</i>				o	
<i>sent</i>					s

TAULA 145 (Continuació)
Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb sentir. Paradigma 1

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>sent</i>					
<i>sent</i>		í			m
<i>sent</i>		í			w
<i>sent</i>				e	n

TAULA 146
Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb sentir. Paradigma 2

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>sent</i>				o	
<i>sent</i>				e	s
<i>sent</i>				ə	
<i>sent</i>		í			m
<i>sent</i>		í			w
<i>sent</i>				e	n

Pel que hem dit fins ara, doncs, la regla d'inserció dels segments del tipus mode-temps corresponents al present d'indicatiu quedaria així:

Mode-temps → /o/ si present d'indicatiu / [1a, -pl.], -[II, +ext]
 /a/ si present d'indicatiu / [3a, +pl.]
 [2a, -pl.] [3a, -pl.], [I]
 (B) [2a, -pl.] [3a, -pl.], [III, -ext]

5.3.7.5. Present de subjuntiu

Les diferències entre la realització del present de subjuntiu a les cinc classes verbals no afecten el morf assignat a mode-temps, sinó que es troben en altres elements estructurals. Així, la presència d'una vocal temàtica /é/ o /í/ a les persones 1a pl. i 2a pl., segons que es tracti de les classes I i II o de la III respectivament, la inserció de l'increment a les subclasses corresponents i l'aparició idiosincràtica d'un segment /ig/ o /eg/ són les diferències més notables que separen els diversos esquemes. Totes han estat tractades amb anterioritat.

Pel que fa al morf de mode-temps, que com en el cas del present d'indicatiu no apareix mai a les persones 1a pl. i 2a pl., aquest és homogeni a totes les classes

verbals, però varia segons els informants. Hem trobat tres esquemes diferents, que exemplificarem amb el verb *cantar*.

[1] cant [-i, -is, -i, -ém, -éw, -in]

Informants: tots els de la Seu. Tanmateix, hem de dir que per a 4S i 6S es donen vacil·lacions esporàdiques a favor de l'esquema [2]. També els informants de Coll de Nargó 1c, 2c i 5c presenten aquest esquema. En el cas de 1c, però, aquesta solució no és gaire més freqüent que la de l'esquema [2], i 5c a voltes vacilla cap a l'esquema [3].

[2] cant [-ə, -is, -i, -ém, -éw, -in]

Informants: el presenta l'informant 6c, tot i que vacillant amb l'esquema [3]. Ja hem comentat que a voltes l'utilitzaven 1c, 4S i 6S. Cap informant, doncs, no el dóna com a model únic.

[3] cant [-ə, -os, -o, -ém, -éw, -on]

Informants: el donen els informants de Coll de Nargó 3c i 4c, aquest darrer amb alguna vacil·lació cap al sistema [2]. Esporàdicament l'hem trobat a 5c i 6c.

En el cas del present de subjuntiu, a diferència del que havia succeït fins ara, ens veiem forçats a suposar formes de base diferents per a justificar la diversitat de respostes obtingudes dels informants, perquè no es donen en la llengua alternances sistemàtiques entre [i], [ə] i [o] que puguin justificar-ne un tractament unitari.

TAULA 147
Segmentació morfològica del present de subjuntiu de cantar. Esquema 1

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>cant</i>				i	
<i>cant</i>				i	s
<i>cant</i>				i	
<i>cant</i>		é			m
<i>cant</i>		é			w
<i>cant</i>				i	n

En aquest primer esquema, és evident que cal partir d'una forma fonològica /i/, que es correspondria amb el morf de mode-temps per al present de subjuntiu i s'inseriria a totes les persones del singular i a la tercera del plural.

TAULA 148
Segmentació morfològica del present de subjuntiu de cantar. Esquema 2

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>cant</i>				ə	
<i>cant</i>				i	s
<i>cant</i>				i	
<i>cant</i>		é			m
<i>cant</i>		é			w
<i>cant</i>				i	n

Aquest esquema es diferencia de l'anterior només per la forma corresponent a la primera persona del singular. Com que no és possible derivar aquesta [ə] d'una forma fonològica /i/, perquè no es dóna en la llengua cap cas d'alternança entre aquestes dues vocals, haurem de suposar que, com en el present d'indicatiu, la primera persona rep un morf específic. Com que la forma fonètica és [ə], suposarem que deriva d'una /a/ subjacent, perquè, per als parlants que han donat aquest esquema, actua una regla de reducció cap a [ə] d'aquest fonema si es troba en síl·laba final àtona oberta. D'altra banda, /a/ és l'únic fonema que es redueix en posició final àtona en aquesta varietat (cf. *pobr[e]* - *pobr[ə]*).

TAULA 149
Segmentació morfològica del present de subjuntiu de cantar. Esquema 3

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>cant</i>				ə	
<i>cant</i>				o	s
<i>cant</i>				o	
<i>cant</i>		é			m
<i>cant</i>		é			w
<i>cant</i>				o	n

A la primera persona del singular, hi trobem el mateix morf /a/ que en l'esquema anterior. A la segona persona del singular i a la tercera, hi trobem un segment [o], que a diferència del que passava a *cantàv[o]m* o *cantàv[o]u* no pot derivar d'una /a/ subjacent (cf. *cantav[e]s* amb *cant[o]s*, *cantav[e]* amb *cant[o]* i *cantav[e]n* amb *cant[o]n*, els primers amb /a/ subjacent).

Vistos tots tres esquemes, doncs, formulem la següent regla d'inserció del morf de mode-temps:

Mode-temps →	I) /i/	si present de subjuntiu	/ (A) [1a, -pl.] / (A, B) [2a, -pl.] [3a]
	II) /a/	si present de subjuntiu	/ (B, C) [1a, -pl.]
	III) /o/	si present de subjuntiu	/ (C) [2a, -pl.] [3a]

5.3.7.6. Imperatiu

Les formes que hem trobat per a l'imperatiu ja han estat explicades, si tenim en compte que aquest temps verbal, formalment, presenta aquestes coincidències:

Imperatiu [2a, -pl.]	→	Present d'indicatiu	[3a, -pl.]
Imperatiu [3a, -pl.]	→	Present de subjuntiu	[3a, -pl.]
Imperatiu [1a, +pl.]	→	Present de subjuntiu	[1a, +pl.]
Imperatiu [2a, +pl.]	→	Present d'indicatiu	[2a, +pl.]
Imperatiu [3a, +pl.]	→	Present de subjuntiu	[3a, +pl.]

Hem de fer un parell de precisions, però.

1. En el cas de Coll de Nargó, les formes corresponents a 3a sing. i 3a pl. —a *vostè* i *vostès*, doncs— eren sistemàticament acabades en [i] i en [in], malgrat que el present de subjuntiu, com hem vist, sol rebre un morf /o/ en aquestes persones. Atribuïm aquest fenomen al fet que el tractament de respecte que es manté en aquest poble és el tractament de *vós*. Les formes corresponents a *vostè*, doncs, hi han estat introduïdes recentment i no responen a les normes generals del parlar de Coll de Nargó. En aquest sentit, cal destacar les dificultats que hem tingut sovint per a obtenir aquestes formes, que a voltes han estat rebutjades pels mateixos informants com a impròpies del lloc.

Un altre fenomen que posa de manifest la poca naturalitat d'aquestes ocurrences el trobem en el verb *sentir*. Informants que presentaven una forma fonètica amb [í] al radical quan aquest era tònic, responien en canvi [sénti] i [séntin]. Agafem les dades de 3c:

<i>Present d'indicatiu</i>	<i>Present de subjuntiu</i>	<i>Imperatiu</i>
sínto	síntə	—
síns	síntos	sín
sín	sínto	sénti
sentím	sentiyé[m]	sentiyé[m]
sentíw	sentiyéw	sentiyéw
sínten	sínton	séntin

2. La segona persona del singular de l'imperatiu morfològicament se segmenta igual que la tercera persona del singular del present d'indicatiu, i per a aquells parlants per als quals aquesta acaba en [a] o en [ə] hi ha també correspondència fonètica. En canvi, per als que acaben la tercera persona del singular en [e], a causa de l'actuació de la regla fonològica morfològicament condicionada que ja hem vist, no hi ha correspondència en el nivell fonètic. Recordem que aquesta regla afectava només les /a/ fonològiques situades en la persona 3a sing.:

$$\text{RFm2: } /a/ \rightarrow [e] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]}_{\#} \text{ si } [3a, -\text{pl.}]$$

3. L'informant 6S, que havia donat una forma *ell senta* per al present de *sentir*, ha respost *sent* en l'imperatiu. En l'inventari d'Alcover i Moll (1929) esmentat anteriorment, en canvi, es recull la mateixa forma de present per a Boí i Vilaller, i es diu que la realització de l'imperatiu és coincident. Pot tractar-se, doncs, d'un cas de vacil·lació, sobretot si tenim en compte que és l'únic informant de qui hem obtingut una resposta d'aquest tipus.

4. Pel que fa al paralelisme de les formes de primera i de segona persona del singular amb les corresponents del present de subjuntiu i d'indicatiu respectivament, tot i que no es produeix sempre (cf. les dades del punt 1 d'aquest mateix subapartat, en què [sentiɣéw] desplaça [sentiw]) aquest és observable en els exemples presentats a les taules 149 i 150, extrets de 3c el primer i de 2S el segon.

TAULA 150

Comparació de les formes de 1a pl. i 2a pl. dels presents d'indicatiu, de subjuntiu i d'imperatiu de cantar

	Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
1a pl. present d'indicatiu	<i>cant</i>		á			m
2a pl. present d'indicatiu	<i>cant</i>		á			w
1a pl. present de subjuntiu	<i>cant</i>		é			m
2a pl. present de subjuntiu	<i>cant</i>		é			w
1a pl. imperatiu	<i>cant</i>		é			m
2a pl. imperatiu	<i>cant</i>		á			w

TAULA 151

Comparació de les formes de 1a pl. i 2a pl. dels presents d'indicatiu, de subjuntiu i d'imperatiu de beure

	<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
1a pl. present d'indicatiu	<i>bev</i>		é			m
2a pl. present d'indicatiu	<i>bev</i>		é			w
1a pl. present de subjuntiu	<i>be</i>	γ	é			m
2a pl. present de subjuntiu	<i>be</i>	γ	é			w
1a pl. imperatiu	<i>be</i>	γ	é			m
2a pl. imperatiu	<i>bev</i>		é			w

La regla d'inserció del morf de mode-temps corresponent al present d'imperatiu seria, per tant:

Mode-temps → I) /a/ si imperatiu / [2a, -pl.] [I]
 II) /i/ si imperatiu / [3a]

5.3.7.7. Imperfet de subjuntiu

Tal com passava en el cas del present de subjuntiu, les divergències entre les diferents classes verbals no afecten el morf de mode-temps, sinó que es relacionen amb el tema o l'extensió, que ja han estat tractats anteriorment.

Els morfs de mode-temps corresponents a l'imperfet de subjuntiu, però, sí que ofereixen variació per a les diferents persones gramaticals i entre els informants. Només per a la tercera persona del singular, aquest es manifesta com a [s] en tots els casos. Per a posar ordre en les respostes que hem obtingut, hem decidit de basar-nos en tres aspectes:

1. La realització de la primera persona. Per a alguns informants és [s], que cal considerar sorda subjacentment en comparar-la amb les altres persones. Per a altres informants, en canvi, és [sə], que forçosament ha de derivar d'una forma fonològica /sa/, perquè només el segment /a/ coneix aquesta reducció en síl·laba final àtona lliure.

2. El morf de mode-temps present a la resta de persones, és a dir, a la segona del singular i a totes les del plural. En aquest cas hem de diferenciar les realitzacions del tipus [si] de la resta: [se], [sə] i [so]. Per l'estudi de l'imperfet d'indicatiu i del futur hipotètic, sabem que aquestes formes poden derivar-se d'una base comuna. En canvi, no hi ha res que justifiqui la relació amb [si], que en el nivell subjacent haurà de ser /si/.

3. Les diferents solucions fonètiques que es troben, per als qui presenten una forma altra que /si/, a la primera i la segona persones del plural, és a dir, en síl·laba

àtona travada per /m/ o per /w/. En aquest cas, cal esperar que el resultat serà paral·lel al que hem obtingut per a l'imperfet d'indicatiu i el futur hipotètic, en què trobàvem quatre possibilitats: [em]/[ew], [əm]/[əw], [om]/[ow] i [om]/[əw].

Hem de fer, en aquest punt, una precisió. Per les dades que tenim, tot convida a considerar que aquestes formes deriven d'un segment subjacent /sa/, com el que pot manifestar-se a la primera persona, el qual rebria un tractament paral·lel a les formes /ba/, /a/ i /ia/ que havíem estudiat en l'imperfet d'indicatiu i el futur hipotètic. Intradialectalment és el més coherent.

Recorrem, però, en aquest punt, a la descripció de Viaplana (1996) sobre els verbs de la primera classe en nord-occidental, en la qual postula una forma de base /se/ i no pas /sa/ per a l'imperfet de subjuntiu. Tenint en compte només la segona persona del singular i les tres del plural, que són les que interessin ara, Viaplana (1996) recull les formes [se+s, se+m, se+w, se+n] per a les varietats de Pont de Suert, Benavarri, Móra d'Ebre, Tortosa, Amposta, Sort, Tamarit, Fraga i Gadesa. Deixant de banda la varietat de Benavarri, totes les altres coneixen una regla de transformació de /a/ subjacent cap a [e] en síl·laba final àtona travada. Per a totes aquestes, doncs, tant es podria postular una forma de base /se/ com /sa/. Com que aquesta apareix per a la primera persona del singular de les varietats de Sort, Tamarit, Fraga i Gadesa, el principi d'homogeneïtat demana de postular en tots els casos una forma subjacent /sa/.

Aquesta anàlisi trontolla, però, quan es pren en consideració la varietat de Benavarri. Aquesta presenta les mateixes formes fonètiques amb [e], però desconeix la regla de transformació de /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada (cf. [kántas], [kantáβam], [kantarían]). Per tant, les seves formes només poden derivar d'un segment /se/ subjacent. El mateix criteri d'homogeneïtat demana, llavors, de suposar una única forma /se/ per a aquestes persones, que en algunes varietats alternaria amb /sa/ a la primera persona del singular i en d'altres, amb /s/.

Viaplana (1996) estudia també les varietats de Lleida i de Balaguer. Gràcies a les formes de l'imperfet d'indicatiu i del condicional, se sap que mostren la peculiaritat de tenir una regla fonològica que transforma, respectivament, en [ɛ] o en [ə] una /a/ subjacent en síl·laba àtona final travada per /m/ o /w/. Per a les persones de l'imperfet de subjuntiu que estudiem, aquestes varietats presenten les formes fonètiques [si+s, si+m, si+w, si+n], que només poden derivar d'una forma de base /si/.

En alguns dels nostres informants hem trobat també la regla de reducció cap a [ə] que esmentàvem per a Balaguer i, en d'altres, una regla paral·lela de reducció cap a [o]. En aquest cas, però, trobem que alguns d'aquests informants no presenten una forma de base /si/ per a l'imperfet de subjuntiu, sinó que donen esquemes del tipus [se+s, sə+m, sə+w, se+n] o [se+s, so+m, so+w, se+n], amb un vocalisme

paral·lel al que havíem trobat per a l'imperfet d'indicatiu i el futur hipotètic, les formes fonològiques dels quals contenen una /a/.

Davant d'aquesta situació tenim dues opcions. Podem suposar una forma de base /sa/, fet que resulta del tot coherent en l'àmbit intradialectal i no demana de modificar en res la nostra anàlisi. Trenca, però, amb l'homogeneïtat volguda en l'àmbit interdialectal. Si no, podem partir de la forma de base comuna /se/, però llavors cal suposar una expansió de les regles que havíem utilitzat fins ara, de manera que afectin també una /e/ subjacent en síl·laba final àtona travada per /m/ o /w/.⁹⁰ El criteri d'homogeneïtat interdialectal sembla que ho demana així.

Els tres aspectes seleccionats per a l'ordenació de les dades seran, per tant: la selecció de la forma /sa/ o /s/ per a la primera persona del singular; la selecció de la forma /si/ o /se/ per a totes les persones del plural i la segona del singular, i, en els casos en què se seleccioni /se/, les regles transformadores que hi operin.

Segons aquests criteris, hem identificat cinc esquemes diferents, que exemplificarem sobre el verb *cantar*:

[1] cant [-és, -ésis, -és, -ésim, -ési*w*, -ésin]

Informants: tots els de la Seu excepte 6S. També el segueix 2c de Coll de Nargó. Per a l'informant 4S s'observen també ocurrences de [sə] a la primera persona del singular.

[2] cant [-ésə, -ésis, -és, -ésim, -ési*w*, -ésin]

Informants: el segueix fidelment l'informant 6S de la Seu. També el segueix majoritàriament 1c, tot i que hi barreja ocurrences de la forma de base /se/, en una relació de 13 a 7.

[3] cant [-és, -éses, -és, -ésem, -é*sew*, -ésen]

Informants: només 5c presenta aquest sistema, amb alguna alternança de formes amb /si/.

[4] cant [-ésə, -éses, -és, -ésə*m*, -ésə*w*, -ésen]

Informants: sistema donat per 6c, que hi barreja alguna primera persona en [s] i alguna forma en [si].

90. Som conscients que es poden fer dues objeccions a aquesta expansió de les regles. D'una banda, mentre que al llarg de la nostra anàlisi hem trobat força casos de transformació de /a/ subjacent en síl·laba final àtona, no n'hem trobat cap que afecti la /e/ (cf. *una pobr[ə]*, *unes pobr[e]s*, *cantàv[e]n*, *un excursionist[e]*, *ell cantari[e]*, *noi alegr[e]*, *nois alegr[e]s*). D'una altra, la proximitat que hi ha entre [a] i [o], totes dues vocals posteriors, no és la mateixa que es dona entre [o] i [e]. De tota manera, ens ha semblat preferible a l'opció de postular una forma de base diferent.

[5] cant [-ésə, -éses, -és, -ésom, -ésow, -ésen]

Informants: el donen 3c, que el segueix fidelment, i 4c, que alterna amb formes derivades de /si/, en una relació de 15 a 5.

Pel que fa a la distribució dels tres criteris, notem que:

1. El morf /s/ per a la primera persona és majoritari entre els parlants de la Seu: excepte 6S, tots el seleccionen. En canvi, la situació pràcticament s'inverteix a Coll de Nargó, excepte 2c i 5c, la resta presenta /sa/.

2. Tots els informants de la Seu d'Urgell seleccionen el morf /si/ per a totes les persones del plural i la segona del singular. També 1c i 2c fan aquesta opció. La resta d'informants de Coll de Nargó, en canvi, presenten formes derivades de /se/.

3. Pel que fa a aquests quatre informants que utilitzen la base /se/, el comportament en síl·laba travada per /m/ o per /w/ sol coincidir amb el tractament fonètic que rebien l'imperfet d'indicatiu i el futur hipotètic. Així, 6c dóna [sə] i 3c i 4c pronuncien [so]. Pel que fa a 5c, en la major part dels casos presenta la forma fonètica [se], alternant però amb [sə], mentre que en el condicional predominava la variant amb vocal neutra i, en l'imperfet d'indicatiu, era una barreja gairebé a parts iguals. No pensem que aquestes oscil·lacions tinguin a veure amb el temps verbal, sinó més aviat amb una barreja indiscriminada de sistemes. Generalitzant, considerarem que aquest informant redueix cap a neutra, perquè és el tractament fonètic que, globalment, presenta en més ocasions.

TAULA 152
Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de cantar. Esquema 1

Arrel	Extensió	Tema	Futur	Mode-temps	Nombre-persona
<i>cant</i>		é		s	
<i>cant</i>		é		si	s
<i>cant</i>		é		s	
<i>cant</i>		é		si	m
<i>cant</i>		é		si	w
<i>cant</i>		é		si	n

S'explica directament per la inserció d'un morf de tipus /s/ a la primera i la tercera persones del singular i /si/ en els altres casos.

TAULA 153

Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de cantar. Esquema 2

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>cant</i>		é		sə	
<i>cant</i>		é		si	s
<i>cant</i>		é		s	
<i>cant</i>		é		si	m
<i>cant</i>		é		si	w
<i>cant</i>		é		si	n

El morf de mode-temps hi presenta tres formes fonològiques diferents: /s/ a la tercera persona del singular, /sa/ a la primera del singular i /si/ a la resta. Notem que en la forma /sa/ actua la regla de reducció que transforma en [ə] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta.

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [\text{ə}] / \frac{\text{_____}}{[-\text{acc.}]} \#$$

TAULA 154

Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de cantar. Esquema 3

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>cant</i>		é		s	
<i>cant</i>		é		se	s
<i>cant</i>		é		s	
<i>cant</i>		é		se	m
<i>cant</i>		é		se	w
<i>cant</i>		é		se	n

S'explica a partir de dues formes de base: /s/ a la primera i tercera persones del singular i /se/ a la resta.

TAULA 155

Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de cantar. Esquema 4

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>cant</i>		é		sə	
<i>cant</i>		é		se	s
<i>cant</i>		é		s	
<i>cant</i>		é		sə	m
<i>cant</i>		é		sə	w
<i>cant</i>		é		se	n

La tercera persona del singular presenta la forma /s/, comuna a tots els esquemes. La primera persona del singular rep la forma fonològica /sa/ i la resta reben /se/, formes sobre les quals actuen diferents processos.

D'una banda, una regla fonològica que transforma en [ə] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta. D'una altra, les regles que transformen en [ə] les /a/ i les /e/ en síl·laba final àtona travada per /w/ o per /m/. Així s'expliquen, respectivament, les formes de la primera persona del singular i de la primera i de la segona persones del plural.

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]}_{\#}$$

$$\text{RF4: } /a, e/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]} + m_{\#}$$

$$\text{RF5: } /a, e/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]} + w_{\#}$$

TAULA 156

Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de cantar. Esquema 5

<i>Arrel</i>	<i>Extensió</i>	<i>Tema</i>	<i>Futur</i>	<i>Mode-temps</i>	<i>Nombre-persona</i>
<i>cant</i>		é		sə	
<i>cant</i>		é		se	s
<i>cant</i>		é		s	
<i>cant</i>		é		so	m
<i>cant</i>		é		so	w
<i>cant</i>		é		se	n

en tots els casos. Les lletres que apareixen en dues regles diferents no estan relacionades entre si.

5.4.1. *Entrades lèxiques*

Les entrades al lexicó han de proporcionar totes aquelles informacions idiosincràtiques de cada lexema, o sigui, les que no es poden predir per mitjà de regles. Així doncs, les entrades contindran almenys dos tipus d'informació:

1. La classe i, si escau, la subclasse verbal a què pertany aquell lexema.
2. La forma fonològica del radical. En cas de tenir diversos al·lomorfs radicals, l'entrada al lexicó haurà d'especificar també en quins contextos se selecciona cadascun.

En el cas dels verbs regulars no caldrà incloure-hi més especificacions. Aquestes són les entrades dels verbs que hem estudiat:

Cantar:	[I]	/kánt/	
Perdre:	[II, -ext]	/pérd/	
Beure:	[II, +ext]	/bé/	Resta de casos
		/béw/	Present d'indicatiu [2a, -pl.] [3a] Futur Imperatiu [2a, -pl.] Infinitiu
		/béj/	(B) Subjuntiu (B) Imperatiu [3a, -pl.] [+pl.] (B) Gerundi
Sentir:	[III, -ext]	/sént/	(A) Arreu (B) Resta de casos
		/sint/	(B) Present [1a, -pl.] [2a, -pl.] [3a]
Servir:	[III, +ext]	/sérb/	

5.4.2. Regles morfològiques assignadores de morfs

Pel que fa a la flexió verbal, les regles morfològiques assignadores de morfs s'encarreguen d'omplir els forats estructurals del tipus: extensió, tema, mode, futur, mode-temps i nombre-persona.

5.4.2.1. Morfs del tipus extensió

Extensió →	I)	{	(A) /éj/	si [III, +ext] / Present [1a, -pl.] [2a, -pl.] [3a]
			(B) /éj/	
	II)		/g/	si [II, +ext] / Present d'indicatiu [1a, -pl.]
				Subjuntiu
				Imperatiu -[2a]
				Participi
				(B, C) Pres. d'ind. [1a, +pl.] [2a, +pl.]
				(B, C) Imperatiu [2a, +pl.]
				(B, C) Gerundi
				(C) Imperfet d'indicatiu

5.4.2.2. Morfs del tipus tema

Recordem que les regles de determinació d'estructures formulades per Viaplana (1984, 1986) eren tres:

1. Forma verbal → Forma finita/forma infinita
2. Forma infinita → Arrel, extensió, tema, mode
3. Forma finita → Arrel, extensió, tema, futur, mode-temps, nombre-persona

Durant l'anàlisi dels segments del tipus tema, hem proposat una formulació alternativa per a la segona i la tercera d'aquestes regles, per tal de recollir les regularitats que presenta la distribució d'aquest segment:

- 2'. Forma infinita → I) Arrel, extensió, mode si infinitiu, participi / [II]
II) Arrel, extensió, tema, mode resta de casos
- 3'. Forma finita → I) Arrel, extensió, futur, mode-temps, nombre-persona
si present [1a, -pl.] [2a, -pl.] [3a]
si futur / [II]
II) Arrel, extensió, tema, futur, mode-temps, nom.-pers.
resta de casos

Gràcies a això, la regla d'assignació del morf tema permet una formulació més econòmica:

Tema →	I) /i/	si classe III	
		si classe II	/ Imperfet d'indicatiu
	II) /é/	si classe II	/ resta de casos
		si classe I	/ Imperfet de subjuntiu
			Present de subjuntiu [1a, +pl.] [2a, +pl.]
			Imperatiu [1a, +pl.]
			(A) Present d'indicatiu [1a, +pl.] [2a, +pl.]
			(A) Imperatiu [2a, +pl.]
	III) /á/	si classe I	/ resta de casos

5.4.2.3. Morfs del tipus mode

Mode →	I) /ɛ/	si infinitiu	
	II) /nt/	si gerundi	
	III) /d/	si participi	/ -[II]
	IV) /úd/	si participi	/ [II]

5.4.2.4. Morf de futur

Futur →	/ɛ/	si futur
---------	-----	----------

5.4.2.5. Morfs del tipus mode-temps

Els morfs de mode-temps comuns per a tots els informants són:

Mode-temps →	I) /o/	si present d'indicatiu	/ [1a, -pl.] -[II, +ext]
	II) /a/	si present d'indicatiu	/ [3a, +pl.]
			[2a, -pl.] [3a, -pl.] [I]
		si imperatiu	/ [2a, -pl.] [I]
	III) /ba/	si imperfet d'indicatiu	/ [I]
	IV) /á/	si futur real	/ [2a, -pl.] [3a]
	V) /é/	si futur real	/ [1a] [2a, +pl.]
	VI) /ía/	si futur hipotètic	/ [1a, -pl.]
	VII) /i/	si imperatiu	/ [3a]
	VIII) /s/	si imperfet de subjuntiu	/ [3a, -pl.]

En canvi, hi ha variació en l'atribució dels següents morfs en els contextos que s'especifiquen:

1. *Morf de present d'indicatiu*. Dues possibilitats:

A) atribució del morf /a/ o

B) no atribució de morf a la segona i la tercera persones del singular dels verbs de la classe III sense extensió.

Mode-temps → /a/ si present d'indicatiu / (A) [2a, -pl.] [3a, -pl.] [III, -ext]

2. *Morf d'imperfet d'indicatiu*. Dues possibilitats:

A) /ba/ s'assigna com a morf de mode-temps d'imperfet a les classes II i III o

B) s'hi assigna /a/.

Mode-temps → $\begin{cases} \text{(A) /ba/} \\ \text{(B) /a/} \end{cases}$ si imperfet d'indicatiu / -[I]

3. *Morf de futur hipotètic*. Dues possibilitats:

A) la segona i la tercera persones del singular i totes les del plural reben el morf /ia/ o

B) aquestes persones reben el morf /i/.

Mode-temps → $\begin{cases} \text{(A) /ia/} \\ \text{(B) /i/} \end{cases}$ si futur hipotètic / [2a, -pl.] [3a, -pl.] [+pl.]

4. *Morf de present de subjuntiu*. Tres possibilitats:

A) totes les persones reben /i/,

B) la primera persona del singular rep /a/ i les altres reben /i/ o

C) la primera persona del singular rep /a/ i la resta /o/.

Mode-temps → I) /i/ si present de subjuntiu / (A) [1a, -pl.]
/ (A, B) [2a, -pl.] [3a]
II) /a/ si present de subjuntiu / (B, C) [1a, -pl.]
III) /o/ si present de subjuntiu / (C) [2a, -pl.] [3a]

5. *Morf d'imperfet de subjuntiu*. Quatre possibilitats:

A) la primera persona del singular rep /s/ i la segona del singular i totes les del plural reben /si/;

B) la primera persona del singular rep /sa/ i la segona del singular i totes les del plural reben /si/;

C) la primera persona del singular rep /s/ i la segona del singular i totes les del plural reben /se/;

D) la primera persona del singular rep /sa/ i la segona del singular i totes les del plural reben /se/.

Mode-temps → I) /s/ si imperfect de subjuntiu / [3a, -pl.]
 (A, C) [1a, -pl.]
 II) /sa/ si imperfect de subjuntiu / (B, D) [1a, -pl.]
 III) /si/ si imperfect de subjuntiu / (A, B) [2a] [1a, +pl.] [3a, +pl.]
 IV) /se/ si imperfect de subjuntiu / (C, D) [2a] [1a, +pl.] [3a, +pl.]

5.4.2.6. Morfs del tipus nombre-persona

Nombre-persona → I) /z/ si [2a, -pl.] / -Imperatiu
 II) /m/ si [1a, +pl.]
 III) /w/ si [2a, +pl.]
 IV) /n/ si [3a, +pl.]

5.4.3. Regles fonològiques generadores de formes fonètiques

Per tal de justificar la derivació de les formes fonètiques, hem hagut de suposar les regles següents per a tots o per a alguns dels informants:

1) Una regla fonològica que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada.

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / \text{_____} + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

2) Una regla fonològica que transforma en [ə] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta.

$$\text{RF1: } /a/ \rightarrow [ə] / \text{_____} \# \\ [-\text{acc.}]$$

3) Una regla fonològica que transforma en [ə] tota /a/ i tota /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /m/.

$$\text{RF4: } /a, e/ \rightarrow [ə] / \text{_____} + m_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

4) Una regla fonològica que transforma en [ə] tota /a/ i tota /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /w/.

$$\text{RF5: } /a, e/ \rightarrow [ə] / \frac{\quad}{[-acc.]} + w_{\#}$$

5) Una regla fonològica que transforma en [o] tota /a/ i tota /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /m/.

$$\text{RF6: } /a, e/ \rightarrow [o] / \frac{\quad}{[-acc.]} + m_{\#}$$

6) Una regla fonològica que transforma en [o] tota /a/ i tota /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /w/.

$$\text{RF7: } /a, e/ \rightarrow [o] / \frac{\quad}{[-acc.]} + w_{\#}$$

7) Una regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta, si es troba en una forma verbal de tercera persona del singular.

$$\text{RFm2: } /a/ \rightarrow [e] / \frac{\quad}{[-acc.]}_{\#} \text{ si } [3a, -pl.]$$

A més, també hem hagut d'esmentar una sèrie de processos transformadors regulars:

1. La regla d'espasantització d'oclusives en contextos de vocals i líquides.
2. La regla d'ensordiment d'obstruents sonores en posició final.
3. Processos de simplificació de grups consonàntics finals.
4. La regla de desaccentuació, que esborra tots els accents llevat de l'últim.
5. La regla de reducció menor del vocalisme àton.

5.5. ESTUDI COMPARATIU DE LA FLEXIÓ VERBAL EN ELS ENQUESTATS

5.5.1. *Llista de variables*

Com hem fet després de l'anàlisi de la flexió nominal i de l'estudi dels clítics, també en el cas dels verbs interessa de comparar les respostes que hem obtingut dels diferents informants, per veure si es poden establir relacions entre la seva

parla i —d'una banda— la seva edat i —de l'altra— les característiques de la seva població d'origen. Com en els altres casos, doncs, començarem per establir la llista de variables que cal tenir en compte i les variants que hem trobat per a cadascuna. Primer tractarem les diferències morfològiques i després les fonològiques que no hàgim analitzat anteriorment.

5.5.1.1. Regles morfològiques d'assignació de morfs

L'àrea de la flexió verbal és la que proporciona la major part de criteris per a la comparació. És, per tant, la que causa la màxima diferenciació entre parlants en l'àmbit flexiu. Podem establir-hi vuit variables morfològiques:

*Variable 10.*⁹¹ El morf del tipus tema per a la primera i la segona persones del plural del present d'indicatiu i per a la segona persona del plural del present d'imperatiu dels verbs de la classe I.

Variable 11. El morf de mode-temps corresponent a la segona i la tercera persones del singular del present d'indicatiu dels verbs de la classe III [–ext].

Variable 12. El morf de mode-temps per a l'imperfet d'indicatiu de les classes II i III.

Variable 13. El morf de mode-temps corresponent a totes les persones excepte la primera del singular del futur hipotètic.

Variable 14. El morf de mode-temps corresponent a la primera persona del singular del present de subjuntiu.

Variable 15. El morf de mode-temps corresponent a la segona i la tercera persones del singular i a la tercera del plural del present de subjuntiu.

Variable 16. El morf de mode-temps corresponent a la primera persona del singular de l'imperfet de subjuntiu.

Variable 17. El morf de mode-temps corresponent a la segona persona del singular i a totes les del plural de l'imperfet de subjuntiu.

5.5.1.2. Regles fonològiques

A més d'aquestes vuit variables morfològiques, n'hi ha tres més de fonològiques que afecten la flexió verbal:

Variable 18. Tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta en les formes verbals corresponents a la tercera persona del singular.

Variable 19. Tractament de /a, e/ subjacent en síl·laba final àtona travada per /m/.

Variable 20. Tractament de /a, e/ subjacent en síl·laba final àtona travada per /w/.

91. Recordem que la numeració de les variables és acumulativa al llarg de l'obra.

Podríem assenyalar, també, el tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta, que deixem de banda perquè ja ens hi hem referit en la part d'anàlisi nominal.

5.5.2. Llista de variants

5.5.2.1. Per a les variables morfològiques

Totes nou variables morfològiques tenen dues possibilitats de realització.

TAULA 157
Variants de les variables morfològiques

Número	Variable	Variant 1	Variant 2
10	Morf de tema 1a pl. i 2a pl. present d'indicatiu i 2a pl. imperatiu [classe I]	/é/	/á/
11	Morf de mode-temps 2a sing. i 3a sing. present d'indicatiu [classe III, -ext]	Ø	/a/
12	Morf de mode-temps imperfet d'indicatiu [classe II], [classe III]	/a/	/ba/
13	Morf de mode-temps futur hipotètic, -1a sing.	/ía/	/í/
14	Morf de mode-temps 1a sing. present de subjuntiu	/i/	/a/
15	Morf de mode-temps 2a sing. i 3a present de subjuntiu	/i/	/o/
16	Morf de mode-temps 1a sing. imperfet de subjuntiu	/s/	/sa/
17	Morf de mode-temps imperfet de subjuntiu, -1a sing. i -3a sing.	/si/	/se/

5.5.2.2. Per a les variables fonològiques

En el cas de les variables fonològiques, la primera és binària, perquè planteja una alternativa entre la presència i l'absència de la regla en qüestió. Les variables 19 i 20, en canvi, ofereixen tres possibilitats de realització del segment subjacent: [e], [ə] i [o].

Variable 18. Presència (variant 18.1) o absència (variant 18.2) de la regla fonològica morfològicament condicionada que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta per a les formes verbals de tercera persona del singular.

$$\text{RFm2: } /a/ \rightarrow [e] / \frac{\quad}{[-\text{acc.}]}_{\#} \text{ si } [3a, -\text{pl.}]$$

Variable 19

Variant 19.1. Absència d'una regla específica de transformació de /a/ i de /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /m/. En el cas de la /a/ hi actua la regla general que transforma en [e] una /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada.

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / \text{_____} + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Variant 19.2. Presència d'una regla específica que transforma en [ə] tota /a/ i tota /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /m/.

$$\text{RF4: } /a, e/ \rightarrow [\text{ə}] / \text{_____} + m_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Variant 19.3. Presència d'una regla específica que transforma en [o] tota /a/ i tota /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /m/.

$$\text{RF6: } /a, e/ \rightarrow [o] / \text{_____} + m_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Variable 20

Variant 20.1. Absència d'una regla específica de transformació de /a/ i de /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /w/. En el cas de la /a/ hi actua la regla general que transforma en [e] una /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada.

$$\text{RF2: } /a/ \rightarrow [e] / \text{_____} + C_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Variant 20.2. Presència d'una regla específica que transforma en [ə] tota /a/ i tota /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /w/.

$$\text{RF5: } /a, e/ \rightarrow [\text{ə}] / \text{_____} + w_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

Variant 20.3. Presència d'una regla específica que transforma en [o] tota /a/ i tota /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /w/.

$$\text{RF7: } /a, e/ \rightarrow [o] / \text{_____} + w_{\#} \\ [-\text{acc.}]$$

5.5.3. *Distribució de les variants morfològiques entre els enquestats*

Establertes les variables que han de servir de criteris de comparació i determinades les variants que es donen per a cadascuna, exposarem la selecció que en fan els dotze informants. Ateses les nombroses alternances que es produeixen en alguns enquestats entre solucions diferents, considerarem quatre possibilitats en la selecció de cada variant: variant única (U), variant prioritària (P), variant secundària (s) i variant inexistent (i).

Aquesta classificació es basa en les respostes al qüestionari. El fet que considerem una variant única per a un informant no vol dir necessàriament que no en conegui d'altres, sinó que en el qüestionari no han sortit. De la mateixa manera, si considerem una variant inexistent per a aquell informant vol dir, només, que al llarg del qüestionari no l'ha presentat.

Per a cada variable oferim una taula en què els informants estan agrupats segons la població d'origen i, dins d'aquesta, segons l'edat. Donem, també, les següents informacions:

1. Forma estàndard escrita
2. Forma estàndard oral
3. Formes pròpies dels dialectes que conflueixen en aquesta àrea:
 - 3.1. Català central
 - 3.2. Subdialecte del central: català septentrional de transició
 - 3.3. Català nord-occidental
 - 3.4. Subdialecte del nord-occidental: pallarès.

Disposem, a més, de la informació recollida per Alcover a principi de segle, que pot ser un bon punt de comparació. Una de les poblacions visitades per Alcover, l'any 1906, va ser la Seu d'Urgell.⁹² Coll de Nargó, en canvi, no fou un dels punts d'enquesta. Tenint en compte, però, que l'any 1918 es van recollir dades a Organyà, que és la població més propera a Coll de Nargó —els termes municipals limiten l'un amb l'altre—, les prendrem en consideració a títol orientatiu.

5.5.3.1. **Variable 10: morf de tema de la classe I per a 1a pl. i 2a pl. del present d'indicatiu i 2a pl. de l'imperatiu**

Variant 10.1: /é/

Variant 10.2: /á/

Forma estàndard escrita. La forma escrita utilitzada al Principat reflecteix l'ús majoritari en aquesta àrea de la vocal temàtica /é/ o /ê/. Tanmateix, per als escriptors balears la forma de l'estàndard escrit és *a*.

92. En el cas de la Seu no es van recollir ni el present ni l'imperfet de subjuntiu del verb *sentir*.

Forma estàndard oral. Segons la *Proposta* de l'IEC, les formes del tipus *cantam*, *cantau* són pròpies de l'àmbit restringit, i especifica «parlars baleàrics». Explica la introducció que «respecte a la forma que és qualificada d'*àmbit restringit*, pot ésser usada fora del seu àmbit, perquè forma part de l'estàndard, però l'usuari ha de tenir present que no és la d'ús més general».

Per tant, doncs, tot i que es tracta d'una forma estàndard, es veu marcada per dos condicionaments. D'una banda, no és la més general en la llengua catalana. D'una altra, i això afecta només els parlants nord-occidentals que la presenten, com a forma estàndard se l'associa amb els dialectes baleàrics —prou allunyats de les varietats que estudiem.

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* Les úniques formes emprades són *cantem*, *canteu*, amb vocal temàtica /é/, que resulta més propera de /é/ que de /á/.

2. *Català septentrional de transició.* Com el català central en general, no coneix les formes amb vocal temàtica /á/ per a les persones 1a pl. i 2a pl. del present d'indicatiu i 2a pl. de l'imperatiu dels verbs de la classe I.

3. *Nord-occidental.* El català nord-occidental presenta, en general, les formes *cantem*, *canteu*, amb vocal temàtica /é/.

4. *Pallarsès.* Veny (1993, p. 141) indica, parlant dels verbs de la primera classe, que «Les persones 4 i 5 mantenen l'antiga desinència -am, -au, bé que ja sofreixen la competència de les modernes -em, -eu».

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

En l'inventari d'Alcover i Moll (1929), les enquestes relatives a la Seu d'Urgell, fetes el 1906, ja reflecteixen una única resposta amb [é]. Per a Organyà (1918), es recullen totes dues variants, amb [é] i amb [á].

Distribució de variants entre els enquestats:

TAULA 158
Distribució de les variants /é/ i /á/ entre els enquestats

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
/é/	U	U	U	U	U	U	U	U	i	U	U	U
/á/	i	i	i	i	i	i	i	i	U	i	i	i

En les respostes al qüestionari, cap dels informants de la Seu no ha donat formes amb [á], fet que concorda amb les dades recollides l'any 1906 per Alcover.

A Coll de Nargó, només l'informant 3c ha donat les formes *cantam*, *cantau*. Per a tots els altres parlants, la vocal temàtica emprada exclusivament ha estat /é/.⁹³ Aquest fet sembla que indica que les formes amb [á] estan en clara recessió.

Conclusió

L'ús de la vocal temàtica /á/ per a les persones 1a pl. i 2a pl. del present d'indicatiu i 2a pl. de l'imperatiu en els verbs de la classe I sembla que és un tret perdut al cap de comarca i amb poca vitalitat a Coll de Nargó. En aquest sentit, podem dir que l'Alt Urgell s'atansa a la solució més general del nord-occidental, tot apartant-se de les formes d'una àrea lingüísticament marginal com el Pallars. Alhora aquesta tendència es pot interpretar com una reorientació cap a les terres de l'est en detriment de les de l'oest.

5.5.3.2. Variable 11: morf de mode-temps per a 2a sing. i 3a sing. del present d'indicatiu de la classe III [-ext]

Variant 11.1: Ø

Variant 11.2: /a/

Forma estàndard escrita. L'estàndard escrit no recull, en cap cas, una vocal de mode-temps per a les persones 2a sing. i 3a sing. del present d'indicatiu dels verbs de la classe III [-ext]. Això suposaria l'existència de formes ortogràfiques del tipus *sentes*, *senta* per al verb *sentir*.

Forma estàndard oral. Els presents del tipus *sentes*, *senta* no són esmentats en la *Proposta* de l'IEC. Queden, doncs, fora de la llengua estàndard.

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* La conjugació habitual del present d'indicatiu dels verbs de la classe III [-ext] es realitza sense marca de mode-temps per a les persones 2a sing. i 3a sing. Tanmateix, el *Diccionari català-valencià-balear* recull la forma *sentes* com a possible, al costat de *sents*. No en precisa més la localització, però.

93. Recordem que estem treballant només sobre les respostes al qüestionari. Sembla que en parla menys controlada, 4c, 5c i 6c utilitzen també aquest tipus de solució, tot i que l'estudi sobre parla espontània queda, de moment, fora del nostre àmbit. De tota manera, és ben significatiu que en una situació que pressuposa un cert control de la parla aquestes formes no apareguin ni tan sols com a alternatives.

2. *Català septentrional de transició*. No surt esmentat al *Diccionari català-valencià-balear*. De tota manera, podem considerar que la forma *sentes* hi és possible —no, en canvi, la forma *senta*— perquè això és el que es diu del català central i del rossellonès, els dos dialectes entre els quals aquesta varietat constitueix una franja de transició.

3. *Nord-occidental*. El català nord-occidental no presenta aquestes terminacions de manera generalitzada. El *Diccionari català-valencià-balear*, però, recull les formes *sentes* i *senta* (pronunciat *sent[e]*) com a possibles en aquest dialecte, en convivència amb d'altres. Així, per a la persona 2a sing. esmenta les formes *sents*, *sentes*, *sints*, *sintes*, *sentisses*, *sentixes* i, per a 3a sing., *sent*, *sente*, *sint*, *sentís* i *sentix*. Cal remarcar que *sente* no l'atribueix a cap altre dialecte.

4. *Pallarès*. Com en el cas del català septentrional de transició, el *Diccionari català-valencià-balear* no en dóna dades.

Vista aquesta indeterminació pel que fa a l'àrea geogràfica en què ocorren les formes *sentes*, *senta*, recorrem de nou a l'inventari de verbs d'Alcover i Moll (1929). La forma *sente* hi és recollida només en dos punts: Boí (1906) i Vilaller (1906), tots dos a la comarca de l'Alta Ribagorça. La forma *sentes*, en canvi, sembla d'abast força més ampli. Ultra aquests dos municipis, Alcover la recull a gairebé tots els punts d'enquesta del rossellonès, a força llocs del català septentrional de transició i, de manera més esparsa, en els subdialectes pallarès i ribagorçà —a més d'alguna ocurrència aïllada en el central i en el nord-occidental. Sembla que és una característica, doncs, pròpia de les parles pirinenques, que corona tant el bloc dialectal oriental com l'occidental, tot i que en aquest és menys general.

TAULA 159

Localització de les formes sentes i sente segons Alcover i Moll (1929)

<i>Comarca</i>	<i>Població</i>	<i>Any d'enquesta</i>	<i>Forma</i>
Rosselló	Canet	1906	sentes
Vallespir	Argelers	1906	sentes
	Ceret	1906	sentes
	Arles	1906	sentes
	Prats de Molló	1906	sentes
	Mosset	1906	sentes
Conflent	Noedes	1906	sentes
	Prada	1906	sentes
	Fontpedrosa	1906	sentes
	Formiguera	1906	sentes

TAULA 159 (Continuació)
Localització de les formes sentes i sente segons Alcover i Moll (1929)

<i>Comarca</i>	<i>Població</i>	<i>Any d'enquesta</i>	<i>Forma</i>
	Portè	1906	sentes
	Montlluís	1906	sentes
	Angostrina	1906	sentes
	Sallagosa	1906	sentes
Baixa Cerdanya	Puigcerdà	1906	sentes
Berguedà	Pobla de Lillet	1906	sentes
	Berga	1906	sentes
Ripollès	Rocabruna	1906	sentes
	Camprodon	1906	sentes
	Ribes	1906	sentes
	Sant Joan de les Abadesses	1921	sentes
	Ripoll	1906	sentes
Garrotxa	Olot	1906	sentes
Alt Empordà	Maçanet de Cabrenys	1906	sentes
	Cadaqués	1906	sentes
	L'Escala	1918	sentes
Baix Empordà	La Bisbal	1918	sentes
La Selva	Lloret de Mar	1918	sentes, senes
Pallars Sobirà	Alòs	1906	sintes
Alta Ribagorça	Boí	1906	sentes, sente
	Vilaller	1906	sentes, sente
	Bonansa	1921	sentes
Baixa Ribagorça	Benavarri	1918	sintes
Urgell	Bellpuig	1920	sentes
Baix Ebre	Tortosa	1918	sentes

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

Curiosament, ni l'enquesta feta a la Seu ni la d'Organyà no reflecteixen un morf de mode-temps per a la persona 2a sing. dels verbs de la classe III [-ext], tot i que les comarques que hi limiten tant pel nord-est com pel nord-oest el presenten. Per a la Seu, es recullen les formes alternatives *sents* i *sints* i, per a Organyà, només la forma *sints*.

Distribució de variants entre els enquestats:

TAULA 160
Distribució de les variants Ø i /a/ entre els enquestats

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
Ø	U	U	U	U	U	i	U	U	U	U	U	U
/a/	i	i	i	i	i	U	i	i	i	i	i	i

Només un informant de la Seu, de la tercera franja d'edat, va donar les respostes *tu sentes*, *ell senta*, però ho va fer les dues vegades que li vam plantejar aquesta qüestió.

Conclusió

Pel fet de tractar-se d'unes ocurrencies aïllades i d'haver-les obtingut d'un parlant d'edat avançada, sembla que es confirma la poca incidència actual de les formes *sentes*, *senta*, la primera de les quals era, a principi de segle, força freqüent en el català septentrional de transició i podia aparèixer també en els subdialectes pallarès i ribagorçà.

5.5.3.3. Variable 12: morf de mode-temps per a l'imperfet d'indicatiu de les classes II i III

Variant 12.1: /a/

Variant 12.2: /ba/

Forma estàndard escrita. La forma estàndard escrita no reflecteix els imperfets en /ba/ de les classes verbals II i III.

Forma estàndard oral. En la *Proposta* de l'IEC no es fa esment d'aquest tipus d'imperfets. Cal suposar, doncs, que els considera fora del que és estàndard.

Variants dels dialectes propers

1. *Català central*. La forma fonològica /ba/ s'aplica només als verbs de la primera classe, mentre que els de la segona i la tercera presenten la forma de base /a/.

2. *Català septentrional de transició*. Aquest tipus d'imperfets també hi són desconeguts. En aquest subdialecte es dona un fenomen que afecta alguns imperfets d'indicatiu de la classe II amb l'infinitiu en *-re*, fenomen que no hem de confondre amb el que estem estudiant. Alegre (1991, p. 106) recull les formes analògiques *crevia* (< *creia*), *quevia* (< *queia*) i *sevia* (< *seia*) (cf. *escrivia*), les quals presenten un segment /b/ inserit. Queda clar, però, que no pertany al morf de mode-temps, com demostra la seva posició davant de la vocal temàtica.

3. *Nord-occidental*. El nord-occidental en general no presenta una forma de base /ba/ per als imperfets d'indicatiu de les classes II i III, la qual sí que es troba al Pallars i a l'Alta Ribagorça.

4. *Pallarès*. Juntament amb el ribagorçà se'l considera l'àmbit territorial dels imperfets construïts sobre la forma de base /ba/. Citant de Veny (1993, p. 141): «Un tret molt destacat dins la morfologia verbal són els imperfets en *-eva*, *-iva*, de la 2a i 3a conjugació: *bativa*, *batia*, *dormiva*, *dormia*, *cabiva* o *cabeva*, *cabia*, *corriva* o *correva*, *corria*, *caïva*, *queia*, *creïva*, *creia*, *diva*, *deia*, *feva*, *feia*... El ribagorçà comparteix aquests models d'imperfet;⁹⁴ encara no ha estat definitivament resolt el seu origen, és a dir, si es tracta d'un arcaisme o bé del resultat d'una analogia amb els verbs de la 1a conjugació (*cantava*, etc.)». Alegre (1991, p. 183) atribueix els imperfets formats sobre la forma de base /ba/ a «una pervivència de la -B- llatina».

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

En l'inventari d'Alcover i Moll es recullen, tant per a la Seu (1906) com per a Organyà (1918), les formes *perdiva*, *beviva*, *sentiva* i *partiva* com a úniques conegudes. Sembla que aquest tipus de formes tenia, si més no a principi de segle, un abast que anava més enllà dels subdialectes pallarès i ribagorçà.

94. En la següent edició d'*Els parlars* (1998, p. 99), en aquest punt s'hi afegeix una frase que amplia l'abast territorial d'aquests imperfets: «arriba pel sud al nord de la Noguera (Àger) i per l'oest, fins a Solsona (Peracamps)».

TAULA 161
Distribució de les variants /a/ i /ba/ entre els enquestats

<i>Població</i>	<i>La Seu d'Urgell</i>						<i>Coll de Nargó</i>					
<i>Edat</i>	<i>Joves</i>		<i>Adults</i>		<i>Grans</i>		<i>Joves</i>		<i>Adults</i>		<i>Grans</i>	
<i>Informant</i>	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
/a/	U	U	U	U	U	U	P	P	s	s	P	s
/ba/	i	i	i	i	i	i	s	s	P	P	s	P

La primera observació que cal fer és la diferència clara entre la Seu d'Urgell i Coll de Nargó. Al cap de comarca no hem trobat cap indicatiu d'imperfets en /ba/ per a les classes II i III. Sembla, doncs, que aquestes formes, que eren les úniques que Alcover hi va recollir a principi de segle, han estat del tot avorades.

Pel que fa a Coll de Nargó, la situació és tota una altra: no hi ha cap informant que no hagi donat alguna forma d'imperfet en /ba/ per a les classes II o III. La diferència entre uns i altres és la proporció en relació amb les formes en /a/. Així, les respostes donades per les dues informants joves corresponen, principalment, a imperfets en /a/. Les ocurrencies en /ba/ són relativament nombroses per a 1c, la noia de quinze anys que inicia el seu pas per l'institut de la Seu. Per a 2c, en canvi, que ja fa tres anys que assisteix a classes a l'institut de la Seu, i que ja hem vist que no se sent gaire identificada amb el parlar «de poble», només un parell de formes testimonien els imperfets en /ba/.

La situació s'inverteix per a les dues franges d'edat més grans, amb l'excepció de 5c, que per les característiques que hem descrit sol arrencar-se amb els joves. Els altres informants donen els imperfets en /ba/ força sistemàticament, sobretot 3c. No és estrany, però, que en alguns casos responguin primer formes en /a/, que després són rectificades per les corresponents en /ba/. Un factor important en el manteniment d'aquestes formes sembla que és, justament, la voluntat de mantenir-les.

Conclusió

Els imperfets en /ba/ per a les classes II i III sembla que s'han perdut com a forma pròpia de la Seu, malgrat l'exclusivitat que les dades d'Alcover els atribueixen a principi de segle. En canvi, Coll de Nargó presenta una situació d'alternança entre totes dues solucions, amb predomini de la tradicional en les generacions grans i inversió de la situació en els joves.

Pel que fa a aquest aspecte, doncs, la Seu s'ha incorporat a la solució general del nord-occidental, que també és la general del català central. Coll de Nargó es mostra més conservador, però també s'hi observa, principalment en els més joves, una reorientació cap a l'est, amb un progressiu distanciament de la parla de zones lingüísticament marginals com el Pallars i la Ribagorça.

5.5.3.4. Variable 13: morf de mode-temps per a totes les persones del futur hipotètic excepte la sing.

Variant 13.1: /ía/

Variant 13.2: /í/

Forma estàndard escrita. La forma escrita del futur hipotètic es correspon sempre amb la forma de base /ía/.

Forma estàndard oral. Tampoc els condicionals del tipus *cantarís* no són esmentats a la *Proposta* de l'IEC i s'ha d'entendre, doncs, que queden fora de l'estàndard oral.

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* Coneix només la forma de base /ía/.
2. *Català septentrional de transició.* També fa el condicional sobre la forma de base /ía/.
3. *Nord-occidental.* La variant general del nord-occidental és la forma de base /ía/. Es considera que la forma /í/ es redueix al subdialecte pallarès.
4. *Pallarès.* Segons recull Veny (1993, p. 141), presenta un condicional format sobre el morf /í/ per a totes les persones excepte la primera del singular: *cantaria*, *-rís*, *-rí*, *-rim*, *-riu*, *-rín*.

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

En l'inventari d'Alcover i Moll (1929) les úniques formes de condicional recollides, tant per a la Seu (1906) com per a Organyà (1918), són: *cantarís*, *perdrís*, *beurís*, *sentirís* i *partirís*. Sembla que aquest tipus de formes tenia, si més no a principi de segle, un abast que anava més enllà del subdialecte pallarès.

TAULA 162
Distribució de les variants /ía/ i /í/ entre els enquestats

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Edat												
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
/ía/	U	U	U	P	U	s	U	U	i	s	U	s
/í/	i	i	i	s	i	P	i	i	U	P	i	P

La forma de base /i/ és coneguda tant a la Seu com a Coll de Nargó, al costat de la forma /ía/. Aquesta és, per a la majoria dels enquestats de la Seu, la forma o bé prioritària o bé única. Només 6S, de la tercera franja d'edat, es decanta majoritàriament per /i/.

A Coll de Nargó, la situació s'ha d'explicar tenint en compte el factor de l'edat. L'única forma de base que presenten els dos informants joves és /ía/, tal com fan també els informants 1S i 2S. Sembla que entre els joves, doncs, aquestes formes tendeixen a evitar-se.

Pel que fa a la segona i la tercera franges d'edat de Coll de Nargó, la situació no és nova. Com ja ha passat altres vegades, 5c coincideix amb els més joves, mentre que els altres tres entrevistats mostren comportaments paral·lels. Notem com els parlants de la franja d'edat mitjana solen donar respostes més semblants a les de la població gran que a les de la població jove.

Conclusió

A la Seu d'Urgell, la forma fonològica predominant per a la marca de mode-temps en el condicional és /ía/. Queden, però, restes de la forma de base /i/, que pot arribar a ser predominant per a algun parlant gran.

A Coll de Nargó, la situació sembla que depèn força de l'edat: els més joves van per una banda i els enquestats de les altres dues franges per una altra. Mentre que per a aquests la forma predominant és /i/, els joves no l'han utilitzada ni tan sols esporàdicament.

5.5.3.5. Variable 14: morf de mode-temps per a la 1a sing. del present de subjuntiu

Variant 14.1: /i/

Variant 14.2: /a/

Forma estàndard escrita. L'estàndard escrit que s'empra al Principat recull la forma de base /i/ per a la persona 1a sing. del present de subjuntiu. Pel que fa a les formes en /a/, es produeix una situació curiosa. En el cas del català nord-occidental, la /a/ és el morf de mode-temps per a la primera persona del subjuntiu de totes les classes verbals. El valencià, en canvi, presenta /e/ per a la classe I i /a/ per a les altres. Com que existeixen formes estàndard que es basen en els parlars valencians, s'admeten grafies del tipus *perda*, *bega*, *senta* o *servezca*, però no s'admet *canta*. Per tant, pertanyen a l'estàndard escrit les formes que el nord-occidental comparteix amb el valencià, però no aquelles per a les quals en difereix.

Forma estàndard oral. En l'opuscle de morfologia de la *Proposta* de l'IEC, es condemna explícitament la forma de primera persona del present de subjuntiu *canta*, mentre que es consideren pròpies de l'àmbit general *perda*, *servisca* i *dorma*, en consonància amb el que hem vist que passava per a l'estàndard escrit.

Cal fer, en aquest punt, una precisió. Els parlants que donaven una forma /a/ per a 1a sing. construïen la resta del present de subjuntiu que du una marca de mode-temps amb /i/ —o bé amb /o/, de la qual ja parlarem més endavant— però no amb /e/ ni amb /a/. L'esquema donat per aquests parlants, doncs, era del tipus: *que jo perda*, *que tu perdis*, *que ell perdi*, *que ells perdin*. Totes quatre formes són admeses tant per l'estàndard oral com per l'escrit, però hom les considera pertanyents a dos sistemes diferents: 1) *perdi*, *perdis*, *perdi*, *perdin* i 2) *perda*, *perdes*, *perda*, *perden*. Si tenim en compte que la introducció de la *Proposta* condemna la barreja de sistemes,⁹⁵ podem suposar que les formes de primera persona del subjuntiu en /a/ no es consideren estàndard fora del dialecte valencià.

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* La variant pròpia del català central és /i/, tant per a la primera persona del singular com per a 2a sing., 3a sing. i 3a pl.

2. *Català septentrional de transició.* Igualment presenta un morf de mode-temps /i/.

3. *Nord-occidental.* Veny (1993, p. 133) assenyala dues variants per a la primera persona del singular del present de subjuntiu: /o/, en recessió, i /a/, en augment: «Les desinències -o, -os, -o, -on, de les pers. 1, 2, 3 i 6 respectivament del SP: *que canto*, *que cantos*, *que canto*, *que cànton*, *que bàtigo*, *que bàtigos*, etc., que des del Nord (llevat de la Ribagorça i el Pallars) arriba fins al Sud d'Alcalà de Xivert i Albocàsser, amb una connotació rústica que impulsa a substituir-les per les desinències més esteses -a, -es, -e, -en».

4. *Pallarès.* Presenta la variant /a/, la qual, juntament amb /e/, cobreix la resta de persones del present de subjuntiu que reben marca de mode-temps.

95. «Per flexibles que siguin, els principis presentats han de tenir unes certes limitacions. Per congruència, no podem acceptar la barreja indiscriminada d'usos, és a dir que un locutor s'ha de mantenir en el marc d'una mateixa modalitat de l'estàndard (que sigui la pròpia o una altra d'adopció), i no ha de passar d'aquesta modalitat a una altra, baldament ho fes aplicant d'una manera impecable la norma corresponent.» *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, II: Morfologia*, Barcelona, IEC, 1993, p. 9.

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

A l'inventari d'Alcover i Moll, tant per a la Seu (1906) com per a Organyà (1918) es recullen només formes amb /a/: *canta, perda, bega, sinta*⁹⁶ i *partixa*, alternant amb *parteixa* al cap de comarca.

TAULA 163

Distribució de les variants /i/ i /a/ entre els enquestats

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
/i/	U	U	U	P	P	P	P	P	s	s	P	s
/a/	i	i	i	s	s	s	s	s	P	P	s	P

La distribució d'aquest morf és, per a les dues poblacions, força diferent. A la Seu d'Urgell tots els enquestats utilitzen prioritàriament la forma de base /i/ per a la persona 1a sing. del present de subjuntiu. Observem que, per als més joves, aquesta és l'única que apareix.

A Coll de Nargó, en canvi, tots els informants presenten alternances entre ocurrences amb /i/ i amb /a/, però variant-ne la prioritat. Així, els més joves —i novament 5c amb ells— utilitzen la major part de vegades la forma /i/. La resta d'informants, en canvi, construeixen la primera persona del present de subjuntiu fonamentalment amb /a/. Com havíem observat altres vegades, doncs, els joves de Coll de Nargó tenen tendència a confluir cap a les respostes de la Seu i a apartar-se de les que donen els adults i grans del seu poble.

Conclusió

Tant a la Seu com a Coll de Nargó es manté encara la marca /a/ de present de subjuntiu per a la primera persona del singular, però amb una vitalitat molt diferent. A la Seu en queden només restes en la població adulta i gran, i la forma majoritàriament emprada és /i/, desconeguda, segons l'inventari d'Alcover, a principi de segle. A Coll de Nargó, en canvi, cal diferenciar entre el comportament dels més joves, que empenen sobretot /i/ —com a la Seu d'Urgell—, i el de la resta d'informants, que encara manté /a/ com a marca prioritària.

També en aquest cas, doncs, els usos lingüístics de la Seu tendeixen a orientar-se cap a les terres de l'est, en detriment de la solució general del nord-occidental.

96. Aquesta només a Organyà, perquè a la Seu van passar per alt les formes de subjuntiu del verb *sentir*.

Els joves de Coll de Nargó, al seu torn, sembla que s'emmirallin en la parla de la Seu, perquè tendeixen a presentar comportaments més semblants als dels enquestats del cap de comarca que als de la resta d'informants del seu poble.

5.5.3.6. Variable 15: morf de mode-temps per a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present de subjuntiu

Variant 15.1: /i/

Variant 15.2: /o/

Forma estàndard escrita. L'estàndard escrit recull la forma de base /i/ per al Principat i /e/-/a/ per al País Valencià, i en cap cas no admet formes amb /o/.

Forma estàndard oral. Les formes del tipus /o/ són explícitament condemnades per la *Proposta* de l'IEC.⁹⁷

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* Només coneix la variant de subjuntiu amb /i/.
2. *Català septentrional de transició.* Igualment, només coneix la /i/ com a marca de mode-temps per al present de subjuntiu.
3. *Nord-occidental.* Veny (1993, p. 133) té en compte dues variants per al present de subjuntiu en nord-occidental. D'una banda, formes construïdes amb un morf /o/, amb connotacions rústiques, que «des del Nord (llevat de la Ribagorça i el Pallars) arriba fins al Sud d'Alcalà de Xivert i Albocàsser» i, d'una altra, les formes més esteses construïdes sobre els morf /a/ i /e/.
4. *Pallarès.* Queda fora de l'àmbit en què s'utilitzen les formes de base amb /o/. Hi trobarem la solució alternativa amb /a/ i /e/.

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

En l'inventari d'Alcover i Moll (1929) trobem, com a formes recollides a la Seu (1906): *cantes* o *cantos*, *perdos*, *begues* o *begos* i *partixes* o *parteixes*. I, com a formes d'Organyà (1918), només: *cantos*, *perdos*, *begos*, *sintos* i *partixos*.

97. Segurament aquesta condemna explícita és deguda a les connotacions pejoratives que dins del mateix territori nord-occidental prenen aquestes formes, si hem de jutjar per les paraules de la «Introducció» a la *Proposta* de l'IEC (1990, p. 10): «Dins cadascun dels grans dialectes catalans hi ha una sèrie de trets que tradicionalment posseeixen un gran prestigi, al costat d'altres considerats vulgars o propis de zones molt concretes. Sempre que existeixi una tradició sobre allò que en podem anomenar el “bon ús” de llengua oral, caldrà fomentar-la».

TAULA 164
Distribució de les variants /i/ i /o/ entre els enquestats

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
/i/	U	U	U	U	U	U	U	U	s	s	P	P
/o/	i	i	i	i	i	i	i	i	P	P	s	s

Les respostes dels informants de la Seu són absolutament homogènies. Per a les persones que analitzem, no hi hem recollit cap forma de subjuntiu present ni amb /o/ ni amb /a/-/e/, que són les dues que segons l'inventari d'Alcover s'hi podien trobar a principi de segle.

Les dues informants joves de Coll de Nargó tornen a coincidir amb el comportament de la Seu. Pel que fa a la distribució de respostes en les altres dues franges d'edat, aquest cop trobem una situació nova. Si bé tots quatre informants presenten formes amb /i/ i formes amb /o/, aquestes darreres són dominants per als enquestats de la franja adulta i secundàries per als de la gran. Això no ens sorprèn per a 5c, que ja hem vist que solia coincidir amb la franja més jove, però sí per a 6c. El predomini del sistema amb /i/ per a aquesta parlant és, tanmateix, clar: dotze formes davant de sis. Aquest fet pot estar relacionat amb la connotació de rusticitat que s'atribueix a aquestes terminacions dins del mateix català nord-occidental i amb la tendència a substituir-les a què al·ludia Veny (1993, p. 133). Entre els joves i la franja de més edat s'estableix, aquest cop, una continuïtat: els grans ja haurien començat el procés de substitució, completament assolit en els joves, perquè els subjuntius amb /o/ són un tret connotat dins del mateix dialecte. Pel que fa als adults, pensem que el predomini de les formes amb /o/ s'explica per la seva militància a favor de la conservació de les peculiaritats dialectals, que els porta a reivindicar aquest tret justament perquè és un dels més marcats.

Conclusió

Els subjuntius amb /o/ han desaparegut de la parla de la Seu d'Urgell i també són desconeguts —o curosament evitats— pels joves de Coll de Nargó.

El comportament de la població gran de Coll de Nargó respecte d'aquest morf de mode-temps sembla que indica que la seva recessió ha d'ésser més antiga que la d'altres trets, possiblement per les connotacions negatives que presenta dins del mateix dialecte.

Cal destacar que en tots dos casos, tant per a Coll de Nargó com per a la Seu, la substitució de les formes amb /o/ no s'ha fet a favor de les formes generals del català nord-occidental. A principi de segle, aquestes, que presenten /a/ i /e/ subjacents, conviuen a la Seu amb les formes de tipus *cantos*. Actualment, ni les unes ni les altres no hi semblen presents, i la forma amb /i/ s'ha imposat del tot. També a Coll de Nargó els casos d'alternança són entre /o/ i /i/, i no entre /o/ i /e/-/a/. Una vegada més, la comarca, i especialment la seva capital, sembla que gravita cap a orient i no cap a occident.

5.5.3.7. Variable 16: morf de mode-temps per a la 1a sing. de l'imperfet de subjuntiu

Variant 16.1: /s/

Variant 16.2: /sa/

Forma estàndard escrita. Només la forma subjacent /s/ és admesa per l'estàndard escrit com a morf de mode-temps per a la persona 1a sing. de l'imperfet de subjuntiu.

Forma estàndard oral. En la *Proposta* de l'IEC no es recull aquesta forma. Cal suposar, doncs, que no la considera pertanyent a l'estàndard.

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* El morf de mode-temps relacionat amb imperfet de subjuntiu és /s/ per a la primera persona del singular, coincidint amb la tercera del singular.
2. *Català septentrional de transició.* També utilitza la forma amb /s/.
3. *Nord-occidental.* Veny (1993, p. 133) assenyala /sa/ com a variant característica del nord-occidental per a la primera persona del subjuntiu i diu de les formes del tipus *-essa*, *-issa* que «des del Pirineu, baixen fins a la Terra Alta i el Baix Ebre».
4. *Pallars.* Com el nord-occidental en general, utilitza les formes del tipus *que jo cantessa*.

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

A l'inventari d'Alcover i Moll (1929) les formes atribuïdes a la Seu són: *cantés*, *cantessa* o *cantàs*, *perdessa*, *beguessa* i *partigués* o *partís*. Oscil·len, doncs, entre el morf /s/ i el morf /sa/. A Organyà, en canvi, només es donen formes amb /sa/: *cantessa*, *perdessa*, *beguessa*, *sentiguessa* i *partiguessa*.

TAULA 165
Distribució de les variants /s/ i /sa/ entre els enquestats

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
/s/	U	U	U	P	U	s	s	U	s	i	P	s
/sa/	i	i	i	s	i	P	P	i	P	U	s	P

Els enquestats de la Seu utilitzen majoritàriament la forma de base /s/, especialment els més joves, que no han donat cap ocurrència amb /sa/. Aquesta, però, pot aparèixer en parlants de la segona i la tercera franges d'edat, en un cas fins i tot com a variant prioritària.

A Coll de Nargó s'observa més presència de la variant amb /sa/, tot i que alterna amb la variant amb /s/. La franja d'edat mitjana mostra un comportament conservador, com ha anat fent fins ara. Pel que fa als grans, la seva distribució de respostes és equiparable a la que hem vist en altres casos: 6c, la mestressa de casa, conserva prioritàriament el tret més antic, tot i que a voltes utilitza el nou. En canvi, 5c, el personatge local, té tendència a coincidir amb els usos de la Seu i dels joves del poble.

Pel que fa a les dues informants joves, la que ja fa tres anys que va a l'institut de la Seu respon sempre amb la forma /s/, com els dos joves del cap de comarca. En canvi, 1c, que acaba d'arribar a l'institut, manté encara com a prioritària la variant /sa/.

Conclusió

Tot i que es tracta d'un tret en recessió, la forma /sa/ manté encara una certa vitalitat. A la Seu no apareix mai en enquestats de la primera franja, i pot aparèixer o no en informants de la segona i la tercera.

A Coll de Nargó, el comportament és bastant semblant al que havíem vist en altres casos: tot i que es produeix una penetració de la forma nova, la tradicional es manté com a prioritària per a adults i grans i també en un dels joves, fet que ens fa pensar que no es tracta d'un tret tan marcat com altres dels que hem vist (cf. amb *cantos*).

Novament s'observa, sobretot per al cap de comarca, una tendència a desmarcar-se de les característiques generals del català nord-occidental i a orientar-se cap a l'est. Notem, però, que la separació respecte de les característiques generals del nord-occidental és més matisada que la que es dona respecte de les característiques comunes amb el pallarès.

5.5.3.8. Variable 17: morf de mode-temps per a totes les persones de l'imperfet de subjuntiu excepte 1a sing. i 3a sing.

Variant 17.1: /si/

Variant 17.2: /se/

Forma estàndard escrita. Els imperfets de subjuntiu en /se/ per a la segona persona del singular i totes les del plural són admesos per l'estàndard escrit al costat dels que es formen sobre el morf /si/. Solen presentar-se, però, com una variant al costat de les formes prioritàries del tipus *cantessis*, *cantéssim*, *cantéssiu*, *cantessin*.

A diferència del que passava amb el present de subjuntiu, aquest cop no se'ls considera una variant valenciana, sinó pròpia també del Principat, encara que l'ús escrit solgui decantar-se per la variant provinent de /si/. Fixem-nos en aquest sentit que les variants valencianes formals —les habituals es formen amb la marca /ra/— coincideixen plenament amb aquestes per als verbs de les classes II i III, però no per als de la classe I, que presenten una vocal temàtica /a/: *cantasses*, *cantàssem*, *cantàsseu*, *cantassen*.

Forma estàndard oral. La *Proposta* de l'IEC considera les variants construïdes amb el morf /se/ com a pròpies de l'estàndard en l'àmbit general.

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* Hi és pròpia la varietat de l'imperfet de subjuntiu construït amb el morf /si/.

2. *Català septentrional de transició.* Com el català central en general, presenta el morf /si/.

3. *Nord-occidental.* Ni Veny (1993)⁹⁸ ni Alegre (1991) no esmenten com es construeix la segona persona del singular i totes les del plural de l'imperfet de subjuntiu. Per això hem decidit de fer un buidatge de l'inventari d'Alcover i Moll (1929), amb l'objectiu d'identificar les variants que s'atribueixen a les diferents poblacions nord-occidentals enquestades. Ens basarem en la forma de la segona persona del singular de l'imperfet d'indicatiu de *cantar*.

98. En la següent edició d'*Els parlars catalans* (1998, p. 94) de Joan Veny, ja apareix aquesta dada, que mancava en l'edició vigent quan vam dur a terme la recerca: «Són també nord-occidentals les desinències *-esses* (o *-asses*), *-éssem* (o *-àssem*), *-ésseu* (o *-àsseu*), *-essen* (o *-assen*), com en la generació gran del mall. i eiv., en lloc de les centrals, *-essis*, *-éssim*, *-éssiu*, *-essin*: *cantesses*, *cantésssem*, etc.» Considerem, però, que és interessant mantenir les dades del buidatge de l'inventari d'Alcover i Moll.

TAULA 166

Variants nord-occidentals per a 2a sing. de l'imperfet de subjuntiu segons Alcover i Moll (1929)

<i>Població</i>	<i>Any de l'enquesta</i>	<i>Variant/s</i>
Alòs d'Isil	1906	cantesses
Isabbarri	1906	cantesses
Esterri	1906/1921	cantesses
Boí	1906	cantesses
Andorra la Vella	1906	cantesses
Llavorsí	1906	cantesses
Vilaller	1906	cantesses
Torre de Capdella	1906	cantesses
Bonansa	1921	cantesses, cantasses
Pont de Suert	1921	cantesses, canteguesses
Sort	1906	cantesses
La Seu d'Urgell	1906	cantesses, cantasses
Pobla de Segur	1906/1921	cantesses
Organyà	1918	cantesses
Tremp	1906/1921	cantesses, cantasses
Benavarri	1918	cantesses
Sant Salvador de Toló	1918	cantesses
Ponts	1918	cantesses
Artesa de Segre	1921	cantesses
Tamarit de la Llitera	1920	cantesses
Balaguer	1918	cantesses
Pradell de Preixens	1921	cantesses
Cervera	1920	cantessis
Bellpuig	1920	cantesses
Lleida	1918	cantesses
Sant Martí de Maldà	1918	cantesses
Fraga	1918	cantesses
Granadella	1918	cantesses
Riba-roja	1918	cantesses
Falset	1918	cantessis
Gandesa	1918	cantesses
Calaceit	1921	cantesses, cantares
Tortosa	1918	cantesses, cantiguesses

Segons aquestes dades, la forma /se/ és la tradicional per a tot el català nord-occidental. Només dos caps de comarca, Cervera i Falset, relativament propers a la zona oriental, donen una resposta amb /si/.

4. *Pallarès*. Utilitza /se/ com el nord-occidental en general.

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

Les formes recollides a la Seu (1906) i a Organyà (1918) són del tipus: *cantes-ses*, *perdesses*, *beguesses* i *partiguesses*. A la Seu, a més, apareixen les variants *can-tasses* i *partisses*. Per a Organyà, hi ha la forma *sentiguesses*.

TAULA 167
Distribució de les variants /si/ i /se/ entre els enquestats

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
/si/	U	U	P	P	P	P	P	P	s	s	s	s
/se/	i	i	s	s	s	s	s	s	P	P	P	P

La distribució de les formes a totes dues poblacions es produeix, aquest cop, de manera molt uniforme dins de cada franja d'edat.

A la Seu, la variant que domina per a tots els informants és sempre /si/, mentre que /se/ apareix més restringidament. En el cas dels joves, /si/ és l'única forma que han utilitzat. Els adults i els més grans, en canvi, tot i que empren /si/ en la major part de les ocasions, han donat també ocurrencies de /se/.

També a Coll de Nargó la franja d'edat jove es desmarca de les altres dues. Com havíem vist en altres ocasions, té tendència a comportar-se lingüísticament com la gent de la Seu. A diferència dels joves del cap de comarca, però, els de Coll de Nargó han presentat de manera esporàdica formes amb /se/, principalment la informant 1c, que ja hem comentat en diverses ocasions que sol mostrar-se més vacil·lant que 2c en l'adopció de les formes innovadores.

Les altres dues franges d'edat de Coll de Nargó, en canvi, es mantenen majoritàriament fidels a la forma tradicional /se/, malgrat que en tots els casos han barrejat un nombre més petit o més gran d'ocurrencies innovadores amb /si/.

Potser cal preguntar-se per què aquest cop 5c s'arreglera amb el comportament de la població adulta i no pas amb el dels joves, com havíem vist fins ara. Se'ns acut que, ateses les característiques especials d'aquest informant, la clau pot ser l'admissió en la llengua escrita de les variants amb /se/.

Conclusió

Podem prendre aquesta variable com a exemple paradigmàtic del que sembla que és la tònica general del comportament lingüístic a la Seu d'Urgell i a Coll de Nargó.

La Seu, el cap de comarca, presenta sempre com a predominants les variants innovadores, que coincideixen amb les formes pròpies del català central i difereixen de les que hi eren úniques o predominants a principi de segle.

La població juvenil de la Seu sol presentar exclusivament les formes modernes, mentre que desconeix o evita l'ús de les tradicionals. Les altres dues franges d'edat observen un comportament similar entre si: ambdues presenten com a predominants les formes innovadores, però conserven encara restes de les antigues, amb més o menys vitalitat segons els individus.

Coll de Nargó mostra un estat de coses diferent. La població juvenil tendeix a incorporar com a predominants les formes que s'utilitzen més a la Seu. Els enquestats de les altres dues franges, en canvi, tot i que coneixen les variants noves, només les empen més o menys esporàdicament, i resten més fidels a la parla tradicional.

Tant el cap de comarca com la població més petita s'orienten, doncs, cap al català central. A la Seu, però, aquest decantament afecta totes les edats, tot i que sigui més remarcable en els joves. A Coll de Nargó, en canvi, encara que hi ha innegables tendències de canvi, aquest sembla força més lent, en part frenat per la resistència a perdre els elements identificadors, i només els joves s'apunten decididament a la innovació.

5.5.4. *Comentaris sobre la distribució de les variants morfològiques*

5.5.4.1. Grau de vitalitat de les diferents variants morfològiques

Els elements estructurals que hem estudiat, els podem classificar en tres grups, segons el grau de vitalitat que presenten. De menys a més, hem identificat:

1. Elements residuals. Considerem elements residuals aquells que han aparegut en un sol dels enquestats. N'hem trobat dos:

1.1. El morf de tema /á/ per a les persones 1a pl. i 2a pl. del present d'indicatiu i 2a pl. de l'imperatiu de la classe I, enfront del morf /é/.

1.2. El morf de mode-temps /a/ per a la segona i la tercera persones del singular de la classe III [-ext], enfront de l'absència de marca.

Les informacions que hem donat per a ambdues variables les sintetitzem en les taules següents.

TAULA 168

Síntesi de les informacions per a la variable 10

	<i>Morf de tema de la classe I a 1a pl. i 2a pl. del present d'indicatiu i 2a pl. de l'imperatiu</i>
Estàndard escrit	Principat: cantem, canteu Balears: cantam, cantau
Estàndard oral	Àmbit general: cant[é]/[é]m, cant[é]/[é]u Àmbit restringit (Balears): cant[á]m, cant[á]u
Català central	/é/
Septentrional de transició	/é/
Nord-occidental	/é/
Pallars	Tradicional: /á/ Innovadora: /é/
La Seu (1906)	Només /é/
Organyà (1918)	/á/ i /é/
La Seu (1994)	Només /é/
Coll de Nargó (1994)	3c: /á/ La resta: /é/

TAULA 169

Síntesi de les informacions per a la variable 11

	<i>Morf de mode-temps a 2a sing. i 3a sing. del present d'indicatiu de la classe III [-ext]</i>
Estàndard escrit	sents, sent
Estàndard oral	sents, sent
Català central	Ø
Septentrional de transició	2a sing.: Ø i /a/ 3a sing.: Ø
Nord-occidental	Ø
Pallars	2a sing. i 3a sing.: Ø i /a/
La Seu (1906)	Només Ø
Organyà (1918)	Només Ø
La Seu (1994)	6S: /a/ La resta: Ø
Coll de Nargó (1994)	Només Ø

Observem què tenen en comú les dues variants que podem considerar pràcticament desaparegudes:

a) No són formes estàndard —ni de l'estàndard oral ni de l'escrit— en l'àmbit del Principat. Les formes *cantam*, *cantau*, tot i que pertanyen a l'estàndard, són emprades només en escrits del territori balear, on són formes que mantenen la seva vitalitat. Pel que fa a les variants *sentes*, *senta*, no pertanyen a l'estàndard en cap àmbit.

b) Totes dues variants difereixen de la que és pròpia del català central: /é/ i *sents*, *sent*, respectivament.

c) Totes dues formes difereixen de la que és pròpia del català nord-occidental en general: /é/ i *sents*, *sent*.

d) En tots dos casos es tracta de formes compartides amb el pallarès⁹⁹ i també en tots dos casos el pallarès no les té com a úniques. Així, *cantam*, *cantau* es troben en concurrència amb *cantem*, *canteu*, i la forma *sentes* va ser recollida només en alguns dels punts d'enquesta pallaresos, mentre que els altres donaven formes sense el morf de mode-temps /a/.

e) També en tots dos casos es tracta de formes que a principi del segle xx ja eren decadents a l'Alt Urgell. A la Seu, en l'enquesta de 1906, per a les persones la pl. i 2a pl. del present d'indicatiu i 2a pl. de l'imperatiu de la classe I només es van recollir ocurrències amb el morf de tema /é/. A Organyà, el 1918 les respostes amb /á/ ja alternaven amb les que presentaven /é/. Pel que fa a les formes *sentes*, *senta*, no hi van ser recollides.

Podem concloure, per tant, que aquestes ocurrències isolades es corresponen a residus de formes tradicionals que ja fa temps que estan en decadència, no només a l'Alt Urgell sinó també en una àrea lingüísticament marginal com el Pallars.

Com que es tracta de formes residuals, no les tindrem en compte en l'estudi comparatiu per franges d'edat i per poblacions, perquè, de fet, ja no es pot considerar que siguin una variant en joc.

2. Elements que no ofereixen variació a la Seu d'Urgell però sí a Coll de Nargó. Un altre grup que podem establir, el formen aquelles variables per a les quals a la Seu d'Urgell tothom tria la mateixa variant, de manera que només són elements diferenciadors a Coll de Nargó. Són dues:

2.1. El morf de mode-temps per a l'imperfet d'indicatiu dels verbs de les classes II i III. A la Seu d'Urgell és /a/ per a tots els informants, mentre que a Coll de Nargó alternen /a/ i /ba/.

99. La forma *sentes* és coneguda també en català septentrional de transició. La forma *senta* va ser recollida esporàdicament en ribagorçà.

2.2. El morf de mode-temps per a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present de subjuntiu. A la Seu d'Urgell és /i/ per a tots els informants, mentre que a Coll de Nargó alternen /i/ i /o/.

Les informacions que hem donat per a aquestes dues variables es resumeixen en les taules següents.

TAULA 170
Síntesi de les informacions per a la variable 12

	<i>Morf de mode-temps a imperfect d'indicatiu de les classes II i III</i>
Estàndard escrit	Perdia, bevia, sentia, servia
Estàndard oral	Perdia, bevia, sentia, servia
Català central	/a/
Septentrional de transició	/a/
Nord-occidental	/a/
Pallars	/ba/
La Seu (1906)	Només /ba/
Organyà (1918)	Només /ba/
La Seu (1994)	Només /a/
Coll de Nargó (1994)	1c 2c 5c: sobretot /a/ 3c 4c 6c: sobretot /ba/

TAULA 171
Síntesi de les informacions per a la variable 15

	<i>Morf de mode-temps a 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present de subjuntiu</i>
Estàndard escrit	Principat: cantis, perdis, sentis País Valencià: cantes, perdes, sentes
Estàndard oral	Principat: cantis, perdis, sentis País Valencià: cantes, perdes, sentes Explicitament condemnades per la <i>Proposta</i> de l'IEC: cantos, perdos, sentos
Català central	/i/
Septentrional de transició	/i/
Nord-occidental	Restringida, connotacions rústiques: /o/ General: /a/-/e/
Pallars	/a/-/e/
La Seu (1906)	/a/-/e/ i /o/

TAULA 171 (Continuació)
Síntesi de les informacions per a la variable 15

	<i>Morf de mode-temps a 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present de subjuntiu</i>
Organyà (1918)	Només /o/
La Seu (1994)	Només /i/
Coll de Nargó (1994)	1c 2c: només /i/ 3c 4c: sobretot /o/ 5c 6c: sobretot /i/

Observem què tenen en comú els dos morfs que han desaparegut de la Seu però que es mantenen a Coll de Nargó:

a) Són formes que no pertanyen a l'estàndard, com passava amb les del grup anterior.

b) També tenen en comú amb aquelles que són diferents de la forma del català central.

c) Igualment, coincideixen en el fet de no ser les formes més generals del català nord-occidental.

d) La forma /ba/ és pròpia de l'àrea veïna pallaresa, però, a diferència del que succeïa amb les variants del grup anterior, hi és una forma amb vitalitat. Pel que fa a la marca de present de subjuntiu /o/, tampoc no és general del català nord-occidental, sinó que s'estén, de nord a sud, per la franja d'aquest dialecte més propera a l'oriental.

e) A diferència del que succeïa en el grup anterior, totes dues formes eren úniques a Organyà a principi del segle xx. També eren utilitzades a la Seu: la marca /ba/ d'imperfet com a forma única i el morf /o/ de present de subjuntiu alternant amb els més generals del nord-occidental, /a/-/e/, avui també desapareguts del cap de comarca. Remarquem que aquest fet revela un canvi lingüístic notable.

3. Elements que ofereixen variació tant a la Seu d'Urgell com a Coll de Nargó:

3.1. El morf de mode-temps corresponent a totes les persones del futur hipotètic excepte a la primera del singular, que pot ser /ía/ o /í/.

3.2. El morf de mode-temps corresponent a la primera persona del singular del present de subjuntiu, que pot ser /i/ o /a/.

3.3. El morf de mode-temps corresponent a la primera persona del singular de l'imperfet de subjuntiu, que pot ser /s/ o /sa/.

3.4. El morf de mode-temps corresponent a la segona persona del singular i a totes les del plural de l'imperfet de subjuntiu, que pot ser /si/ o /se/.

Les informacions que n'hem donat es resumeixen en aquestes taules.

TAULA 172

Síntesi de les informacions per a la variable 13

	<i>Morf de mode-temps a futur hipotètic excepte 1a sing.</i>
Estàndard escrit	cantaria, perdria, sentiria
Estàndard oral	cantaria, perdria, sentiria
Català central	/ía/
Septentrional de transició	/ía/
Nord-occidental	/ía/
Pallars	/í/
La Seu (1906)	Només /í/
Organyà (1918)	Només /í/
La Seu (1994)	1S 2S 3S 5S: només /ía/ 4S: sobretot /ía/ 6S: sobretot /í/
Coll de Nargó (1994)	1c 2c 5c: només /ía/ 4c 6c: sobretot /í/ 3c: només /í/

TAULA 173

Síntesi de les informacions per a la variable 14

	<i>Morf de mode-temps a 1a sing. del present de subjuntiu</i>
Estàndard escrit	Principat: canti, perdi, senti País Valencià: cante, perda, senta
Estàndard oral	Principat: canti, perdi, senti País Valencià: cante, perda, senta Explícitament condemnada per la <i>Proposta</i> de l'IEC: canta
Català central	/i/
Septentrional de transició	/i/
Nord-occidental	/a/
Pallars	/a/
La Seu (1906)	Només /a/
Organyà (1918)	Només /a/
La Seu (1994)	1S 2S 3S: només /i/ 4S 5S 6S: sobretot /i/
Coll de Nargó (1994)	1c 2c 5c: sobretot /i/ 3c 4c 6c: sobretot /a/

TAULA 174

Síntesi de les informacions per a la variable 16

	<i>Morf de mode-temps a 1a sing. de l'imperfet de subjuntiu</i>
Estàndard escrit	cantés, perdés, begués, sentís, servís
Estàndard oral	cantés, perdés, begués, sentís, servís
Català central	/s/
Septentrional de transició	/s/
Nord-occidental	/sa/
Pallars	/sa/
La Seu (1906)	/sa/ i /s/
Organyà (1918)	Només /sa/
La Seu (1994)	1S 2S 3S 5S: només /s/ 4S: sobretot /s/ 6S: sobretot /sa/
Coll de Nargó (1994)	2c: només /s/ 5c: sobretot /s/ 1c 3c 6c: sobretot /sa/ 4c: només /sa/

TAULA 175

Síntesi de les informacions per a la variable 17

	<i>Morf de mode-temps a 2a sing., 1a pl., 2a pl. i 3a pl. de l'imperfet de subjuntiu</i>
Estàndard escrit	Principat: cantessis i cantesses Ús majoritari: cantessis
Estàndard oral	Principat: cantessis i cantesses Ús majoritari: cantessis
Català central	/si/
Septentrional de transició	/si/
Nord-occidental	/se/
Pallars	/se/
La Seu (1906)	Només /se/
Organyà (1918)	Només /se/
La Seu (1994)	1S 2S: només /si/ 3S 4S 5S 6S: sobretot /si/
Coll de Nargó (1994)	1c 2c: sobretot /si/ 3c 4c 5c 6c: sobretot /se/

Observem què tenen en comú aquestes quatre variables:

a) Les variants *cantarí*, *que jo canta* i *si jo cantessa* no són admeses per la normativa. Només es consideren estàndard les formes del tipus *cantesses*, tot i que en els escrits del Principat trobem majoritàriament les variants del tipus *cantessís*.

b) A principi del segle xx, les variants emprades a la Seu coincideixen amb les nord-occidentals, i només en un cas trobem, a més, una solució pròpia del català central (*si jo cantés*). Per a Organyà només hi ha recollides variants nord-occidentals.

c) En tots els casos, la variant que avui apareix com a principal a la Seu coincideix amb la forma pròpia del català central. Les que hi apareixen com a secundàries són, en canvi, les solucions generals del nord-occidental, i en un cas, fins i tot, es tracta d'una variant pròpia de l'àrea pallaresa (els condicionals en /i/).

d) En els joves de Coll de Nargó, les formes emprades prioritàriament són les pròpies del català central. Les nord-occidentals hi solen aparèixer de manera secundària. Cal destacar, però, que en un cas els joves només donen la solució pròpia del català central: efectivament no trobem cap condicional del tipus *cantarí*. Possiblement aquest rebuig es deu al fet que aquesta variant és pròpia del pallarès, però no de la resta del català nord-occidental, a diferència del que passa amb les altres. Això la converteix, doncs, en un tret més marcat.

5.5.4.2. Comparació per franges d'edat dins de la Seu d'Urgell

Per ajudar-nos a comparar el comportament lingüístic per franges d'edat a l'interior de la Seu, hem elaborat aquesta taula. Hi indiquem, per a cada informant i per a cada variable, quina selecció fa de la variant nova i quina de la tradicional —si la considera única, prioritària, secundària o inexistent.

TAULA 176

Comparació de la tria entre variants noves i tradicionals per franges d'edat dins de la Seu d'Urgell

Edat	Joves				Adults				Grans			
Informant	1S		2S		3S		4S		5S		6S	
Variant	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.
12	U	i	U	i	U	i	U	i	U	i	U	i
13	U	i	U	i	U	i	P	s	U	i	s	P
14	U	i	U	i	U	i	P	s	P	s	P	s
15	U	i	U	i	U	i	U	i	U	i	U	i
16	U	i	U	i	U	i	P	s	U	i	s	P
17	U	i	U	i	P	s	P	s	P	s	P	s

a) En primer lloc, hem d'assenyalar que es donen dos casos d'unitat entre tots els parlants. Efectivament, tots sis tenen com a formes úniques els imperfets en /a/ per als verbs de les classes II i III, i també tots sis construeixen el present de subjuntiu en /i/.

b) El comportament lingüístic dels dos joves és idèntic i es diferencia clarament del que mostren les altres dues franges d'edat: tots dos donen sempre com a varietats úniques les formes més modernes.

c) La franja dels adults i la dels grans no es diferencien tant entre si. Per als adults, la variant moderna és, en set casos, l'única seleccionada, i en els altres cinc se la considera prioritària. Mai no apareix com a forma secundària. Cal observar que 3c, mestra d'educació infantil, presenta menys casos d'alternança que 4c, ramader i agricultor.

d) La franja dels grans mostra, en sis casos, la variant nova com a única i, en quatre, com a prioritària. La diferència respecte la franja dels adults consisteix en la selecció, per dues vegades, de la variant tradicional com a prioritària, fet que no es dona mai en els altres informants. Notem també les diferències entre individus: 6S, botiguer, mostra un comportament més tradicional que 5S, també botiguer.

5.5.4.3. Evolució de les variables estudiades a la Seu d'Urgell

Per ajudar-nos a treure conclusions sobre l'evolució de les variables estudiades a la Seu, hem construït aquesta taula, on es confronten les variants actuals amb les que s'hi utilitzaven a principi del segle xx, tenint en compte també les formes pròpies del català nord-occidental, del subdialecte pallarès i del català central.

TAULA 177

Comparació de les variants actuals de la Seu amb les antigues i amb les dels dialectes veïns

Variable	Pallarès	Nord-occidental	La Seu (1906)	La Seu (1994)	Central
12	/ba/	/a/	/ba/	/a/	/a/
13	/i/	/ia/	/i/	Joves: només /ia/ Altres: sobretot /ia/	/ia/
14	/a/	/a/	/a/	Joves: només /i/ Altres: sobretot /i/	/i/
15	/a/-/e/	/a/-/e/, /o/	/a/-/e/, /o/	/i/	/i/
16	/sa/	/sa/	/sa/, /s/	Joves: només /s/ Altres: sobretot /s/	/s/
17	/se/	/se/	/se/	Joves: només /si/ Altres: sobretot /si/	/si/

De l'observació d'aquesta taula es desprèn:

a) Les formes utilitzades a la Seu a principis del segle xx es corresponien amb les pallareses quan aquestes es diferenciaven del català nord-occidental en general: és el cas del morf de mode-temps /í/ per al futur hipotètic i del morf de mode-temps /ba/ per a l'imperfet d'indicatiu de les classes II i III.

b) En els altres casos, les formes de la Seu a principis del segle xx eren les generals del nord-occidental. Només s'observa una situació d'alternança entre dues variants: el morf de mode-temps corresponent a la primera persona del singular de l'imperfet de subjuntiu, que oscil·lava entre /sa/, la forma nord-occidental, i /s/, la forma central.

c) Actualment, les formes donades pels joves es corresponen exclusivament amb les formes del català central.

d) En dos casos també els parlants adults i grans de la Seu responen només la variant central. S'observa, doncs, la total supressió dels imperfets en /ba/ —compartits abans amb el pallarès i el ribagorçà— i dels subjuntius en /o/, connotats pejorativament pels mateixos parlants nord-occidentals. En aquest darrer cas, no tem que la substitució de les formes en /o/ no s'ha fet a favor de la variant general del nord-occidental, que era coneguda a principis del segle xx, sinó a favor de la variant central, l'única que trobem avui.

e) En els altres quatre casos, els parlants adults i grans de la Seu conserven encara la variant nord-occidental, que és secundària davant de la variant central, emprada majoritàriament.

f) De totes aquestes observacions, se'n dedueix clarament un canvi en l'orientació dialectal de la Seu, almenys pel que fa a la morfologia flexiva verbal. Així, a principi del segle xx hi eren emprades les variants nord-occidentals i fins i tot compartia trets amb el subdialecte pallarès, lingüísticament marginal. Avui, en canvi, alguns d'aquests trets s'han perdut completament i d'altres només es mantenen com a formes secundàries. Actualment, les variants emprades majoritàriament coincideixen amb les del català central, que són les úniques que fan servir els joves. Podem concloure, doncs, que la Seu s'ha desmarcat de les característiques flexives del nord-occidental per incorporar-se a les del central, coincidint amb l'orientació cap a les terres de l'est que ha pres aquest cap de comarca, fenomen que hem descrit anteriorment.

5.5.4.4. Comparació per franges d'edat dins de Coll de Nargó

Per ajudar-nos a comparar el comportament lingüístic per franges d'edat a l'interior de Coll de Nargó, hem elaborat aquesta taula. Hi indiquem, per a cada informant i per a cada variable, quina selecció fa de la variant nova i quina de la tradicional —si la considera única, prioritària, secundària o inexistent.

TAULA 178

Comparació de la tria entre variants noves i tradicionals per franges d'edat dins de Coll de Nargó

Edat	Joves				Adults				Grans			
Informant	1c		2c		3c		4c		5c		6c	
Variant	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.
12	P	s	P	s	s	P	s	P	P	s	s	P
13	U	i	U	i	i	U	s	P	U	i	s	P
14	P	s	P	s	s	P	s	P	P	s	s	P
15	U	i	U	i	s	P	s	P	P	s	P	s
16	s	P	U	i	s	P	i	U	P	s	s	P
17	P	s	P	s	s	P	s	P	s	P	s	P

a) En primer lloc, hem d'assenyalar el comportament oposat de dos parlants de la mateixa franja: 5c i 6c. Mentre que 6c, perruquera jubilada, avui mestressa de casa, es mostra molt conservadora de les formes tradicionals, 5c, el personatge del poble, s'arreglera amb l'ús de formes innovadores que fan els joves. Considerem que no podem prendre 5c com a representatiu dels parlants de la seva edat, perquè presenta unes característiques peculiars: la seva afecció a la lectura en català i l'interès per la llengua, que l'ha portat a fer-se la seva pròpia idea del que és correcte. Trobem molt interessant, però, que aquest contacte amb la llengua escrita l'hagi dut a rebutjar les mateixes formes que tendeixen a evitar els joves —que també es diferencien de la resta de la població per tenir un contacte molt més sovintejat i intens amb el català escrit.

b) Pel que fa als joves, observem que utilitzen la variant nova de manera exclusiva en cinc ocasions, com a prioritària en sis i només en una com a secundària. Podem dir, doncs, que les formes tradicionals, tot i que les fan servir, queden en segon terme.

c) El panorama canvia completament en la franja adulta: les formes noves apareixen deu cops com a secundàries i, els altres dos, com a inexistents. El predomini de les formes tradicionals és, doncs, molt fort, i les noves hi tenen poca incidència, tot i que no podem oblidar que també les fan servir.

d) Pel que fa a la franja gran, i considerant només les respostes de 6c per les raons adduïdes més amunt, notem que les formes innovadores són secundàries en tots els casos excepte en un, en què la variant tradicional és la secundària. Es tracta del morf de mode-temps per a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present de subjuntiu. Ja hem justificat anteriorment aquest fenomen: es tracta de l'únic tret dels que analitzem que és considerat pejorativament pels mateixos parlants nord-occidentals.

e) Del que hem dit fins aquí es dedueix que els joves se separen clarament dels adults i dels grans pel fet de seleccionar com a prioritàries o com a úniques les formes innovadores, mentre que 3c, 4c i 6c utilitzen de manera clarament predominant les formes tradicionals. Al seu torn, els adults, 3c i 4c, es mostren encara més conservadors que l'enquestada gran 6c, perquè en dos casos responen només la forma tradicional —cosa que no succeeix mai per a 6c— i, a més, consideren prioritaris els presents de subjuntiu en /o/. Atribuïm aquest fet a la seva actitud militant en favor del manteniment dels trets dialectals.

5.5.4.5. Evolució de les variables estudiades a Coll de Nargó

Per ajudar-nos a treure conclusions sobre l'evolució de les variables estudiades a Coll de Nargó, hem construït aquesta taula, on es recullen les variants pròpies del català nord-occidental, del subdialecte pallarès i del català central. A més, donem les dades que Alcover va recollir a Organyà el 1918. Com hem dit, Organyà és el poble més proper a Coll de Nargó i ens pot donar una idea força aproximada de la parla d'aquesta població a principi del segle xx.

TAULA 179

Comparació de les variants actuals de Coll de Nargó amb les antigues i amb les dels dialectes veïns

Variable	Pallarès	Nord-occidental	Organyà (1918)	Coll de Nargó (1994)	Central
12	/ba/	/a/	/ba/	Joves: sobretot /a/ Altres: sobretot /ba/	/a/
13	/i/	/ia/	/i/	Joves: només /ia/ Altres: sobretot /i/	/ia/
14	/a/	/a/	/a/	Joves: sobretot /i/ Altres: sobretot /a/	/i/
15	/a/-/e/	/a/-/e/, /o/	/o/	Joves: només /i/ Adults: sobretot /o/ Grans: sobretot /i/	/i/
16	/sa/	/sa/	/sa/	Joves: /s/-/sa/ Altres: sobretot /sa/	/s/
17	/se/	/se/	/se/	Joves: sobretot /si/ Altres: sobretot /se/	/si/

De l'observació d'aquesta taula es desprèn:

a) Cal diferenciar el comportament lingüístic dels joves del que presenten les altres dues franges d'edat. Els joves tendeixen a deixar en un segon terme les solucions antigues, generals en català nord-occidental, i adopten les solucions pròpies

del català central. Només en un cas 1c presenta la solució habitual del nord-occidental com a majoritària: es tracta del morf de mode-temps /sa/ per a la primera persona del singular de l'imperfet de subjuntiu.

b) Apareixen com a trets tradicionals no seleccionats cap vegada pels joves: els subjuntius del tipus *cantos*, connotats negativament de temps endarrere, i els condicionals del tipus *cantarís*, que no són generals del nord-occidental, sinó que constitueixen un tret del pallarès. Notem que les formes de subjuntiu en /o/ han estat substituïdes pel subjuntiu propi del català central, en /i/, i no pel subjuntiu més general del català nord-occidental, en /a/-/e/.

c) Els informants adults i els grans seleccionen prioritàriament les formes tradicionals del català nord-occidental, i les del pallarès en aquells casos en què en té d'específiques: els condicionals en /í/ i els imperfets en /ba/ per als verbs de les classes II i III. Les formes del català central, però, també les utilitzen més o menys esporàdicament.

d) Destaquem el cas especial de *cantos*: els grans l'han relegat a un segon terme, per les connotacions de rusticitat que té. El joves, seguint aquesta línia, l'han eliminat del tot. Entre una i altra franja d'edat sobta el comportament dels adults, que són els únics que el seleccionen prioritàriament com un acte de militància.

5.5.4.6. Comparació dels resultats de la Seu i Coll de Nargó

Els resultats obtinguts per a la Seu i per a Coll de Nargó, els haurem de comparar tenint en compte les tres franges d'edat que hem establert.

TAULA 180
Comparació dels resultats dels joves de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó

Edat	Joves							
Població	La Seu d'Urgell				Coll de Nargó			
Informant	1S		2S		1c		2c	
Variant	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.
12	U	i	U	i	P	s	P	s
13	U	i	U	i	U	i	U	i
14	U	i	U	i	P	s	P	s
15	U	i	U	i	U	i	U	i
16	U	i	U	i	s	P	U	i
17	U	i	U	i	P	s	P	s

a) Observem que els informants joves de la Seu tenen un comportament monolític: en tots els casos la variant seleccionada exclusivament és la nova, mentre que la tradicional no s'ha fet servir en cap cas.

b) Els joves de Coll de Nargó, en canvi, presenten la variant nova com a única i la tradicional com a inexistent només en cinc casos. En sis, la nova és la forma predominant. Només una vegada 1c dóna preferència a una variant tradicional.

c) El que tenen en comú els joves de la Seu i els de Coll de Nargó és que són els segments més innovadors de les poblacions respectives. Així, a la Seu, en què els grans solen seleccionar gairebé sempre la variant moderna, a voltes com a única i a voltes com a prioritària, els joves han bandejat totalment les variants tradicionals. A Coll de Nargó, en què els grans es mantenen fidels a les variants tradicionals, els joves es diferencien per seleccionar majoritàriament, tot i que no exclusivament, les formes modernes.

d) El que diferencia els joves del cap de comarca i els de Coll de Nargó és que els primers han abandonat del tot les formes tradicionals, mentre que els segons només les han relegat a un segon terme. Cal remarcar que aquesta alternança entre dues possibles solucions és una mostra d'inseguretat lingüística.

TAULA 181
Comparació dels resultats dels adults de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó

Edat	Adults							
Població	La Seu d'Urgell				Coll de Nargó			
Informant	3S		4S		3c		4c	
Variant	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.
12	U	i	U	i	s	P	s	P
13	U	i	P	s	i	U	s	P
14	U	i	P	s	s	P	s	P
15	U	i	U	i	s	P	s	P
16	U	i	P	s	s	P	i	U
17	P	s	P	s	s	P	s	P

a) La diferència entre el comportament lingüístic dels adults de totes dues poblacions és molt gran: mentre que els enquestats del cap de comarca opten sempre per la variant moderna, els de Coll de Nargó ho fan per la tradicional. Es tracta, doncs, de dos comportaments extrems.

b) Cal remarcar que els enquestats de la Seu, que opten sempre per la variant moderna, la donen set vegades com a única, és a dir, sense oferir com a alternativa

cap ocurrència de la variant tradicional. En canvi, els de Coll de Nargó, que opten per les formes tradicionals, només en dues ocasions les consideren formes úniques: en els altres deu casos donen també ocurrències de la forma innovadora. Podem considerar, doncs, que la penetració de les formes noves a Coll de Nargó té més incidència que el manteniment de formes tradicionals a la Seu. Dit d'una altra manera, els parlants de la Seu mostren menys variació en les formes que utilitzen, mentre que els de Coll de Nargó alternen gairebé sempre les formes tradicionals amb les modernes, fet que suposa que tenen un grau d'inseguretat lingüística més elevat.

TAULA 182
Comparació dels resultats dels grans de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó

Edat	Grans							
Població	La Seu d'Urgell				Coll de Nargó			
Informant	5S		6S		5c		6c	
Variant	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.	Nova	Trad.
12	U	i	U	i	P	s	s	P
13	U	i	s	P	U	i	s	P
14	P	s	P	s	P	s	s	P
15	U	i	U	i	P	s	P	s
16	U	i	s	P	P	s	s	P
17	P	s	P	s	s	P	s	P

a) Com hem advertit abans, deixarem de banda els resultats de 5c per a fer la comparació global entre totes dues poblacions, per les característiques especials tants cops esmentades. La diferència entre els grans de la Seu i els de Coll de Nargó segueix sent considerable: mentre que els de la Seu opten principalment per les variants modernes, 6c es decanta per les tradicionals. L'única excepció és el cas dels subjuntius en /o/, que deixa com a formes secundàries. Fixem-nos com els grans de la Seu aquests subjuntius ja els han eliminat totalment.

b) Un altre factor que diferencia els grans d'un poble i de l'altre és el grau d'inseguretat lingüística —i en aquest cas podem incloure-hi també 5c. Per als grans del cap de comarca, en sis ocasions una variant apareix com a única, sense concurrència de cap forma alternativa. A Coll de Nargó, en canvi, això només succeeix un cop. En tots els altres casos, els informants alternen dos tipus de solucions diferents.

c) Fixem-nos que el grau més gran d'inseguretat lingüística es correspon, a totes les franges d'edat, amb els parlants de Coll de Nargó. Preses les dades global-

ment, trobem que a la Seu d'Urgell en vint-i-cinc casos un informant ha triat exclusivament una variant, sense donar-ne mai cap altra. A Coll de Nargó, en canvi, aquest fenomen només s'ha produït vuit cops, cinc vegades entre els dos parlants joves i tres entre els altres quatre informants.

De tot el que hem dit fins ara, sembla que en podem concloure que:

1. Existeixen diferències evidents entre el comportament lingüístic del cap de comarca i el de Coll de Nargó. Aquestes diferències es concreten en tres punts:

1.1. Els enquestats de la Seu mostren menys variacions en les seves respostes, les quals són més coherents internament. Els de Coll de Nargó, en canvi, barregen tot sovint solucions tradicionals i innovadores. El grau d'inseguretat lingüística, per tant, és més elevat a Coll de Nargó.

1.2. Les tres franges d'edat mostren comportaments lingüístics més similars a la Seu que a Coll de Nargó. A la Seu, totes les franges seleccionen majoritàriament les variants noves. A Coll de Nargó, en canvi, els joves opten per les solucions modernes, mentre que els adults i els grans s'inclinen per les tradicionals. Els joves de Coll de Nargó, doncs, es desmarquen del comportament lingüístic del seu poble i es mostren més a prop dels usos de la Seu.

1.3. Coll de Nargó manté, en la població adulta i gran, les característiques tradicionals del català nord-occidental, fins i tot els trets propis d'una àrea lingüísticament marginal com la pallaresa. La Seu, en canvi, ha sofert una evolució lingüística considerable des de principi del segle xx, si hem de jutjar per la distància que hi ha entre les dades recollides ara i les aplegades per Alcover el 1906.

2. També existeixen diferències notables, a l'interior de cada població, entre el comportament lingüístic dels joves i el de les altres dues franges d'edat. Així, adults i grans presenten uns resultats força similars. En canvi, els joves es desmarquen clarament d'uns i altres. A la Seu, aquesta diferència es veu perquè no s'ha donat entre els joves cap cas d'alternança lingüística amb variants tradicionals: les formes noves són, en tots els casos, les úniques emprades. A Coll de Nargó, en canvi, la diferència consisteix en el fet de seleccionar prioritàriament les variants innovadores, quan la resta de la població selecciona les variants tradicionals.

3. Finalment, cal remarcar el canvi d'orientació lingüística que es desprèn de les dades que hem analitzat. En el transcurs d'un segle escàs, la Seu ha passat d'inscriure's en les característiques flexives del català nord-occidental a fer-ho en les del català central. Aquesta reorientació lingüística cap a l'est concorda plenament amb la reorientació econòmica que comentàvem abans. La Seu ha deixat de ser un centre agrícola que mirava cap a Lleida per passar a ser una ciutat de serveis que té la vista posada en Barcelona. Coll de Nargó, en canvi, manté una forma de vida i de parla més tradicional, i la reorientació lingüística s'observa només en els joves,

que estan en contacte continu amb la Seu per raó dels seus estudis i que sembla que s'emmirallen en els usos lingüístics d'aquesta petita ciutat.

5.5.5. *Distribució de les variants fonològiques entre els enquestats*

A més de les variables de tipus morfològic que acabem d'estudiar amb deteniment —perquè ja hem dit que constituïen el terreny en què la diferenciació entre els enquestats era màxima—, cal que esmentem també les diferències de tipus fonològic, que podem concretar en tres variables.¹⁰⁰

5.5.5.1. **Variable 18: tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta en formes verbals de 3a sing.**

Variant 18.1: Absència de regles transformadores específiques.

Variant 18.2: RFm2: /a/ → [e] / ______# si [3a, -pl.]
[-acc.]

Forma estàndard escrita. La forma ortogràfica és en tots els casos amb *-a* final. No recull, doncs, la pronunciació diferenciada de primeres i terceres persones del singular, pròpia del nord-occidental.

Forma estàndard oral. La *Proposta* de l'IEC considera pròpia de l'àmbit restringit, i especifica que es refereix al nord-occidental, la pronúncia com a [e] de la vocal /a/ subjacent de les terceres persones del singular. Recordem que això vol dir que «pot ésser usada fora del seu àmbit, perquè forma part de l'estàndard, però l'usuari ha de tenir present que no és la d'ús més general».

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* La pronúncia de les primeres i de les terceres persones del singular es confon en una [ə] final quan aquestes presenten /a/ subjacent.

2. *Català septentrional de transició.* Com en el cas del català central en general, no coneix la regla de transformació de /a/ cap a [e] en les terceres persones del singular.

3. *Nord-occidental.* Aplica sistemàticament la regla de transformació de /a/ en [e] a les terceres persones del singular, de manera que aquestes es diferencien fo-

100. Deixem de banda el tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta, que ja ha estat estudiat en l'apartat de flexió nominal, i que en la flexió verbal afecta formes del tipus: *jo cantaria*, *jo cantava*, *que jo canta*, etc.

nèticament de la primera, que acaba en [a] o en [ɛ] (o en [ə]). Segons la delimitació de Veny (1993, p. 133), aquesta característica «va des del Nord fins a una línia que s'estén per sota de Lluçena i Castelló, amb alguna excepció com Tortosa que fa *canta*, *cantava*, *perdia*».

4. *Pallarès*. Com el català nord-occidental en general, presenta una forma fonètica acabada en [e] per a les terceres persones del singular de l'imperfet d'indicatiu i del condicional i, per als verbs de la classe I, del present d'indicatiu.

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

En l'inventari d'Alcover (1929) només hi ha recollides variants amb [e] fonètica final, tant per a la Seu com per a Organyà: *cant[e]*, *cantav[e]*, *perdiv[e]*, *beiv[e]* / *beviv[e]*, *sentiv[e]*, *partiv[e]*.

TAULA 183

Presència o absència de la regla de tancament en [e] de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta en formes verbals de 3a sing.

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
Ø	U	P	s	s	U	P	U	U	i	i	s	i
RFm2	i	s	P	P	i	s	i	i	U	U	P	U

Començarem analitzant la situació de Coll de Nargó, en què es produeix una clara separació entre la població juvenil i la resta. Així, la franja d'edat adulta i gran aplica la regla que transforma en [e] una /a/ subjacent final àtona si es troba en una tercera persona del singular, com és propi del català nord-occidental —només 5c, el personatge local, proporciona algunes respostes amb [ə], al costat de les majoritàries amb [e]. La població jove, en canvi, evita acuradament aquestes formes amb [e] i confon la realització fonètica de primeres i terceres persones del singular.

La situació és un xic més complexa a la Seu. Si deixem de banda la tercera franja d'edat, veiem que el comportament de joves i adults es pot equiparar força amb el que es dona a Coll de Nargó: els joves eviten —no sempre amb èxit— les formes amb [e], tradicionals en nord-occidental, que en canvi són utilitzades prioritàriament —encara que no exclusivament— per la població adulta. El que sorprèn en aquest cas és el comportament de 5S i 6S, els dos informants grans, que deixen de banda, també, les formes amb [e]. Per poder donar raó d'aquest

fenomen caldria enquestar una mostra de població més àmplia i fer un estudi aprofundit del vocalisme, tema que en aquesta obra queda fora del nostre objectiu.¹⁰¹

Conclusions

Tant la població jove de la Seu com la de Coll de Nargó evita les terceres persones en [e], possiblement per la discrepància que suposa aquesta pronúncia respecte de l'ortografia. És el tercer tret típicament nord-occidental que sembla rebutjat pels joves per aquest mateix motiu, fet que reforça aquesta interpretació. Recordem que les altres dues característiques que havíem citat eren la pronúncia *excursionist*[a]/[ə], en comptes de la típicament nord-occidental *excursionist*[e], i la no neutralització de /e, ε/ subjacents en síl·laba àtona inicial sense obertura: [e]m, [e]t, [e]s, [e]n, [e]l, [e]riçó, [e]scala o [e]nciam.¹⁰²

5.5.5.2. Variable 19: tractament de /a/ i /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /m/

Variant 19.1: RF2: /a/ → [e] / _____ + C_#
[-acc.]

Variant 19.2: RF4: /a, e/ → [ə] / _____ + m_#
[-acc.]

Variant 19.3: RF6: /a, e/ → [o] / _____ + m_#
[-acc.]

Forma estàndard escrita. L'estàndard escrit sempre presenta, en aquesta posició, una *e*: *cantàvem*, *cantaríem*, *cantéssem*.

101. No són aquests els únics trets fonètics que ens han sorprès de la població gran: diríem que tant 5S com 6S presenten un vocalisme pretònic oriental, i 6S redueix /o/ àtona final a [u]: *cant[u]*, *goss[u]s*. Cap d'aquests trets no es repeteix en les altres dues franges d'edat, que presenten una pronúncia més d'acord amb el català nord-occidental.

102. Citem uns mots de la informant 1S, en què s'intueix l'adopció de la llengua escrita com a model per a la llengua oral: «Bueno, jo opino que nosaltres, de la manera que parlem, gairebé gairebé és com, tal i com s'escrui parlem nosaltres, no? [...] O sigui, per exemple, un de Barcelona diu "Jauma" i nosaltres diguem "Jaume" tal qual, tal com s'escrui, jo al menos sempre... Moltes vegades, això que discuteixes amb gent de que et diuen o que vas a Barcelona o que et diuen: "com és que parles tan així, tan amb la e, tancat?" I dius: "No! Parlo tal i com s'escrui!"» En aquest sentit també, notem les paraules de 2c referint-se a la manera de parlar dels més grans: «És que també passa això que molts, vull dir la mitat no saben ni escriure, i al no saber escriure tal com els hi sona ho diuen. I... buf!, vull dir, cadascú diu la seva, però...»

Forma estàndard oral. La *Proposta* de l'IEC no fa cap esment sobre la manera de pronunciar aquestes formes. Cal suposar, llavors, que considera pròpia [e], que s'adequa a la grafia, i en canvi deixa fora de l'estàndard la pronúncia amb [o]. Pel que fa a la realització [ə] en parlants occidentals, potser podem suposar-la admissible en registres informals, si tenim en compte que és aquesta la consideració que reben altres formes occidentals en què s'observa la centralització d'una vocal mitjana palatal: «És també admissible en l'àmbit general —només, però, en registres informals— la pronunciació com a *a* de la vocal inicial de mots començats per *en-*, *em-*, *es-*: *encetar* (pron. *ancetar*), *embut* (pron. *ambut*), *escoltar* (pron. *ascoltar*); i també la de la *e* gràfica en posició pretònica en alguns mots, com *sencer* (pron. *sancer*), *lleuger* (pron. *llauger*), *resplendor* (pron. *resplendor*), *Miquelet* (pron. *Micalet*), que es troben en parlars occidentals.» (*Proposta*, 1990, p. 16).

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* Per la regla de reducció major del vocalisme àton presenta, en aquesta posició, una vocal neutra, igual que en la resta de persones acabades subjacentment en una /a/ en síl·laba final àtona oberta o travada per qualsevol consonant. Les persones 1a pl. i 2a pl. no presenten, doncs, un comportament diferent de la resta de formes del paradigma: *cantav[ə]*, *cantav[ə]s*, *cantav[ə]*, *cantàv[ə]m*, *cantàv[ə]u*, *cantav[ə]n* (cf. *cantav[ə]*, *cantav[e]s*, *cantav[e]*, *cantàv[ə]m* / *cantàv[o]m*, *cantàv[ə]u* / *cantàv[o]u*, *cantav[e]n*).

2. *Català septentrional de transició.* Coincideix amb el català central en general en la realització com a [ə] de les marques àtones de mode-temps que subjacentment són /a/.

3. *Nord-occidental:* Viaplana (1996) recull la pronúncia de /a/ subjacent travada per /m/ a tots els caps de comarca nord-occidentals. Troba quatre possibilitats:

— [am], a Benavarri, on es desconeix la regla que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada;

— [em], a Tortosa, Amposta, Sort, Pont de Suert, Tamarit, Vall-de-roures, Fraga, Gandesa, la Seu, Tremp, les Borges, Tàrraga, Cervera, Móra i Falset, que participen de la regla que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada i desconeixen qualsevol regla específica de transformació d'aquest fonema en síl·laba travada per /m/;

— [ɛm], a Lleida, que coneix una regla específica de transformació d'aquest fonema en síl·laba final àtona travada per /m/, la sortida de la qual és [ɛ];

— [əm], a Balaguer, que coneix una regla específica de transformació d'aquest fonema en síl·laba final àtona travada per /m/, la sortida de la qual és [ə].

El cas més freqüent en el nord-occidental, doncs, és l'ús de la variant [e], sense l'aplicació de regles específiques.

4. *Pallarès*. Veny (1993, p. 141) diu d'aquest dialecte: «L'imperfet d'Indicatiu de les persones 4 i 5 és *cantàbom*, -àbou (el pas de *e* a *o* s'explica probablement pel fet de trobar-se la *e* primitiva [*cantàvem*, -àveu] entre dues labials (/b/ i /m/, /b/ i [u]) i haver-s'hi assimilat». No s'hi esmenten formes del tipus *cantàri[o]m* i *cantéss[o]m*, que hem trobat en els nostres informants, en les quals només el so posterior és labial. Possiblement, l'explicació històrica d'aquestes formes caldria buscar-la en l'analogia.¹⁰³

Notem, a més, com les dades recollides per Viaplana (1996) a Tremp i a Sort indiquen que els dos caps de comarca del Pallars han deixat de banda aquestes formes tradicionalment pallareses per adoptar les nord-occidentals generals en [em].

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

En l'inventari d'Alcover (1929) només es recullen, per a totes dues poblacions, variants fonètiques en [om]: *cantàv[o]m*, *cantéss[o]m*, *perdív[o]m*, *perdéss[o]m*, *beílv[o]m* / *bevív[o]m*, *beguéss[o]m*, *sentiguéss[o]m*, *partíss[o]m* / *partiguéss[o]m*.

TAULA 184

Distribució de les variants [e], [ə] i [o] en síl·laba final àtona travada per /m/ (1a pl.)

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
Edat	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
[e]	U	U	U	i	i	s	P	P	i	i	P	s
[ə]	i	i	i	U	s	P	i	i	i	i	s	P
[o]	i	i	i	i	P	i	s	s	U	U	s	i

El primer que hem de destacar és que els joves, tant de la Seu com de Coll de Nargó, presenten les formes no reduïdes, és a dir, amb [e], que són les que suggereix la grafia. Aquest ús és sistemàtic per als joves del cap de comarca, mentre que

103. Fixem-nos com aquestes regles no difereixen en res de la que transforma en [e] el so /a/ subjacent per a la tercera persona del singular. Tot fa pensar que l'element determinant d'aquest canvi és, actualment, de naturalesa morfològica. Com hem esmentat anteriorment, aquestes regles es podrien considerar morfològicament condicionades, i formular-les de la manera següent:

RF8: /a, e/ → [ə] / _____ # si [1a, +pl.], [2a, +pl.]
[-acc.]

RF9: /a, e/ → [o] / _____ # si [1a, +pl.], [2a, +pl.]
[-acc.]

entre els de Coll de Nargó encara hem pogut recollir alguna forma en [om]. Ja hem comentat diverses vegades la importància que sembla que té la grafia en la pronúncia dels més joves. Els altres dos informants que donen aquesta variant són la mestra de la Seu i el personatge de Coll de Nargó, és a dir, els que tenen més contacte amb la llengua escrita.

La resta d'informants presenten variants reduïdes, però que no són coincidents. A la Seu, només 5S dona formes amb [o], mentre que els altres ho fan amb [ə]. A Coll de Nargó novament trobem un desfasament entre la població adulta i la gran. Els informants de la franja del mig, 3c i 4c, proporcionen exclusivament formes amb [o], en canvi, 6c ho fa amb [ə]. Pensem que es pot tractar d'un cas semblant al que havíem comentat per a les formes de present de subjuntiu en [o]: mentre que 3c i 4c, militants a favor de la conservació dels trets dialectals, les reivindicaven, la informant 6c les evitava. Possiblement, doncs, *cantéss[o]m*, *cantarí[o]m* o *cantàv[o]m* són formes marcades que fins i tot tendeixen a ser substituïdes pels grans, almenys en una situació de control com és la resposta a un qüestionari —recordem que hem dit que les enquestes recents als caps de comarca del Pallars hi revelen l'ús de *cantarí[e]m*, *cantàv[e]m*.

Conclusió

La primera observació que cal fer és que, a diferència dels fenòmens morfològics, en què la població de la Seu i la de Coll de Nargó solia ser molt homogènia dins de cada bloc d'edat, ara trobem que els fenòmens que afecten la pronúncia sembla que es resolen més individualment.

De la taula anterior es poden treure tres conclusions:

1. L'aposta que fa la població jove per reproduir fidelment en la seva pronúncia la llengua escrita.
2. Les oscil·lacions que es donen en les altres franges d'edat, que sembla que indiquen que les diferències morfològiques estan més sotmeses a les forces homogeneïtzadores dins d'una mateixa comunitat, mentre que les diferències fonològiques permeten més llibertat individual.
3. Seguint amb la tònica que havíem marcat fins ara, la Seu es mostra més innovadora que Coll de Nargó. Al cap de comarca només un informant de la tercera franja, 5S, proporciona formes amb [o], que semblen oblidades per als altres. A Coll de Nargó, en canvi, cinc dels sis informants donen, en major o menor nombre, formes d'aquest tipus.

5.5.5.3. Variable 20: tractament de /a/ i /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /w/

Variant 20.1: RF2: /a/ → [e] / $\frac{\quad}{[-acc.]} + C_{\#}$

Variant 20.2: RF5: /a, e/ → [ə] / $\frac{\quad}{[-acc.]} + w_{\#}$

Variant 20.3: RF7: /a, e/ → [o] / $\frac{\quad}{[-acc.]} + w_{\#}$

Forma estàndard escrita. Com per a la primera persona del plural, l'estàndard escrit sempre presenta, en aquesta posició, una *e*: *cantàveu*, *cantaríeu*, *cantésseu*.

Forma estàndard oral. La *Proposta* de l'IEC no fa cap esment sobre la manera de pronunciar aquestes formes. Sembla, doncs, que es deu considerar pròpia [e], que s'adequa a la grafia, però no la variant amb [o]. Quant a la realització [ə] en parlants occidentals, possiblement la podríem considerar admissible en registres informals, si fem un paral·lelisme amb la consideració que reben formes similars (cf. 5.5.5.2).

Variants dels dialectes propers

1. *Català central.* Per la regla de reducció major del vocalisme àton, el català central presenta, en aquesta posició, una vocal neutra, com passa en la resta de persones acabades en una /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta o travada per qualsevol consonant. Les persones 1a pl. i 2a pl. no presenten, doncs, un comportament diferent de la resta de formes del paradigma: *cantav[ə]*, *cantav[ə]s*, *cantav[ə]*, *cantàv[ə]m*, *cantàv[ə]u*, *cantav[ə]n* (cf. *cantav[ə]*, *cantav[e]s*, *cantav[e]*, *cantàv[ə]m* / *cantàv[o]m*, *cantàv[ə]u* / *cantàv[o]u*, *cantav[e]n*).

2. *Català septentrional de transició.* Coincideix amb el català central en general en la realització com a [ə] de les marques àtones de mode-temps que subjacentment són /a/.

3. *Nord-occidental.* Viaplana (1996) recull la pronúncia de /a/ subjacent travada per /w/ a tots els caps de comarca nord-occidentals. Troba quatre possibilitats:

— [aw], a Benavarri, on es desconeix la regla que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada;

— [ew], a Tortosa, Amposta, Sort, Pont de Suert, Tamarit, Vall-de-roures, Fraga, Gandesà, la Seu, Tremp, les Borges, Tàrraga, Cervera, Móra i Falset, que parti-

cipen de la regla que transforma en [e] tota /a/ subjacent en síl·laba final àtona travada i desconeixen qualsevol regla específica de transformació d'aquest fonema en síl·laba travada per /w/;

— [ɛw], a Lleida, que coneix una regla específica de transformació d'aquest fonema en síl·laba final àtona travada per /w/, la sortida de la qual és [ɛ].

— [əw], a Balaguer, que coneix una regla específica de transformació d'aquest fonema en síl·laba final àtona travada per /w/, la sortida de la qual és [ə].

El cas més freqüent en el nord-occidental, doncs, és l'ús de la variant [e], sense l'aplicació de regles específiques. Notem com la distribució d'aquestes formes per a la segona persona del plural és idèntica a la que presentava la primera, fenomen que no es dona sempre en les nostres dades: 5S respon sistemàticament [om] per a la primera persona del plural i [əw] per a la segona.

4. *Pallarsès*. Recordem que Veny (1993, p. 141) citava les formes del tipus *cantàv[o]m*, *cantàv[o]u* com a pròpies d'aquest subdialecte nord-occidental. Cal suposar que les formes del tipus *cantàri[o]u* i *cantéss[o]u*, no esmentades, també en són pròpies.

Recordem novament que les dades recollides per Viaplana (1996) a Tremp i a Sort indiquen que els dos caps de comarca del Pallars han deixat de banda aquestes variants tradicionalment pallareses per adoptar les nord-occidentals generals en [ew].

Variants antigues de la Seu (i d'Organyà)

Segons les dades de l'inventari d'Alcover (1929), a principi de segle, a Organyà, aquestes formes verbals contenien una [o] fonètica: *cantàv[o]u*, *cantéss[o]u*, *perdiv[o]u*, *beiv[o]u*, *beguéss[o]u*, *sentiguéss[o]u*, *partiguéss[o]u*. A la Seu, en canvi, alternaven formes amb [o] i formes amb [ə]: *cantàv[o]u*, *perdiv[o]u*, *perdéss[o]u*, *bevív[o]u*, *partiguéss[o]u* i *partíss[o]u*, però: *cantéss[ə]u*, *perdéss[ə]u*, *beguéss[ə]u* i *partíss[ə]u*. Cal subratllar que aquesta alternança no es produeix per a la primera persona del plural, que sempre presenta formes amb [o].

TAULA 185

Distribució de les variants [e], [ə] i [o] en síl·laba final àtona travada per /w/ (2a pl.)

Població	La Seu d'Urgell						Coll de Nargó					
	Joves		Adults		Grans		Joves		Adults		Grans	
Informant	1S	2S	3S	4S	5S	6S	1c	2c	3c	4c	5c	6c
[e]	U	U	U	i	i	s	P	P	i	i	P	s
[ə]	i	i	i	U	U	P	i	i	i	s	s	P
[o]	i	i	i	i	i	i	s	s	U	P	s	i

Aquesta taula s'assembla molt a la que hem donat per a les formes de la primera persona del plural: la diferència més rellevant és que l'informant de la Seu 5S, que responia formes amb [om], ara dóna sistemàticament formes amb [əw]. Aquesta alternança és la mateixa que recollia Alcover (1929) a principi de segle. Mentre que per a la primera persona només cita formes amb [om], per a la segona queda clara la presència de formes amb [ow] i de formes amb [əw], fet que fa entendre que per a uns parlants el paradigma era *cantav[ə]*, *cantav[e]s*, *cantav[e]*, *cantav[o]m*, *cantav[o]u*, *cantav[e]n* i, per a d'altres, era *cantav[ə]*, *cantav[e]s*, *cantav[e]*, *cantav[o]m*, *cantav[ə]u*, *cantav[e]n*, situació que 5S manté encara avui.

Sembla, doncs, que les formes de primera persona del plural en [o] presenten més resistència que les formes de segona persona del plural en [o], que alternaven ja a principi de segle amb altres en [ə]. Així, avui a la Seu no hem trobat cap rastre de formes en [ow], però sí que hem trobat un parlant que utilitza formes en [om]. Els altres, o bé pronuncien [əm], forma que era desconeguda a principi de segle, o bé reproduïen fidelment la *e* ortogràfica. Per tant, de la situació que reflecteixen les dades de 1906, en què [om] era únic i [əw] guanyava terreny a [ow], s'ha passat a una situació en què [ow] ha estat bandejat i una forma nova, [əm], desplaça la tradicional [om]. Fixem-nos, així, que 5S, que no ha donat en cap cas segones persones en [ow], sí que ha donat com a forma secundària primeres persones en [əm]. En el mateix sentit és interessant de destacar com l'informant 4c de Coll de Nargó —localitat que presenta una situació més conservadora— ha donat exclusivament la forma [om] per a la primera persona i, en canvi, per a la segona ha produït algunes respostes en [əw] al costat de les majoritàries en [ow].

Conclusió

La distribució de les variants de segona persona del plural no és gaire diferent de la que havíem vist per a la primera. Destaca novament la pronúncia dels joves, que reproduïx amb la màxima exactitud la forma escrita. Pel que fa als grans, les formes habituals són les que presenten reducció cap a vocal neutra, excepte per a la franja del mig de Coll de Nargó, que un cop més demostren la seva militància reivindicant els trets més marcats de la seva àrea dialectal i pronunciant aquestes formes amb [o].

Cal destacar, però, que les variants en [om] presenten més resistència a la desaparició que les formes en [ow]. Així, mentre que les primeres encara es mantenen a la Seu, les segones hi són desaparegudes. Paral·lelament, a Coll de Nargó es donen més casos de fluctuació entre [ow] i [əw] que no pas entre [om] i [əm].

6. Cloenda

6.1. RESULTATS

L'objectiu d'aquesta obra es concretava en tres punts:

1. Identificar els elements estructurals relacionats amb la cliticització i amb la morfologia flexiva que eren variables en els informants seleccionats.
2. Determinar les variants possibles que cadascuna d'aquestes variables lingüístiques podia presentar.
3. Donar la distribució de variants —segons el comportament dels enquestats— tenint en compte dues variables independents: l'edat i el nombre d'habitants de la població d'origen.

En síntesi, els resultats que hem obtingut es recullen en aquesta taula. Hi fem servir les següents notacions:

J = joves

A = adults

Gr = grans

A l'interior del llibre es pot trobar la selecció exacta que n'ha fet cada enquestat i els comentaris que hem cregut que calia fer-hi. Per a qualsevol dubte, doncs, remetem a les pàgines anteriors.

TAULA 186
Síntesi dels resultats obtinguts

<i>Variables</i>	<i>Núm.</i>	<i>Variants</i>	<i>La Seu d'Urgell</i>	<i>Coll de Nargó</i>
1. Tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta en la forma masculina dels adjectius	1.1	Absència de regles específiques	J: única A/Gr: prioritària	J: única A/Gr: secundària
	1.2	/a/ → [e] / _____ # [–acc.] si [] _{adj.} i [–fem.]	J: inexistent A/Gr: secundària	J: inexistent A/Gr: prioritària
2. Tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta	2.1	Absència de regles específiques	J: única A/Gr: inexistent	J/A/Gr: inexistent
	2.2	/a/ → [ə] / _____ # [–acc.]	J: inexistent A/Gr: única	J/A/Gr: única
3. Forma de base del clíctic de primera persona del plural	3.1	/n/	J/A/Gr: única	J: única A/Gr: secundària
	3.2	/m/	J/A/Gr: inexistent	J: inexistent A/Gr: prioritària
4. Tipus d'epèntesi per a l'article determinat en posició proclítica	4.1	Epèntesi habitual [e]	J/A/Gr: única	J: prioritària A/Gr: secundària
	4.2	Epèntesi lèxicament condicionada [o]	J/A/Gr: inexistent	J: secundària A/Gr: prioritària
5. Posició d'inserció de l'epèntesi en els pronoms febles no plurals en proclisi	5.1	Epèntesi perifèrica	J/A/Gr: única	J: única A/Gr: prioritària
	5.2	Epèntesi per la dreta	J/A/Gr: inexistent	J: inexistent A/Gr: secundària
6. Tipus d'epèntesi per als pronoms febles no plurals quan s'inserix per la dreta	6.1	Epèntesi habitual [e]	J/A/Gr: única	J: prioritària A/Gr: secundària
	6.2	Epèntesi lèxicament condicionada [i]	J/A/Gr: inexistent	J: secundària A/Gr: prioritària
7. Admissibilitat del grup /w + n/ en posició de rim medial	7.1	Inadmissible	J: única A/Gr: secundària	(subjacentment hi ha /m/ i no /n/)
	7.2	Admissible	J: inexistent A/Gr: prioritària	(subjacentment hi ha /m/ i no /n/)

TAULA 186 (Continuació)
Síntesi dels resultats obtinguts

<i>Variables</i>	<i>Núm.</i>	<i>Variants</i>	<i>La Seu d'Urgell</i>	<i>Coll de Nargó</i>
8. Tractament de la forma subjacent /w/, corresponent al pronom 2a pl., en enclisi	8.1	Consonantització de la forma fonològica	J/A/Gr: inexistent	J/A/Gr: secundària
	8.2	Manteniment de la forma fonològica	J/A/Gr: única	J/A/Gr: prioritària
9. Tractament de /ε, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura	9.1	Absència de regles específiques	J: prioritària A/Gr: secundària	J: prioritària A/Gr: secundària
	9.2	/ε, e/ → [ə] / _# _____ [-acc.]	J: secundària A/Gr: prioritària	J: secundària A/Gr: prioritària
10. Morf de tema per a: 1a pl. i 2a pl. present d'indicatiu i 2a pl. imperatiu [classe I]	10.1	/é/	J/A/Gr: única	J: única A/Gr: prioritària
	10.2	/á/	J/A/Gr: inexistent	J: inexistent A/Gr: secundària
11. Morf de mode-temps per a: 2a sing. i 3a sing. present d'indicatiu [classe III, -ext]	11.1	Ø	J/A: única Gr: prioritària	J/A/Gr: única
	11.2	/a/	J/A: inexistent Gr: secundària	J/A/Gr: inexistent
12. Morf de mode-temps per a: imperfet d'indicatiu [classe II] i [classe III]	12.1	/a/	J/A/Gr: única	J: prioritària A/Gr: secundària
	12.2	/ba/	J/A/Gr: inexistent	J: secundària A/Gr: prioritària
13. Morf de mode-temps per a: futur hipotètic, -1a sing.	13.1	/ía/	J: única A/Gr: prioritària	J: única A/Gr: secundària
	13.2	/í/	J: inexistent A/Gr: secundària	J: inexistent A/Gr: prioritària
14. Morf de mode-temps per a: 1a sing. present de subjuntiu	14.1	/i/	J: única A/Gr: prioritària	J: prioritària A/Gr: secundària
	14.2	/a/	J: inexistent A/Gr: secundària	J: secundària A/Gr: prioritària

TAULA 186 (Continuació)
Síntesi dels resultats obtinguts

<i>Variables</i>	<i>Núm.</i>	<i>Variants</i>	<i>La Seu d'Urgell</i>	<i>Coll de Nargó</i>
15. Morf de mode-temps per a: 2a sing., 3a sing. i 3a pl. present de subjuntiu	15.1	/i/	J/A/Gr: única	J: única A: secundària Gr: prioritària
	15.2	/o/	J/A/Gr: inexistent	J: inexistent A: prioritària Gr: secundària
16. Morf de mode-temps per a: 1a sing. imperfet de subjuntiu	16.1	/s/	J: única A/Gr: prioritària	J: prioritària A/Gr: secundària
	16.2	/sa/	J: inexistent A/Gr: secundària	J: secundària A/Gr: prioritària
17. Morf de mode-temps per a: imperfet de subjuntiu, -1a sing., -3a sing.	17.1	/si/	J: única A/Gr: prioritària	J: prioritària A/Gr: secundària
	17.2	/se/	J: inexistent A/Gr: secundària	J: secundària A/Gr: prioritària
18. Tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta en formes verbals de 3a sing.	18.1	Absència de regles específiques	J: prioritària A: secundària Gr: prioritària	J: única A: inexistent Gr: secundària
	18.2	/a/ → [e] / _____ _# [-acc.] si [3, -pl.]	J: secundària A: prioritària Gr: secundària	J: inexistent A: única Gr: prioritària
19. Tractament de /a, e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /m/	19.1	Absència de regles específiques	J: única A/Gr: secundària	J: prioritària A: inexistent Gr: secundària
	19.2	/a, e/ → [ə] / _____ _# [-acc.]	J: inexistent A/Gr: prioritària	J/A: inexistent Gr: prioritària
	19.3	/a, e/ → [o] / _____ _# [-acc.]	J/A: inexistent Gr: secundària	J: secundària A: única Gr: secundària

TAULA 186 (*Continuació*)
Síntesi dels resultats obtinguts

<i>Variables</i>	<i>Núm.</i>	<i>Variants</i>	<i>La Seu d'Urgell</i>	<i>Coll de Nargó</i>
20. Tractament de /a, e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /w/	20.1	Absència de regles específiques	J: única A/Gr: secundària	J: prioritària A: inexistent Gr: secundària
	20.2	/a, e/ → [ə] / _____ + w _# [–acc.]	J: inexistent A/Gr: prioritària	J: inexistent A: secundària Gr: prioritària
	20.3	/a, e/ → [o] / _____ + w _# [–acc.]	J/A/Gr: inexistent	J: secundària A: prioritària Gr: secundària

6.2. CONCLUSIONS

En l'elaboració de l'estudi, partíem de tres hipòtesis:

1. Esperàvem que la població de la Seu mostrés un distanciament respecte de la parla de les comarques nord-occidentals veïnes i s'atansés cap a formes més properes al català central, paral·lelament a la reorientació que mostrava la comarca de ponent cap a llevant.

2. Esperàvem que els joves de Coll de Nargó es diferenciessin dels usos lingüístics de la resta del poble, principalment per l'estreta relació que tenien amb la Seu: l'assistència diària, durant l'època escolar, a l'institut d'aquesta població.

3. Esperàvem, finalment, que la població adulta i gran de Coll de Nargó, encara força immersa en la ruralitat, mostrés un conservadorisme lingüístic més gran.

Totes tres hipòtesis s'han vist confirmades, com es recull en les conclusions finals de l'estudi:

1) El cas paradigmàtic pel que fa a la distribució de variants tradicionals i innovadores el podem resumir així:

La Seu, el cap de comarca, mostra per a totes les franges d'edat un predomini de les variants innovadores, que coincideixen amb les formes pròpies del català central i difereixen de les que hi eren úniques o predominants a principi de segle, que o bé han desaparegut o bé s'hi utilitzen només de manera secundària.

La població juvenil de la Seu d'Urgell presenta un comportament extrem, perquè proporciona exclusivament les formes modernes, mentre que desconeix o evita l'ús de les tradicionals. Les altres dues franges d'edat es comporten de manera similar: ambdues presenten com a predominants les formes innovadores, però conserven encara restes de les antigues, amb més o menys vitalitat segons el cas i l'individu.

Coll de Nargó mostra un estat de coses diferent. La població juvenil incorpora com a predominants les formes que s'utilitzen més a la Seu. Els enquestats de les altres dues franges, en canvi, tot i que coneixen les variants noves, només les empren més o menys esporàdicament, i resten més fidels a la parla tradicional. Podem dir que el comportament dels joves d'aquesta localitat està més d'acord amb els usos lingüístics de la Seu que de Coll de Nargó.

Tant el cap de comarca com la població més petita, doncs, reben influències lingüístiques provinents de l'est. En el cas de la Seu, es pot dir que, pel que fa a la morfologia flexiva, la ciutat ha passat a orientar-se i quasi a integrar-se als territoris del català central. Aquest decantament afecta totes les edats i és absolut en els joves. A Coll de Nargó, tot i que hi ha innegables tendències de canvi, aquest sembla força més lent, en part frenat per la resistència a perdre els elements identificadors. Només els joves s'apunten a la innovació, mentre que els adults i els grans mantenen un parlar que s'inscriu clarament en el català nord-occidental més tradicional.

2) La diferència entre la parla actual i la parla d'inici de segle és molt més gran a la Seu d'Urgell que a Coll de Nargó, de la mateixa manera que les transformacions d'un municipi i de l'altre han operat a una escala molt diferent.

De 1900 ençà, Coll de Nargó ha perdut més de la meitat dels habitants. Els que hi resten viuen encara majoritàriament de l'agricultura, que ha esdevingut rendible per la modernització de les explotacions. La Seu d'Urgell, en canvi, ha triplicat la població i ha esdevingut un important nucli de serveis, orientat sobretot al turisme.

En l'àmbit lingüístic, la transformació de la Seu ha estat igualment espectacular. Les variants tradicionals del nord-occidental eren, gairebé sempre, les úniques que s'hi empraven a principi de segle, i fins i tot compartia trets amb un subdialecte marginal com el pallarès. Actualment, en canvi, o bé aquestes formes han desaparegut completament a favor de les variants orientals o bé només les fa servir de manera secundària la població adulta i gran. Les formes emprades majoritàriament a la Seu, doncs, coincideixen amb les del català central, que són les úniques que fan servir els joves.

A l'altre extrem, la població adulta i gran de Coll de Nargó es manté majoritàriament fidel a les formes més tradicionals del nord-occidental en general i també a les específiques del pallarès, tot i que les vacil·lacions en l'ús provocades per la introducció de variants centrals comencen a ser remarcables.

3) Els joves de Coll de Nargó es desmarquen del comportament lingüístic del poble: les seves respostes coincideixen més amb les dels parlants de la Seu que amb les dels seus pares i padrins. Tanmateix, es diferencien dels joves del cap de comarca. Aquests donen sempre com a formes úniques les modernes i no vacillen mai cap a les tradicionals. En canvi, els joves de Coll de Nargó, tot i que utilitzen prioritàriament les variants noves, presenten algunes alternances amb variants tradicionals del nord-occidental.

Per tant, el que tenen en comú els joves de la Seu i els de Coll de Nargó és que són els segments més innovadors de les poblacions respectives. Així, a la Seu, en què els grans solen seleccionar gairebé sempre la variant moderna, a voltes com a única i a voltes com a prioritària, els joves han bandejat totalment les variants tradicionals. A Coll de Nargó, en què els grans es mantenen fidels a les variants tradicionals, els joves es diferencien per seleccionar majoritàriament, tot i que no exclusivament, les formes modernes.

I el que diferencia els joves del cap de comarca i els de Coll de Nargó és que els primers han abandonat del tot les formes tradicionals, mentre que els segons només les han relegat a un segon terme, fet que pressuposa un grau més elevat d'inseguretat lingüística.

4) De fet, Coll de Nargó presenta, per a totes les franges d'edat, una situació d'inseguretat lingüística més acusada que la Seu d'Urgell. Els informants de la Seu solen ser força homogenis individualment —del tot, en el cas dels joves. Els de Coll de Nargó, en canvi, barregen gairebé sempre formes pertanyents a sistemes diferents i molt sovint donen respostes alternatives o rectifiquen les que ja havien donat.

5) Cal destacar, finalment, el pes important que sembla que té en els joves la norma ortogràfica a l'hora de determinar la pronúncia. El català nord-occidental té, com un dels trets més característics, la distinció entre [a] i [e] en posició àtona. En la normativització de la llengua catalana, aquest va ser un dels factors que es van tenir en compte a l'hora d'establir l'ortografia corresponent a les vocals neutres del català oriental. En alguns casos, però, la grafia i la pronúncia nord-occidental van per camins diferents:

— en els masculins construïts amb els sufix *-ista*: l'ortografia ha establert una *a* allà on el català nord-occidental pronuncia [e];

— en les terceres persones del singular del present d'indicatiu dels verbs de la classe I i del condicional i de l'imperfet d'indicatiu de totes les classes: l'ortografia ha establert una *a*, com per a la primera persona, mentre que la pronúncia nord-occidental és amb [e];

— en els mots començats ortogràficament amb *e* àtona, que el català nord-occidental sol obrir en [a].

En aquests tres casos, els joves s'han apartat de la pronúncia tradicional i han donat formes que concorden amb les grafies. Cal creure, doncs, que les variants amb la pronúncia tradicional són, per a ells, marcades, pel fet d'allunyar-se de l'ortografia. El model escrit es pren com a model de correcció lingüística i així la llengua escrita s'anteposa a la llengua parlada, fenomen que fins fa poc era impensable.

6.3. PERSPECTIVES

Vistos els resultats que hem obtingut en aquesta primera fase i les conclusions que se'n poden extreure, pensem que, malgrat la naturalesa complexa dels factors que intervenen en el canvi lingüístic i malgrat les inevitables limitacions amb què ens trobem en el seu estudi, la metodologia emprada s'ha mostrat productiva.

D'una banda, el model generatiu ha fet evident la seva validesa a l'hora d'aïllar els elements que realment intervenen en la diferenciació lingüística. De l'altra, la selecció de tres franges d'edat i la distinció de dos tipus de localitats pel nombre d'habitants ha permès d'assenyalar tendències interessants en la distribució de les variants lingüístiques, que poden ser objecte d'estudis més aprofundits.

Creiem que queda justificada, doncs, l'oportunitat de tirar endavant el projecte global d'estudi del nord-occidental.

7. Bibliografia

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja (1929). *La flexió verbal en els dialectes catalans*. Barcelona: Biblioteca Balmes.

Inventari de les formes flexionades de setanta-quatre verbs catalans, recollides per Alcover entre 1906 i 1928 a cent quaranta-nou poblacions de tot el territori català, que en el cos del treball s'identifiquen amb un número. La presentació es fa verb a verb. Les formes corresponents s'agrupen per temps verbals —infinitiu, participi, gerundi, present d'indicatiu, imperfet d'indicatiu, passat simple, futur, condicional, present de subjuntiu, imperfet de subjuntiu i imperatiu— i dins d'aquests per persones. Les diferents formes fonètiques recollides s'agrupen sota un nombre més reduït de formes gràfiques, que volen representar les diferències morfològiques enfront de les purament fonètiques. Cada forma va seguida pels números que identifiquen les poblacions on ha estat recollida.

— (1975-1977). *Diccionari català-valencià-balear*. 2a ed. Palma de Mallorca: Moll. 10 v.

Diccionari que aplega materials de la llengua literària, dialectal, antiga i moderna. Les entrades proporcionen un gran nombre d'informacions: la categorització gramatical del mot; els diversos significats que presenta; la llista de pobles o regions on ha estat recollida cadascuna de les accepcions; exemples d'ús del mot en frases corrents de la llengua oral; exemples extrets de la llengua escrita, que sempre inclouen el text més antic conegut, per datar l'aparició del mot en la història de la llengua; l'equivalència castellana; usos del mot com a topònim o antropònim; locucions i modismes; refranys; notes de cultura popular, que fan referència a aspectes folklòrics i etnogràfics: creences, supersticions, feines tradicionals, llegendes, endevinalles, danses, etc.; transcripció fonètica del mot en diferents dialectes i parlars; variants ortogràfiques antigues; variants de formació, que representen alteracions formals del mot i no simplement ortogràfiques; intensius: augmentatiu o diminutiu; sinònims, i, finalment, l'etimologia. Sovint inclou il·lustracions per a les entrades relacionades amb objectes tradicionals, flora o fauna, i recull en taules la flexió antiga i dialectal de diversos verbs.

ALEGRE, Montserrat (1991). *Dialectologia catalana*. Barcelona: Teide. (El Blau Marí; 9).

Treball d'ordenament i síntesi de dades sobre la dialectologia i els dialectes catalans. La primera part s'ocupa de qüestions de dialectologia general: terminologia, orientacions en la recerca dialectal, desenvolupament de la disciplina i metodologia. La segona caracteritza els diferents dialectes i subdialectes, fent referència també al seu origen històric i a la situació sociolingüística actual. Conté textos dialectals i una taula resum dels trets més destacats de cada dialecte.

CAMPILLO I BESSES, Xavier [et al.] (1992). *L'Alt Urgell: Estructura territorial, recursos i activitat econòmica*. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya.

Anàlisi de l'estructura territorial i de la situació actual dels tres sectors d'activitat econòmica a la comarca de l'Alt Urgell. Està il·lustrat amb nombrosos mapes i gràfics i conté un annex estadístic. S'estructura en nou capítols: 1. El marc natural i les divisions administratives, 2. La població, 3. L'agricultura, la ramaderia i el bosc, 4. Les activitats industrials, 5. El comerç, els serveis financers i el turisme, 6. Les infraestructures i els equipaments, 7. El marc institucional, 8. Les relacions amb Andorra, 9. Perspectives. Les dades més recents amb què treballa són generalment de finals de la dècada dels vuitanta i a voltes dels dos primers anys de la dècada dels noranta.

CASANOVA, Emili (1992). «El català dins la Romània: a propòsit del doblet incoatiu ESC/ISC». A: LORENZO, Ramón [ed.]. *Actas do XIX Congreso Internacional de Lingüística e Filoloxía Románicas. V. Gramática Histórica e Historia da Lingua*. La Corunya: Fundación Pedro Barrié de la Maza, Conde de Fenosa, p. 293-315.

Article que es planteja el motiu de l'existència de dos tipus d'increment per als verbs de la classe III [+ext] i la seva repartició dialectal en català: amb *e* en oriental i amb *i* en occidental. Qüestiona la hipòtesi de l'existència d'un doblet llatí ESC/ISC. Proposa com a única forma primitiva ESC, que pot presentar dos comportaments en les llengües romàniques que incorporen aquests verbs als de la quarta conjugació llatina. El català presenta totes dues solucions, el manteniment de la *e* o la transformació en *i* per analogia amb la vocal temàtica. La segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda, pròpia del català occidental, hauria afavorit la transformació en aquest dialecte, mentre que la no segregació l'hauria impedit en oriental, fet que explicaria la coincidència de totes dues isoglosses.

COLOMINA I CASTANYER, Jordi (1996). «La simplificació dels grups consonàntics finals en català». A: SCHÖNBERGER, Axel; STEGMANN, Tilbert Dídac [ed.]. *Actes del Desè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Frankfurt am Main, 18-25 de setembre de 1994)*. Vol. III. Barcelona: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 195-224.

Aquest article, a mig camí entre la lingüística, la gramàtica històrica i la dialectologia, contrasta la teoria de Wheeler (1987) sobre l'estructuració de la síl·laba en català amb dades geolèctals i històriques d'aquesta llengua. S'ocupa dels diversos tractaments que reben els grups consonàntics finals en català, que es poden englobar sota tres tipus de fenòmens: el manteniment del grup *o bé*, en cas que aquest violi l'escala de sonicitat, la supressió consonàntica o l'epèntesi vocàlica.

COM *Ensenyar Català als Adults* [Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Gabinet de Didàctica], suplement 6: *Mapes per a l'estudi de la llengua catalana* (1989).

Suplement de la revista COM dedicat a la llengua catalana, amb explicacions sintètiques dels aspectes més rellevants i nombrosos mapes. Es divideix en tres apartats: Geolingüística, amb cartografia de les característiques dialectals més destacades; Història dels Països Catalans i de la llengua catalana, amb mapes sobre la formació i l'expansió del català, fins a arribar a la delimitació territorial actual; Sociolingüística, amb mapes i gràfics referents principalment al grau de coneixement del català per comarques i grups d'edat i de sexe. Tanquen el volum unes propostes didàctiques i els mapes amb els punts d'enquesta de l'ALC, de *La flexió verbal en els dialectes catalans* i de l'ALDC.

Gran geografia comarcal de Catalunya: La nova divisió territorial de Catalunya (1988). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Suplement de la *Gran geografia comarcal de Catalunya*, en què s'actualitzen les dades sobre la divisió territorial catalana després de l'aprovació, per part del Parlament de Catalunya, de la Llei 6/87 sobre el nou ordenament territorial. Conté la delimitació de les tres noves comarques —l'Alta Ribagorça, el Pla de l'Estany i el Pla d'Urgell— i la llista de poblacions que s'han adscrit a una comarca diferent de la que els atorgaven els decrets del govern de la Generalitat del 27 d'agost i del 23 de desembre del 1936.

LLORET, Maria Rosa; VIAPLANA, Joaquim (1992). «Les vocals finals dels elements nominals en català». A: *Miscel·lània Joan Fuster*, 5. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; 5), p. 419-445.

Partint del supòsit que tan sols la [ə] final dels nominals femenins es justifica com a marca de gènere, l'article busca en la fonologia no lineal una explicació per al segment final [ə] que presenten alguns noms masculins i per als segments finals [u], [i], [s] i [Vs] d'alguns nominals masculins o femenins. A més dels casos regulars i dels segments epentètics, la descripció considera: 1) les formes femenines no acabades en vocal àtona, inafectades per la regla d'inserció de gènere; 2) les formes masculines acabades en [ə] no epentètica: aquest segment pertany al radical i s'elideix davant d'una vocal; 3) els masculins i femenins que acaben en [i] o en [u] no epentètica: contenen un element flotant que s'incorpora a l'estructura en absència de derivatius i que per als femenins bloqueja la regla de gènere; 4) els masculins i femenins en [s]: contenen un segment [s] flotant que en el plural no pot incorporar-se; 5) els masculins i femenins en [us] i [is]: amb dos elements flotants. L'anàlisi d'aquests casos mostra com la fonologia no lineal pot formalitzar les regularitats de certs fenòmens que, des del punt de vista lineal, només podien tractar-se com a peculiaritats dels radicals.

— (1996). «Els clítics pronominals singulars del català oriental: una aproximació interdialectal». A: *Miscel·lània Germà Colon*, 5. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; 32), p. 273-309.

Estudi interdialectal, en la línia de la dialectologia generativa, dels clítics pronominals singulars en les varietats barcelonina, tarragonina, mallorquina i empordanesa i en la

varietat estàndard (modalitat central). L'estudi es divideix en dos blocs: la descripció de les formes proclíiques i enclíiques que acompanyen les formes personals dels verbs, i la descripció de les formes enclíiques que apareixen darrere infinitiu i gerundis. En aquest apartat cal destacar que es tenen en compte no només les combinacions amb gerundi i amb infinitiu oxíton en *-ar*, *-er* o *-ir*, sinó també les combinacions, no estudiades fins ara, amb infinitius paroxítons en *-er* i amb infinitius paroxítons en *-re*, molt rellevants per a determinar quines són les formes bàsiques dels clíics i del morfema d'infinitiu, i els processos que expliquen les variants fonètiques corresponents, i per a l'estudi dels principis de sil·labificació i de resil·labificació que regeixen les formes finals dels diferents dialectes catalans.

MASCARÓ, Joan (1985). *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. (Biblioteca Universitària; 5)

Manual de morfologia catalana, de caràcter descriptiu, que tracta els principals fenòmens morfològics d'aquesta llengua. Es basa fonamentalment en dades de l'estàndard, però també del dialecte central, i inclou algunes referències a altres varietats dialectals. Conté una primera part introductòria als conceptes i eines bàsics en morfologia. L'estudi es divideix en cinc àrees: la derivació, la composició, la flexió nominal, la flexió verbal i la cliticització.

MASCARÓ, Joan; RAFEL, Joaquim (1990). *Diccionari català invers amb informació morfològica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Inventari dels mots de la llengua catalana ordenats alfabèticament per les terminacions. Informa de la categorització gramatical de cadascuna de les entrades.

MILÀ, Josep (1995). *Tots els verbs i la seva conjugació*. Barcelona: Edicions 62. (El Canigó; 182)

Inventari que recull nou mil verbs catalans, agrupats en cent tretze models de conjugació. Per als cinc verbs que pren com a models bàsics (*cantar*, *témer*, *perdre*, *dormir* i *servir*), en dóna les conjugacions estàndard valenciana i balear.

PEREA I SABATER, Maria Pilar (1993). *Descripció dels verbs irregulars del català central*. Tesi de llicenciatura. Mecanoscrit.

Aquest estudi s'inicia amb un repàs al tractament que han rebut els verbs irregulars des de la gramàtica tradicional, l'estructuralisme i el generativisme. Inscrivint-se en el model que dins d'aquest corrent va proposar Viaplana, es descriuen els verbs regulars del català central, punt de referència per a l'anàlisi posterior dels diferents tipus d'irregularitat verbal d'aquest mateix dialecte. S'hi estableix una tipologia amb nou classes d'irregularitats de diferent grau: addició d'epèntesi; multiplicitat d'arrel; adquisició de l'extensió palatal; inexistència de marca per al mode infinitiu; irregularitats en el participi; infinitius i gerundis amb tema /É/; epèntesi antihiàtica; pertinença a dues conjugacions, i verbs que inicialment no s'adeqüen a cap conjugació. El treball té cura de remarcar la diversitat de fenòmens que se solen considerar indiferenciadament sota el nom genèric de *irregularitat* i la possibilitat de guanyar terreny a la sistematització si hom afiga en l'anàlisi.

Pla comarcal de muntanya de l'Alt Urgell, 1995-1999 (1995). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Política Territorial i Obres Públiques. Direcció General de Planificació i Acció Territorial.

Anàlisi de l'estat de la comarca de l'Alt Urgell que té en compte els aspectes següents: 1) Marc territorial i administratiu: característiques físiques del territori, entorn politicoadministratiu, planejament urbanístic, protecció ambiental; 2) Demografia: evolució de la població, poblament, ocupació i mercat de treball; 3) Sectors econòmics: agricultura i ramaderia; artesanía, construcció i indústria; comerç i turisme; 4) Equipaments: docent, sanitari, assistencial, esportiu, cultural; 5) Infraestructures: xarxa viària, transport públic, aeroport, electrificació, servei telefònic, aigua, sanejament, enllumenat i pavimentació, tractament dels residus. Facilita les dades estadístiques més recents de què es disposa per a la comarca (anys 1989 a 1993, segons el cas).

Proposta de representació de referències i citacions bibliogràfiques (1991). Barcelona: Universitat de Barcelona. Servei de Llengua Catalana.

Normes per al tractament de citacions i referències bibliogràfiques, amb exemples extrets de textos reals.

Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, I: Fonètica (1990). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica.

Opuscle editat per l'Institut d'Estudis Catalans per a iniciar l'establiment d'una norma de llengua oral estàndard vàlida per als mitjans de comunicació audiovisual i per a les funcions que ha de desenvolupar la llengua d'una societat moderna. Tracta aspectes diversos relacionats amb la fonètica, agrupats sota quatre títols: vocalisme, consonantisme, accentuació i fonètica sintàctica. Hi és explícita la voluntat integradora de la diversitat dialectal catalana. Estableix diferents graus dins de les formes estàndard: les que en són pròpies enfront de les que només hi són admissibles, les que pertanyen a l'àmbit general enfront de les que són d'àmbit restringit i, finalment, les que es corresponen amb els registres formals enfront de les que ho fan amb els informals.

Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana, II: Morfologia (1993). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica.

Opuscle editat per l'Institut d'Estudis Catalans que continua la línia iniciada tres anys abans per a l'establiment d'una norma de llengua oral estàndard. Els principis inspiradors i els criteris de classificació de les formes són els mateixos que en l'opuscle de fonètica. Aquesta segona publicació tracta aspectes diversos relacionats amb la morfologia, ja sigui la morfologia no verbal: l'article, el substantiu i l'adjectiu, els demostratius, els possessius, els quantificadors i indefinits, els numerals i els pronoms personals; o la morfologia verbal: models de conjugacions regulars, els participis, *haver* i *ésser* i verbs que s'aparten dels models.

RABASSA, Lúdia (1995). *Phonétique, phonologie et morphologie nominale du catalan andorran: Le système et ses variations*. Tesis doctoral. Mecanoscrit. Tolosa.

Estudi sobre aspectes fonètics, fonològics i de la morfologia nominal del català nord-occidental parlat a Andorra. Es basa en divuit enquestes recents efectuades a sis poblacions (Pal, Arinsal, Ordino, Andorra, Encamp i Canillo) i distribuïdes en tres franges d'edat. S'estructura en tres capítols. El primer, dedicat a la fonètica i la fonologia, estudia aspectes del vocalisme tònic i àton i del consonantisme. Així, tracta les realitzacions tòniques de [e]/[ɛ] i de [o]/[ɔ] i les realitzacions de [a], [e] i [o] en posició àtona. Pel que fa al consonantisme, s'ocupa principalment dels processos d'ensordiment i de sonorització, de la realització africada o fricativa de les sibilants palatals, de les alternances [w]/[b], de la caiguda de consonants en posició final, de la simplificació de grups consonàntics i dels fenòmens de dissimilació. El segon capítol analitza l'elisió vocàlica per raons de fonètica sintàctica. El darrer estudia, d'una banda, la formació de gènere i nombre de substantius i d'adjectius i, d'una altra, la formació de l'article, dels possessius i dels demostratius. Conté un annex amb mapes i gràfics relatius a la distribució per edats dels fenòmens estudiats.

RECASENS I VIVES, Daniel (1993). *Fonètica i fonologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. (Biblioteca Universitària; 18)

Estudi de la fonètica descriptiva i de la fonologia del català oriental. Sistematitza aspectes poc estudiats, com els contactes vocàlics i els processos assimilatoris en grups consonàntics, tant a interior de mot com en mots en contacte. S'hi tenen en compte les diferències entre estils de parla acurats i col·loquials. El llibre s'obre amb una introducció a la fonètica articulatòria i a la fonologia i s'articula en cinc parts: el vocalisme en el domini del mot; hiats, diftongs i triftongs interiors de mot; hiats, diftongs i triftongs de mots en contacte; consonantisme, i suprasegmentals. Conté un apèndix de textos transcrits fonèticament.

ROVIRA BIDEGAIN, Jaume (s. a.). *Morfologia verbal regular algueressa*. Treball d'investigació. Mecanoscrit.

Estudi sobre la flexió verbal regular de l'alguerès segons el model proposat per Viaplana dins el marc de la gramàtica generativa. S'estructura en sis parts: la proposta de segmentació de les formes verbals recollides; la classificació raonada dels morfemes aïllats; la identificació de les regles fonològiques implicades en la seva representació fonètica; la representació fonològica subjacent de les formes estudiades; la formulació de les regles morfològiques d'assignació de morfemes, i el contingut de les entrades lèxiques. En destaca la identificació, per a aquest dialecte, de tres subclasses verbals dins de la classe I: sense extensió, amb extensió palatal i amb extensió velar.

TRÓ I CASACUBERTA, Jaume (1988). *Treballar en lingüística*. Gurb. [Editat per l'autor.]

Guiatge metodològic per a treballar científicament en el camp de la lingüística.

VENY I CLAR, Joan (1986). *Introducció a la dialectologia catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. (Biblioteca Universitària; 4)

Inicia l'obra un repàs als termes i als conceptes clau de la dialectologia. A continuació, el llibre introdueix les línies de recerca dialectològica seguides en la romanística i, en concret,

assajades per al català: els mètodes geogràfic, cultural, filològic i estructural. N'acompanya l'anàlisi amb la presentació dels resultats que cadascun ha obtingut per al català i amb la valoració dels problemes de les diferents vies. Conté també un apèndix dedicat a la dialectologia generativa i a la sociolingüística.

VENY I CLAR, Joan (1993). *Els parlars catalans: (Síntesi de dialectologia)*. 10a ed. corr. i augm. Palma de Mallorca: Moll. (Biblioteca Raixa; 128)

Obra de síntesi dels estudis dialectals del català. Conté una introducció sobre la formació històrica i l'àmbit geogràfic del català. El cos del llibre el forma la descripció detallada dels dialectes catalans, que segueix l'estructura bàsica següent: vocalisme tònic, vocalisme àton, consonantisme, morfosintaxi, lèxic i subdialectes. El clou un apèndix de textos dialectals.

VIAPLANA I LLEONART, Joaquim (1980). «Algunes consideracions sobre les formes pronominals clíiques del barceloní». *Anuario de Filología*, 6, p. 459-483.

Estudi de les formes pronominals clíiques corresponents al parlar barceloní. Postula com a forma fonològica dels pronoms febles catalans només el primer element consonàntic de cadascun. Considera que la sibilant que apareix en les formes plurals és la marca de nombre; que la vocal neutra de les formes femenines correspon al morf de gènere, i que la [i] dels datius de tercera persona és una marca de cas, que retrobem en els locatius. Pel que fa a la resta d'elements vocàlics, els justifica com a mers suports fonètics amb valor epentètic. Considera que l'anomenat pronom de tercera persona és, de fet, un article anafòric i n'ofereix una explicació d'acord amb la que, per a l'article determinat, havia proposat Badia i Margarit el 1973 («Morphosyntaxe catalane» a A. M. Badia i Margarit i G. Straka, *La linguistique catalane*, París, Klincksieck, p. 181-237).

— (1984). «La flexió verbal regular del valencià». A: CASANOVA, Emili [ed.]. *Miscel·lània Sanchis Guarner*, 1. València: Universitat de València, p. 391-407. [Reeditat i revisat a: FERRANDO, Antoni [ed.] (1992). *Miscel·lània Sanchis Guarner*, 3. València: Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 381-423.]

Descripció explícita i sistemàtica de les formes morfològiques dels verbs regulars (*cantar, batre, beure, sentir i servir*) del valencià apitxat. Es basa en el mètode de la dialectologia generativa i distingeix cinc fases d'anàlisi: la segmentació en morfs de les formes fonètiques, la classificació dels segments morfològics segons les relacions que estableixen amb els morfemes, l'obtenció de la forma fonològica dels morfs, la determinació de les regles morfològiques que els insereixen en l'estructura i, finalment, la formulació de les regles fonològiques i de desaccentuació que actuen fins a la consecució de la forma fonètica final. Les principals innovacions respecte de les anàlisis proposades anteriorment es deuen a l'atribució de caràcter morfològic als segments [r] del futur i el condicional, [í] de l'imperfet d'indicatiu i [k]/[g] dels verbs velaritzats.

— (1986). «Morfologia flexiva i flexió verbal catalana». *Llengua & Literatura*, 1, p. 385-403.

Viaplana aborda la descripció de les relacions morf-morfema en els sistemes flexius, basant-se en els verbs regulars catalans, amb l'objectiu de donar mecanismes formals

per a tractar aquestes relacions d'una manera descriptivament adequada dins d'un esquema generatiu. L'article analitza detalladament els paradigmes de *cantar*, *perdre*, *beure*, *sentir* i *servir* en català central: n'ofereix una segmentació morfològica i n'indica la representació fonològica dels morfs aïllats. Posteriorment, aquests són agrupats en sis classes, segons les unitats gramaticals amb què estan directament relacionats, i se'n determina l'ordre relatiu en el mot. Tanca l'article l'exposició explícita del mecanisme necessari per donar compte dels sistemes flexius en un marc generatiu.

VIAPLANA I LLEONART, Joaquim (1990-1991). «Comparació interdialectal i llengua». *Llengua & Literatura*, 4, p. 215-242.

Article que introdueix, en el domini de la filologia catalana, la comparació interdialectal feta segons el model generatiu, traslladant al terreny estrictament sincrònic la proposta presentada per Newton sobre els dialectes grecs (*The generative interpretation of dialect*, Cambridge, Cambridge University Press, 1972). L'article s'estructura en tres parts. En la primera, es dibuixa el marc teòric que dona suport a la comparació interdialectal amb mètodes generatius i es mostra el model de llengua que se'n deriva. Les altres dues recullen exemples de l'aplicació al català d'aquesta metodologia. El primer analitza el segment relacionat amb «passat indicatiu» en els verbs de la classe I, basant-se en els esquemes fonètics corresponents als grups dialectals meridional, nord-occidental i central. El segon exemple estudia les formes del clític de primera persona singular segons els contextos fonètics en què ocorren. N'identifica tres esquemes, pertanyents als grups dialectals barceloní i tarragoní, lleidatà i tortosí, i empordanès.

— (1991). «Sobre la flexió nominal en català». A: *Miscel·lània Jordi Carbonell*, 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 235-264. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; 23)

S'hi planteja una explicació del gènere i del nombre més satisfactòria que la descripció de la gramàtica tradicional, perquè es basa en els casos regulars i no en els irregulars i pren com a referència dades empíriques de la llengua. Deixant de banda el supòsit de l'existència d'un gènere masculí positiu i d'un nombre singular positiu, Viaplana parteix de la hipòtesi que [ə] és l'únic morf del morfema de femení i que [s] és l'únic morf del morfema de plural. Per a justificar aquesta postura, utilitza el mètode falsacionista i mostra com els aparents falsadors de la hipòtesi de partida són falsos.

— (1994). «Dialectologia generativa en l'àmbit morfofonològic: una perspectiva en els estudis dialectals». A: *Miscel·lània Germà Colon*, 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 311-332. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; 29)

Aquest article proposa una via d'aplicació de la dialectologia generativa en l'àmbit morfofonològic, mitjançant un seguit de reflexions teòriques i amb l'ajuda de tres exemples extrets de la morfologia verbal dels dialectes catalans: el morf de mode-temps per a l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la classe I, el morf de mode-temps per a la primera persona del singular del present de subjuntiu, i el morf de mode-temps per a la primera persona del singular de l'imperfet de subjuntiu. Viaplana emfatitza els avantatges de la distinció entre elements predictibles i impredecibles, base de la gramàtica generativa, perquè permet de singularitzar els fenòmens implicats realment en la diferenciació dialectal i d'establir una gradació de les diferències entre els dialectes, segons que es deguin

a l'existència de formes de base alternatives, a les regles que hi actuen o a l'ordre en què ho fan, fet que en facilita la comparació explícita.

VIAPLANA I LLEONART, Joaquim (1995). «Sobre la irregularitat verbal». *Caplletra*, 19, p. 333-348.

Revisió del concepte d'irregularitat verbal i classificació dels fenòmens que s'hi inclouen segons una nova terminologia. Per a la gramàtica tradicional és una irregularitat qualsevol desviació respecte del verb model, afecti l'arrel o les terminacions. Viaplana observa que, per definició, només pot ser irregular el que infringeix la regularitat i proposa la substitució del concepte tradicional *irregular* per *atípic*, en el sentit de minoritari estadísticament. Estableix una gradació entre: la simple atipicitat, si no s'afecta l'aplicació de cap regla; la irregularitat relativa, si una forma no és produïda per les regles de la classe verbal corresponent però ho és per alguna regla de la llengua, i la irregularitat absoluta, si per a produir-se una forma són necessaris mecanismes formals específics. El terme *irregular*, doncs, es reserva per als casos en què hi ha implicada una regla i s'inclou en el de *atípic*. Viaplana, a més, classifica les irregularitats segons el seu rang, la seva situació i el tipus d'element que afecten.

— (1996). «Els verbs regulars de la primera conjugació en el català nord-occidental: una descripció comparativa». A: *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*. Vol. III. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat: Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana, p. 311-339.

Descripció dels constituents profunds de les formes verbals regulars de la primera conjugació, que considera de manera integrada les varietats dels divuit caps de comarca nord-occidentals. Aquest article suposa un avenç en els estudis de comparació interdialectal i planteja la possibilitat d'assolir la quantificació de les diferències a través dels mecanismes de la gramàtica generativa. Té una introducció teòrica en què s'estableixen les diferències entre: la juxtaposició i la comparació de sistemes homogenis, segons que hi hagi o no simultaneïtat en l'examen; la comparació en el nivell superficial i en el nivell profund, segons que aquesta es realitzi entre els elements tal com apareixen físicament o entre els seus constituents primaris, i la comparació descriptiva enfront de la descripció comparativa, segons que s'admetin o no en la descripció de cada sistema raons extretes dels altres.

WHEELER, Max Woodfield (1985). «Els enllaços fònics: un nou plantejament». *Folia Phonetica*, 1, p. 159-174.

Article que té com a objectiu donar, en el marc de la teoria fonològica, una explicació global vàlida per als diferents tipus d'enllaços fònics propis de la fonètica sintàctica del català. L'autor hi adopta el punt de vista del fonèleg i no el del fonetista, i parteix d'una concepció de l'estructura sil·làbica basada en la fonologia mètrica. Donada una llista de deu tipus diferents d'enllaços fònics, Wheeler proposa dos tractaments teòrics amb l'objectiu de donar-ne una explicació global. La llista està elaborada tenint en compte els fenòmens del català estàndard «familiars» a l'autor i els «més remarcables» dels altres dialectes, i deixa de banda per manca d'informació la qüestió dels enllaços vocàlics en català occidental.

WHEELER, Max Woodfield (1987). «L'estructura fonològica de la síl·laba i del mot en català». A: *Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit*, 6. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 79-108. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; 14)

Com indica el títol, l'article estudia l'estructura fonològica de la síl·laba i del mot en català. Això implica definir quants i quins fonemes poden formar la síl·laba, en quin ordre poden situar-se i quines restriccions es produeixen en la seva combinació. Per a fer aquest estudi, Wheeler s'ajusta als principis aplicats al castellà per Harris (1983). Aquests es basen en la integració de la síl·laba en la teoria fonològica com a unitat bàsica i aplicats al català proporcionen anàlisis més satisfactoris de fenòmens com l'espírantització, l'epèntesi vocàlica, l'accent lèxic i la fonètica sintàctica.

8. Apèndix: transcripció de les dades

TAULA 187
Respostes de l'informant 1S. Flexió nominal

Grafia	MS	FS	MP	FP
-Ø/-a	gat	gat[a]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[a]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[a]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[a]	belg[a]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[a]	excursionist[a]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[a]	homicid[a]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[e]/[a]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[e]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 188
Respostes de l'informant 1S. Article i article anafòric

	_ + C	V + _ + C	_ + V	V + _	w + _
Article MS	el/əl	l	l	—	—
Art. anaf. MS	el	l	l	l	lo
Article MP	els	ls	elz	—	—
Art. anaf. MP	els	ls	elz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	la	la

TAULA 188 (Continuació)
Respostes de l'informant 1S. Article i article anafòric

	_ + C	V + _ + C	_ + V	V + _	w + _
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 189
Respostes de l'informant 1S. Pronoms febles

	_ + C	V + _ + C	_ + V	V + _	w + _ / nt + _
1a singular	əm	m	m	m	me
2a singular	et	t	t	t	te
Reflexiu	es	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne
1a plural	ens	ns	ənz	ns	nos
2a plural	us	ws	uz	—	wze

TAULA 190
Respostes de l'informant 1S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present	-o	-o	be[k]	-o	-éjfo
d'indicatiu	-es	-s	beu[s]	-s	-éjfes
	-a	-	beu	-	-éjɸ
	-ém	-ém	be[χém/βém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[χéw/βéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjfen
Imperfet	-áβa	-ía	bev[ía]	-ía	-ía
d'indicatiu	-áβes	-ies	bev[ies]	-ies	-ies
	-áβa	-ía	bev[ía]	-ía	-ía
	-áβem	-íem	bev[íem]	-íem	-íem
	-áβew	-íew	bev[íew]	-íew	-íew
	-áβen	-íen	bev[íen]	-íen	-íen
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréem	-réem	beu[réem]	-iréem	-iréem
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán

TAULA 190 (*Continuació*)
Respostes de l'informant 1S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Condicional	-aría	-ría	beu[ría]	-iría	-iría
	-aries	-ries	beu[ríes]	-iríes	-iríes
	-aría	-ría	beu[ría]	-iría	-iría
	-ariem	-ríem	beu[ríem]	-iríem	-iríem
	-ariew	-ríew	beu[ríew]	-iríew	-iríew
	-aríen	-ríen	beu[ríen]	-iríen	-iríen
Present de subjuntiu	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-is	-is	be[ɣis]	-is	-éjfis
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-ém	-ém	bev[ém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	bev[éw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjfin
Imperfet de subjuntiu	-és	-és	bev[és]	-ís	-ís
	-ésis	-ésis	bev[ésis]	-ísis	-ísis
	-és	-és	bev[és]	-ís	-ís
	-ésim	-ésim	bev[ésim]	-ísim	-ísim
	-ésiwi	-ésiwi	bev[ésiwi]	-ísiw	-ísiw
	-ésin	-ésin	be[βésin/ɣésin]	-ísin	-ísin
Imperatiu	-a	-	beu	-	-éjʃ
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-ém	-ém	bev[ém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjfin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	bev[én]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ɣút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 1S. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[e]riçó
 [e]mboirat
 [e]nsiam
 [e]scales
 [e]ixugar
 [e]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

co[jj]

TAULA 191
Respostes de l'informant 2S. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[a]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[a]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[a]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[a]	belg[a]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[a]	excursionist[a]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[a]	homicid[a]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[e]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[a]/[e]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 192
Respostes de l'informant 2S. Article i article anafòric

	<i>_ + C</i>	<i>V + _ + C</i>	<i>_ + V</i>	<i>V + _</i>	<i>w + _</i>
Article MS	el	l	l	—	—
Art. anaf. MS	el	l	l	l	lo
Article MP	els	ls	elz	—	—
Art. anaf. MP	els	ls	elz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	la	la
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 193
Respostes de l'informant 2S. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	em	m	m	m	me
2a singular	et	t	t	t	te
Reflexiu	es	s	s	s	se
Partitiu	en	n	n	n	ne
1a plural	ens	ns	enz	ns	nos
2a plural	us	ws	uz	—	ws/wze

TAULA 194
Respostes de l'informant 2S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present	-o	-o	be[k]	-o	-éjʃo
d'indicatiu	-es	-s	beu[s]	-s	-éjʃes
	-e	-	beu	-	-éjʃ
	-ém	-ém	bev[ém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	bev[éw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjʃen
Imperfet	-áβa	-ía	bev[ía]	-ía	-ía
d'indicatiu	-áβes	-ies	bev[ies]	-ies	-ies
	-áβe	-ía	bev[ía]	-ía	-ía
	-áβem	-iem	bev[iem]	-iem	-iem
	-áβew	-iew	bev[iew]	-iew	-iew
	-áβen	-ien	bev[ien]	-ien	-ien
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréem	-réem	beu[rém]	-irém	-irém
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aría	-ría	beu[ría]	-iría	-iría
	-aries	-ries	beu[ries]	-iries	-iries
	-aría	-ría	beu[ría]	-iría	-iría
	-ariem	-riem	beu[riem]	-iriem	-iriem
	-ariew	-riew	beu[riew]	-iriew	-iriew
	-arien	-rien	beu[rien]	-irien	-irien

TAULA 194 (Continuació)
 Respostes de l'informant 2S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present de subjuntiu	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-is	-is	be[ɣis]	-is	-éjfis
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjfin
Imperfet de subjuntiu	-és	-és	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésis	-ésis	be[ɣésis]	-ísis	-ísis
	-és	-és	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésim	-ésim	be[ɣésim]	-ísim	-ísim
	-ésiwi	-ésiwi	be[ɣésiwi]	-ísiw	-ísiw
	-ésin	-ésin	be[ɣésin]	-ísin	-ísin
Imperatiu	-a	-	beu	-	-éjɟ
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjfin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	be[ɣén]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ɣút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 2S. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[e]riçó
 [e]mboirat
 [e]nsiam
 [e]scales
 [ə]ixugar
 [e]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

cala[jɟ]

TAULA 195
Respostes de l'informant 3S. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[ə]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[ə]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[ə]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 196
Respostes de l'informant 3S. Article i article anafòric

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Article MS	əl	l	l	—	—
Art. anaf. MS	əl	l	l	l	lo
Article MP	əls	ls	əlz	—	—
Art. anaf. MP	əls	ls	əlz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 197
Respostes de l'informant 3S. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	əm	m	m	m	me
2a singular	ət	t	t	t	te
Reflexiu	əs	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne
1a plural	əns	ns	ənz	ns	nze
2a plural	us	ws	uz	—	ws

TAULA 198
Respostes de l'informant 3S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present d'indicatiu	-o	-o	be[k]	-o	-éjfo
	-es	-s	beu[s]	-s	-éjfes
	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-ém	-ém	be[βém/ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[βéw/ɣéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjʃen
Imperfet d'indicatiu	-áβə	-íə	be[βíə/ɣíə]	-íə	-íə
	-áβes	-íes	be[ɣíes]	-íes	-íes
	-áβe	-íe	be[ɣíə]	-íe	-íe
	-áβem	-íem	be[ɣíem]	-íem	-íem
	-áβew	-íew	be[ɣíew]	-íew	-íew
	-áβen	-íen	be[ɣíen]	-íen	-íen
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréem	-réem	beu[rém]	-irém	-irém
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-aríes	-ríes	beu[ríes]	-iríes	-iríes
	-aríe	-ríe	beu[ríe/ríə]	-iríe	-iríe
	-aríem	-ríem	beu[ríem]	-iríem	-iríem
	-aríew	-ríew	beu[ríew]	-iríew	-iríew
	-aríen	-ríen	beu[ríen]	-iríen	-iríen
Present de subjuntiu	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃi
	-is	-is	be[ɣis]	-is	-éjʃis
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjʃin
Imperfet de subjuntiu	-és	-és	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésis	-ésis	be[ɣésis]	-íses	-íses
	-és	-és	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésim	-ésim	be[ɣésim]	-ísim	-ísim
	-ésiwi	-ésiwi	be[ɣésiwi]	-ísiw	-ísiw
	-ésin	-ésin	be[ɣésin]	-ísin	-ísin

TAULA 198 (*Continuació*)
Respostes de l'informant 3S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjʃin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	be[ɣén]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ɣút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 3S. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[e]riçó
 [ə]mboirat
 [ə]nsiam
 [ə]scales
 [ə]ixugar
 [ə]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocàlica

cala[jʃ]

TAULA 199
Respostes de l'informant 4S. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[e]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[ə]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[ə]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 200
Respostes de l'informant 4S. Article i article anafòric

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Article MS	əl	l	l	—	—
Art. anaf. MS	əl	l	l	l	lo
Article MP	əls	ls	əlz	—	—
Art. anaf. MP	əls	ls	əlz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 201
Respostes de l'informant 4S. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	əm	m	m	m	me
2a singular	ət	t	t	t	te
Reflexiu	əs	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne
1a plural	əns	ns	ənz	ns	nze
2a plural	us	ws	uz	—	wze

TAULA 202
Respostes de l'informant 4S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present	-o	-o	be[k]	-o	-éjfo
d'indicatiu	-es	-s	beu[s]	-s	-éjjes
	-e	-	beu	-	-éjʃ
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjʃen
Imperfet	-áβə	-ía	be[ɣía/jə]	-ía	-ía
d'indicatiu	-áβes	-ies	be[ɣies/jes]	-ies	-ies
	-áβe	-ía	be[ɣie/je]	-ie	-ie
	-áβəm	-íəm	be[ɣíəm]	-íəm	-íəm
	-áβəw	-íəw	be[ɣíəw]	-íəw	-íəw
	-áβen	-ien	be[ɣíen/jen]	-ien	-ien

TAULA 202 (Continuació)
 Respostes de l'informant 4S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréu	-réu	beu[réu]	-iréu	-iréu
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-aríes	-ríes	beu[rís]	-iríes	-irís
	-aríe	-ríe	beu[rí]	-iríe	-irí
	-aríəu	-ríəu	beu[ríəu]	-iríəu	-iríəu
	-aríəw	-ríəw	beu[ríəw]	-iríəw	-iríəw
	-aríen	-ríen	beu[rín]	-iríen	-irín
Present de subjuntiu	-ə	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-is	-is	be[ɣis]	-is	-éjfis
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjfin
Imperfet de subjuntiu	-ésə	-ésə	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésis	-ésis	be[ɣésis]	-ísis	-ísis
	-és	-és	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésim	-ésim	be[ɣésim]	-ísim	-ísim
	-ésiw	-ésiw	be[ɣésəw]	-ísiw	-ísiw
	-ésin	-ésin	be[ɣésin]	-ísin	-ísin
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjɸ
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjfin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	be[ɣén]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ɣút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 4S. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[ə]riçó
[ə]mboirat
[ə]nsiam
[ə]scales
[ə]ixugar
[ə]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

co[jj]

TAULA 203
Respostes de l'informant 5S. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[ə]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[e]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[ə]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 204
Respostes de l'informant 5S. Article i article anafòric

	<i>_ + C</i>	<i>V + _ + C</i>	<i>_ + V</i>	<i>V + _</i>	<i>w + _</i>
Article MS	əl	l	l	—	—
Art. anaf. MS	əl	l	l	l	lo
Article MP	əls	ls	əlz	—	—
Art. anaf. MP	əls	ls	əlz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP		les		les	les

TAULA 205
Respostes de l'informant 5S. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	əm	m	m	m	me
2a singular	ət	t	t	t	te
Reflexiu	əs	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne
1a plural	əns	ns	ənz	ns	nos
2a plural	us	ws	uz	—	wze

TAULA 206
Respostes de l'informant 5S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present	-o	-o	be[k]	-o	-éjʃo
d'indicatiu	-əs	-s	beu[s]	-s	-éjʃes
	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjʃen
Imperfet	-áβə	-íə	bev[iə]	-íə	-íə
d'indicatiu	-áβes	-íes	bev[ies]	-íes	-íes
	-áβə	-íə	bev[iə]	-íə	-íə
	-áβom	-íom	bev[iom]	-íom	-íom
	-áβəw	-íəw	bev[iəw]	-íəw	-íəw
	-áβen	-íen	bev[ien]	-íen	-íen
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arén	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-aríes	-ríes	beu[ríes]	-iríes	-iríes
	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-aríom	-ríom	beu[ríom]	-iríom	-iríom
	-aríəw	-ríəw	beu[ríəw]	-iríəw	-iríəw
	-aríen	-ríen	beu[ríen]	-iríen	-iríen

TAULA 206 (Continuació)
 Respostes de l'informant 5S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present de subjuntiu	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃə
	-is	-is	be[ɣis]	-is	-éjʃis
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjʃin
Imperfet de subjuntiu	-és	-és	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésis	-ésis	be[ɣésis]	-ísis	-ísis
	-és	-és	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésim	-ésom	be[ɣésom]	-ísom	-ísim
	-ésiwi	-ésəw	be[ɣésiwi]	-ísiw	-ísiw
	-ésin	-ésin	be[ɣésin]	-ísin	-ísin
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjʃin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	be[ɣén]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ɣút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 5S. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[ə]riçó
 [ə]mboirat
 [ə]nsiam
 [ə]scales
 [ə]ixugar
 [ə]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

cala[jʃ]

TAULA 207
Respostes de l'informant 6S. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[u]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[e]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[ə]/[e]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[e]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 208
Respostes de l'informant 6S. Article i article anafòric

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Article MS	əl	l	l	—	—
Art. anaf. MS	əl	l	l	l	lu
Article MP	əls	ls	əlz	—	—
Art. anaf. MP	əls	ls	əlz	ls	lus
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 209
Respostes de l'informant 6S. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	əm	m	m	m	me
2a singular	ət	t	t	t	te
Reflexiu	əs	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne
1a plural	əns	ns	ənz	ns	nze
2a plural	us	s	uz	—	wze

TAULA 210
Respostes de l'informant 6S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present d'indicatiu	-u	-u	be[k]	-u	-éjfu
	-es	-s	beu[s]	-es	-éjfes
	-ə	-	beu	-e	-éjʃ
	-ém	-ém	be[jém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[jéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjʃen
Imperfet d'indicatiu	-áβə	-ía	be[χía]	-ía	-ía
	-áβes	-ies	be[χies]	-ies	-ies
	-áβə	-ía	be[χía]	-ía	-íe
	-áβəm	-iəm	be[χiəm]	-iəm	-iəm
	-áβəw	-iəw	bev[iəw]	-iəw	-iəw
	-áβen	-ien	bev[ien]	-ien	-ien
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréɱ	-réɱ	beu[réɱ]	-iréɱ	-iréɱ
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-əríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-arís	-ərís	beu[ríes]	-irís	-irís
	-arí	-ərí	beu[ríə]	-irí	-iríə
	-aríəɱ	-əríɱ	beu[ríəɱ]	-iríɱ	-iríəɱ
	-aríəw	-əríw	beu[ríəw]	-iríw	-iríw
	-arín	-ərín	beu[ríen]	-irín	-irín
Present de subjuntiu	-i	-i	be[χi/χə]	-i	-éjʃə
	-is	-is	be[χis]	-is	-éjʃis
	-i	-i	be[χi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[χém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[χéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[χin]	-in	-éjʃin
Imperfet de subjuntiu	-ésə	-ésə	be[χésə]	-ísə	-ísə
	-ésis	-ésis	be[χésis]	-ísis	-ísis
	-és	-és	be[χés]	-ís	-ís
	-éseɱ	-ésim	be[χésim]	-ísim	-ísim
	-ésew	-ésiɰ	be[χésiɰ]	-ísiɰ	-ísiɰ
	-ésin	-ésin	be[χésin]	-ísin	-ísin

TAULA 210 (*Continuació*)
Respostes de l'informant 6S. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjʃin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	be[ɣén]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ɣút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 6S. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[ə]riçó
[ə]mboirat
[ə]nsiam
[e]scales
[ə]ixugar
[ə]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocàlica

co[jʃ], ca[jʃ]ó

TAULA 211
Respostes de l'informant 1c. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[ə]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[ə]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[e]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 212
Respostes de l'informant 1c. Article i article anafòric

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Article MS	el	l	l	—	—
Art. anaf. MS	el	l	l	l	lo
Article MP	els	ls	elz	—	—
Art. anaf. MP	los	ls	elz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 213
Respostes de l'informant 1c. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	em	m	m	m	me
2a singular	et	t	t	t	ti
Reflexiu	es	s	s	s	se
Partitiu	en	n	n	n	ni
1a plural	ens	ns	enz	ns	nze/nos
2a plural	us	us	uz	—	βos

TAULA 214
Respostes de l'informant 1c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present	-o	-o	be[k]	-o	-éjfo
d'indicatiu	-es	-s	beu[s]	-s	-éjfes
	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-ém	-ém	be[yé m]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[yé w]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjʃen
Imperfet	-áβə	-íə	be[iβə]	-íə	-íə
d'indicatiu	-áβes	-íes	be[iβes]	-íes	-íes
	-áβə	-íə	be[iβə]	-íə	-íə
	-áβem	-íem	be[iβom]	-íem	-íem
	-áβew/áβow	-íew	be[iβow]	-íew	-íew
	-áβen	-íen	be[iβen]	-íen	-íen

TAULA 214 (*Continuació*)
Respostes de l'informant 1c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréu	-réu	beu[réu]	-iréu	-iréu
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-aríes	-ríes	beu[ríes]	-iríes	-iríes
	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-aríem	-ríem	beu[ríem]	-iríem	-iríem
	-aríew	-ríew	beu[ríew]	-iríew	-iríew
	-aríen	-ríen	beu[ríen]	-iríen	-iríen
Present de subjuntiu	-i	-ə	be[ɣə]	-i	-éjʃi
	-is	-is	be[ɣis]	-is	-éjʃis
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjʃin
Imperfet de subjuntiu	-ésə	-és	be[ɣésə]	-iyésə	-iyésə
	-éses	-ésis	be[ɣésis]	-iyéses	-iyéses
	-és	-és	be[ɣés]	-iyés	-iyés
	-ésom	-ésim	be[ɣésim]	-iyésim	-iyésim
	-ésow	-ésiow	be[ɣésiow]	-iyésew	-iyésiow
	-ésen	-ésin	be[ɣésin]	-iyésin	-iyésin
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-iyém	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-iyéw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjʃin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	be[ɣén]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ɣút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 1c. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[e]riçó
[e]mboirat
[e]nsiam
[e]scales
[ə]ixugar
[e]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

co[jj], ca[jj]ó

TAULA 215

Respostes de l'informant 2c. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[ə]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[ə]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[ə]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 216

Respostes de l'informant 2c. Article i article anafòric

	<i>_ + C</i>	<i>V + _ + C</i>	<i>_ + V</i>	<i>V + _</i>	<i>w + _</i>
Article MS	el	l	l	—	—
Art. anaf. MS	əl	l	l	l	lo
Article MP	els	ls	elz	—	—
Art. anaf. MP	els	ls	elz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 217
 Respostes de l'informant 2c. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	em	m	m	m	me
2a singular	ət	t	t	t	te
Reflexiu	əs	s	s	s	se
Partitiu	ən	n	n	n	ne
1a plural	əns	ns	ənz	ns	nos
2a plural	us	ws	uz	—	ws

TAULA 218
 Respostes de l'informant 2c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present	-o	-o	be[k]	-o	-éjfo
d'indicatiu	-es	-s	beu[s]	-s	-éjjes
	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjʃen
Imperfet	-áβə	-ía	be[jə]	-ía	-ía
d'indicatiu	-áβes	-ies	be[jes]	-ies	-ies
	-áβə	-ía	be[jə]	-ía	-ía
	-áβem	-iem	be[jem/iβom]	-iem	-iem
	-áβew	-iew	be[jew/iβow]	-iew	-iew
	-áβen	-ien	be[jen]	-ien	-ien
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréem	-réem	beu[rém]	-irém	-irém
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-aríes	-ríes	beu[ríes]	-iríes	-iríes
	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-aríem	-ríem	beu[ríem]	-iríem	-iríem
	-aríew	-ríew	beu[ríew]	-iríew	-iríew
	-aríen	-ríen	beu[ríen]	-iríen	-iríen

TAULA 218 (Continuació)
 Respostes de l'informant 2c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present de subjuntiu	-ə	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-is	-is	be[ɣis]	-is	-éjfiis
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjfin
Imperfet de subjuntiu	-és	-és	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésis	-ésis	be[ɣésis]	-íses	-íses
	-és	-és	be[ɣés]	-ís	-ís
	-ésim	-ésim	be[ɣésim]	-ísim	-ísim
	-ésiwi	-ésiwi	be[ɣésiwi]	-ísiw	-ísiw
	-ésin	-ésin	be[ɣésin]	-ísin	-ísin
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjfi
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjfi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjfin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	bev[én]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ɣút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 2c. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[e]riçó
 [e]mboirat
 [e]nsiam
 [e]scales
 [ə]ixugar
 [e]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

co[jʃ], ca[jʃ]ó

TAULA 219
Respostes de l'informant 3c. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[ə]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[ə]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[ə]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 220
Respostes de l'informant 3c. Article i article anafòric

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Article MS	əl/lo	l	l	—	—
Art. anaf. MS	el	l	l	l	lo
Article MP	los	ls	loz	—	—
Art. anaf. MP	əls	ls	əlz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 221
Respostes de l'informant 3c. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	em	m	m	m	me
2a singular	ət	t	t	t	ti
Reflexiu	əs	s	s	s	si
Partitiu	ən	n	n	n	ni
1a plural	mos	mos	mos	mos	mos
2a plural	əws	ws	əwz	—	ws

TAULA 222
Respostes de l'informant 3c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present d'indicatiu	-o	-o	be[k]	-o	-éjfo
	-es	-s	beu[s]	-s	-éjfes
	-e	-	beu	-	-éjʃ
	-ám	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-áw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjʃen
Imperfet d'indicatiu	-áβə	-íβə	be[íβə]	-íβə/iə	-íβə
	-áβes	-íβes	be[íβes]	-íβes	-íβes
	-áβe	-íβe	be[íβe]	-íβe	-íβe
	-áβom	-íβom	be[íβom]	-íβom	-íβom
	-áβow	-íβow	be[íβow]	-íβow	-íβow
	-áβen	-íβen	be[íβen]	-íβen	-íβen
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréu	-réu	beu[réu]	-iréu	-iréu
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-arís	-rís	beu[rís]	-irís	-irís
	-arí	-rí	beu[rí]	-irí	-irí
	-arím	-rím	beu[rím]	-irím	-irím
	-aríw	-ríw	beu[ríw]	-iríw	-iríw
	-arín	-rín	beu[rín]	-irín	-irín
Present de subjuntiu	-ə	-ə	be[jɣə]	-ə/i	-éjʃə
	-os	-os	be[jɣos]	-os	-éjʃos
	-o	-o	be[jɣo]	-o	-éjʃo/éjʃi
	-ém	-ém	be[jɣém]	-iyém	-iyém
	-éw	-éw	be[jɣéw]	-iyéw	-iyéw
	-on	-on	be[jɣon]	-on	-éjʃon
Imperfet de subjuntiu	-ésə	-ésə	be[ɣés]	-iyésə	-iyésə
	-éses	-éses	be[ɣéses]	-iyéses	-iyéses
	-és	-és	be[ɣés]	-iyés	-iyés
	-ésom	-ésom	be[jɣésom]	-iyésom	-iyésom
	-ésow	-ésow	be[jɣésow]	-iyésow	-iyésow
	-ésen	-ésen	be[jɣésen]	-iyésen/iyésin	-iyésen

TAULA 222 (*Continuació*)
Respostes de l'informant 3c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-i	-i	be[ɣi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[jɣém]	-iyém	-iyém
	-áw	-éw	be[jɣéw]	-iyéw	-iyéw
	-in	-in	be[ɣin]	-in	-éjʃin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	be[jɣén]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ɣút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 3c. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[ə]riçó
[ə]mboirat
[ə]nsiam
[ə]scales
[ə]ixugar
[ə]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

co[jʃ]

TAULA 223
Respostes de l'informant 4c. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[e]/[ə]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[e]/[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[ə]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[ə]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 224

Respostes de l'informant 4c. Article i article anafòric

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Article MS	lo	l	l	—	—
Art. anaf. MS	əl	l	l	l	lo
Article MP	los	ls	loz	—	—
Art. anaf. MP	əls/los	ls	əlz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 225

Respostes de l'informant 4c. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	əm	m	m	m	me
2a singular	ət/ti	t	t	t	ti
Reflexiu	əs	s	s	s	si
Partitiu	ne	n	n	n	ni
1a plural	əns/mos	mos	mos	ns/mos	mos
2a plural	us	ws	uz	—	wze

TAULA 226

Respostes de l'informant 4c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present	-o	-o	be[k]	-o	-é]ʃo
d'indicatiu	-es	-s	beu[s]	-s	-é]ʃes
	-e	-	beu	-	-é]ʃ
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-é]ʃen
Imperfet	-áβə	-íβə	be[βiə/iβə]	-íβə	-íβə
d'indicatiu	-áβes	-íβes	be[iβes]	-íβes	-íβes
	-áβe	-íβe	be[iβe]	-íβe	-íβe
	-áβom	-íβom	be[iβom]	-íβom	-íβom
	-áβow/áβəw	-íβow	be[iβəw]	-íβəw	-íβow
	-áβen	-íβen/iən	be[iβen]	-íβen	-íβen

TAULA 226 (*Continuació*)
Respostes de l'informant 4c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréu	-réu	beu[réu]	-iréu	-iréu
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-arís/aríes	-rís	beu[ríes/rís]	-irís	-irís/iríes
	-arí/aríe	-rí	beu[rí]	-irí	-irí/iríe
	-arím/aríom	-rím	beu[rím]	-irím	-irím
	-aríw/aríow	-ríw	beu[ríw]	-iríw	-iríw/iríəw
	-arín/aríen	-rín	beu[rín]	-irín	-irín
Present de subjuntiu	-ə	-ə	be[χə]	-ə/i	-éjʃə
	-os	-is/os	be[χos]	-os/is	-éjʃis
	-o	-o	be[χo]	-o/i	-éjʃi
	-ém	-ém/eχém	be[χém]	-ím	-iχém
	-éw	-éw/eχéw	be[χéw]	-íw	-iχéw
	-on	-in/on	be[χon]	-on/in	-éjʃin
Imperfet de subjuntiu	-ésə	-ésə	be[jχésə]	-iχésə	-iχésə
	-éses	-ésis	be[jχésis]	-iχésis	-iχésis
	-és	-és	be[jχés]	-iχés	-iχés
	-ésom	-ésom	be[jχésom]	-iχésom	-iχésom
	-ésow	-ésow	be[jχésow]	-iχésow	-iχésow
	-ésen	-ésen/ésin	be[jχésin]	-iχésen	-iχésen
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-i	-i			
	-ém	-eχém	be[χém]	-ím	-iχém
	-éw	-eχéw	be[χéw]	-íw	-iχéw
	-in	-in			
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én/eχén	be[χén]	-ín	-ín
	-át	-út	be[χút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 4c. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[e]riçó
[ə]mboirat
[ə]nsiam
[ə]scales
[ə]ixugar
[e]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

co[jj]

TAULA 227
Respostes de l'informant 5c. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[e]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[ə]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[e]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[e]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 228
Respostes de l'informant 5c. Article i article anafòric

	<i>_ + C</i>	<i>V + _ + C</i>	<i>_ + V</i>	<i>V + _</i>	<i>w + _</i>
Article MS	el	l	l	—	—
Art. anaf. MS	el	l	l	l	lo
Article MP	els	ls	elz	—	—
Art. anaf. MP	els	ls	elz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 229
Respostes de l'informant 5c. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	em	m	m	m	me
2a singular	et	t	t	t	ti
Reflexiu	es	s	s	s	se
Partitiu	en	n	n	n	ne
1a plural	ens	ns	ənz	ns	nos
2a plural	us	ws	uz	—	βos

TAULA 230
Respostes de l'informant 5c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present	-o	-o	be[k]	-o	-éjʃo
d'indicatiu	-es	-s	beu[s]	-s	-éjʃes
	-e	-	beu	-	-éjʃ
	-ém	-ém	bev[ém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ýéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjʃen
Imperfet	-áβə	-íə	bev[iə]	-íβə/iə	-íβə
d'indicatiu	-áβes	-ies	bev[ies]	-íβes/ies	-íβes
	-áβe	-íə	bev[ie/iə]	-íβe	-íβe
	-áβəm	-iəm	bev[iem]	-íβəm	-íβem
	-áβəw	-iəw	bev[iew]	-íβow/iβew	-íew
	-áβen	-ien	bev[ien]	-íβen	-íen
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréɪm	-réɪm	beu[rém]	-irém	-irém
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-aríes	-ríes	beu[ríes]	-iríes	-iríes
	-aríə	-ríə	beu[ríe]	-iríe	-iríe
	-aríəm	-ríəm	beu[ríəm]	-iríem	-iríəm
	-aríəw	-ríəw	beu[ríəw]	-iríəw	-iríəw
	-aríen	-ríen	beu[ríen]	-iríen	-iríen

TAULA 230 (Continuació)
 Respostes de l'informant 5c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present de subjuntiu	-i	-i	be[χi]	-i	-éjʃə
	-is	-is	be[χis]	-is	-éjʃis/éjʃos
	-i	-i	be[χi]	-i	-éjʃi/éjʃo
	-ém	-ém	be[χém]	-iyém	-iyém/im
	-éw	-éw	be[χéw]	-iyéw	-iyéw/iw
	-in	-in	be[χin]	-in	-éjʃon
Imperfet de subjuntiu	-és	-és	be[χés]	-iyés	-iyés/iyésə
	-éses	-éses	be[χésis]	-iyéses	-iyéses
	-és	-és	be[χés]	-iyés	-iyés
	-ésem	-ésem	be[χésem]	-iyésim	-iyésəm
	-ésew	-ésew	be[χésew]	-iyésiww	-iyésəw
	-ésen	-ésen	be[χésen]	-iyésen	-iyésen
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-i	-i	be[χi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[χém]	-iyém	-iyém
	-éw	-éw	be[χéw]	-iw/iyéw	-iyéw
	-in	-in	be[χin]	-in	-éjʃin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	bev[én]	-ín	-ín
	-át	-út	be[χút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 5c. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ε, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[e]riçó
 [e]mboirat
 [ə]nsiam
 [ə]scales
 [ə]ixugar
 [ə]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

ca[jʃ]ó, cala[jʃ]

TAULA 231
Respostes de l'informant 6c. Flexió nominal

<i>Grafia</i>	<i>MS</i>	<i>FS</i>	<i>MP</i>	<i>FP</i>
-Ø/-a	gat	gat[ə]	gats	gat[e]s
-Ø/-a	gos	goss[ə]	goss[o]s	goss[e]s
-e/-a	pobr[e]	pobr[ə]	pobr[e]s	pobr[e]s
-a	belg[ə]	belg[ə]	belgu[e]s	belgu[e]s
-ista	excursionist[e]	excursionist[ə]	excursionist[e]s	excursionist[e]s
-cida	homicid[e]	homicid[ə]	homicid[e]s	homicid[e]s
-e	alegr[e]	alegr[e]	alegr[e]s	alegr[e]s
-ble	amabl[e]	amabl[e]	amabl[e]s	amabl[e]s
-aire	xerrair[e]	xerrair[ə]	xerrair[e]s	xerrair[e]s

TAULA 232
Respostes de l'informant 6c. Article i article anafòric

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _$
Article MS	əl/lo	l	l	—	—
Art. anaf. MS	əl	l	l	l	lo
Article MP	los	ls	loz	—	—
Art. anaf. MP	əls	ls	əlz	ls	los
Article FS	la	la	l	—	—
Art. anaf. FS	la	la	l	lə	lə
Article FP	les	les	lez	—	—
Art. anaf. FP	les	les	lez	les	les

TAULA 233
Respostes de l'informant 6c. Pronoms febles

	$_ + C$	$V + _ + C$	$_ + V$	$V + _$	$w + _ / nt + _$
1a singular	əm	m	m	m	me
2a singular	ət	t	t	t	ti
Reflexiu	se	s	s	s	si
Partitiu	ən	n	n	n	ni
1a plural	əns	ns	ənz	ns	mos
2a plural	us	ws	uz	—	ws

TAULA 234
Respostes de l'informant 6c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Present d'indicatiu	-o	-o	be[k]	-o	-éjfo
	-es	-s	beu[s]	-s	-éjfes
	-e	-	beu	-	-éjfi
	-ém	-ém	be[jém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[jéw]	-íw	-íw
	-en	-en	beu[en]	-en	-éjfen
Imperfet d'indicatiu	-áβə	-iβə/iə	be[iβə]	-iβə	-iβə
	-áβes	-iβes/ies	be[iβes]	-iβes/ies	-iβes
	-áβe	-iβe/ie	be[iβe]	-iβe	-iβe/ie
	-áβəm	-iβəm/iəm	be[iβəm]	-iβəm/iəm	-iβəm
	-áβəw	-iβəw/iəw	be[iβəw]	-iβəw	-iβəw
	-áβen	-iβen/ien	be[iβen]	-iβen	-iβen
Futur	-aré	-ré	beu[ré]	-iré	-iré
	-arás	-rás	beu[rás]	-irás	-irás
	-ará	-rá	beu[rá]	-irá	-irá
	-aréəm	-réəm	beu[rém]	-irém	-irém
	-aréw	-réw	beu[réw]	-iréw	-iréw
	-arán	-rán	beu[rán]	-irán	-irán
Condicional	-aríə	-ríə	beu[ríə]	-iríə	-iríə
	-arís	-rís	beu[rís]	-irís	-iries/irís
	-arí	-rí	beu[rí]	-irí	-irí
	-arím	-rím	beu[rím]	-irím	-irím
	-aríw	-ríw	beu[ríw]	-iríw	-iríw
	-arín	-rín	beu[rín]	-irín	-irín
Present de subjuntiu	-i	-ə/i	be[ɣə]	-ə	-éjɣə
	-is	-is/os	be[ɣis]	-os	-éjɣis
	-i	-i/o	be[ɣi]	-o	-éjɣi
	-ém	-ém	be[ɣém]	-ím	-ím
	-éw	-éw	be[ɣéw]	-iɣéw	-íw
	-in	-in/on	be[ɣin]	-on	-éjɣin
Imperfet de subjuntiu	-és	-ésə	be[ɣés]	-iɣésə	-iɣésə
	-ésis	-éses/ésis	be[jɣésis]	-iɣéses	-iɣéses
	-és	-és	be[jɣés]	-iɣés/is	-iɣés
	-ésəm	-ésəm	be[jɣésəm]	-ísem	-iɣésəm
	-ésəw/ésiw	-ésəw	be[jɣésəw]	-ísew	-iɣésəw
	-ésen	-ésen	be[jɣésen/jɣésin]	-ísen	-iɣésen

TAULA 234 (*Continuació*)
Respostes de l'informant 6c. Flexió verbal

<i>Temps</i>	<i>Classe I</i>	<i>Classe II [-ext]</i>	<i>Classe II [+ext]</i>	<i>Classe III [-ext]</i>	<i>Classe III [+ext]</i>
Imperatiu	-ə	-	beu	-	-éjʃ
	-i	-i	be[jʝi]	-i	-éjʃi
	-ém	-ém	be[jʝém]	-iʝém	-iʝém
	-éw	-éw	be[jʝéw]	-íw	-íw
	-in	-in	be[jʝin/ʝin]	-in	-éjʃin
Formes impersonals	-á	-re	beu[re]	-í	-í
	-án	-én	be[ʝén]	-ín	-ín
	-át	-út	be[ʝút]	-ít	-ít

Respostes de l'informant 6c. Aspectes fonètics complementaris

1) Tractament de /ɛ, e/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura

[ə]riçó
 [ə]mboirat
 [ə]nsiam
 [ə]scales
 [ə]ixugar
 [ə]xamen

2) Segregació de iod per la sibilant prepalatal sorda postvocalica

ca[jʃ]ó, cala[jʃ]

Índex general

AGRAÏMENTS	9
ABREVIACIONS	11
PÒRTIC	13
1. INTRODUCCIÓ: CAP A L'ESTUDI DEL NORD-OCCIDENTAL	15
1.1. Presentació	15
1.1.1. Problemàtica: la situació actual del català nord-occidental	15
1.1.2. Possibilitats d'estudi lingüístic	19
1.1.3. Hipòtesis de treball	20
1.1.4. Objectius	21
1.1.5. Planificació	22
1.2. Fenòmens estudiats i elaboració del qüestionari	22
1.2.1. Objecte d'estudi de la morfologia	22
1.2.2. Delimitació del camp d'estudi	24
1.2.3. El qüestionari	25
1.2.3.1. Flexió nominal	26
1.2.3.2. Cliticització: articles i articles anafòrics	30
1.2.3.3. Cliticització: pronoms febles	33
1.2.3.4. Flexió verbal	38
1.2.3.5. Aspectes fonètics complementaris	52
1.3. Disseny del treball de camp	53
1.3.1. Disseny de la xarxa geogràfica	54
1.3.2. Caracterització dels informants	54
1.3.3. Primera fase de l'estudi	55
1.4. Metodologia	55
1.4.1. Transcripció	56
1.4.1.1. Signes fonètics utilitzats	56

1.4.1.2.	Nivell de transcripció	58
1.4.1.3.	Presentació de les transcripcions	62
1.4.2.	Constitució de les bases de dades	63
1.4.2.1.	La base de dades de localitats	63
1.4.2.2.	La base de dades d'informants	64
1.4.2.3.	La base de dades de respostes	65
1.4.2.4.	Maneig de les bases de dades	66
1.4.3.	Anàlisi lingüística de les dades	68
1.4.3.1.	Principis de la dialectologia generativa	68
1.4.3.2.	Objectius de la dialectologia generativa	71
1.4.3.3.	Metodologia de la dialectologia generativa	71
1.4.4.	Establiment de les variables	74
1.4.5.	Distribució de variants entre els enquestats	75
1.4.6.	Resultats, conclusions i perspectives	75
1.4.7.	Reformulació dels objectius	76
2.	PRIMERA FASE: LA SEU D'URGELL I COLL DE NARGÓ	77
2.1.	Recollida del material	77
2.1.1.	Desplaçaments	77
2.1.2.	Localització dels informants	77
2.1.3.	Realització de les enquestes	79
2.2.	Notícia de la comarca	79
2.2.1.	L'Alt Urgell	79
2.2.1.1.	Localització	79
2.2.1.2.	Població	80
2.2.1.3.	Economia	82
2.2.2.	La Seu d'Urgell	86
2.2.3.	Coll de Nargó	87
2.2.4.	Reformulació de les hipòtesis de treball	87
2.3.	Fitxes dels informants	89
2.3.1.	Els informants de la Seu d'Urgell	89
2.3.2.	Els informants de Coll de Nargó	91
3.	FLEXIÓ NOMINAL	99
3.1.	Punt de partida	99
3.1.1.	Introducció	99
3.1.2.	El caràcter morfològic dels morfemes de gènere i nombre: propostes	100
3.1.3.	La contribució de la fonologia no lineal	105
3.2.	Delimitació de l'àmbit d'estudi	110
3.3.	Anàlisi per al català central	111
3.4.	Descripció de les nostres dades	115
3.4.1.	Un cas paradigmàtic	115
3.4.2.	Adjectius que gràficament presenten les terminacions <i>-e/-a</i>	117
3.4.3.	Adjectius gràficament invariables en <i>-a</i>	118

3.4.4.	Adjectius gràficament invariables en <i>-ista</i>	119
3.4.5.	Adjectius gràficament invariables en <i>-cida</i>	123
3.4.6.	Adjectius gràficament invariables en <i>-e</i>	124
3.4.7.	Adjectius gràficament invariables en <i>-ble</i>	125
3.4.8.	Adjectius gràficament invariables en <i>-aire</i>	126
3.5.	Síntesi de les anàlisis proposades	127
3.6.	Comparació amb el català central	130
3.7.	Conclusió	135
3.8.	Estudi comparatiu de la flexió de gènere en els enquestats	139
3.8.1.	Diferències morfològiques	140
3.8.2.	Diferències fonològiques	141
3.8.2.1.	Variable 1: tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta en la forma masculina dels adjectius	141
3.8.2.2.	Variable 2: tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta	143
4.	CLITICITZACIÓ	147
4.1.	Delimitació de l'àmbit d'estudi	147
4.2.	Punt de partida	150
4.2.1.	L'article i l'article anafòric	150
4.2.2.	Els pronoms febles	151
4.3.	Anàlisi de les dades: l'article	154
4.3.1.	Inventari de variants fonètiques	154
4.3.2.	L'article en situació proclítica	155
4.3.2.1.	Les formes [l], [ls]/[lz], [la] i [les]/[lez]	156
4.3.2.2.	Les formes [lo], [el], [əl] i [los]/[loz], [els]/[elz], [əls]/[əlz]	159
4.3.3.	L'article anafòric en situació enclítica	167
4.4.	Anàlisi de les dades: els pronoms febles	172
4.4.1.	Inventari de variants fonètiques	172
4.4.2.	Formes dels clítics en els contextos que permeten la sil·labificació	174
4.4.3.	Formes dels clítics en els contextos que no permeten la sil·labificació	176
4.4.3.1.	Els pronoms <i>em</i> , <i>et</i> , <i>es</i> i <i>en</i>	176
4.4.3.2.	El pronom <i>ens</i>	181
4.4.3.3.	El pronom <i>us</i>	186
4.5.	Sistematització de les anàlisis proposades	193
4.5.1.	Elements estructurals que intervenen en la cliticització	193
4.5.1.1.	Coincidències totals	193
4.5.1.2.	Divergències totals	194
4.5.1.3.	Coincidències/divergències parcials	195
4.5.2.	Sistemes alternatius de cliticització	198
4.5.3.	Adscripció dialectal dels sistemes identificats	203
4.6.	Estudi comparatiu de la cliticització en els enquestats	204
4.6.1.	Establiment de les variables	206
4.6.2.	Llista de variants	207

4.6.3.	Distribució de les variants entre els enquestats	208
4.6.3.1.	Variable 3: forma fonològica del clític de 1a pl.	209
4.6.3.2.	Variable 4: tipus d'epèntesi per a l'article determinat en posició proclítica	210
4.6.3.3.	Variable 5: posició d'inserció de l'epèntesi en els pronoms febles no plurals en proclisi	212
4.6.3.4.	Variable 6: tipus d'epèntesi per a inserir per la dreta en els pronoms febles no plurals	213
4.6.3.5.	Variable 7: admissibilitat de /w + n/ en posició de rim medial	214
4.6.3.6.	Variable 8: tractament en enclisi de /w/ corresponent al pronom de 2a pl.	216
4.6.3.7.	Variable 9: tractament de /e/ i /ɛ/ subjacents en síllaba inicial àtona sense obertura	217
4.6.4.	Revisió de les anàlisis proposades	218
5.	FLEXIÓ VERBAL	223
5.1.	Punt de partida	223
5.1.1.	La proposta de Mascaró (1985)	223
5.1.2.	La proposta de Viaplana (1984, 1986)	224
5.1.3.	Comparació de Mascaró (1985) i Viaplana (1984, 1986)	225
5.1.3.1.	Persona vs. nombre-persona	225
5.1.3.2.	Radical vs. arrel i extensió	226
5.1.3.3.	Morfema de conjugació vs. extensió i tema	227
5.1.3.4.	Morfema de temps vs. futur i mode-temps	228
5.1.4.	El segment [ə] de 3a pl. del present d'indicatiu: epèntesi o segment morfològic?	229
5.2.	Delimitació de l'àmbit d'estudi	240
5.3.	Anàlisi de les dades	243
5.3.1.	Entrades lèxiques	243
5.3.2.	El segment de futur	246
5.3.3.	Els segments del tipus nombre-persona	247
5.3.4.	Els segments del tipus tema	247
5.3.4.1.	Els segments del tipus tema per a la classe III	247
5.3.4.2.	Els segments del tipus tema per a la classe II	248
5.3.4.3.	Els segments del tipus tema per a la classe I	251
5.3.5.	Els segments del tipus extensió	254
5.3.5.1.	L'increment palatal	254
5.3.5.2.	L'increment velar	255
5.3.5.3.	Altres increments	258
5.3.6.	Els segments del tipus mode	277
5.3.7.	Els segments del tipus mode-temps	279
5.3.7.1.	Futur real	279
5.3.7.2.	Condicional o futur hipotètic	281
5.3.7.3.	Imperfet d'indicatiu	288

5.3.7.4.	Present d'indicatiu	296
5.3.7.5.	Present de subjuntiu	301
5.3.7.6.	Imperatiu	304
5.3.7.7.	Imperfet de subjuntiu	306
5.4.	Síntesi de les anàlisis proposades	312
5.4.1.	Entrades lèxiques	313
5.4.2.	Regles morfològiques assignadores de morf	314
5.4.2.1.	Morf del tipus extensió	314
5.4.2.2.	Morf del tipus tema	314
5.4.2.3.	Morf del tipus mode	315
5.4.2.4.	Morf de futur	315
5.4.2.5.	Morf del tipus mode-temps	315
5.4.2.6.	Morf del tipus nombre-persona	317
5.4.3.	Regles fonològiques generadores de formes fonètiques	317
5.5.	Estudi comparatiu de la flexió verbal en els enquestats	318
5.5.1.	Llista de variables	318
5.5.1.1.	Regles morfològiques d'assignació de morf	319
5.5.1.2.	Regles fonològiques	319
5.5.2.	Llista de variants	320
5.5.2.1.	Per a les variables morfològiques	320
5.5.2.2.	Per a les variables fonològiques	320
5.5.3.	Distribució de les variants morfològiques entre els enquestats	322
5.5.3.1.	Variable 10: morf de tema de la classe I per a 1a pl. i 2a pl. del present d'indicatiu i 2a pl. de l'imperatiu	322
5.5.3.2.	Variable 11: morf de mode-temps per a 2a sing. i 3a sing. del present d'indicatiu de la classe III [-ext]	324
5.5.3.3.	Variable 12: morf de mode-temps per a l'imperfet d'indicatiu de les classes II i III	327
5.5.3.4.	Variable 13: morf de mode-temps per a totes les persones del futur hipotètic excepte 1a sing.	330
5.5.3.5.	Variable 14: morf de mode-temps per a la 1a sing. del present de subjuntiu	331
5.5.3.6.	Variable 15: morf de mode-temps per a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present de subjuntiu	334
5.5.3.7.	Variable 16: morf de mode-temps per a la 1a sing. de l'imperfet de subjuntiu	336
5.5.3.8.	Variable 17: morf de mode-temps per a totes les persones de l'imperfet de subjuntiu excepte 1a sing. i 3a sing.	338
5.5.4.	Comentaris sobre la distribució de les variants morfològiques	341
5.5.4.1.	Grau de vitalitat de les diferents variants morfològiques	341
5.5.4.2.	Comparació per franges d'edat dins de la Seu d'Urgell	348
5.5.4.3.	Evolució de les variables estudiades a la Seu d'Urgell	349
5.5.4.4.	Comparació per franges d'edat dins de Coll de Nargó	350
5.5.4.5.	Evolució de les variables estudiades a Coll de Nargó	352
5.5.4.6.	Comparació dels resultats de la Seu i Coll de Nargó	353

5.5.5. Distribució de les variants fonològiques entre els enquestats	357
5.5.5.1. Variable 18: tractament de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta en formes verbals de 3a sing.	357
5.5.5.2. Variable 19: tractament de /a/ i /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /m/	359
5.5.5.3. Variable 20: tractament de /a/ i /e/ subjacents en síl·laba final àtona travada per /w/	363
6. CLOENDA	367
6.1. Resultats	367
6.2. Conclusions	371
6.3. Perspectives	374
7. BIBLIOGRAFIA	375
8. APÈNDIX: TRANSCRIPCIÓ DE LES DADES	385
ÍNDEX GENERAL	419
ÍNDEX DE TAULES	425

Índex de taules

TAULA 1.	Cas paradigmàtic de flexió nominal	26
TAULA 2.	Flexió nominal amb epèntesi velar en la realització del masculí plural	26
TAULA 3.	Noms en què el masculí gràficament té la terminació <i>-e</i> i el femení gràficament té la terminació <i>-a</i>	27
TAULA 4.	Noms gràficament invariables en <i>-a</i>	27
TAULA 5.	Noms gràficament invariables en <i>-ista</i>	27
TAULA 6.	Noms gràficament invariables en <i>-cida</i>	27
TAULA 7.	Noms gràficament invariables en <i>-e</i>	28
TAULA 8.	Noms gràficament invariables en <i>-ble</i>	28
TAULA 9.	Noms gràficament invariables en <i>-aire</i>	28
TAULA 10.	Resum dels casos de flexió nominal considerats	28
TAULA 11.	Variants contextuais de la forma estàndard dels articles i dels articles anafòrics	31
TAULA 12.	Tipus de formes dels pronoms febles	34
TAULA 13.	Variants contextuais de la forma estàndard del pronom personal de 1a persona	35
TAULA 14.	Variants contextuais de la forma estàndard del pronom personal de 2a persona	35
TAULA 15.	Variants contextuais de la forma estàndard del pronom reflexiu	35
TAULA 16.	Variants contextuais de la forma estàndard del pronom partitiu	35
TAULA 17.	Variants contextuais de la forma estàndard dels pronoms personals de 1a i 2a persona, del reflexiu i del partitiu	36
TAULA 18.	Temps verbals simples	38
TAULA 19.	Signes de l'alfabet fonètic internacional utilitzats	56
TAULA 20.	Formes fonètiques dels adjectius triats en català central	112
TAULA 21.	Anàlisi de la naturalesa de la vocal final en català central	115
TAULA 22.	Cas paradigmàtic de flexió nominal. Formes fonètiques obtingudes dels informants	116
TAULA 23.	Cas paradigmàtic de flexió nominal. Segmentació morfològica dels esquemes 1 i 2	116

TAULA 24.	Adjectius acabats en <i>-e/-a</i> . Formes fonètiques obtingudes dels informants	117
TAULA 25.	Adjectius gràficament invariables acabats en <i>-a</i> . Formes fonètiques obtingudes dels informants	118
TAULA 26.	Adjectius gràficament invariables acabats en <i>-ista</i> . Formes fonètiques obtingudes dels informants	119
TAULA 27.	Adjectius gràficament invariables acabats en <i>-cida</i> . Formes fonètiques obtingudes dels informants	123
TAULA 28.	Adjectius gràficament invariables acabats en <i>-e</i> . Formes fonètiques obtingudes dels informants	124
TAULA 29.	Adjectius gràficament invariables acabats en <i>-ble</i> . Formes fonètiques obtingudes dels informants	126
TAULA 30.	Adjectius gràficament invariables acabats en <i>-aire</i> . Formes fonètiques obtingudes dels informants	127
TAULA 31.	Anàlisi dels adjectius amb el radical acabat en /a/ àtona	128
TAULA 32.	Anàlisi dels adjectius amb acabament contrari a la fonotaxi del català que reben la marca de femení	129
TAULA 33.	Anàlisi dels adjectius amb acabament contrari a la fonotaxi del català que no reben la marca de femení	130
TAULA 34.	Comportaments alternatius per a <i>amable</i> i <i>xerraire</i>	130
TAULA 35.	Comparació del comportament de les formes femenines de <i>belga</i> , <i>excursionista</i> i <i>homicida</i> en central i en nord-occidental	132
TAULA 36.	Comparació del comportament de la forma femenina de <i>pobre</i> en central i en nord-occidental	133
TAULA 37.	Comparació del comportament de la forma femenina de <i>alegre</i> en central i en nord-occidental	133
TAULA 38.	Comparació, amb les nord-occidentals, de les formes masculines centrals acabades en [ə] no justificable epentèticament	134
TAULA 39.	Comparació, amb les nord-occidentals, de les formes masculines centrals acabades en [ə] justificable epentèticament	135
TAULA 40.	Anàlisi de femenins nord-occidentals corresponents a formes centrals en -[ə]	138
TAULA 41.	Anàlisi de masculins nord-occidentals corresponents a formes centrals en -[ə]	138
TAULA 42.	Diferències de flexió de gènere entre els enquestats	139
TAULA 43.	Distribució entre els enquestats de marques idiosincràtiques per als adjectius en <i>-ble</i> i <i>-aire</i>	140
TAULA 44.	Distribució entre els enquestats de la regla fonològica morfològicament condicionada RFm1	141
TAULA 45.	Distribució de la variant reduïda i de la variant inalterada de /a/ àtona final entre els enquestats	144
TAULA 46.	Segmentació de l'article en català central segons Mascaró (1985)	150
TAULA 47.	Segmentació de l'article en català central segons Viaplana (1980) i Lloret i Viaplana (1996)	151
TAULA 48.	Formes fonològiques dels pronoms febles segons Mascaró (1985)	152

TAULA 49.	Formes fonològiques dels pronoms febles segons Viaplana (1980) i Lloret i Viaplana (1996)	153
TAULA 50.	Variants fonètiques de l'article masculí, segons el context, en el conjunt dels enquestats	154
TAULA 51.	Variants fonètiques de l'article femení, segons el context, en el conjunt dels enquestats	155
TAULA 52.	Segmentació de les formes flectives de l'article (casos sense variació)	156
TAULA 53.	Anàlisi de les formes fonètiques de l'article (casos sense variació)	158
TAULA 54.	Paradigma flexiu de <i>gos/gossa</i> en els diversos informants	161
TAULA 55.	Inserció d'epèntesi en el masculí dels adjectius <i>pobre, alegre, amable</i> i <i>xerraire</i>	161
TAULA 56.	Segmentació de les formes de l'article masculí amb l'epèntesi habitual	163
TAULA 57.	Segmentació de les formes de l'article masculí amb l'epèntesi condicionada	165
TAULA 58.	Anàlisi de les formes fonètiques de l'article (casos amb variació)	166
TAULA 59.	Variants obtingudes per a l'article anafòric en posició proclítica i enclítica	167
TAULA 60.	Formes de l'article anafòric sense vocal de suport (posició enclítica)	168
TAULA 61.	Anàlisi de les formes enclíiques de l'article anafòric que no duen epèntesi	168
TAULA 62.	Anàlisi de les formes enclíiques de l'article anafòric que duen epèntesi	170
TAULA 63.	Model 1 de realització de l'article masculí	171
TAULA 64.	Model 2 de realització de l'article masculí	171
TAULA 65.	Variants fonètiques dels pronoms febles per al conjunt dels informants	173
TAULA 66.	Formes clíiques en els contextos sense coexistència de variants	174
TAULA 67.	Formes dels pronoms clíics plurals precedits de vocal	174
TAULA 68.	Formes dels pronoms de 1a i 2a persona del singular, reflexiu i partitiu	176
TAULA 69.	Anàlisi de les variants dels pronoms <i>em, et, es i en</i>	179
TAULA 70.	Variants del pronom de primera persona <i>ens</i> entre els informants	181
TAULA 71.	Respostes dels informants per a les formes <i>espereu-nos</i> i <i>compreu-ne</i>	183
TAULA 72.	Anàlisi de les variants del pronom feble de 1a persona del plural	185
TAULA 73.	Formes plurals del pronom de segona persona	186
TAULA 74.	Formes empordaneses dels pronoms febles plurals	190
TAULA 75.	Anàlisi de les variants del pronom feble de 2a persona del plural	191
TAULA 76.	Sistemes d'inserció d'epèntesis	195
TAULA 77.	Respostes dels informants per als pronoms febles de 1a i 2a persona plural darrere de [w]	197
TAULA 78.	Sistemes alternatius de cliticització. Sistema 1	201
TAULA 79.	Sistemes alternatius de cliticització. Sistema 2	201
TAULA 80.	Sistemes alternatius de cliticització. Sistema 3	202
TAULA 81.	Sistemes alternatius de cliticització. Sistema 4	202
TAULA 82.	Sistemes de cliticització usats pels informants de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó	205
TAULA 83.	Comparació dels sistemes de cliticització en els contextos _ + C i w + _	208

TAULA 84.	Distribució de les variants /n/ i /m/ de la forma de base del clític de primera persona del plural	209
TAULA 85.	Distribució de les variants [e] i [o] per a l'epèntesi de l'article determinat en posició proclítica	211
TAULA 86.	Distribució de les variants de posició d'inserció de l'epèntesi en els pronoms febles no plurals en proclisi	213
TAULA 87.	Distribució de les variants del tipus d'epèntesi per a inserir per la dreta en els pronoms febles no plurals	214
TAULA 88.	Distribució de l'admissibilitat o no de /w + n/ en posició de rim medial	215
TAULA 89.	Distribució de les variants enclítiques [β] i [w] de /w/ corresponent al pronom de 2a persona del plural	216
TAULA 90.	Distribució de [e] i [ə] com a resultat de /e/ i /ε/ subjacents en síl·laba inicial àtona sense obertura	217
TAULA 91.	Sistema habitual de cliticització per a la Seu d'Urgell	218
TAULA 92.	Sistema habitual de cliticització per als joves de Coll de Nargó	219
TAULA 93.	Sistema habitual de cliticització per als adults i grans de Coll de Nargó	220
TAULA 94.	Segmentació de les formes verbals finites segons Mascaró (1985)	224
TAULA 95.	Segmentació de les formes verbals finites segons Viaplana (1984, 1986)	225
TAULA 96.	Models d'aparició d'un segment vocàlic a les persones 2a sing., 3a sing. i 3a pl. del present d'indicatiu	237
TAULA 97.	Distribució dels allomorfs radicals de <i>beure</i>	245
TAULA 98.	Formes fonològiques dels radicals dels cinc verbs model	245
TAULA 99.	Segmentació morfològica de les formes de l'imperfet d'indicatiu de <i>beure</i>	249
TAULA 100.	Formes de futur i condicional de l'informant 6S	250
TAULA 101.	Distribució dels segments extensió i tema en els verbs de la classe II [+ext]	256
TAULA 102.	Segmentació morfològica del present de subjuntiu de <i>perdre</i> , <i>sentir</i> i <i>servir</i>	258
TAULA 103.	Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de <i>sentir</i> i <i>servir</i>	259
TAULA 104.	Segmentació morfològica de l'imperatiu de <i>perdre</i> , <i>sentir</i> i <i>servir</i>	259
TAULA 105.	Segmentació morfològica en set segments del present de subjuntiu de <i>perdre</i> , <i>sentir</i> i <i>servir</i>	260
TAULA 106.	Segmentació morfològica en set segments de l'imperfet de subjuntiu de <i>sentir</i> i <i>servir</i>	261
TAULA 107.	Segmentació morfològica en set segments de l'imperatiu de <i>perdre</i> , <i>sentir</i> i <i>servir</i>	262
TAULA 108.	Segmentació de les formes del present de subjuntiu de <i>partir</i> de la vila d'Eivissa	272
TAULA 109.	Casos de coincidència dels segments extensió i tema en formes dialectals del verb <i>partir</i>	273
TAULA 110.	Segmentació de les formes del present de subjuntiu de <i>partir</i> de Fraga	275
TAULA 111.	Segmentació de les formes de l'imperfet de subjuntiu de <i>partir</i> de Fraga	275
TAULA 112.	Distribució dels segments de tipus extensió als verbs <i>partir</i> i <i>beure</i>	275

TAULA 113.	Segmentació de les formes no personals	277
TAULA 114.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de <i>cantar</i>	279
TAULA 115.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de <i>perdre</i>	280
TAULA 116.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de <i>beure</i>	280
TAULA 117.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de <i>sentir</i>	280
TAULA 118.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques del futur real de <i>servir</i>	281
TAULA 119.	Segmentació morfològica de l'esquema 1 del futur hipotètic de <i>perdre</i>	282
TAULA 120.	Segmentació morfològica de l'esquema 2 del futur hipotètic de <i>perdre</i>	283
TAULA 121.	Segmentació morfològica de l'esquema 3 del futur hipotètic de <i>perdre</i>	283
TAULA 122.	Segmentació morfològica de l'esquema 4 del futur hipotètic de <i>perdre</i>	284
TAULA 123.	Segmentació morfològica de l'esquema 5 del futur hipotètic de <i>perdre</i>	285
TAULA 124.	Segmentació morfològica de l'esquema 6 del futur hipotètic de <i>perdre</i>	286
TAULA 125.	Segmentació morfològica de l'esquema 7 del futur hipotètic de <i>perdre</i>	287
TAULA 126.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>cantar</i> (model 1)	289
TAULA 127.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>perdre</i> (model 1)	289
TAULA 128.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>beure</i> (model 1)	289
TAULA 129.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>sentir</i> (model 1)	290
TAULA 130.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>servir</i> (model 1)	290
TAULA 131.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>cantar</i> (model 2)	290
TAULA 132.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>perdre</i> (model 2)	291
TAULA 133.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>beure</i> (model 2)	291
TAULA 134.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>sentir</i> (model 2)	291
TAULA 135.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>servir</i> (model 2)	292
TAULA 136.	Segmentació morfològica de les formes fonètiques de l'imperfet d'indicatiu del verb <i>cantar</i> (esquema 7)	293
TAULA 137.	Diverses possibilitats de realització fonètica d'una /a/ subjacent en les terminacions verbals àtones	294
TAULA 138.	Terminacions del present d'indicatiu del verb <i>cantar</i>	296
TAULA 139.	Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb <i>cantar</i>	297
TAULA 140.	Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb <i>perdre</i>	298

TAULA 141.	Terminacions del present d'indicatiu del verb <i>beure</i>	299
TAULA 142.	Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb <i>beure</i>	299
TAULA 143.	Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb <i>servir</i>	300
TAULA 144.	Terminacions del present d'indicatiu del verb <i>sentir</i>	300
TAULA 145.	Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb <i>sentir</i> . Paradigma 1	300
TAULA 146.	Segmentació morfològica del present d'indicatiu del verb <i>sentir</i> . Paradigma 2	301
TAULA 147.	Segmentació morfològica del present de subjuntiu de <i>cantar</i> . Esquema 1	302
TAULA 148.	Segmentació morfològica del present de subjuntiu de <i>cantar</i> . Esquema 2	303
TAULA 149.	Segmentació morfològica del present de subjuntiu de <i>cantar</i> . Esquema 3	303
TAULA 150.	Comparació de les formes de 1a pl. i 2a pl. dels presents d'indicatiu, de subjuntiu i d'imperatiu de <i>cantar</i>	305
TAULA 151.	Comparació de les formes de 1a pl. i 2a pl. dels presents d'indicatiu, de subjuntiu i d'imperatiu de <i>beure</i>	306
TAULA 152.	Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de <i>cantar</i> . Esquema 1	309
TAULA 153.	Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de <i>cantar</i> . Esquema 2	310
TAULA 154.	Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de <i>cantar</i> . Esquema 3	310
TAULA 155.	Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de <i>cantar</i> . Esquema 4	311
TAULA 156.	Segmentació morfològica de l'imperfet de subjuntiu de <i>cantar</i> . Esquema 5	311
TAULA 157.	Variants de les variables morfològiques	320
TAULA 158.	Distribució de les variants /é/ i /á/ entre els enquestats	323
TAULA 159.	Localització de les formes <i>sentés</i> i <i>sente</i> segons Alcover i Moll (1929)	325
TAULA 160.	Distribució de les variants Ø i /a/ entre els enquestats	327
TAULA 161.	Distribució de les variants /a/ i /ba/ entre els enquestats	329
TAULA 162.	Distribució de les variants /ia/ i /i/ entre els enquestats	330
TAULA 163.	Distribució de les variants /i/ i /a/ entre els enquestats	333
TAULA 164.	Distribució de les variants /i/ i /o/ entre els enquestats	335
TAULA 165.	Distribució de les variants /s/ i /sa/ entre els enquestats	337
TAULA 166.	Variants nord-occidentals per a 2a sing. de l'imperfet de subjuntiu segons Alcover i Moll (1929)	339
TAULA 167.	Distribució de les variants /si/ i /se/ entre els enquestats	340
TAULA 168.	Síntesi de les informacions per a la variable 10	342
TAULA 169.	Síntesi de les informacions per a la variable 11	342
TAULA 170.	Síntesi de les informacions per a la variable 12	344
TAULA 171.	Síntesi de les informacions per a la variable 15	344
TAULA 172.	Síntesi de les informacions per a la variable 13	346

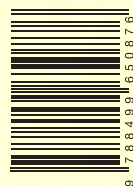
TAULA 173.	Síntesi de les informacions per a la variable 14	346
TAULA 174.	Síntesi de les informacions per a la variable 16	347
TAULA 175.	Síntesi de les informacions per a la variable 17	347
TAULA 176.	Comparació de la tria entre variants noves i tradicionals per franges d'edat dins de la Seu d'Urgell	348
TAULA 177.	Comparació de les variants actuals de la Seu amb les antigues i amb les dels dialectes veïns	349
TAULA 178.	Comparació de la tria entre variants noves i tradicionals per franges d'edat dins de Coll de Nargó	351
TAULA 179.	Comparació de les variants actuals de Coll de Nargó amb les antigues i amb les dels dialectes veïns	352
TAULA 180.	Comparació dels resultats dels joves de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó	353
TAULA 181.	Comparació dels resultats dels adults de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó	354
TAULA 182.	Comparació dels resultats dels grans de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó	355
TAULA 183.	Presència o absència de la regla de tancament en [e] de /a/ subjacent en síl·laba final àtona oberta en formes verbals de 3a sing.	358
TAULA 184.	Distribució de les variants [e], [ə] i [o] en síl·laba final àtona travada per /m/ (1a pl.)	361
TAULA 185.	Distribució de les variants [e], [ə] i [o] en síl·laba final àtona travada per /w/ (2a pl.)	364
TAULA 186.	Síntesi dels resultats obtinguts	368
TAULA 187.	Respostes de l'informant 1S. Flexió nominal	385
TAULA 188.	Respostes de l'informant 1S. Article i article anafòric	385
TAULA 189.	Respostes de l'informant 1S. Pronoms febles	386
TAULA 190.	Respostes de l'informant 1S. Flexió verbal	386
TAULA 191.	Respostes de l'informant 2S. Flexió nominal	388
TAULA 192.	Respostes de l'informant 2S. Article i article anafòric	388
TAULA 193.	Respostes de l'informant 2S. Pronoms febles	389
TAULA 194.	Respostes de l'informant 2S. Flexió verbal	389
TAULA 195.	Respostes de l'informant 3S. Flexió nominal	391
TAULA 196.	Respostes de l'informant 3S. Article i article anafòric	391
TAULA 197.	Respostes de l'informant 3S. Pronoms febles	391
TAULA 198.	Respostes de l'informant 3S. Flexió verbal	392
TAULA 199.	Respostes de l'informant 4S. Flexió nominal	393
TAULA 200.	Respostes de l'informant 4S. Article i article anafòric	394
TAULA 201.	Respostes de l'informant 4S. Pronoms febles	394
TAULA 202.	Respostes de l'informant 4S. Flexió verbal	394
TAULA 203.	Respostes de l'informant 5S. Flexió nominal	396
TAULA 204.	Respostes de l'informant 5S. Article i article anafòric	396
TAULA 205.	Respostes de l'informant 5S. Pronoms febles	397
TAULA 206.	Respostes de l'informant 5S. Flexió verbal	397
TAULA 207.	Respostes de l'informant 6S. Flexió nominal	399
TAULA 208.	Respostes de l'informant 6S. Article i article anafòric	399

TAULA 209.	Respostes de l'informant 6S. Pronoms febles	399
TAULA 210.	Respostes de l'informant 6S. Flexió verbal	400
TAULA 211.	Respostes de l'informant 1c. Flexió nominal	401
TAULA 212.	Respostes de l'informant 1c. Article i article anafòric	402
TAULA 213.	Respostes de l'informant 1c. Pronoms febles	402
TAULA 214.	Respostes de l'informant 1c. Flexió verbal	402
TAULA 215.	Respostes de l'informant 2c. Flexió nominal	404
TAULA 216.	Respostes de l'informant 2c. Article i article anafòric	404
TAULA 217.	Respostes de l'informant 2c. Pronoms febles	405
TAULA 218.	Respostes de l'informant 2c. Flexió verbal	405
TAULA 219.	Respostes de l'informant 3c. Flexió nominal	407
TAULA 220.	Respostes de l'informant 3c. Article i article anafòric	407
TAULA 221.	Respostes de l'informant 3c. Pronoms febles	407
TAULA 222.	Respostes de l'informant 3c. Flexió verbal	408
TAULA 223.	Respostes de l'informant 4c. Flexió nominal	409
TAULA 224.	Respostes de l'informant 4c. Article i article anafòric	410
TAULA 225.	Respostes de l'informant 4c. Pronoms febles	410
TAULA 226.	Respostes de l'informant 4c. Flexió verbal	410
TAULA 227.	Respostes de l'informant 5c. Flexió nominal	412
TAULA 228.	Respostes de l'informant 5c. Article i article anafòric	412
TAULA 229.	Respostes de l'informant 5c. Pronoms febles	413
TAULA 230.	Respostes de l'informant 5c. Flexió verbal	413
TAULA 231.	Respostes de l'informant 6c. Flexió nominal	415
TAULA 232.	Respostes de l'informant 6c. Article i article anafòric	415
TAULA 233.	Respostes de l'informant 6c. Pronoms febles	415
TAULA 234.	Respostes de l'informant 6c. Flexió verbal	416

BIBLIOTECA DE DIALECTOLOGIA I SOCIOLINGÜÍSTICA

Títols publicats

- 1 LÍDIA PONS, *Iodització i apitxament al Vallès: Interpretació sociolingüística i psicolingüística dels canvis fonètics* (1992)
- 2 ANTONI M. BADIA I MARGARIT, LÍDIA PONS i JOAN VENY, *Atles lingüístic de domini català: Qüestionari* (1993)
- 3 RAMON SISTAC, *El ribagorçà a l'alta Llitera: Els parlars de la vall de la Sosa de Peralta* (1993)
- 4 LLUÍS GIMENO, *Atles lingüístic de la diòcesi de Tortosa* (1997)
- 5 JOAN VENY i LÍDIA PONS, *Atles lingüístic del domini català: Etnotextos del català oriental* (1998), amb una casset sonora
- 6 M. PILAR PEREA, *Compleció i ordenació de La flexió verbal en els dialectes catalans d'A. M. Alcover i F. de B. Moll* (1999), 2 v.
- [6] M. PILAR PEREA, *Compleció i ordenació de La flexió verbal en els dialectes catalans d'A. M. Alcover i F. de B. Moll* [disc òptic (CD-ROM)] (1999).
- 7 BRAULI MONTÓYA, *Els alacantins catalanoparlants: una generació interrompuda* (2000)
- 8 XAVIER FAVÀ, *Diccionari dels noms de ceps i raïms: L'ampelonímia catalana* (2001)
- 9 ANTONI M. BADIA I MARGARIT (coord.), *Diccionari d'antroponímia catalana: Volum de mostra* (2004)
- 10 ALBERT BRANCHADELL, *La moralitat de la política lingüística: Un estudi comparat de la legitimitat liberaldemocràtica de les polítiques lingüístiques del Quebec i Catalunya* (2005)
- 11 JOSEP J. CONILL, *Del conflicte lingüístic a l'autogestió: materials per a una sociolingüística de la complexitat* (2007)
- 12 JORDI DORCA, *El parlar de Collsacabra: aproximació i assaig de descripció* (2008)
- 13 MIQUEL ÀNGEL PRADILLA CARDONA, *Sociolingüística de la variació i llengua catalana* (2008)
- 14 JOAN VENY i ÀNGELS MASSIP, *Scripta eivissenca* (2009)
- 15 JOAN VENY i ÀNGELS MASSIP, *Scripta menorquina* (2011)
- 16 MAR MASSANELL, *Permeabilitat del català nord-occidental a l'estàndard mediàtic i educatiu: el cas de l'Alt Urgell* (2011)



Centanys
19112011
Secció Filològica

2011
l'any de la paraula viva